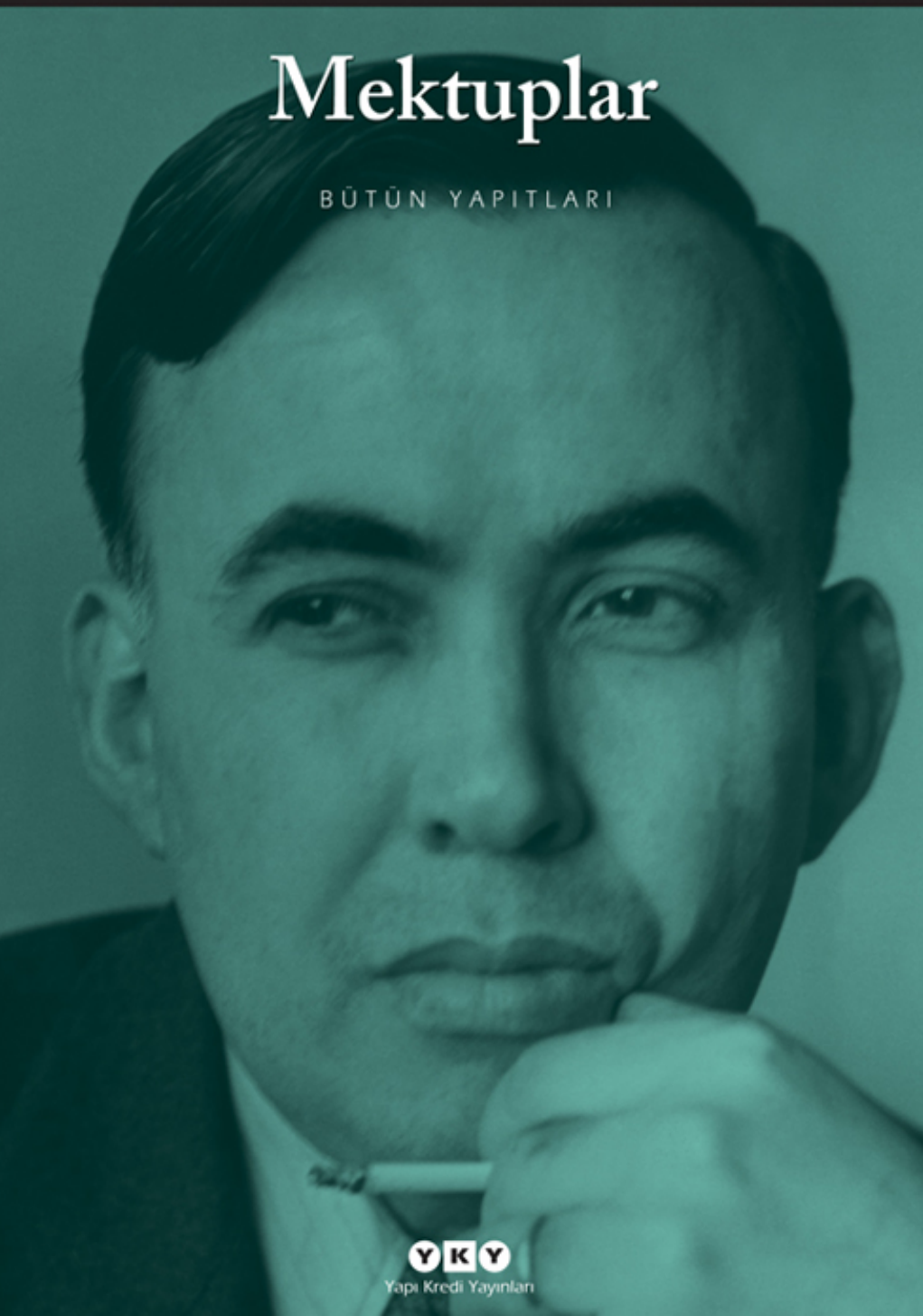
Behçet Necatigil

Mektuplar

BÜTÜN YAPITLARI

YKY
Yapı Kredi Yayınları

MEKTUPLAR

Behçet Necatigil (16 Nisan 1916-13 Aralık 1979, doğ. ve ölm. İstanbul) İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi (1940), Kars Lisesi'nde başladığı edebiyat öğretmenliğini İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde (1960-Ekim 1972) sona erdirdi. Zincirlikuyu mezarlığında gömülü. İlk şiiri "Gece ve Yas", lisede öğrenciyken Varlık dergisinde çıktı (1 Ekim 1935). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'nde kendisi için şunları yazmıştı: "Şiirde kırk yılını, doğumundan ölümüne, orta halli bir vatandaşın; birey olarak başından geçecek durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde, gerçek ve hayal yaşantılarını iletmeye, duyurmaya harcadı. Arada biçim yenileştirmelerinden ötürü yadırgandığı da oldu, ama genellikle, eleştirmenler onun için, tutarlı ve özel bir dünyası olan bir şair dediler."

Şiirleri şu kitaplarda toplandı: Kapalı Çarşı (1945), Çevre (1951; 1960), Evler (1953; 1968), Eski Toprak (1956 [1957 Yeditepe Şiir Armağanı]; 1965), Arada (1958), Dar Çağ (1960), Yaz Dönemi (1963 [1964 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü]; 1968), Divançe (1965), İki Başına Yürümek (1968), En/Cam (1970), Zebra (1973), Kareler Aklar (1975), Sevgilerde (1976; kendi seçtiği şiirler), Beyler (1978), Söyleriz (1980; haz. Kâmuran Şipal). Radyo oyunlarını Yıldızlara Bakmak (1965), Gece Aşevi (1967), Üç Turunçlar (1970), Pencere (1975) kitaplarında bir araya getirdi. Poetikasını içeren kimi yazılarını Bile/Yazdı (1979) adıyla kitaplaştırdı. Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1960), Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü (1979) ve 100 Soruda Mitologya (1969) gibi, kendi deyişiyle "öğretmenlik mesleğine ilişkin, ek çalışmalar" da yaptı. Ayrıca, şiir (Fener, Gece ve Yıldızlar, Borchert; Şarkılar Kitabı, Heine), öykü (Gençlik Güzel Şey, Hesse), roman (Sis, Unamuno; Malte Laurids Brigge'nin Notları, Rilke; Venedik'te Ölüm, Mann; Açlık, Hamsun; Kör Baykuş, Hidâyet), oyun (Kapıların Dışında, Borchert) ve inceleme-araştırma (Türk Halk Kitapları [Mukayeseli Masal Bilgisine Bir İlave], Spies; Küçük Mitologya Sözlüğü, Hitbrunner) çevirileriyle de çeviri edebiyatımızı zenginleştirdi.

Bütün Eserleri, Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz'un notlarıyla yayımlandı (Cem Yayınevi, 1981-85, yedi cilt; Mektuplar: 1000 Tane Yayınları, 1989). 1980 yılında ailesi tarafından Necatigil Şiir Ödülü kuruldu.

1994'te YKY Necatigil'in bütün yapıtlarını yeniden yayımlamaya başladı: Şiirler 1948-1972 (1994; Dar Çağ, Yaz Dönemi, Divançe, İki Başına Yürümek, En/Cam, Zebra), Şiirler 1938-1958 (1995; Kapalı Çarşı, Çevre, Evler, Eski Toprak, Arada), Ertuğrul Faciası (1995; radyo oyunu, ilk basım), Şiirler 1972-1979 (1996; Kareler Aklar, Beyler, Söyleriz, kitaplarına girmemiş şiirleri), Bile/Yazdı (1997), Radyo Oyunları (1997), Serin Mavi (1999; eşine mektupları, ilk basım), Düzyazılar 1 (1999; yazılar), Düzyazılar 2 (1999; konuşmalar, konferanslar), Mektuplar (2001; genişletilmiş basım). Şiirler'in bu yeni basımı, Necatigil'in bütün şiirlerini tek ciltte topluyor.

Behçet Necatigil'in
YKY'deki kitapları:

Şiirler 1948-1972 *(1994)*
Ertuğrul Faciası *(radyo oyunu; 1995)*
Şiirler 1938-1958 *(1995)*
Şiirler 1972-1979 *(1996)*
Bile/Yazdı *(poetika; 1997)*
Radyo Oyunları *(1997)*
Serin Mavi *(eşine yazdığı mektuplar; 1999)*
Düzyazılar 1 *(yazılar; 1999)*
Düzyazılar 2 *(konuşmalar, konferanslar; 1999)*
Mektuplar *(2001)*

BEHÇET NECATİGİL
Bütün Yapıtları

Mektuplar

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 1464
Edebiyat - 398

Mektuplar / Behçet Necatigil
Hazırlayanlar: Ali Tanyeri - Hilmi Yavuz

Kitap editörü: Selahattin Özpalabıyıklar

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

1. baskı: 1000 Tane Yayınları, Aralık 1989
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Nisan 2001
2. baskı: İstanbul, Şubat 2012
ISBN 978-975-08-0282-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2006
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

Önsöz *(Yüksel Pazarkaya, 16 Temmuz 1988)* • 11

MEKTUPLAR

TAHİR ALANGU'YA MEKTUPLAR
4 Temmuz 1937 • 17
4 Ekim 1937 • 24
8/9 Ağustos 1938 • 26
23 Ağustos 1938 • 33
27/28 Aralık 1940 • 38
8 Aralık 1941 • 40
24 Ocak 1942 • 42
4 Nisan 1942 • 44
14 Nisan 1942 • 49
Haziran 1943 • 52
17 Mayıs 1953 • 57
Notlar • 59

OKTAY AKBAL'A MEKTUPLAR
3 Mart 1950 • 65
16 Ekim 1950 • 67
7 Kasım 1950 • 69

23 Ocak 1951 • 71
25 Şubat 1951 • 73
27 Şubat 1951 • 75
8 Haziran 1951 • 77
3 Temmuz 1951 • 79
23 Temmuz 1951 • 81
17 Aralık 1951 • 83
Notlar • 85

SALÂH BİRSEL'E MEKTUPLAR
18 Eylül 1961 • 89
30 Eylül 1961 • 90
4 Ekim 1961 • 91
4 Ekim 1961 • 92
20 Kasım 1961 • 93
1 Aralık 1961 • 95
18 Aralık 1961 • 96
23 Temmuz 1963 • 98
31 Mart 1964 • 100
16 Haziran 1964 • 102
16 Ekim 1964 • 103
2 Ocak 1965 • 105
18 Mayıs 1965 • 107
29 Eylül 1965 • 109
8 Haziran 1966 • 111
12 Aralık 1966 • 112
25 Temmuz 1968 • 113
25 Nisan 1973 • 114
15 Eylül 1973 • 116
23 Ocak 1974 • 119
6/7 Mart 1976 • 120
16 Mart 1978 • 121
Notlar • 123

KÂMURAN ŞİPAL'E MEKTUPLAR

13/14 Eylül 1964 • 127
30/31 Ağustos 1966 • 129
15/16 Eylül 1966 • 131
7 Ekim 1966 • 133
8 Aralık 1966 • 135
14 Aralık 1966 • 137
18 Aralık 1967 • 140
30 Temmuz 1968 • 142
17 Eylül 1969 • 144
1 Temmuz 1972 • 146
Notlar • 147

YÜKSEL PAZARKAYA'YA MEKTUPLAR

2 Kasım 1971 • 151
6 Nisan 1972 • 153
28 Eylül 1972 • 155
23 Ekim 1972 • 156
14 Kasım 1972 • 158
25 Kasım 1972 • 160
27 Aralık 1972 • 162
3 Ocak 1973 • 164
9 Nisan 1973 • 165
21 Haziran 1973 • 167
21 Kasım 1973 • 169
28 Şubat 1974 • 171
29 Ağustos 1974 • 172
8 Ocak 1975 • 173
12 Mart 1975 • 175
26 Ağustos 1975 • 177
28 Ocak 1976 • 179
20 Mayıs 1976 • 180
10 Aralık 1976 • 182
10 Nisan 1977 • 183

14 Haziran 1977 • 186
20 Ekim 1977 • 188
5/6 Aralık 1977 • 190
15 Ocak 1978 • 192
16 Mart 1978 • 194
1 Haziran 1978 • 195
4/5 Mart 1979 • 196
18 Temmuz 1979 • 198
24 Eylül 1979 • 200
Notlar • 201

VE ÖTEKİLER...
Prof. Dr. Fahir İz'e, 3 Nisan 1947) • 207
Muammer Yüzbaşıoğlu'na, 21 Kasım 1951 • 209
Traugott Fuchs'a, 14 Mart 1958 • 211
Sedat Öcal'a [Sedat Umran], 14 Mart 1958 • 212
Yüksel Önem'e, 12 Kasım 1959 • 215
Erdal Öz'e, 31 Ocak 1963 • 217
Hüseyin Cöntürk'e, 6 Temmuz 1964 • 219
Ergin Sander'e, 20 Temmuz 1964 • 220
Mehmet Çınarlı'ya, 6 Mart 1966 • 222
Asaf Çiyiltepe'ye, 8 Ağustos 1966 • 224
Mehmet Seyda'ya, 26 Mart 1967 • 226
Handan Çetinkaya'ya, 28 Ekim 1968 • 227
Ahmet Necdet'e, 5 Mart 1969 • 228
Semra Sümer'e, 8 Nisan 1969 • 229
Fikret Demirağ'a, 15 Aralık 1971 • 230
Cevdet Kudret'e, 14 Kasım 1972 • 232
Rükzan Günaysu'ya, 26 Mayıs 1973 • 234
Aydın Hatipoğlu'na, 8 Ağustos 1973 • 235
Chorekch[i]an'a, 7 Şubat 1974 • 236
Asım Bezirci'ye, 3 Nisan 1974 • 239
Zeyyat Selimoğlu'na, 17 Mayıs 1974 • 240
Prof. Dr. Wilfrid Brands'a, 23 Eylül 1974 • 241

Akal Atilla'ya, 20 Şubat 1975 • 243
Sabit Kemal Bayıldıran'a, 10 Mayıs 1975 • 244
İbrahim Zeki Burdurlu'ya, 27 Mayıs 1975 • 246
Attilâ İlhan'a, 25 Temmuz 1975 • 248
Attilâ İlhan'a, 26 Ağustos 1975 • 251
Necdet / Tezcan'a, 4 Şubat 1976 • 252
Necati Zekeriya'ya, 17 Şubat 1976 • 253
Samim Kocagöz'e, 18 Şubat 1976 • 254
Adalet Ağaoğlu'na, 30 Haziran 1976 • 256
Cengiz Ülkerdoğan'a, 4 Ekim 1976 • 257
Osman Serhat Erkekli'ye, 8/9 Ekim 1976 • 258
Mustafa Şerif Onaran'a, 7 Aralık 1976 • 259
Necdet / Tezcan'a, 7 Aralık 1976 • 262
Sabit Kemal Bayıldıran'a, 9 Aralık 1976 • 263
Edip Cansever'e, 11/12 Nisan 1977 • 267
Ahmet Günbaş'a, 8/9 Mayıs 1977 • 269
Abdülkadir Budak'a, 22/23 Ocak 1978 • 270
Osman Serhat Erkekli'ye, 2/3 Mart 1978 • 271
Notlar • 272

Önsöz

Bensberg, 16 Temmuz 1988

Sevgili Üstadım!

Ne kadar uzatmışsın bu kez arayı. Son mektubun 24. 9. 1979 tarihli. Oysa, sevgimizi de yüklenip durdun ince omuzlarına: "Ben şimdi, hemen şimdi yazmazsam, diyeceksiniz, demişsinizdir, ne oldu bu adama? Yok bir şey olduğu, bildiğiniz yerinde: Homurtuları, küskünlükleri, içine kapanıp içinden çıkmalarıyla, eski yerinde." (İstanbul, 4/5 Mart 1979)

Ne yapalım bildiğimiz yerinde ol da, yazma. Biz avunuruz. Kendini bizimle saydığın sürece. Aramalarımıza bir dayanak olduğun sürece. Oluyorsun hep, şiirlerinle, mektuplarınla, inci gibi el yazınla. Zaten artık sen değil, şiirlerin, mektupların diyor: "Çok oturdum sizinle/ Kalkıp gidebilir miyim / Gitsem de / Gene sizinleyim!"

Bırakmıyoruz, kalkıp gitmiyor onlar da. Oturuyoruz biz bize. Anlatıyoruz neler neler... Sahi, sen olsaydın, neler yazardın mektuplardan bir seçkiye önsöz olarak?

Örneğin, şiirini, hüznün de, sevincin de en yaşanmışından imbiklemiştir, ta içinden, en derinden, hele mektupları, mektupları daha da, daha da... Yoksa, kuru kuruya, Türkçede mektup türünün en özgün, en üst düzeydeki temsilcilerinden... falan mı?

Lessing'in, Kleist'ın... mektuplarını anımsıyorum. Lessing'in, demir kıskaçla dünyaya getirtilen, dünyanın kötülüğü-

nü bildiği için, avazı çıkmadan kesiliveren oğlunu, bu ameliyeye dayanamayan karısını, evet arka arkaya her ikisini yitirişini Eschenburg'a yazdığı çığlıklı satırları nasıl da sarsıcı. "Hamburg Dramaturjisi", "Laokoon", "Nathan" vb.. olabilir mi böyle sarsıcı? Ya Kleist'ın, sevgilisiyle birlikte intiharından önce, karısına yazdığı mektuplarının içtenliği?

Mektup, seninkiler gibi, gerçekten yazılmışsa, mürekkeple değil, insanın özsuyuyla yazıldığı için, hiç amaçlanmamışken, bir bakıyorsun, edebiyat denen sanatın doruğuna kuruluvermiş, şiirden, oyundan, öykü ve romandan önce.

Yanlış söyledim galiba. Senin engin ve derin edebi bilgeliğin, insan bilgeliğin karşısında, çömez tutukluğu musallat oldu yine bana. Mektup, yayınlansın falan diye değil de, sanat yapmak, edebiyat yapmak, üslûb döktürmek emeliyle falan değil de, büyük bir şairin kaleminden gerçekten bir kişiye yazılmışsa, şiirin de üstüne kuruluveriyor, dilinin canlılığı, deyişinin içtenliği, dizginleri boşanmış biçimiyle.

Orda her şey vardır. Kendi hallerinin en ayrıntıları, yaşam gailelerinin en gizlileri, yazılanların oluşurkenki yansımaları, zengin edebiyat dağarcığından göndermeler, güncel edebiyat dünyasına bakışlar, içten övgüler, içten yergiler, yazanlara okuyanlara serzenişler, sevgiler, niçin olmasın ki, hak edeni biraz da çekiştirme, biraz da iğneleme, ama seninkiler dünya yüklü abdal alçak gönüllülüğünün ve has edebiyatın hep zirvesinde...

"Yalnız kalacaksanız / Gitmem / Çektik kendimizi geri / Biz istedik." Bildiğimiz yerindeysen, ne diyebiliriz, çektin kendini diye. Bildiğimiz yerinde, gönlümüzde, yüreğimizde.

Son mektubun bugün gibi. Şiirlerin de, mektupların da hep bugün gibi, sevgili üstadım.

Yüksel Pazarkaya

MEKTUPLAR

TAHİR ALANGU'YA MEKTUPLAR

Berlin, 4 Temmuz 1937

Kardeşim Tahir,

Cumartesi öğleden sonra bir buçuk sularında Galata rıhtımını ve iki buçuğa doğru da Boğaz'ı terk ettik.

Üzerimizde uçan martıların sonuncusunda vedâ ve teşyi selâmını da mahmul-i teessür bir baş eğmesiyle kabullendikten sonra Karadeniz başlamış oldu.

Biz üçümüz vapura girerken hocalarımızdan birinin takdimiyle bir dördüncü eklenmişti. Hareketi müteakip bir başkasıyla tanıştık ve İstanbul-Köstence yolunu yarıladığımız sırada bir beşincisi arkadaşımız olacaktı. Karadeniz ilk dakikalarından itibaren şiddetini göstermekte tereddüt etmedi. İlk önce acemilik ve ihtiyatsızlık neticesi geminin baş tarafındaki ambar kapağı üzerine oturduk. Dalgaların üzerinde âcizleşen gemi bir kalkıp bir iniyordu. Ve gemi denizin dibine girecek gibi olurken salıncağın tepesinden bize doğru hızla alçalan birisinin duyduğu korku ve baygınlığa benzer hissi bütün dehşetiyle duyuyorduk. Vakit vakit deniz küpeşteden fırlıyor ve güverteyi su içinde bırakarak üzerimize tırmanıyordu.

Deniz tesirini ilk önce Fikret'te[1] gösterdi. Kızcağız istifrağa başlayınca ne yapacağımızı şaşırdık. Neyse, güç belâ önce kendine getirdik. Sapsarı yüzüne eş olsun diye eline de bir limon verdik.

Vapur pek fazla dolu idi. Öyle ki İstanbul'dan binen yolcuların hiçbirisi üçüncü ve daha mâfevk mevkilerde yer bulamamıştı.

Evet vapur pek fazla dolu idi. Onun için hepimiz güverte üzerine kuru tahtaya kont gibi serilmiştik.

İkindiye doğru vapurun sallanmasına alıştık. Küpeştede bizimle gelmekte ısrar eden ufuk müstevisinin bir üstüne çıkarak bir altına inerek raksediyor ve her iki tarafta çizdiği irtifa ve sukût müstevilerinin büyüklüğü bizi korkutuyordu.

Yine aynı ikindiye doğru öğlen yemeği yemediğimi hatırlayarak bir şey yemek istedimse de beşinci altıncı lokmaya doğru midemin bulanmaya nerdeyse mübaşeret edeceğini hissederek valizi kapadım.

Güneşin kızıl gurubunu Karadeniz sularında seyrettikten

sonra acı düşüncelere daldık: Vapurda oturacak yer olmadığına göre, tabii yatacak yer de yoktu. Biz, Fahir[2] ve ben vapura girer girmez derhal tayfaların kamarasına şitâb etmiştik. Orada Fahir bir yassı burunlu kamarotla, hayır kamarot değil bir tayfa ile konuşmuştu ve ikişer liradan iki yatak kiralamıştı bir kendisi bir de benim için.

Fikret ve diğer bayan (Bu bayan birinci sayfada zikredildiği gibi bize iltihak eden arkadaşların birincisidir.) yatacak yerden mahrumdular. Kendilerine bizim kiraladığımız yerleri teklif ettik. Korku ve nefretle reddettiler. Pis, dar ve koku içindeydi. Oradaki dar masa üzerinde yemek artıkları birikmişti. Ve yataklar ihtiyarlıklarını ve bakımsızlıklarını inkâr etmeyecek derecede kirli idiler.

Uyku arada bir gözlerime inecek gibi oluyor, bir müddet sonra bir tayf gibi uzaklaşıyordu.

On bir buçuğa doğru Fikret'e bir şezlong bulduktan ve kendisini güverteye, üzerine paltosunu örterek yatırdıktan sonra Fahir'le birlikte -Ha... yatmadan önce portakaldan yapılmış gazoz şurup arası birer içki içtik, yedişer kuruş vererek- kimsenin nâil olamadığı yataklarımıza girdik. Bize yataklarını satan iki tayfa, bizden çok evvel gelerek yılların eskittiği kirli tahtalar üzerinde boylu boyunca çoktan uyumuştular.

Fahir üst yatağa çıktı, ben alttakine girdim. Bir çarşafı üstüme yorgan niyetine örterek ve bulaşık bezi kadar kirli kılıfsız bir yastığa başımı terk ederek yattım. Bu kamara vapurun ta başında idi. Ve pek fazla sallanıyordu. Neden sonra uyumuşum!

Üç buçuğa doğru uyandırıldım. Fahir çoktan kalkmış ve giyinmişti. Köstence'ye yaklaştığımızı ve çabuk hazırlanmamı söylüyordu. Vapur yanaşır yanaşmaz ilk fırsatta çıkmamız ve o sıralarda kalkacak olan Bükreş trenine yetişmemiş lâzımmış.

Üç saatlik uykunun arttırdığı sersemlikle ve mide bulantıları hissederek güçlükle giyindim.

İkişer bavul kavrayarak mütemâdi sallanan kamaranın dik merdivenlerinden güverteye çıktık.

Vapur saat beşe doğru Köstence'ye vardı. İlk önce Haydarpaşa'ya geldik sandım. Birçok ayniyyet göstermekte idi.

Vapur rıhtıma yanaştı. İçeri Romen polis ve gümrük me-

murları girdiler. Büyük bir hüsn-i talih eseri pasaportları ilk önce tasdik ettirerek derhal dışarı çıktık. Birinci sahifede izah edildiği gibi altı arkadaştık.

Bavulları -Bunu hatırladıkça kızmak mı gülmek mi lâzım bunda müteredditim.- bir Türk hammala verdik. Gümrükten geçerken üzerimizdeki paraları Romen parasına tahvil ettirmek icab etti. Cebimdeki üç lirayı verdim Üç yüz yirmi bir ley verdiler. -Şu hesapla bir ley hemen hemen bir kuruş.- Gümrükten çıkar çıkmaz -Talebeyiz diye bavulları muayene de etmediler.- bavulları bir arabaya koyduk. İki hammal -önce bir hammaldı, sonradan bir hammal daha iltihak etti.- bizden, Türk olduğumuzu söylemiştik, üç Türk lirası istemezler mi? Söylediklerine nazaran memleketliyiz diye bu fiyatı istemişler. Eh... hemşehri bu, fazla isteyecek değil a...diye üç lira takdim ettik. Tebdil etmediğimiz Türk paralarını birleştirerek -meğer sonradan öğrendiğimize göre; her parça için çok az bir para vermek lâzımmış. Müthiş surette kandırılmışız.- altmışar ley, yani kuruş vererek altı kişi, üçer üçer iki arabaya bindik.

On dakikalık bir seyahatten sonra istasyona geldik. Trene bindik. Hareket beş elli.

Tren Romanya topraklarını katederken hiçbir yenilik görmedim. Âdeta Anadolu seyahatine çıkmış gibiydim. Tarlalar, tarlalar...

Yalnız tuhafıma giden iki şey oldu:

Birincisi: Dört, beş istasyondan geçerken hindi sürülerine veya yavrularını otlatan birer dişi hindiye tesadüf ettim. Anadoluya has sandığım hindileri görmek garibime gitti.

İkincisi: Yine dört, beş istasyondan geçerken siyah fötr şapka giymiş köylü çocukları gördüm. Şapkalar her birine o kadar yakışmış ve kendilerine o kadar asil bir manzara vermişti ki büyüklere has sandığım bu şapkaları çocuklarda hem de köylü çocuklarında görmek garibime gitti.

Saat ona doğru lokanta vagonunda yirmi sekiz ley vererek iki çay içtim. Fincanlar birer küçük kâse kadar büyüktü. Ve çayları turuncuya çalan tuhaf birer rengi haizdi.

Daha sonra bavulu açayım dedim. Bavulu değil valizi... valizi açtım ki medet... aldığım bir kilo şeftali çürümüş, birbiri-

ne geçmiş. Ve kendilerinin beherinden birer sirke kokusu intişar etmekte.

Ve vagonda su bulmak ne güçtür! Şeftalilerin çürümemiş taraflarını bulmaya çalışarak ve İstanbul'daki salgın tifo hastalığını da hatırlayarak onları yarı yarıya yedim. İştah yoktu. Yemekleri yemedim.

Yolun yarısına doğru Tuna nehri göründü. Bizi, ileri geri, Kurân okuyan hafızlar gibi sallayan trenin içindeydim:

Yelesi kabarmış atlarla değil
Kötü bir trenle geçtik Tuna'yı[3]

beyitini hatırlamamazlık edemezdim.

Tuna, suları çamur içinde berbat bir nehirdi. Hiç de herkesin üzerine düştüğü bir Tuna'yı karşımda bulamıyordum. Nehir sayısız fakat çok zarif bataklıklar husule getirmişti. Her birinde yarı beline kadar suya gömülmüş ihtiyar söğütler süratle yanımızdan geçiyorlardı.

Ah... hepsini uzun uzadıya anlatmak çok hoş olur ama canım istemiyor. Sathî geçeceğim.

Yarıma doğru Bükreş'e vardık. Bükreş ismiyle iki istasyon var. Biri Garp Bükreşi diğeri asıl Bükreş. Yani biri şehrin bir ucu diğeri ortası.

Bükreş'te derhal alelacele indik. Dört erkek her birimiz ikişer bavul kavrayarak ve koşar adım Berlin trenine yetiştik.

Seyahatin asıl müşkül kısmı Bükreş-Almanya hududunda geçti.

Romanya hududunu terk edip Polonya'ya girerken çektiğim sıkıntılar feciydi.. Saat gece yarısından bir hayli sonra iki buçuğa doğru hâlâ uyanıktık. Vapurda zaten pek az bir zaman uyumuştuk. Bu uykusuzluğun ikinci gecesiydi. Polonya hududuna gittikçe yaklaşan tren, bacasından ateş parçaları fırlatıyor ve soluyan bir ejder gibi dört nala ilerliyordu. Uykuya o kadar haristim ki yanımızdaki boş kompartımana daldım, tahtalar üzerine kendimi bıraktım. On dakikada bir kesilen -kapı açılması, trenin düdüğü, soğuk gibi sebeplerle- uyuyor ve uyanıyorum...

Palabıyıklı Leh memurları, pasaport kontrolu. Korkunç karanlıklar, ormanlar... Leh istasyonlarının gece yarısından hayli uzaklaşmış saatlerinde ıssız ve soğuk manzaraları.

Polonya hududunda pek korkulduğu kadar uzun muayeneler olmadı. Hududu terk ettiğimizde saat üç buçuğa geliyordu. Tekrar boş kompartımana girerek çıplak tahtaya uzandım. İnce pardesünün üzerinde kalın bir soğuk vardı. Buna rağmen uyku bana soğuğu unutturuverdi. Asabım müthiş bozulmuştu.

Polonya arazisinin gece yarısından sonraki dehşeti buna inzimam ediyordu. Mâbadili uykunun bir tefrikasına daha daldığım sırada kuvvetli bir kapı vurulmasıyla uyandım. Meğer ben uyuyunca bir başkası daha gelmiş ve karşımdaki kanapeye serilip uyumuş.

Ve tren bir Leh kasabasında durmuştu. Saat dört raddeleri. Trene binen Lehliler kapıyı zorluyorlar ki açalım diye.

Gözlerim bir üniforma gördü ve hiddetli bir adam sesi. Port a port diye bağırıyor.

Korku ile ve üzerime yüklenmiş soğuğun tesiriyle titreyerek kapıya koştum. Herhalde bir Leh polisi içeri girdi. Bir yolcu. Ben o kadar uyku sersemiyim ki bunun kapıyı aç manâsına gelen Port a port'unu pasaport anlayarak pasaportumu uzatıyorum. Adam anlamıyor. Lehçe birşeyler söylüyor. Tekrar yattım.

Fakat bu yatış da çok sürmedi. Yattığım kompartımana Polonya istasyonlarından dolan yolcuların gürültüsü ve vücudumun işgal ettiği mesafeyi gittikçe daraltmalarıyla uyandım. Saat beş'tir ve sabahın soğuğu bütün tazyıkıyle içerdedir.

Altıya doğru trenin oldukça mütekâmil bir Leh istasyonunda durmasından bilistifade iki arkadaş ben ve birinci sahifede hakkında izahat verilen beşinci arkadaş trenden atladık. Orada duran bir büfeden bir sütlü kahve içtik. Gayet basit bir şey! Tabii gayet fâhiş para ödedik. Tren hareket etti.

Romanya'nın düz ovalarına karşılık Polonya'nın girintili çıkıntılı arazisi var. Ve ormanlar müthiş. Ve tren öyle süratle kat-ı mesafe ediyor ki göz ağaçları göremeyerek yalnız yeşil bir renk intibâı alıyor.

Neden sonra Lehistan'ın en büyük ve en eski şehirlerinden biri olan Karakovi'yi geçtik.

Uzun tafsilâtı terk edeceğim.

İki buçukta Alman hududundan içeri girdik. Beuten istasyonunda muayene...

Berlin'e gece saat sekize doğru girdik. Biz trenden indiğimizde sekiz buçuk vardı. Fahir'in bir arkadaşı istasyonda beklemekteydi. Bir otele gittik. Bizim iki bayan, banyolu bir yer istediler. Mecburen daha lüks bir otele gittik, orada bir gece kaldık. Ertesi gün ben Studenten-Heim denilen talebe yurdunda bir küçük odaya taşındım.

Parasızlık. İstanbul'dan çıkalı beri doğru dürüst bir şey yiyememiştik. Benim otelde kaldığım bir geceye altı mark aldılar. Takriben iki buçuk Türk lirası. Bu parayı Fahir bizi istikbale gelen çocuktan ödünç aldığı yirmi marktan verdi. Kızlar, kaldıkları bir gece için fazla konfor arzuladıklarından ondört mark verdiler.

Onlar, benim talebe yurduna taşındığım günün ikisinde şehre epeyce uzak bir yerde bir pansiyona gittiler.

Açlık ve uykusuzluk bizi bitiriyordu. Berlin caddelerinde iki gün aç dolaştık. Bir lokantaya giremiyorduk. Elimizdeki cüzi parayla otomat denilen yerlerde otomatik makinelere onar fenik atarak avucumun yarısı kadar ve gayet ince ekmek dilimleri üzerine peynirlerle karın doyuruyorduk.

Rahmeti[4] beyi ancak Çarşamba günü bulabildik. Yedi Temmuz Çarşamba günü öğleden sonra Humbolt Vakfı'ndan yüzer markı aldık.

O gün akşama doğru Kazanlı bir Türk talebe refaketinde -Fahir, hanım evlâdı kızlarla uğraşmaktadır. Onun için beni doyurmayı bu talebeye havale etti.- talebe lokantasına gittik. İstanbul'u terk edeli beri açıktan halimiz haraptı. Büyük ümit ve iştahla lokantaya girdim. Fakat yemek ne gezer. Listede üç çeşit yemek!.. Refikim bana buranın yemeklerinin gayet mahdut olduğunu ve ilk günlerde, alışıncaya kadar müthiş sıkılacağımı söyledi.

Mecburi, benim yiyebileceğimi zannettiğim bir yemek ısmarladık.

Yiyemedim. Büyük bir tabak içinde bir yemek. Tabağı dörde böldüğümüzü farzedelim. Bir yarısında havuç ve bezelye beraber, etsiz, pişmiş. Bir yarısında patates ezmesi. Üzerinde de bir yumurta lop. Patates tarafını şöyle böyle yedim. Fakat kırmızı havuçla yeşil bezelye yeşil ve kırmızı renk. İtalyan bayrağı. Vel-

hasıl yiyemedim. Yemeklere alışıncaya kadar müthiş sıkıntı çekeceğim.

Berlin büyük şehir, caddeler geniş. Ve dümdüz. Hepsi asfalt. Temiz. Binalar büyük. Ve her cadde de hemen hemen birbirine benziyor. Çok karışık. İnsan kaybolabilir. Hayretle temaşa-seza! Çok geniş. Başka zaman uzun uzadıya yazarım.

Behçet

Vakitten tasarruf için eve yazdığım mektubun bir suretini sana gönderiyorum. Kusura bakma.

Burada müthiş canım sıkılıyor. Şimdi bulduğum talebe yurdu gayet sapa bir muhitte ve etrafımda müthiş sükût. Bugün Almanca kurslarının ilk dersine gittik. Oldukça iyi. Henüz Berlin'i gezmedik. Ama hiç yadırgamadım. Sanki öteden beri tanıyormuşum gibi.

Berlin, 4.10.1937

Tahir,

Dün pazardı. Sana bir kart yazdığım dün. Bugün pazartesidir. Sana bu mektubu yazdığım gün. Dünle bugün arasında bir dakika yaşadım ki bana, sana bu mektubu yazdıran sebep. Sabahın sekizidir. Bulanık bir gök altında, bir pencere önünde, ayak üstü, kâğıdı duvara dayayarak sana bu mektubu yazacağım. Belki de her kelimeden sonra odada gezineceğim ve yazacağım. Ve sonra fütura râm, yürüyeceğim arka sokaklardan uzak uzak yerlere. Yıldız'dan ötede alabildiğine uzayan tarlalar vardır, hani. Ne kadar isterdim bugün onlardan birine raslamayı. Ne kadar isterdim Beşiktaş-Ortaköy yolunun üzerinde olmayı. Bir duvar dibinden, bir kedi gibi sürtünerek yürümeyi. Hani seninle susar yürür ve susardık. Bir köşe başına gelince ben, sana sezdirmemeye çalışarak firarî bir nazar atfederdim görünmeyen bir eve doğru hani... Hatıraların hafızaya hücumunu şu anda mustatil bir oda duvarları arasında duymak.

Dün gece özene bezene dudağını ve yanaklarını kızıla boyadığım (Yeni Sahillere) filmindeki haşmetli Zarah Leander'in[5] resmini demin yırttım. İyi ettim mi dersin? Karşı evlerden kimsenin beni seyretmeyeceğini bilsem resmin parçalarını birer birer açık pencereden dışarı salıvermeyi ne kadar isterdim.

Bir arkadaş mektup yollamış bana. Senin askerlikten ikmalin varmış. İmtihan gününü geçirdin diye. Yüzümü yıkamadan aldım bu haberi. Ve yıkayamadım yüzümü. Fütura yeni baştan teslim olmanın fecaati böyle denizler, dağlar aşırı bir yerde daha iyi hissediliyor. Ne dersin? Bugün derse gitmeyeceğim. Ve uzanacağım şimdi bu mektubu bitirdikten sonra uzak mesafelere. Düşerekten yollara. Ne kadar isterdim ki Beşiktaş-Ortaköy yolunda olayım. O yılda yürümenin haşmeti. Bir duvar dibinden sessiz.

Keşke bugün yağmur yağsa. Yağmur altında yürümek de muhteşemdir. Allah'ın yüzü ıslatan rahmeti ile yollarda. Ve kaldırımlar ıslaktır. Râtıp, yâbisten elbet ki ulvidir.

Kaldırımları ıslak vehmedeceğim, ne kadar candan bağlıyımdır şu vehm kelimesine. Ve ne kadar fecidir bütün imkânları vehmedemeyen insanların hali.

Zavallı Zarah Leander, benim dilsiz hıncıma kurban gitti. Özene bezene, dudak ve yanaklarını, dün gece, kızıla boyamıştım halbuki.

Beşiktaş-Ortaköy yolunda yürüdükçe beni hatırla. Neye bağlıyım bu kadar o yola. Ve neye bu kadar istiyorum daima o yolda yürümeyi.

Fütura râm arka sokakları, gürültünün erişemediği arka sokakları, bir şey düşünmemeye kendini zorlayarak dolaşmanın sırasıdır Tahir. Dolaşmanın sırasıdır.

Behçet

İstanbul, 8/9.8.1938

Azizim Tahir,

Mektubunu öğleye doğru aldım. Geceleyin dokuz sularında cevabını yazıyorum. Alessabah yarın postaya vermek fikrindeyim. Günün bütün saatlerini mektubun taht-ı inhisarına almış oluyor. Ne mutlu sahibine.

Şükürler olsun haline.. ki Tekirdağ'dasın şükür olsun haline.. ki gözlerinin önünde gün olsun gece olsun buhurdanlar yanmakta şamdanlar sönmektedir. Şükür olsun haline.. ki dilemmalar içinde âciz, şaşkın ve müterediddit seyretmiyorsun. Şükürler olsun haline..

Şair, "Müptelâ-yı derd olan diller devadan geçtiler"[6] demiş. Geçtiler elbette, elbette geçtiler. Çünkü onlar harici değil bâtını, başkalarını değil kendilerini sever oldular âdeta.. Bizimkisi de öyle. Ta kendisi. Neyi istediğimi, niçin istediğimi bilmiyorum. Onun yerine başkasını, başkasının yerine bir başkasını verseler ses çıkarmayacak, kabul edecek, sineye basacağım. Ah itiraf etmemekte ne fayda var, kendimizi aldatmaktan başka. Bizim meylimiz şahsa değil mevzuadır. Mevzuu sersin de önümüze, şahıs kim olursa olsun. Zaten tahavvüllerin başlıca sebebi de bu değil mi? İnsanoğlu mevzua düşkün oluyor. Şahıs, o mevzuu ona istediği genişlikte açmadımı veyl ona. Tabii ki bir başka limanda melce arayacaktır. Tatmin bulamadı diye ta'na değer mi hiç?

Ha olgun bir yemiş gibi düşmüş avucumuza, ha Ebucehil karpuzu gibi asılmış başucumuza. Hepsi bir bizce. Birisi olsun da ne olursa, nasıl olursa olsun. Yeter ki rüyalarımızda gezinecek, vakitlerimizi alacak ve bize bizi unutturacak birisi olsun. "Yorgun başımızı göğsünde emniyette bileceğimiz"[7] birisi olsun. Ah biri olsun da biri. Mevhum veya muhayyel biri. İster "rağmiyet" göstermiş, ister "râmiyet". Yalnızlığımızı örtsün kâfi.

Şu yazdığım yalnızlık kelimesi yok mu. Bu kelime, yalnız bu kelime bugünün bütün boşluğunu doldurmaya kâfi geldi. Yetti de arttı bile. Şaşacaksın anlatırsam. Ben hâlâ hayretimden ve korkumdan, bununla beraber sevincimden kurtulmuş değilim.

Keşke hiç de kurtulmasam. İnanmayacaksın belki bana. Atıyor, sayıklıyor diyeceksin. Ne dersen de. Yalnız şimdi yazacaklarımın doğru olduğunu bir kere daha tekrarlayacağım. Hayretler içindeyim. Hayretler. Bu kadar derin ve sinsi ve kindar bir dünya görüşü. Altüst etti beni. Altüstüm hâlâ, Jacobsen'in[8] cümleleri kadar altüst.

Bir arkadaşın bir işini hal için öğleden önceyi ve ikindiye kadar öğleden sonrayı feda ettim. Elimde, akşama kadar üç, dört saatlik bir zaman kalmıştı. Edirnekapı'dan Fatih'e kadar yürüdüm. Tramvay caddesinden değil tabii. Ona muvazi bir ara sokaktan. Fatih camiinin önüne geldiğimde cemaat dağılıyordu. Birden hatırıma bir akrabayı ziyaret geldi. Küçükken anneannemle giderdim onlara. Evlerini hayâl meyal de olsun hatırlayamadığım uzak bir mazide. Merhume pazarları kendisini ziyaret ettiğim saatlerde uzun uzadıya bahsederdi bana. Ve bana sistem ederdi akrabalarının hiçbirinden haberi yok diye. Hatırımdadır hâlâ karyolaya sırtüstü uzanmış ve dikkatimi elimdeki gazetenin satırlarına kapatmış yarım yamalak dinlediğim sitemler. O anlarda bu ihtarlara ayrılan alâka ne kadar az olursa olsun yine kulağımda bir şeyler kalmıştı. Şöylece belli belirsiz bir şeyler. Ve bu şeylerden biliyordum ki o akraba, büyükannemin eltisinin kızıdır. Kocası ve iki kızı ile birlikte Fatih'te Darüşşafaka'nın tam arkasında küçük bir evde oturmaktadır.

Unutamıyorum, daha dört veya beş ay oldu ya olmadı -mart veya şubat- soğuk bir gün evi uzun uzadıya aramış bulamamıştım.

Bugün, Fatih camiinden ikindi cemaati dağılırken birdenbire kimbilir hangi tedai ile -dağılan cemaatle o ev, o akraba arasında ne gibi bir tedai münasebeti var.. Belki de mekân yakınlığı?- hatırıma geliverdi. Bir kere daha arayım, bulurum ihtimal dedim. Ve uzandım o sokaklara ki yangın yerlerindedir. Hafızamı zorluyor ve küçükken kapısının önünde susamlı simit ve kâğıthelvası yiyerek anneannemin konuşmayı bitirmesini beklediğim evi bulup çıkarmaya çalışıyordum. Boşunaydı. Hafızam râmiyet değil, rağmiyet üzerinde ısrar ediyordu. Evin küçük olduğu da kulağımda kalmıştı. Gel gelelim bütün evler küçüktü. Ve Fatih'in Karadeniz'e bakan arka mahallelerinin bütün hüznü

bu evlerin her birine kardeşçe paylaştırılmış gibiydi. Ta kendisi. Oydu. Küçüklük ziyaretlerimde de simidimi ve kâğıthelvamı yerken duyduğum müphem bir iç ezintisi yine beni sarmıştı. Bir başka sokağa saptım. Yine küçük bir ev. Penceresi âdeta yerle bir hizada gibi. Toprağa o kadar yakın. Ve tuhafı: Ev tek pencereliydi. Pencerenin önünde iki kadın ve evin içinde pencere kenarında bir kadın. Ve onları saran şu, çocukluğumdaki gamlı hava. Teyze dedim pencere içindeki kadına. -Çünkü onun yüzü bana karşıydı. Ve beni görünce sokak başında uzun uzun bana bakmıştı. Ve belki de kadının tanıdık, komşu çehrelerden maada ilk defa sokağından geçer gördüğü yabancıydım.- Ötekilerin arkaları dönüktü. Kadındaki değişikliği görünce yarım ve benim hitabım üzerine tam dönerek bana baktılar. Kızardım tabii. Çünkü birisi kadın çarşafı içinde büluğ çağına yeni basmış genç bir kızdı. Ben hissettirmemeye çalıştığım bir mukavemetle tekrar teyze dedim pencere içindeki kadına. Bu taraflarda S. hanım oturuyor. Bilmem bilir misiniz? İki kızı var. Birinin ismi İ., ötekini bilmiyorum.

Kadının yüzünde bir tebessüm belirdi. Ben de gülümsedim mahcup ve çekingen. Çünkü bulduğumu hemen anlamıştım.

Evet dedi pencere içindeki kadın. Tanırım. Ama bilmem nasıl tarif edeyim. Sen bulamazsın belki oğlum. -Son cümlede bir istihza işmizâzı muhakkak ki vardı. Çünkü kadının sesinde istihfafkâr ve beni anlamış bir eda.-

İki üç kapı ötede bir kedi ile birlikte elindeki ekmek parçasını ortaklaşa yiyen bir çocuğa seslendi -Ah bu çocuk ekmek yerine simidi bölüşseydi kediyle muhakkak ki benim küçüklüğüm olurdu.-

Çocuk ufak tefekti ama kadın daha evin küçük kızının ismini söyleyince hemen işi anladı -Evin küçük kızının ismini ilk duyuyordum. Önceleri bir hayli duymuş olmaklığım pek kuvvetli bir ihtimaldir. Fakat bana ilk duyuyorum gibi geldi.- Ve beni "bahçesinde ebruli hanımeli"[9] yerine kayısı çiçekleri açan bir eve götürdü ve işte bu dedi. Kedisine koştu herhalde. Kapıyı hafif çaldım önce. Bizim âdetimiz öyledir. Kendimizi ilk anda ele vermemek isteriz. Çekingen, mahcup, fakat sonra. Ah ne feci. Olduğum gibi görünmemek arzusu bende bir hastalık mıdır?

Kapıyı mahcup ve çekingen çaldım. Ses yok. Tekrar ve bu sefer daha hızlı. Kapı müteredditen açıldı. Oydu: Masalların küçük kızı. Ah ne yazık ki ben en küçük Şehzade değildim. "Seher hanımın evi burası mı" dedim yine mahcup ve çekingen. Şu farkla ki kızın gözlerine bakıyordum. "Burası" dedi kız. Mütecaviz: Burası ise çok iyi dedim. Beni tanıdınız mı? Düşündü düşündü. Hakkı vardı. Beni ya bir, ya iki kere ya görmüş, ya görmemişti. Meselâ ben kendi hesabıma onu hiç mi hiç tanımamıştım.

Ben gülüyordum ona, sanki ben onu tanımışım gibi mağrur. Nihayet: Behçet dedi. Onu ayıpladım bu kadar düşünülür mü diye. Sanki mahcup olmuş gibi önüne baktı. Mahcubiyet ne gezer? Önüne bakıyordu ama nazarlarının boyasız ayakkabılarımda dolaştığında yüzde yüz emindim.

Yine ayaküstü anneniz evde yok mu dedim. Yok dedi. Ablanız? O da öyle. Tuhaf şey. Yok demedi, o da öyle dedi. Tekrardan nefret ve tenevvüü tercih ediyor olmalı. Pederiniz diye sordum. Çok geç gelir dedi. Hayretim azamiyi bulmuştu. (Çok) zarfını ilâvede ne mâna var. Ve gözleri ah yalan söylemiyorum garipti.

Buyurun oturun azıcık dedi. Yorulmuşsunuzdur. İçimden niçin azıcık oluyormuş, dedim. Öyle ya niçin azıcık. Ve kafamda şamdan ve kandil akisleri.

Ve girdim içeri. Küçük bir oda. Ben en uzak köşesine oturdum. O'ysa odanın tam ortasında bir sedire ilişti. Sağ tarafımda açık bir pencere ve üzerinde serilmiş bir hamam havlusu. Bir bakışta görüverdim: Islaktı. Ah ne yazık ki bu bakış onun da dikkatinden kaçmadı. Utangaç bir hareketle alelacele yerinden kaldırdı dışarı çıktı. Sanki kalsaydı ne olurdu. Öyle ya ne olurdu?

Küçük yapıda on altı on yedi yaşlarında bir kızdı. Yaş tahminimde isabet ettiğim vâki değildir. On beş desem hakikat daha yaklaşmış olacağım. -Hadisenin dönüm noktasına gelmek üzereyim. Hazırlan ve hayret edeceksin. Ben hâlâ korkular içindeyim.- Ne yaptığımı sordu. Anlattım. Sanki lüzumu varmış gibi askerlik meselesine varıncaya kadar. Muhtelif şeyler sordu, hatırımda kalmayan. Başka vakit kapalı kalmakta ısrar eden bir talâkatle cevaplarını verdim.

Birden, ben, sersemliğin tezahürleri muhtelif şekildedir, orta mektebi bitirdiniz mi demeyeyim mi? Tahkir edilmiş gibi,

âsi gözlerini kaldırdı. -Nedense o âna kadar başı önüne eğik ve gözleri odanın herhangi bir eşyasına mıhlı, konuşmaktaydı.- Dediğim gibi başını kaldırdı. Gözlerimin içine baktı. Eylülde fizikten ikmalimi verirsem on birde olacağım dedi. Müthiş şaşırmış ve bozulmuş: İnşallah... ona ne şüphe diye bir şeyler kekeledim. Beyhudeydi. Kırılmıştı. Bunu odada esmeye başlayan havadan sezer gibiydim. Bir şeyler daha konuştuk. Neden sonra -Hazırlan, mukavemetlerini seferber et azizim- ben epey sürmüş bir sükûtun önüne geçmek için:

Siz dedim evde yalnız oturmaktan korkmuyorsunuz. Meselâ ben evde yalnız durmamak için sokağa hep birden çıkmak isteyenlere yalvarır yakarır birini yanımda bıraktırırım mecburiyet anlarında, sırf evde yalnız kalmamak için ben de dışarı fırlarım. Halbuki siz, gayet garip, kendinizden korkmuyor musunuz hiç olmazsa. Yalnızlık çok fecidir.

Durdu. Ah anlıyorum. İnsafsızca beni yere vuracaktı. Ne demek isteğimi anlamıştı. Hem de çok iyi anlamıştı. Hata etmiştim söylediğime. Bunu ikinci bir tahkir addedeceği yüzde yüzdü. Güldü ve dedi ki:

Yalnızlıktan neye korkayım. -Bu cümleleri uydurmuyorum. Bilhassa bu müteakip cümleleri..- Doğarken yalnız doğarız. Bizi anlayan var mı o anda. Ya ölürken. Yine yalnızız. Ama başucumuzda ağlayanlar varmış ne çıkar. Kim inanır. Onların hepsi, içlerinde ölenden fazla yaşacak olmanın sevincini duymaktadırlar. Bilmiyor gibi söylüyorsunuz. Sonra kendimden neye korkayım. -Bütün berraklığıyla gözümün önünde, başını yavaşça biraz daha önüne eğdi. Mecburmuşum gibi, bir itiraf-ı zünup karşısındaymışım gibi ben de beraber- Kendisi ile başa çıkamayacağını tecrübe etmiş olanlar evde yalnız kalmaktan korkarlar. -Nedense, hırsızlama dışarı çıkarılmış ıslak bir havlu isteyim istemeyeyim kendini hatırlatmakta.-

Lâyıktım bu tahkire. Ve sustum, o da sustu. Odanın havası bana daha arzulu geliyordu ve ihtimal ısınmıştı da. Dışarıda bütün hararetiyle akşam saatlerinin garipliği. Hele bu kuş uçmaz, kervan geçmez arkanın arkası sokakta daha devleşen akşam garipliği.

Sonrasını anlatmaya ne lüzum var. Esasen bütün mukad-

dime, şu son cümleler için bir methal olsun diye kaleme alındı. Uzun bir sükûttan sonra ben: Siz mutlaka şiir yazıyorsunuz. Ne ince şeyler düşünmektesiniz dedim. Edebiyat şubesine gitmek niyetindeyim ama bu sırf tembelliğimdendir. Yoksa edebiyat meraklısı değilim diye cevap verdi. Maamafih asıl şairane hülyalara siz evde yalnızken dalarsınız herhalde.

Tıpkı sizin gibi diyecektim. Tekrar terslenirim korkusuyla...

Ya o akşam saatlerinin lüzucetli tahkiri. Odada işleyen bir saat de yoktu ki insan onu dinlesin de şu sükûtun, taşlaşmış şu ducretin vüsatini anlamasın. Bir saat. İşleyen bir saat yoktu odada ve ben ister istemez dikkatimi onun üzerinde durduruyordum. Kimbilir ne düşünüyor, benim çıkıp gitmemi mi? Belki de.

Beynimde yanıp sönen şamdanlar. Bir teviye yanımdan hırsızlamasına alınıp götürülen o ıslak havluyu düşünüyorum. Islak havlu. Ve tedailer: Selma Lagerlöf'ün eserleri kadar bol, nâmütenahi tedailer. Havlunun mesameler üzerinde titreşen suyu emmek için deriyi öpüşü. Vücudun bütün mahremiyetini bu tüylü kumaşa teslimi.

Ve kız o anda önündeki mustatilî sarkan şalın püsküllerıyle oynamakta. Yüzü yere eğik. İçinde neler geçmekte, benim içimden neler geçmekte? İğvaya ha kapıldım, ha kapılacağım. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*'ndan cümleler hatırlıyorum: "O insan ki, yüzünde bıkkınlıkla sebat mücadele eder"... "Bu odada bir şey var, mühim bir şey: Ümit ve aşktan ve tembellikten mürekkep bir hararet"..

Ve ne garip! Zaman, o zamandı. Geldiğim anla şimdi arasında Cevdet Kudret'in uzun mumlarını aksettiren nehri akmamış gibiydi. Bir yazı okumuştum vaktiyle, yangın yerlerine akşam birdenbire iner diye. Buraya da hükmeden aynı kaide miydi. Peki öyleyse akşam nerde? Neye bu kadar gecikti bu akşam.

Onda bin akşam vardı akşamı görmesem de.[10]

Kendi kendime akşam geciktiydi gecikmediydi derken kapı çalınmasın mı? Akşamı mı beklemekteydin oğlum, al işte gece geldi. Bütün ümit parıltıları üzerine siyah bir perde gibi çöken gece! -"Az ümit edip çok elde etmek." *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, sahife 125-

Saatler gece yarısından uzaklaşalı hanidir. Her gece (şeb-

zindedâr-ı şamdan) oluyorduk, bu geceyse (şeb-zindedâr-ı Tahir)'iz demektir. Maamafih iyidir böyle masa başlarında sabahlamak! -Atan günle beraber başa çöken sersemlik, insanın başka şeyler düşünmesine mani olur.-..

İsimler saymışsın mektubunda. Selâmını söylemeliymişim o isimlere. Beni alâkadar etmeyen isimler. Haberler soruyorsun mektubunda. Beni alâkadar etmeyen haberler. O isimler ve o haberler beni ancak "şifahen" meşgul eder. Onları "mektup" ber-hale geçmelerine lâyık görmüyorum. Mektubundaki bu gibi (ilmî zihniyete mugayir) cümlelerin sahifenin yarıdan fazlasında yer alması şâyân-ı teessüftür. Mektubunda hayatı göstereceğim diye hayattan ne kadar uzaklaşmışsın. Sen benimle bir adım atacak insan değilsin, dostum. Benim gözlerimde garip parıltılar varken -hancının karısının gözlerindeki o parıltılar- sen hâlâ kaydırak oynamasını, içine atılan karpuzu havaya fırlatan su menbaını düşünüyorsun. Bal yiyin evlâtlarım bal yiyin, zira ki tatlıdır.

Gelelim yukardaki meseleye, o isimler ve haberlerden bahsetmek istemeyişimin sebebi onların (kitabî) bir şekilde kalmamasını istediğimdendir. Peki dört buçuk sahifeye doldurdukların? Onların müstakbel mahzuru? Onların hakikatinden sen nasıl olur da emin olabilirsin. Onlarda hakikati nasıl olur da arayabilirsin. Onlar yalnızca bir sayıklama sadece muhayyelenin bir tezviridir. -Fakat (kendi kendimizi aldatmayalım) cümlesi hiç sırası yokken şu anda varlığını neden hatırlatmaktadır?-

Behçet

Beşiktaş, 23.8.1938

Azizim Tahir,

İstersen yolladığın mektuplarda hiçbir şey yazma. Yeter ki yollayasın! Yalnızca senden olduğunu bilmek bile bana nâmütenahi teselli veriyor.

Yakınım Tahir, oysa seni pek o kadar da sevmiyorum. Ama bununla beraber yakınım Tahir.

Ebedi korkuma ebediyyen mahkûmum. Ebediyyen. Yalnızlığa mahkûm. Keşke lânete olaydım da yalnızlığa olmayaydım. Dünyada, kendimi yalnız hissettiğim nispette korkuyorum. Zaten sırf yalnız olmadığımı kendime kabul ettirmek ve nefsimi aldatmak için değil midir ki bir kıza tutunmak istedim oysa o bana ne getirebilirdi. Hadi diyelim birkaç gün için birkaç teselli. Sonrası? Ve boş saatlerde yalnızlık büsbütün devleşiyor. Zira çalışma, meşguliyet saatlerinde hakiki insan uykudadır. İnsanın hakiki hüviyetini meydana çıkaran yalnız bu boş saatler. Rabbim sen beni mümkün mertebe boş saatlerin şerrinden vikaye eyle. Ah o boş saatler değil midir ki beni geçenlerde Fatih'in yangın yerlerinde dolaştırdı. Ve vakit vakit haz, korku, hayret gibi karmakarışık halet halitaları ile hatırladığım o mahut vakayı yaşattı.

Boş saatler bugünlerde peşime takipler gibi düştü. Beni boş bırakmak istemiyorlar. Boş saatler boş olsalar hadi neyse.. hafızanın muttasıl hücumları. Ve muhayyilenin mütemâdi müdaheleleri.. boş şeyler.. yukardan beri on defa belki, kullandığım boş kelimesinden daha çok boş ihtimal...

Mektuba gece devam ediyorum:

Ben birisine muhtacım. Beni kurtaracak birisine. Bana beni bırakmayacak beni daima meşgul edecek birisine. Yakınım Tahir. Sensin bu beklediğim. Şu Yüksek Muallim'e bir girebilsen. Yok mu ya bir girebilsen. O zaman, o zaman beni benden kurtaracak aynı angaryada çalıştıracaksın değil mi? Razıyım buna. Yeter ki boş saatlerin şerrinden masun olayım. Ne kadar istiyorum bu irade cehdini kendim göstereyim. Olmuyor, olmuyor bir türlü. Son zamanlarda bir parça kendimi kurtardım. Son iki haftadır her allahın günü öğleden sonra Alman enstitüsü-

ne gidiyorum. Şimdiye kadar bir *İran Edebiyatı Tarihi* okudum. İki günden beridir C. Brockelmann -şu meşhur arabolog. "tabir caizse." hem türkolog oluyor da arabolog niye olmaz?-'ın *Arap Edebiyatı Tarihi*'ne başladım. Hassan bin Sabit'i bana sor, sana söyleyeyim. Muhammed'in en sevgili zevcesi Ayşe'ye -müellif, Peygamber'den kırk yaş genç olduğunu yazıyor.- yapılan iftirada Hassan'ın cüretkâr iştirakine ne dersin? A adam sen bir şairsin nene gerek senin siyaset. Otur çadıra "Yaz Muhammed'i öven bir şiir". Allah, sevgili habibinin sevgili zevcesini öyle bir sadakatsızlıktan münezzeh bulan Allah, bir hükm-i kat'i ile iftiranın asılsızlığını tebeyyün ettirince zavallı şaire o mübarek yüzünü bir daha -ebediyyen- göstermemek düşüyor. Bak neler öğrendim görüyorsun ya. Ama ne fayda. Bizim hafıza tıpkı bizim ev gibi pek öyle misafirperver değildir. Bir şeyi hem o kadar güç kabul eder hem de o kadar tez dışarı atar. O senin öğretmek için bir hayli uğraştığın "Pontus Platos"u[11] hemen hemen unutmak üzereyim. Allah taksiratımı affetsin!

Bak şu anda saatler gece yarısından uzaklaşalı hanidir. Uyku hak getire. Şu satırları yazıyorum ama bir de gel içimi sor. Yine büyük korkularla mücadeledeyim. Yine kendi kendimleyim. Bana fakülteden haber soruyorsun ya, o satırı okuyunca ürperdim. Fakülte tarafına geçebildiğin var mı desene. Nerde o cesaret bende. Nasıl ki sen mektubunda "Ben meğer İstanbul'un Beşiktaş fezasına has bir ağaçmışım" diyorsun. Ta kendisi. Benden de al o kadar. Ben de ancak kendimi Beşiktaş'ta hiç değilse Köprü'nün beri tarafında emniyette biliyorum. Bu acaip haletin bana ne kadar çok şey kaybettirdiğini bir düşün. Ama ne çare, ne atılır ne satılır. Korkumdan Bayazıt tarafına gidemiyorum ve günler geçtikçe ikmal imtihanları da yaklaşıyor demektir. Ve benim vaziyetim. Sen bütün derslerden geç geç de askerlikten ikmale kal. Garabet ve fecaati bir düşün. Her hatırladıkça ne azaplar geçirdiğimi tasavvur et. Elimde ne de olsa bir iki parça not var. Oturup okusam ya hiç olmazsa onları. Ne gezer. İkmali hatırlıyor, ürperiyor, kendimi fütura salıveriyor ve susuyorum. "Sükût içine düşebildiğim biricik kolaylık". Susuyorum, ama hareketteki muhayyileyi durdurmak kabil mi? "İşleyen hafızamı tutmak istedim

bir an. Fakat başıma doğru giden elime, başka bir şey geçmedi kuru bir mahfazadan".[12] Ve sükûtum âdeta muvakkat bir huzur temin için işi örtbas etmeye çalışıyor. Talik ve tehir kadar hoşlandığım bir şey yok.

Bir günün azabını ertesi güne devredebilirsem saadetten çıldırıyorum, büyük bir iş başarmışım gibi. Fakat bu bana pek az nasip oluyor. Dediğim gibi zahiren susuyor ve içimden kendi kendimi yiyorum. Eylül ha girdi ha girecek. Bizim eve gazete binde bir gelir. Maarif ve imtihanlar vaziyetinden hiçbir haberim yok. Bizim mektebin bu ayın ortasında yeni binaya taşınacağı söyleniyordu. Taşınıp taşınmadığından bile haberim yok. Bak. Sen orada mutlak gazete takip etmektesindir. Beni alâkadar edecek bir haber görürsen haberdar etmeyi sakın unutma.

Saat bire geliyor ve içimde bir yerin damla damla eridiğini hissediyorum. Askerlikten geçirmezlerse diye şu anda ödüm patlıyor. Sen o zaman duyacağım hicabı düşün. Hele hele Misbah'a[13] karşı. Akşamın yaklaştığı saatlerdeki melâl ve ducret de çok berbat! Akşam şu günlerde beni Alman enstitüsünde bir kitap sahifesi üzerinde buluyor. Gel gelelim kitap üzerindeyim ama zihnimden geçenler! Eskiden böyle değildim. Hatıra ve hayal hazinem pek o kadar zengin değildi. Şimdi ise "ekinlerde bereket".[14] Hiç de iyi bulmuyorum bu hassasiyeti. Ve bir sinir zaafiyetine hamlediyorum. Meşguliyetlerimde bile rahat bırakmıyor beni bu iki bacaksız. Var düşün boş saatlerdeki küstahlıklarını.

Mektuba sabahleyin devam ediyorum:

Gittim, yattım. Uzun müddet sağa sola -Almanca ifâdeyle- yuvarlandım. Uykuyu tuzağa düşürmek için uyur taklidi yapıyor ve hislerimin "harice kapılarını kapamaları" için kendimi zorluyorum. Ancak neden sonra uyuyabildim. "İşte camlarda sabah. Ancak ben hastayım, alnım ateş, gönlüm ateş." Yeni bir gün. Kimbilir neler saklıyor içinde. Yeni bir gün.

Bu mektupta da kıyıda köşede kalmış bir akraba ziyareti bekliyorsun. Öteki hoşuna gitti değil mi? Âlâ hoşuna gitti. Ya bana neye mal oldu? Onu hiç sorma. Maamafih arzunu yerine getirip sana bir ikincisini anlatabilirim. Esasen bu anlatacağım ötekinden beş on gün mukaddemdir. Şu var ki birincisinin ya-

nında pek renksiz pek sönük kalacaktır. Esasen Fatih'in hatırasına karşı bir ihanet bir sadakatsızlık da olabilir belki. Onun için vazgeçiyorum. Ne yapalım kaderine küs. Çok ümit edip az elde etmek. Maamafih o, o sana yazdığım tektir. Sen ondan bir hikâye çıkar da görelim bakalım, görelim.

Mektupların pek kısa oluyor. Sıcaktan, lodostan şikâyetçi görünüyorsun, ama bilmem bu tabiat hadiselerinin mektup yazmakta ne kadar dahli vardır. Sen ki keçiboynuzunda ve iğdede bile bir kıymet aramaktasın madem, mektup yazmakta bir lüzum bulmuyor musun? Oysa biz devayı senin mektuplarından beklemekteyiz. Hafızada bu insafsızlık ve sende bu lâkaydî. Çıldırmak işten değil. Üstelik akşamları dört kol altmış altı oynayacak kimseler de yok.

Bilmem *Varlık*'ın son sayısını gördün mü? Halkevine gelir sanırım. Bu sayıda Reşat Ekrem'in bir hikâyesi var. Çok samimi buldum. Belki de Yaşar Nabi'nin tenkidi bana böyle bulmamı emretti. Fakat ne olursa olsun güzel bir hikâye. Aynı nüshaya bizim yeni tarz şiirlerden birini koymuşlar fakat sona. Kimbilir hoşlarına gitmemiş olacak herhalde.

Mektuplarında -iki mektup hatırı için cem lâhikasını ilâve pek doğru değilse de- Almanca'dan hiç bahis yok. *(Dekameron)* bitti mi? Ben şimdi Dosteyevski'ye dair bir kitap üzerindeyim. Bilmem sonuna getirebilecek miyim. Ancak doksan sahife kadar. Fakat epey bir mesele.

Yukardan beri, görüyorsun, pek dişe dokunur bir şey yazabildiğim yok. Uykusuzluğa mı hamledeyim bu baş ağırlığını?

Bak. Yeni bir haber. Bize olanlar oldu. Meğer aşk ind-i İlâhî'de matrutmuş. Zavallı Harut ve Marut -iki melek- kızlara âşık oldukları cihetle cezaen Babil civarında bir kuyuya ayaklarından -başaşağı- asılmışlar. -*Kuran*, Bakara suresi ayet 102; Max Hennig, Kuran tercümesi sahife 49, Fussnot; *İslâm Ansiklopedisi* Harut maddesi.- Bu efsaneyi -İnşallah efsanedir- okuyunca bende şafak attı. Şimdi kimbilir hangi sebepten bu, aşkın ind-i İlâhî'de cezayı müstelzim olduğunu Misbah'a anlatmak için can atıyorum. Bu arzuya sen nasıl bir sebep gösterebilirsin. Ona bir tefevvuk delili mi göstermek istiyorum yoksa, zımnen olsun ona ben bu hesapla ind-i İlâhî'de melunum demek mi istiyorum? Ah

tahlil et bu arzuyu, tahlil et. "Halim bir beter oldu şu günlerde, kendimi zor zapt ediyorum görmeyeli".

Behçet

Cevabı tez yaz ki sen gelmeden önce bir iki mektup daha gönderebileyim. Gelecek mektubuna kadar bir kere fakülteye uğrayıp -ister istemez- bir haber almaya çalışırım. Beni ve kendini kurtaracak sensin yakınım Tahir. Bütün ümidim sende. Allah'ın lutfu üzerine olsun.

Oradakilere selâm eder, mektubunu beklerim.

Kars, 27/28.12.1940

Tahir'e, buz dağları ortasından:

Kars'a gidiniz evlâtlarım, zira ki Kars'tır. Hayır, ne caddelerinde beyaz ayıların maaile dolaştığı ne de gecelerinde kurt sürülerinin akraba ve taallukatıyla birlikte vahşi konserlere başladığı bir şehirdir Kars!

Şayet İstanbul'dan, kırk gün kırk gece yol aşarak bir akıllı çıkar gelir de, mükemmel ve mükellef pasta salonundan içeri giren bir Karslıya hayran hayran (İn misin cin misin yâ zâir!) diye soracak olursa alacağı cevap muhakkak ki şudur:

Ne inim ne cinim ben de senin gibi bir beniâdemim.

Ve daha dün Bayazıt meydanında ayaklarını sürten Behçet Necati, şimdi Kars sokaklarında lâstiklerini sürtüyor. İnsan kuş misâli der dururuz ya ta kendisi!

Benden herhalde uzun seyahatnameler, mufassal jurnaller beklersin ve haklısındır da. Benden sonraki Kars taliplisi sensin mesut Tahir. Yol, bir facia oldu ki perde kapandı; tahatturu beni tazip ediyor, değil ki nakli. Daha iyisi sana bunları döndüğümde (bu ümit boştur ben de biliyorum) veya daha ilerki bir zamanda belki anlatabilirim.

Çıplak kadınların ateş, gölge, Kafkas havaları ve şiir hercümerci arasında, üryan oynatıldığı bu yerde, İstanbul'u aramayacaksın şayet ilerde gelirsen. Fakat gelişin benimki gibi 39,5 derecede yanaraktan, râkım tebeddülleri sarsıntısı içinde olmasın Tahir. Battaniye, battaniye, battaniye, yorgan, yorgan, yorgan himayelerine bel bağlamış uykulara ancak burada dalabilirsin.

Sakın gelirken yün atkını (çift örgülü olması şart) almayı ihmal edeyim deme. Bıyıkların dışarda kalırsa kütük gibi donar ve dibinden kesmen icap eder.

Güldüğümün farkındasın biliyorum. Sobanın, daha demin, alev alev ve nar gibi kızarmış yanarken, bir an sonra buz kesildiği bu yerde, sen de gülersin. Yüksek Muallim kaloriferini bırakıp buralara düşersen eğer.

Ve doğrusunu ister misin? Hastayım, yemeden içmeden kesildim ve oteldeyim. Ve öksürüyorum ve burnum yepyeni bir hastalığa giriftar vaziyettedir.

Şimdiki halde sana ancak beş on gün sonra (O zaman yollar kapanırsa nisanda ancak alabilirsin, mümkündür de!) mektup yazmak isterdim. Fakat, orada rahatı buldu bizi unuttu, dersin diye bunu üstünkörü ve hiç isteksiz, bir otel odasının buz kalıbını andıran sobası başında karalıyorum.

Acele senden sevimli mektuplar beklerim. Fakat her zaman bana karşı bile gösterdiğin yıkıcılığını ve insafsızlığını bu yazacağın satırlara aksettirme Tahir. Çünkü her zamankinden ziyade dert kaldıramaz, naz çekemez vaziyetteyim.

Yaşamak sade İstanbul'da baş vermiş bir Âb-ı Hayat değildir.

Behçet Necatigil

Zonguldak, 8.12.1941

Tahir Alangu kardeşim,

Bu beni pek sıkan şehirde, aynı birinde, Pazartesi günü geldiğim halde sana ancak tam haftasında şu mektubu yazabiliyorum. Başımda ne düşünecek bir kafa var, elimde ne kalem tutacak bir parmak. Bu şehir, bu rutubetli, berbat, pis havalı karanlık, kasvetli, soğuğu iliklere işler şehir beni hasta etti. Geceleri, pek mahdut saatleri dolduran tedirgin ve fare hücumlarıyla bölük pörçük uykularımda hep Kars'taki huzur ve âsudeliğimi sayıklıyorum. Orada hem odam hem sobam hem de rahatım vardı. Bu berbat soğukların elinde bu nahif bünyeyi, bir otel köşesinde nasıl idare edebilirsin? Gel de cevap ver. Vallah müspet cevap vereceklerini bilsem Kars'a, tekrar Kars'a naklimi isteyesim geliyor. Sanki büyük bir telaş içinde imişim gibi hep ayak üstüyüm. Bunun ne demek olduğunu, beni bilen sen pek iyi takdir edersin. Oturacak bir yerim bile yok. Geceleyin, yemeği yedikten sonra nerede oturabilirim? Ve git buz gibi bir yatağa, ayacıklarını tamamen içine bile alamayan bir yorgan altına, soğuk algınlıklarını yeniden tazelemek üzere sokul. Hayat mı bu? Kars'ı nasıl aramam. Kars'ta -30 derecelerde, caddelerde sere serpe dolaşırdım da ne burnum tıkanırdı ne de ağzım çarpılırdı. Burada, daha kânunsani gelmeden elamân-hân olmaya başladım. Dostum, bütün bunların devası nedir? Güya askere gitmedim de iyi halt ettim. Üstelik sana yeni bir havadis daha:

Vekâlet kânunevvel maaşımın verilmemesini emretmiş. Beş parasızım. Tasdik edilmeyen raporun seyyiesi. Bir işimizden atmadıkları kaldı. Sanki Karun'un bilmem kaçıncı nesilden torunu imişim de paraya ihtiyacım yok gibi, vermesek de olur dediler ve işte bu ay para alamadım. Şimdilik eş, dost yardımıyla idare oluyorum. Vekâlete bir müdafaaname veya protesto gönderdim, ama kimbilir cevabı ne zaman gelir. Hem bir de meselâ menfi. İstanbul ziyareti o zaman tam burnumdan gelecektir.

Bizim şu meşhur nakil işinden henüz bir ses, seda çıkmadığını arz ederim. Esasen, mesela acaba Ankara'ya hakikaten aksedebilmiş midir? Hadisenin aktüalite olmaktan çıkıp çıkmadığını, inhitat veya inkişaf kaydedip etmediğini bana bildir. Ümit

namına elimizde bir bu kaldı. Zonguldak'ın, bana Kars'ı bile arattığını söylersem kâfidir sanırım. Zonguldak beni memnun etmedi azizim, zerre kadar.

Dünkü posta ile gelen *Ülkü*'de Karahan'ın[15] bir yazısını okudum. *Halk kitapları*[16] üzerinde gördüğüm ilk konuşma. Okumuş olmalısın. Makalesini tam bir Auszug[17] olarak karşıladım. Kâfir, sanki kitap karşısında kendi düşüncelerini yazıyor pozu takınarak tercümeden, paragraf paragraf nakillerde bulunmuş. Acaba bu yazı haricinde İstanbul gazetelerinde şu "muhtemel ve melhuz" gazetecilerin kaleminden de bu şekil yazılar çıkmış mıdır? Sen, yazacağın konuşmayı hazırladın mı? *Yurd*'un gelecek sayısını mı bekleyeceksin. *Yurd* daha çıkmadı mı? Buraya bir nüsha gönderin. Ve sen de konuşmayı bir an önce yazıp neşretmeyi ihmal etme. Karahan'ın peşi sıra, senin yazının intişarı ez-her cihet müfit olacaktır.

Mektup ve haberlerini beklemekteyim.

Behçet

Zonguldak, 24.1.1942
Cumartesi öğleden sonrası

Muhterem,

Tam haftası. Sana geçen Cumartesi telgraf çekmiş ve o günün hemen akşamı yollamasını salladığın mektubu ve bir iki gün sonra da telgrafın cevabını almıştım. Senden uzun zaman ses seda çıkmayınca, kayıplara mı karıştı dedim ve senin mektup yazmakta o nadide anlarından birini beklediğini bildiğim halde, artık bilmemezlikten gelerek dayandım telgrafa. Mektubun ümit ettiğim gibi çıktı. Yani bunca yıllardır arşınladığımız halde bize hâlâ bir şeyler vermemiş olan caddeleri bensiz arşınlamaya devam ettiğini ve aynalara bensiz bakarak yüzünde hasıl olan çizgileri bensiz ve mütehassir seyre daldığını öğrendim. Epey terakki, vefakâr, epey ilerlemişsin. Yine sen -Şükret haline muhterem!- içinde kor olmuş, kül olmuş, bacakların arasında alabilecek bir mangal bulabiliyorsun. Ben burada bu kadar para alıyorum, fakat yine perişan, yine sefil, yine ayak üstü. "Bana kendi talihimden bu siyeh sitare düşti."[18] İşte yine sana geçenki gibi bir kahveden selâm ediyor, tavla şakırtıları, cigara dumanları, gürültüler arasından sesleniyorum. Pantuflalar ayağına geçmiş, sıcak bir sobanın nar bahçeleri kenarında yemek üstü kahveni içerken "bir içki"ye "diğer içki"den miktar-ı münasip ekleyecek, çalkalayacak ve sonra kap muhteviyatını iki kadehe bölerek birini kendine alacak, ötekini "pansiyoner"ine uzatacaktın. Uzat elini muhterem, yine bir yolculuğa çıkıyorum.

Vapur yok. Deniz dalgalı. Suların köpüklü ve kudurgan çalkantısını bir iki defa rıhtıma gidip seyrettim. Kar o kadar çok yağıyor ki şehir, böylesini binde bir görürmüş. Acaba mektuplar trenle mi gider, gelir. Yoksa postanede iyi havaları mı bekler?

Ona: "Öğretmen, kartopu oynamaya bahçeye gelmez misiniz?" diyorlar ve o öksürerek, tıksırarak: "Sağ olasınız, geçmiş bizden!" cevabını veriyordu: "Aman hocam, gençliğinize yazık!" Bu lâf, üzerine titremişti. İsabetli teşhis!

Müşkül günler geldi çattı dostum. Adenitim bir gece birden delindi. Bol gıda, bünyeyi takviye. Fakat lokantada yemekler gittikçe azalıyor ve mevcutlar da gittikçe pahalanıyor. Mek-

tebin yokuşlarını çıkarken şimdi eskisi gibi hızlı ve sabırsız değilim. Vaziyetime intibak ettim. Yalnız zaman zaman hayıflanıyor ve sebepsiz telaşlanıyorum.

Yirmi gün kadar önce orta tedrisattan bir müzekkere geldi: "Edebiyat stajyeri Behçet Gönül'ün boş maaş kadrosu bulunduğu zaman öğretmenliğe terfi yapılacaktır" [Aynen]. Şimdi "boş maaş kadrosu açılmasını" ve va'din yerine gelmesini, belki asılsız bir ümitle, bekliyorum. Vaziyet böyle devam ederse mayısta kati askere gitmeliyim. Son ümit öğretmenliğin tasdikinde kaldı. Her gün Ankara'dan bu hususta bir tebliğ sâdır olmasına muntazırım. Bir iki hafta daha geçsin. Yine tahakkuk etmezse idareye bir tekit yazısı yazdıracağım. Benim için tek çıkar yol: Asaleti tasdik ettirip mayısta askere gitmek. Bütün kozları kaybettik. Bir bu koz kaldı, son koz. Hele bir sefer askere de gideyim, belki ondan sonra yeni kozlar çıkabilir.

Eskiden, meselâ Kars'ta öksürdüğümü hiç bilmezdim. Ama burada bu kömür tozları teneffüste, bir cigara içmeye göreyim, gecesi tıkanırcasına öksür de öksür. Müemmil'le[19] muhabereyi bütün bütün kestik. "Bilmiyorum şimdi o, nerdedir, ne yapar?" Baharı bekliyoruz paltomla ben. Ne onda giyilecek yüz kaldı, ne bende kömür tozundan surat. "-Yahu, üstat, sabahtan beri ne yazıyorsun. Kaldır başını da gelen geçeni seyret!" "-Sağolun dostlarım, şu yazdığım, kâğıtsızlıktan ince ince yazdığım mektupta, kendimi, mazimi ve refik-i hayatımı seyrediyorum."

Bazı geceler yattığım halde yataktan fırlayarak elbiselerimi sırtıma geçirdiğim ve saat daha yediye gelmeden o kalabalık halkını evlere çekmiş bu şehrin caddelerinde tek ü tenha, kısır muhayyilemin nadir lutuflarıyla bazan bazı hayâller kurarak dolaşıyorum.

Mektupların arasını böyle uzatma. Eskiden Kars'ta idi. Şimdi güya daha yakındadır. Hem Ahmet Muhip ayıtmış ki:

"Bir gün gelir geçer bu geceler / Tırtıllar tırmanır yapraklara."[20]

Gençliğimize ait
Behçet Gönül

Zonguldak, 4.4.1942

Sevgili Alangu!

İnsan olsun. Sırf sana mektup yazabilmek için, şehrin uzağındaki bir kır kahvesine geldim. Günler oldu ki sana hitap maksadıyla elime kâğıt, kalem almış, yazmaya başlamış ve birkaç satırdan sonra devam ettiremeyeceğimi anlamış ve bırakmışımdır. Neye böyle? Bilsem sana sorar mıyım?

Mektubun beni bulalı üç gün sonra bir ay olacak. Bir aydır sana cevap yazmak istedim. Bu istek ilk günlerde muhakkak daha şiddetli idi. Fakat sonra sonra. Ah, her şey gibi hafifledi. Bugün bu işi, gizlemekte ne mâna, öyle şedit bir arzu halinde değil de bir vefasızlık hicabı ve bir utanç itişi ile yapıyorum. Martta bir aralık bize bir hafta kadar tatil verdiler. Altı gün (20-26 mart) müddetle yokuşlara tırmanmaktan azat edildik. Fakat hayrını gördüm mü ki? Ne gezer. Yatağa düştüm ve beş gün, vücut harareti ve nabız fazlalığının seyrini ve grafiğini takip ettirerek kûşe-i istirahatta şeb-zindedâr-ı hâb u nigehbân-ı ye's oldum. Boğazım, sinem gibi yanıyordu ve sesini kaybeden Behçet'i dakikaların mâverâsından bulup çıkaracağım diye terlere yattım, yorganlara büründüm. Otuz dokuz derecenin kuruntuları içinde vakit vakit sana gidiyordum. Muradiye mahallesi yokuşlarından çıkıyor ve evini boş buluyordum. Uyku beni o kadar yutmuş, yok etmiş idi ki geceleri uykusuzluğun felâket ve vehimlerinde illâllah-hân oldum. Yutkunamıyordum. Ateşim bir türlü düşmüyordu. Yeni telaşlara kapıldım. Kıpkırmızı bir boğaz, ve horoz gibi tiz perdeden bir ses beni korkutuyordu. Beni saran ve hâlâ tesirlerini üzerimden atamadığım bu soğuk algınlığı beni mahvetti. Şimdi yine yokuşları tırmanmağa başladım. Yine dersler. Gündüzleri gümbür gümbür: "Meyhane mukassi görünür taşradan amma. Bir başka ferah, başka letafet var içinde" beyitini okuyor, Nedim'in bu, ve bunun diğer sahalarda devamı olan beyit ve gazelleriyle bir haftadır onuncu sınıfta Nedim'in o şuh u pür-şive vü naz ruhunu şad ediyorum. Ben bu halette sana nasıl mektup yazabilirdim, bir düşün ve bana hak ver. Ben senin gibi Beşiktaş'ın eski ve ehil, âşinâ ve derya-dil sokaklarında gece lambalarını seyretmiyorum Tahir, senin gibi müş-

terek çalışmanın ölmez imkânını Grimm Kardeşler üzerinde ispat ettiğim yok. Yalnız, efendiler diyorum Haşim'deki agorafobya, seksüel ve psikolojik duyguların vesaire vesaire.. Kimbilir, yanında olsaydım, kimsenin değilse bile, senin işine yarayabilirdim. Burada bari talebelerimin istifadesine yarasam. Bunda müteredditim ve bu tereddüt, beni büsbütün bedbin yaptı. Hayatımdaki hikmeti bana sen izah edebilirdin. Sen de uzağımdasın ve kimbilir ne tatlı didinmeler içinde... Meyhane mukassi görünür taşradan amma diyor ve bazı geceler içmeye gidiyoruz. Bıktım usandım bu gecelerden. Halbuki başkaları ne kadar da müştak. Gidiyor ve ertesi gün harap ve hasta kalkıyoruz. Halbuki seninle bir odaya kapansaydık ve ertesi gün harap ve hasta kalksaydık. Fakat bir şeyler yapmış ve yazmış olarak.

Mektubuna muhakkak hemen cevap yazmam gerekirdi. Çünkü içinde mühim bir meselenin de lâfını ediyordun. Üstelik beni hatırlamış olan profesörün mektubuna cevap vermek de bir nezaket icabı idi.. Fakat hiçbirisi beni bulunduğum ataletten kımıldatamadı. Şimdi utanç içinde ve üzgünüm. Sabah erkenden yollara düşüyor ve tepeleri boyluyorum. Bazı kapıları açıp bazı odalara giriyor ve saat birlere kadar lâf ediyorum. [Ah! Konuşmak beni ne sıkıyor, hep başkaları konuşsa da ben sussam ve dinlesem!] Yemek bile içime sinmez. Saat iki buçuk olur, zil çalar ve yine halden anlamaz, usulünce susup oturmaz bir orta kısım sınıfında müzakereci sıfatıyla otursun. Kafan kazan gibi olur, saat dördü zor bulursun. Muallimler odasındaki sedire gelir, yorgun düşer ve konuşulanları bile dinlemek istemez, dinledin diyelim, anlamazsın. Havasız, rutubet kokan bir otelde.. Tafsil etmek isterim. Fakat ben yazmasam bile sana malûmdur bunlar. Tahir, elinde iken istikbaline hükmet. Bunlar pek yenir, yutulur, özenilir şeyler mi? Hâşâ sümme hâşâ. Çekip çevirenim yok. Şuraya gidiyoruz, pekalâ. Buraya gidelim hayhay. İraden sağlammış, karakterin düzgünmüş, hamiyet, fazilet sahibi imişsin, faydası? Günler çığlar gibi amansız yuvarlanır, gider. Zamanı râm edemez, mahzun olur, gül gibi kızları gördükçe tesellisizliğini kavrar ve geceleri sokaklarda dolaşır evsizliğine ağlarsın. Çulsuz ve yurtsuz, meşkûk bir sıhhati oluruna bırakıp, kalp çarpıntıları, hayâ dağılışları ile geçtiğin eşiklerden lânet ve nedamet-

lerle dönersin. Şimendifer düdüklerinin bile gayzını kabullenerek ve yarın evlâd-ı vatanın huzuruna ne yüzle çıkacağın meselesini bir türlü halledemeyerek faziletini de, edebini de tekrar nasıl bulabileceğini bilmeyerek. İşte burası veya diğer bir şehir.

Sen orada bir başka âlem, biz burada bir başka diyar.

Bir yeni sahifeye daha başlıyorum. Zonguldak'ta mektup kâğıdı bulunmuyor. Bu defteri zor buldum. Evvelce beş kuruşa aldığımız bu deftere yirmi kuruş verdim. Belki yakında zarf da bulamaz oluruz. Zonguldak böyle olursa Kars acaba nasıldır?

Bundan on gün kadar önce sana Almanya'dan, Buchtausch'tan gelen kitapların bir kısmını gönderdim [Ayrıca birkaç da Yeni Zonguldak Gazetesi]. Bu kitaplar çok eski hikâye dostum! Beni affet. İki büyük paket halinde bunlar geleli pek çok oldu. Menzel[21] ve Zauberspiegel'in *Billur Köşk*'ü müstesna diğer istediklerimizi gönderdiler. Taahhütlü oldukları için eve vermemişler, buraya kadar geldi. Uzun bir mektupla beraber gönderecektim. Fakat mektubun yazılması geciktikçe kitapların da yollanması, yarınlara kaldıkça kaldı. Baktım ki olacak gibi değil! Kitapların geldiğinden seni haberdar etmek üzere yarısını yolladım. Diğerleri yani: Jacob ve Giese'nin *Festschrift*'leri.[22]

Marchen aus Iran[23] masallarından birkaçını okudum. Kitabın çıktığı hakkında *Yurd*'a haber yazmak istiyorum. Fakat Hammer'in *Hatıraları*'nda mürettip hatâsı ve değişmeler ne kadar da fazla. Dergiyi bir talebemde gördüm. Senin Grimm'i okumak ve benim yazıya bakmak fırsatını buldum. Kitapları aldıktan çok sonra, ancak Buchtausch'a bir teşekkür mektubu yazabildim. Bu ihmal, yalnız bendeki değil; aynı zamanda sendeki bu ihmal, bizi pek çok şeylerden mahrum edecektir. Bu, Buchtausch bizim pek çok işimize yarayabilir. Belki bir gün (Hangi gün?) diyerek bazı kitapları pekalâ tedarik edebiliriz. Fakat ne olacağımız malum mu? Seni bilmem, ama ben vaziyetime salâh gelebileceğinde öyle ümitli değilim. Bir muhalif rüzgâr esmezse bu ay sonu askere gitmeye karar verdim. Bir dikiş öğretmeninin stajyerliğini altı ayda tasdik ederler, bir edebiyat hocası üç altı ay sonra yine stajyer kalır. Bu şekilde askere gitmemde ne menfaatim var. Gerçi biz çok işleri menfaat cephesinden değil,

mazarrat bakımından tercih eder ve kendimizi nâra yakarız. Fakat burada!

Geçen ay eve yetmiş lira gönderdim. Elli lira Sabahat'a, Fahamet'e[24] borcum. On beş liraya da gömlek ve pijama ısmarladım. Bu para beni çok sarstı. Askere pek az para ile gideceğim. Bütün ümidim, mayıs aylığını alıp da yola çıkmakta. Ama askerden sonra alırlar, mahsup ederlermiş. O vakit Allah kerim. Burada kendime on liraya külüstür bir pantolon aldım. Paltonun halini sorma. Orada iken vaziyetini görmüştün. Onda elaleme çıkacak yüz kalmadı. Halbuki bahar da bir türlü gelmez.

Spies'ten[25] yeni bir kart geldi. Kitapları alınca bir mektup yolladığını yazıyor (Bu mektup bana gelmedi). Antolojisi bir aya kadar çıkıyormuş. Tıpkı bizim kitap gibi. Bir aya kadar. Yeni hikâye kitapları çıktı mı diye sormuş. Ona Umran Nazif'ten, Kenan Hulûsi ve Bekir Sıtkı'dan birer kitap yolladım ve yazdığım bir mektupta, mukabeleten V. D. Leyen'in[26] kitabını ve masal bilgisi, masal araştırmaları sahasında birkaç el kitabı göndermesini rica ettim. Bakalım ne yollar?

Ah Tahir elimizde bir imkân olsa da Almanya'ya gidip bir doktora versek. Yoksa bizi burada adam yerine koymayacaklar. Bir iki masal hariç, çoktan beri burada Almanca okuduğum da yok. Bu sefer, elimdekini de unutmaktan korkuyorum. Vakit yok ki. Çok yoruluyorum. Zaten doğuştan yorgunlardan biriyim. İkide bir yatayım, diyorum, uyuyayım. Fakat bırakmıyorlar. İnsanlar bıraksa bile korkular ve telâşlar bırakmıyor.

6 Pazartesi sabahı

Bugün ilk saat dersim yok. Bu mektubu bitirip postaya atıp öyle gideceğim. Demin, yazdıklarımı bir okuyayım dedim. Sana mektup yazamayışımın sebebini anladım. Ben bunlardan bambaşka şeyler yazmak istiyordum. Bu sefer de olmadı. Ne yapayım. Bir başka defaya.

Sana tezin için çarçabuk cevap vermem lâzımdı. Veremedim. Affet. Burada öyle bir atalet içindeyim ki men kimem, saki olan kimdir mey-i sahba nedir?[27] Yanında olsaydım ne yapar, eder sana yardımda bulunurdum. Mahcubum. Bu, vefasızlık veya hainlik diye tefsir edilmesin. O gün bu gün uzun bir zaman, bir ay geçti. Şimdi sana ne yazacağımda müteredditim. Ve

belki beni bağışlamayacaksın. Hiç değilse anla. Burada elim ayağım bağlı. Yine sen bilirsin.

Sen bana bakma ve mektup yaz. Senin mektubun üzerine belki tekrar kımıldayabilirim.

Gençliğimize ait
Behçet

Selma'ya[28] lütufkâr mektubundan dolayı minnet ve selâmlar.

Zonguldak, 14.4.1942

Alangu, dostum!

Tam yedi gün önce yazdığım bir mektuba cevap beklerken, benim verdiğim günlerde postaya attığın bir mektubun geldi. Demek şiddetle seni aradığım günlerde hasretle sen de benim peşimde idin. O mektup, çok uzun ve meftur, sana, epey inatçı bir sükûtun bütün sebebini gösteriyor, muhasebesini yapıyordu. Ve benim düşündüğüm sıralarda seninde aklından geçen bir çok şeylerin cevabını orada bulmuşsundur. Onlara ilâveten bu kağıdın sol yukarısındaki yazılar, sana yeni ipuçları verir. "Yeni Zonguldak" ismiyle on haftadır çıkmaya başlayan bir gazetenin muharrir kadrosunda "fisebilillah" yazı yazıyorum. "Bir Adamın Kuruntuları" başlığı altında hemen hemen her nüshada çıkan lirik (!) nesirler (?) bu âciz kaldırımdaşının kalem ve karihasından çıkar. Almanya'dan gelen kitapları yollarken, sana gazetemizin dört beş nüshasını da yollamıştım. Mektubunda hiç bahsi geçmez. Almadın mı yoksa. Çok eseflenirim. Çünkü ben şimdi bu derme çatma mensurelerle (!) avunuyorum. Eğer gazetelerim postada kayboldu ise yanarım. Çünkü bir daha sana nereden bulup göndereyim. Birinci ve beşinci sayıların "mevcudu tükendi". Yeniden mi bastırayım, senin için? Geçen Çarşamba son iki nüshayı (9 ve 10) yollamıştım. Aman, bari hiç değilse onları almış ol. Ve bana fikrini bildir. Yarın, bu mektubu postaya atarken, 11 inci sayımızı da göndereceğim. Büyük bir iftihar ve gururla söyleyebilirim ki vilâyet gazetesi sıfatı ile çıkan broşürler ananesini Yeni Zonguldak kırmıştır. Sen de beğeneceksin, beğenmişindir eminim. "*Yurd*'unuza birkaç sitayişkâr cümle yaz. Zira ki lâyıktır." Ayol, *Yurd*'u çıkarırsınız da niçin bana yollamazsın. Bilmem kaçıncı sayısını (senin Grimm'lerden bahseden yazının bulunduğu sayıyı) bir talebemde tesadüfen görebildim. Bir de bana *Yurd*'a yaz diyorsun. Azizim, benim Yeni Zonguldak'ta işim başımdan aşkın. Burada neşrettiklerimi "Yeni Zonguldak refik-i muhterememizden iktibas" kayd-ı taltifkârı ile alıp mecmuana bastırabilirsin [Son cümle külliyen şakadır, sakın ciddiye alma, sahi sanma!] bu sayıda da şiir neşretme kaprisi baş gösterdi. Buralı diğer iki genç -henüz liseyi bi-

tirmemiş- şairle[29] birlikte, gazetede de göreceksin ya, üç şiir (Her üçü de henüz hiçbir mecmuada çıkmamıştır. Yeni Zonguldak'a bahşettik bu şerefi!) çıkarıyoruz. Bu şiir meselesinde lâfı şunun için uzun uzadıya ederim ki senin mektubundan bir cümle: "Ne dersin, senin şiirlerini bir araya toplayıp bir neşredelim mi?" Edelim ama hangi para ile.

Maarif vekâleti neşriyat müdürü Adnan Ötüken, demin radyoda "*Bir Eşeğin Hatıratı*"nın[30] ve İskender Fahrettin beyin "Kitabı"nın çıktığını "tebşir" ve okunmalarını "bilhassa tavsiye" etti. Dostlar, kendisine bir de *"Türk Halk Kitapları"* yollayın da ondan da bahsetsin. Herhalde hiçbir kıymeti olmasa *"Bir Eşeğin Hatıratı"* kadarcık olsun değer vehmedilebilir (*Bir Eşeğin Hatıratı* ve İskender beyin kitabının tavsiyesi, hayâlhanemden değil radyo hoparlöründen duyuldu.) "Dillerine bizim çok masrafla çıkan kitabı dolayan" halkevciler, tilki kardeşin Avrupa seyahati yanında onun da "adının okunduğunu" duysunlar da bizi mazur görsünler ve mutmain olsunlar. Kitaptan bir de Nihat Sami beye götürüp bu vesile ile onun Edirne halkevi dergisinde neşrettiği Ferhad ile Şerife Hanım hikâyesi metnini ve diğer notlarını almanı isterdim.

"Bir seninle askere gitsek!" diyorsun, Semper Eadem.[31] Ben seni nasıl beklerim. Benim kuruntum bu ay sonunda kirişi kırıp gitmek (Ankara'ya), sittin sene "stajyer" kalacak değilim ya. İnanasın, kör otel lambaları altında ayak üstü yazılı yoklama kâğıdı, vazife defteri okumak ne zor, ne zor, bir öğle teneffüsünde çal çene hocanımlar bitişiğinde bir iki satır "kuruntu" yazacaksın da yarı neşeleneceksin. Neşende ne kadar da kanaatkârsın evlâdım. Bal ye!

Spies, "kendiliğinden" bir kitap göndermiş, evden adres değiştirilerek buraya geldi. Otto Hachtmann'ın *Die türkische Literatur des 20. Jhrh's.* Var olsun. Yıl olur, eyyam eser, belki bir gün işimize yarayacağı tutar. Ziver,[32] doktoraya ezelden kayıtlı idi. Fakat İstanbul Üniversitesinde doktora vermişsin, neye yarar. "Tepeden inme doktora" lâzım. Kuruntulu bir adam tanırım ki geçende bana şöyle diyordu: "Zengin bir kızla evlenirsin. Kayınpeder, sevgili damadını hiç ele güne karşı üzer, mahcup eder mi? Breslau'a gidersin, Spies'in önünde "iltimaslı bir doktora" verir,

dönersin. Yoluna halılar serilir, çiçekler döşenir. [Takdim, tehir ankasden yapılmıştır.] İşte o zaman sen de düdüğünü öttürebilirsin. "Bu düdük Orhan Veli'nin kuşçu amcasının düdüğü değil tabii!" Ahbabım, kuruntulu adamın lâflarına haklı haklı başımı salladım. Fakat kuruntulu adam, bilmez ki ben yine burnumun doğrusuna giderim.

Gelen o iki büyük paket için teşekkür mektubu yazmaz mıyım hiç? Hem de ne mektup, ne mektup, şimdi oradan yeni siparişler bekliyorum. Profesör, gönderdiğim hikâye kitaplarını alınca herhalde birkaç eserle mukabele eder. Bu kitap manisi, şimdilik ancak "istifçiliğimizi" mümkün kılar. "Bugünlerden çok uzakta bir günde" elimizdekilerden istifade edebilecek miyiz dersin.

Dokuzuncu sınıfın her iki şubesinde tahrir vazifesi olarak, ihtiyarlardan dinlenerek yazılacak birer masal istemiştim. Elli vazifede ancak bir orijinal masal zuhur etti. Onu burada yeni çıkacak bir mecmuada neşrettirirsem sana yollarım. Yazıp göndersem *Yurd*'a basar mısınız. Güzelliğine eminim. Burada başkaca bir şey arama.

Hem bu, hem bundan önceki mektubumu kısa bir zamanda cevapla (Esas, bundan evvelki mektubumdur.) Mayısın ilk günlerinde "paralanır paralanmaz" belki tutar, kalkar, askere giderim. Eğer "sahip çıkan olmamışsa" ellerinden sıkarak.

Her zamanki
Behçet Gönül

Ankara, Haziran 1943

Aziz dostum,

Mektubunu bana Cevdet getirdi. Onu bitirdiğim zaman yüreğimde bir daraltı hissettim. Unamuno, bir hikâyesinde Markus'tan naklen şu mealde bir zitat[33] kaydeder: "Ve bir zaman gelir ki onun etine bir bıçak saplandığı zaman kendi etine bir bıçak saplanmış gibi acı duyarsın!" Sanki odanın tahtaları benim sıkıntılı adımlarım altında gıcırdıyordu. Bana yolladığını yazıp bitirdiğin andaki halini yaşadım. Dört saat sonraki müşterek bir ders esnasında bana küçük bir şaka yapmak isteyen Zühtü'yü şiddetle ve nobranca tersledim. Yakıcı bir güneş altında Arap Üzengi gibi kararmış aylak dolaştım. On gündür kırlarla muhat bir çemberin dışına çıkamamak, zaten sinirlerimi alt üst etmişti. Bu beni idare ediyordu. Derken senin şanssızlık haberin. Tamam oldu. Teşhisin, benim de teşhisimdir: "Eski ve kapatılmış hesapların izleri." Bu mevzuda senin gibi beni de sıkar, fazla konuşmak, ah vah demek. Bir şair topu topu iki mısralık şiirinde şöyle der: "Bahar beklediğimi getirmedi - Bahar yine gelir."[34] Boşver, yaşın ne ehemmiyeti var? Görecek günler var daha. Ve dünya aynalar üstünde akislerden ibaret. Öteden beri sana hissettirdim. İstikbalden daima endişe duyarım. Son senelerde seni sıkıca kavrayan yorucu zihin faaliyetlerinin imtihan sırasında veya ondan birkaç gün evvel sıhhatinde bir arıza yapabileceği kuşkusunu her zaman besledim. Bu, şu birleşti. Aldırma. Senin hayatın benim için baştan aşağı bir talihsizlik ve bir hüzündür. Bu alınyazısını kısmen sen yarattın, kısmen görünmez kuvvetler, tesadüfler, suiniyetler vesaire. Hiç de nevmit olma dostum. Sen her zaman için kuvvetli oldun. Sende hayran olduğum hasletlerden biri de budur: Kuvvetli oluşun! Benim itimatlarımı sarsma, kuvvetin devam etsin. Bunlar bayağı lâflar, fakat o kadar yorgunum ki daha ilerisini yazamıyorum. Senin üzüntün benim üzüntümdür.

Talim günlerinde, istirahat verildiği zamanlar, toprağa çöküyor, hamarat karıncaların gidip gelişlerini seyrediyorum. Bazan bir de bakıyorum, ayağımın ucunda bir hanımböceği. Avucuma alıyorum, uç böcek uç, sana ciciler alayım diye bu minyon

böceğin elimden uçmasını bekliyorum.[35] Zaman zaman o kızgın güneşin müsaadesinde rüzgâr estiği oluyor. O zaman uzun saplı, eflatun çiçekli devedikenleri bir sağa bir sola sallanıyor. Fazıl Hüsnü'nün beyitini hatırlıyorum: "Hemşerim şehir gitmiş civarımızdan - Dağ kalmış!"[36] Râkımları dokuz yüz civarında tepeler karşımızda sıra sıra. Mataramızda su varsa içiyoruz. Ve buna benzer şeyler.

"Mektubunda bana işlerinden bahset" diyorsun. Ne işleri? Bizim gibi adamın ne işi olur dostum. Şiire gelince, istediğin şiir olsun. Ben de onunla avunuyorum burada. Hattâ yeni bir iki şiir bile yazdım. Bu beni delicesine memnun etti. Artık sevinçlerimi o kadar dar sahalarda aramaya mecburum ki sorma. Hatırlarsın, buraya hareketimden bir gün önce, sana allaha ısmarladık demeye geldiğim gün giderayak bazı kuruntulardan bahsetmiştim. Olur olmaz şeyler, gidecek hediyeler, birbirini takip eden mektuplar, şu, bu. Şimdi bunlar uzak bir hatıra halinde vakit vakit beni ziyaret eder, hepsi bu kadar. Uzak bir hatıra. Burada kimse yok, benden, Zühtü'den, Ateş'ten, Hâlit'ten[37] başka... Dağlar aştı yollar geçti yolcular, eller göçtü biz kaldık Yusufçuk! Yusufçuğun boş bahçelerde hazin ve bîkes ötüşünü vaktiyle sen bana söyler dururdun. Daha kendisini görmediğim ve belki ötüşünü bile duymadığım bu kuşu, ne kadar candan seviyorum. Bazan biz talimde iken başımız üstünde kuş olmadığı halde, bulutsuz gökten doğru, başımız üstünden, kuş sesleri geliyor. Kırların sessizliği içinde ince kahkahalar gibi kuş cıvıltıları.

Bunları bana işlerinden bahset, oraları anlat demen üzerine yazıyorum. Benim de verecek iyi bir havadisim yok. Alnımız, buruşturulmuş parşömenler gibi kırışıklıklar içinde kaldığı zaman, bu gidişle, birbirimize fi tarihinde verilmiş iyi havadislerin hatırası yüzümüzü gülümsetemeyecek. O vakit de acaba sokaklarda yine hırpani hırpani mi dolaşacağız? Ama herhalde ben o vakit hızlı yürümeyeceğim. Akşamları, yorgun, sedire uzanıldığı zaman sigara dumanlarında seyredilen âlemler gibi, arada bir kendimi ihtiyarlığımda görmek istiyorum. Bu son aylarda da bana bu musallat oldu. Sanki ihtiyarlık çağlarına varabileceğimi kesin olarak biliyormuşum gibi. *İnsan*'da çıkan İhtiyarlık şiirini hafif hafif söylemek beni bazan içlendiriyor, bazan

da tersine. Çok zaman erken sabahlarda uykumdan bu şiirden mısralarla uyandığım oldu. İçimde öyle bir his var ki ben daha böyle bir şiir imkânı yok yazamam.

Bu kabil gevezeliklerimle sıkıntına saygısızlık yaptığımı sanmıyorum. Bu kocaman gürültü içinde hülyadan başka halâskâr, benim için yok dostum. Hülya. Bunca zamandır beni idare etti, daha da eder. Birçok kimselere bu çeşit şeyler yazmak istedim ve sonraki pişmanlıklarımla aslâ iflâh olmayarak yazdım. Onlar anlar göründüler. Anlamadıkları, bana yazdıklarındaki kelimelerin arkasındaki mevcut kayıtsızlık ve sahtelikten ayan oluyordu. Senin anlayacağından emin olduğum için ferah ferah yazabilirim: Sonunda, başkalarına yazdığım zaman hissettiğim pişmanlığa benzer bir his duyacağımı bilsem bile! Ve sonra bu satırlar seni de bir müddet oyalar. Benim üzüntüm senin üzüntündür. İhtiyarlık yıllarının eza ve nedametleri şimdiden beni meşgul ediyor. Acaba bu senelerde eza ve nedametten başka bir şeyimiz olacak mı? Fakat ihtiyarlığı düşünebildiğime göre seneler var önümde. Bu, oradan oraya yer değiştirmek hep böyle devam edecek değil ya. Kullanmasını pek sevdiğim bir cümle ile: Sular elbet bizi de bir gün bir yere götürüp bırakacak. O zaman karınca kararınca bazı işler yapabiliriz.

Sıcakların artmaya başladığı bu haziran gecelerinde serin serin Unkapanı köprüsünden, deniz üzerinde pırıl pırıl oynaşan ışıklara bakarak, bir zamanlar geçtiğimizi düşünmek gerçi hoş ve mahzun, ama bu çalkantı senelerinin de derken biteceğini hayâl etmek az mı canlılık verici ve tatlı?

Salâh Birsel bana buraya bir mektup yazmış, diyor ki Roth'un *Eyyüp*'ünü bastık. Şimdi *Mukaddes Sefalet*'i basıyoruz. Unamuno'yu temize çek, arkasından sıra ona gelsin. Halimi bilmez ki. Oysa ben orada iken bana bu işin dört, beş ay sonra olabileceğini söylemişti. Şimdiki halde karşılaştırılması ve açık bırakılarak geçirilmiş bazı cümlelerin tercümesi icap eden bu romanı daha sonraya, benim mektebi bitirmeme bırakmalarını yazdım. Ne yaparsın Tahir, elimize fırsatlar geçer, istifade imkânından mahrumuzdur. Elimizde fırsat olmaz, sızlanırız. Yeni Zonguldak gazetesinde çıkmış 'Defter' şiirimi hatırlarsın:

Defter elime geçti,

Gözlerimi kaybettim.

Defter duruyor yerinde,
Gözlerim geri geldi,
Ellerimi kaybettim.

Gözlerim, yuvasına döndü,
Ellerim bileklerime.
At var, meydan bulunmuş;
Defterimi kaybettim.[38]

İşte bunun gibi. At var meydan bulunmuş, defterimi kaybettim, hayırlısı! Bağlı vaziyette, zamanın yok olduğu bir devrede çalışmak imkânsız.

Bazan günlerim derin bir sersemlik içinde geçiyor. Üzerimde bir ağırlık, bir miskinlik. Akşamları Yüksek Muallim'den beş altı kişi (hepsi bu kadar) henüz sıcak toprakların üzerine yorgun yıkılıyoruz. Bazan birbirimizin dediğini anlamadığımız oluyor, dalmış, kalmışız. Allah'ın büyük lütuflarından biri muhakkak sudur. İçme suyunun azizlik ve kıymetini bu alev sıcakta ancak bizim gibiler anlar. Bir gün içme suyuna karşı duyduğum minnet borcunu bir şiirle ödemek lâzım.

Bana niçin mektup yazmak istemiyorsun. Her mektupta ille iyi havadisler bulunması şart mı? Mektupların beni muhtevaya göre ya üzer, ya sevindirir. Sanki ben sevinçli şeyler mi yazıyorum. Hiçbir zaman ne yazdığımın tamamen şuurunda olmadım. Kararsız, üzgün, hiddetli, mütevekkil, muntazır, nevmit, sabırlı, âsi yazıyorum. Sen de yaz. İstanbul'dan bu son gelişimde buraya ümitle gelmiştim. Bu cılız ışık da parlamadan söndü gibi bir şey!

O kadar bol rüyalar içindeyim ki! Bu, benim sükûnet içinde olmadığıma delil. Geceleri boyuna rüya görüyorum, kimi korkunç, ilerlemiş saatlerde içimde bir ezinti uyandırıyor. Yatakhaneyi yadırgatıyor, beni garipsetiyor. Kimi tatlı, içime bir ferahlık veriyor. Ama neticede iki türlüsü de tedirginlik alâmetleri. Uykular, daima, bütün rüyalardan azade, beyaz ve şekilsiz olmalıdır, kanaatim bu merkezde.

Yurd ve Dünya çıktıkça, bâyi camekânlarında onun kabını gördükçe yazına raslarım diye muharrir isimlerine baktım. Yok. Belki de sonraki sayılarda çıkacak, Pertev beyi[39] görmeme gelince. Hafta ortası izin alabilmem hemen hemen imkânsız. Düşün ki iki hafta izin günlerinde dahi çıkamadık. Bu şekilde şimdilik kati şey söyleyemiyorum. Sonra, ondan aldık diyelim, nereye vereceğiz? *Varlık*'a göndersek sanki orada tez partide mi çıkar? Ummam. Maamafih Pertev beyi görebileceğimi umduğum ilk fırsatı kaçırmamaya çalışırım.

Gözlerinden öperim.

Necatigil

İstanbul, 17 Mayıs 1953

Kardeşim Tahir,

Tahminlerin noktası noktasına doğrudur: Bu ders yılı içinde gönderdiğin iki mektup, zarflarının kat yerleri eriyip lime lime döküldükçe yeni zarflara aktarılarak aylarca cebimde şiir müsveddeleri arasında uyudu, uyandı, zaman zaman hatırlandı, "sabah ola, hayr ola!" denerek ertesi günlere devredildiler. Kısmet bu güne imiş, yazıyorum. Konuşmıya yüksünen ben mektup yazmıya doğrusu üşeniyorum. Kendimi şiirlerle pekâlâ anlatabildiğim için mektuplara lüzum görmüyorum. Ama yazmak isterim. Zaman göster, heves yarat, eski günlerin tezcanlılığını geri getir, yazayım! Hiçbiri yok.

Hikâyecilerimiz üzerinde çalışman şayan-ı gıptadır. Benden beklediğin yardımlar ise, aceleye ne hacet, gün gelir, halledilir. Şurda tatile ne kaldı, kalkar gelirsiniz, temize havale edilmeleri birkaç güne kadar. Eksik kitapların tamamlanması da işten değildir. Temiz iş dokuz ayda çıkar. Telâşlanacak ne var? Düşün ki ben sadece bu satırları yazabilmek için tam dört ay oyalandım. Beni bu şekilde "Erişir menzil-i maksuduna.."[40] felsefesinde karar kılmıya sevkeden sebeplerin başında Oktay Akbal'a mektubunu alınca teslim ettiğim iki soru fişinin cevaplarını o gün bugün hâlâ alamayışım gelir. Biz şarklı insanlarız.

Akıntıya kürek işlerle dolu ders yılının bir encama varmak üzere bulduğu şu sıralarda, benden sana nasihat, derbederliğimiz tam ve mükemmel olmalıdır. Bal yiyin, evlâtlarım, bal yiyin, zira ki tatlıdır sözü boşuna sarfedilmedi. Bizler balın tatlı olduğuna ancak bir cümlede bir hüküm olduğu müddetçe inanabiliriz. Bunun gibi hareketlerimizde, ihmallerimizde, savsaklamalarımızda şarklı olduğumuzu anlayabilmemiz için duvara asacağımız bir kâğıttaki bunu ihtar eden bir cümleyi sabahları okuyarak kalkmamız gerekir. Ama nerde içimizde duvara böyle bir cümle yazdıracak arzu!

Ve sene geçti. Senenin edebiyat dünyasında hikâye sahasında iki kazancı oldu: Vüs'at O. Bener ile Nezihe Meriç'in kitapları çıktı. Piyesler oynandı, konserler verildi, sergiler açıldı. Ya para elvermedi yahut zaman, çoğunu kaçırdık. Sonra bir salgın

halinde edebiyat matineleri tertip edildi. Turneye çıkmış tiyatro grupları gibi beş on şair, hikâyeci bir sahneden ötekine koşup "Bize de merhamet edin, bizi de hâtırdan çıkarmayın baylar, bayanlar!" düşüncesiyle eserlerimizi inşad eyledik. Sen şakrak bediaların keyfini sürmek dinleyicilere, utancını yaşamak bizlere düştü. Çağrılmıyanlarımız adam yerine konmuyoruz diye alındık, çağrılanlarımız kopan alkışlar karşısında kendimizi bayağı (bu kelime sıfat olarak değil zarf olarak kullanılmıştır) sanatçı sandık. Sonra benim yani senin mektubundaki başlıkla: Genç Türk Şiirinin en dikkati çeken simalarından Necatigil'in üçüncü kitabı çıktı, Fethi Karakaş şiirler için şerefe bir sergi açtı. Dostlar daha nice sergilere dediler, düşmanlar müthiş içerlediler. Necatigil, arzun veçhile kitaptan sana da gönderdi, hayata karşı bu gibi avunmaları pek biçare telâkki ettiğin için sustun. Fethi'nin sergisinde teşhir edilen gravürlerden bir tane de sana aldım. (Evlerle savaş gravürü), ama postada buruşur, bozulur düşüncesiyle göndermedim. Gelirsen bizzat teslim ederim, gelmezsen yollarım.

Sene işte böylece geçti. Şimdi yine sıkıntı bastı. Mektuba başlarken dört beş sayfa yazarım hiç değilse diye düşünüyordum. Şu anda vazgeçtim. Çünkü: "Sene işte böylece geçti" cümlesi bana pek dokundu.

Evcek selâm, saygı, muhabbet.

Semper idem, semper fidelis[41]
B. Necatigil

NOTLAR

1 Prof. Dr. Ahmet Ateş'in eşi (sonradan).
2 Prof. Dr. Fahir İz.
3 Kemalettin Kamu'nun "Tuna" şiirinden:

Dağlar ağaç dolu, ovalar yeşil
Bu yolda konuşmak istemiyor dil,
Yelesi kabarmış atlarla değil
Kötü bir trenle geçtim Tuna'dan

(Rifat Necdet Evrimer: *Kemalettin Kamu, Hayatı, Şahsiyeti, Şiirleri*, 1949, s. 73)

4 Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat.
5 Ünlü bir Alman kadın oyuncu.
6 Şükrü Şenozan'ın Devr-i Hindî usulündeki Suzinâk şarkısının ilk dizesi.
7 Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Serenat" şiirinden:

Eğil bak suya ordadır güzelliğin, gençliğim.
Sen gel beni dinle, günlerimiz heba olmasın.
Yorgun başımı göğsünde, emniyette bileyim;
Artık taslarımız ayrı çeşmelerden dolmasın

(C. S. Tarancı: *Bütün Şiirleri*, Can Yayınları, 1983, s. 130)

8 Jens Peter Jacobsen (1847-1885). Danimarkalı yazar.
9 Nâzım Hikmet'in "Mavi Gözlü Dev, Minnacık Kadın ve Hanımelleri" şiirinden:

O mavi gözlü bir devdi
Minnacık bir kadın sevdi
Kadının hayali minnacık bir evdi
bahçesinde ebruliii
hanımeli
açan ev

(Nâzım Hikmet: *Şiirler 2* [Bütün Eserleri 2], Cem Yayınevi, 1975, s. 166)

10 Cevdet Kudret'in "Pencere Camlarında Akşam" şiirinden:

İçinde gizli bir ses perde perde bana der:
Güneş bir fener gibi yanıyor pencerende!
Sende bir akşam vardır akşamı görmesen de...

(Cevdet Kudret: *Birinci Perde*, Hamit Matbaası, 1929, s. 86)

11 Pontus Pilatus. Hz. İsa'yı çarmıha gerdiren Roma'lı Kudüs valisi.
12 Cevdet Kudret'in "Bir Adam Mâzisinin Üzerine Eğiliyor" şiirinden:

İşleyen hafızamı tutmak istedim bir an:
Fakat bir an başıma doğru giden elime
Başka bir şey geçmedi kuru bir mahfazadan...

(Cevdet Kudret: *Birinci Perde*, Hamit Matbaası, 1929, s.75)

13 Misbah Lezki. Necatigil'in Türkoloji'den sınıf arkadaşı. (Fakülteyi 1939-1940 döneminde bitirmiştir.)

14 Orhan Veli'nin "Masal" şiirinden:

Çocuk gönlüm kaygılardan âzade
Yüzlerde nur, ekinlerde bereket

(O. V. Kanık: *Bütün Şiirleri*, Varlık Yayınları, 1951, s. 25)

15 Prof. Dr. Abdülkadir Karahan.

16 Necatigil'in Dr. Otto Spies'ten (Behçet Gönül imzasıyla) çevirdiği kitap: *Türk Halk Kitapları*, İstanbul, 1941, Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı: XIX.

17 Auszug: (Alm.) "Çalıntı".

18 Şeyh Galib'in bir dizesi.

19 Necatigil'in Kabataş Erkek Lisesi'nden arkadaşı.

20 Ahmet Muhip Dıranas'ın "Serçeler" şiirinden:

Bir gün gelir geçer bu geceler
Tırtıllar tırmanır yapraklara

(A. M. Dıranas: *Şiirler*, İş Bankası Yayınları, 1982, s. 29)

21 Th. Menzel'in kitabı: Türkische Marchen I: *Billur Köschk*, Hannover 1923; II: *Zauberspiegel*, Hannover 1924.

22 Kaynaklarda bu iki yazarın adı geçen eserlerine ilişkin bilgiye rastlanmamıştır.

23 *İran Masalları*.

24 Necatigil'in kız kardeşleri.

25 Prof. Dr. Otto Spies.

26 V. D. Leyen'in kitabı: *Das Marchen*, Leipzig, 1917.

27 Fuzulî'nin bir dizesi.

28 Necatigil'le Alangu'nun Türkoloji'den arkadaşları.

29 Muzaffer Tayyip Uslu ve Rüştü Onur.

30 Comtesse de Segur'ün romanı (çev. M. Sadullah Sander), Tefeyyüz Kütüphanesi, 1942. Necatigil'in sözünü ettiği Adnan Ötüken'in "Kitap Saati" başlıklı radyo konuşmasının bu bölümü, *Radyo Dergisi*'nin 15. 8. 1942 tarihli 9. sayısında yayımlanmıştır. İskender Fahreddin Sertelli'nin hangi kitabından söz edildiğini ise saptamak mümkün olamadı.

31 Semper Eadem: (Lat. deyim.) "Hep aynı". (Baudelaire'in bu adı taşıyan bir şiiri vardır.)

32 Ziver Tezeren. Necatigil'in Türkoloji'den arkadaşı.

33 Zitat: (Alm.) "Alıntı".

34 Bu dizelerin kimin olduğu bulunamamıştır.

35 Necatigil bu izlenimlerini "Kır Şarkısı" şiirinde dile getirmiştir.

36 Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Fakat Bir Şey Hatırlıyordu" şiirinden:

Hemşerim, şehir gitmiş civarımızdan
Dağ kalmış.
Gök bütün yıldızlarla karanlıkta
Ve omuzlarımız üstünde.
Sevda kalmış.

(F. H. Dağlarca: *Çakırın Destanı*, Marmara Kitapevi, 1945, s. 116)

37 Zühtü, Halit ve Cevdet, liseden; Ateş (Ahmet Ateş) ise Türkoloji'den arkadaşları.
38 Necatigil yanlış anımsıyor: Bu şiir, *Yeni Zonguldak* gazetesinde (Sayı: 11, 15 Nisan 1942) "Defter" adıyla değil, "At Var Meydan Bulunmuş" adıyla yayımlanmıştır.
39 Prof. Dr. Pertev Nailî Boratav.
40 Ziya Paşa'nın bir şiirinden:

Erişir menzil-i maksûduna âheste giden
Tiz reftâr olanın pâyine dâmen dolaşır

41 Semper idem, semper fidelis: (Lat. deyim.) "Hep bildiğin gibi, hep senin".

OKTAY AKBAL'A
MEKTUPLAR

İstanbul, 3 Mart 1950

Oktay'cığım,

Ne dersen de, ama bir daha olmayacaktır. Çok mahcubum, zaman zaman isteksizlikler sarar beni, öyle bir devreye rasladı. Yazamadım. Mahcubum. Meşguliyetler dolayısıyla değil. Belki de meşguliyetsizlikler sebebiyle. Yani biz öyle kişileriz ki kendimize veya sanata faydalı olamadığımızı hissettiğimiz anda âdeta yaşamaz oluruz, lüzumsuzluk korkusu bir kurt gibi içten içe bizi yer. Evliliğin sarsıntıları bitmedi, ne sürekli zelzele. Ama kolay mı bu; odalar değişti, masalar, lâmbalar değişti; renkler, kokular değişti. Bunca değişiklik ortasında insan elbette şaşıracaktır. Beni bilirsin, birçok şeylere karşı kayıtsız kalır, aklıma koydum mu günlerce tıkır tıkır çalışırdım. Şimdi öyle mi ya, zaman sürat katarı pencerelerinde istasyonlar gibi çabuk, kayıp gidiyor. Ellerde kalan şiirler veya tercümeler veya başka çalışmalar değil boşluklardır.

Fakat "telaşlanma, yakında..." biten kışla beraber baharlara uyanacağım. Yeter bu tembellik, gaflet uykularından uyanmanın sırasıdır bu sıra.

Strindberg'in romanının[1] bana havale edildiğini 6 Şubat tarihli mektubunda bildirdin, o gün bu gün oturup bir hayli ilerlesem ya, nerde. Olup olacağı 5/6 sahife üzerinde çalışabildim. Öyle bir miskinlik ki evlerden ırak. İşte nankörlük, küfran-ı nimet dediğin budur: Sen bana her mektubunda güzel haberler ver. Ben beri yanda mezartaşları gibi: ne şevke gelir, ne harekete geçiş. Üstelik dost mektuplarını günler günü cevapsız bırakmak. Ama bu sondur. Tekerrür etmiyecektir. Hüzünlü havalar işini şimdilik bir tarafa bırakmayı, elimdeki kitap üzerinde ilerledikten sonra teşebbüse geçmeyi daha uygun buluyorum. *Venedik'te Ölüm* müjdene gelince: Buna müracaat edilebilir. Tietze ile görüşeceğim. İşte bütün mesele benim doludizgin Strindberg'e girişmemde. Ama Marta girdik. İkinci kanaat notlarının şu on beş yirmi gün içinde verilmesi lâzım. İnsan kendi kendine kalmak isteyince de böyle engeller var önünde. Sonra kabahat biraz da kitapta. Habire denizcilik tâbirleri geçiyor. Çetin çeviz. Ama azmimin elinden kurtulamıyacaktır.

Yaşar Nabi'ye ben de haftalardır uğramadım. Yakında gideceğim. Adresini verir, yapacağım konuşmaları sonra sana da yazarım. Ne Naim'i,[2] ne Fahir'i[3] gördüğüm yok. Geçen Cumartesi Salâh[4] uğradı. Elinde *Morbacka*'nın[5] ilk 20-30 sahifesi. Şunları almancasıyla bir karşılaştır, dedi. Bugün 6 cı gün, henüz elime alamadım. Bu ne miskinlik be birader?

Evvelki hafta Huriye[6] ile Fatih'e geçişimizde valideye de uğramış, hanımın rahatsızlığını ondan duymuş, üzülmüştük. Soğuk algınlıkları bu sene salgın halinde. Ama tesellimiz şu ki, bahara bir şey kalmadı. Oktaycığım, söz aramızda bu hanımlar da pek narin, pek rakik oluyorlar doğrusu: hemen ateşleri yükseliyor, hemen hastalanıveriyorlar. Onlar hasta olunca da erkekler hasta olmak hakkından mahrum kalıyorlar. Ne dersin?

Varlık'ın son sayısını gördün mü? Cumalı'nın[7] şiiri pek hoşuma gitti. Aziz Behiç Serengil kimdir, büyük mülâkata bakılırsa birinci sınıf şairlerimizden olsa gerek.

Aman azizim, hasta olmamıya çalışın, her şeyin başı sağlık. Müşterek selâm ve sevgiler.

B. Necatigil

İstanbul, 16 Ekim 1950

Sevgili Oktay,

9 Ekim tarihli mektubuna, müstaceliyetinden dolayı hemen cevap vermem gerekiyordu. Bugüne kaldı. İsteğin yerine getirilmiş olsaydı bu kadar gecikmiyecektim, ama olmadı. Y. Nabi'ye mektubu aldığımın ertesi günü gittim. Kitabın tashihlerini yapıp baskıya verdiğini söyledi. Malûm patronluğu ile: "Hiç merak etmeyin, bastığım kitaplarda tashih yanlışı yoktur!" dedi. Her işi kendisinin gördüğünü, kimseye bir şey *bırakmak* istemediğini bilirsin. Hattâ Sait Faik'in romanındaki dalgınlığı andıran bir dalgınlığından bahsetti. Baştaki kahramanlardan Zehra sona doğru bir yerde Neclâ olmuş da onu bile düzeltmiş. Kitabın yarıya yakın kısmı basılmış bile. Fakat o dokuz forma olur sanmış ama ancak 7 1/2 forma tutuyormuş. Netice şu: Eserin ay başına çıkıyor. Kitabınla birlikte Caldwell'in *Din Ticareti,* Tarus'un[8] hikâyeleri ve *Atatürk şiirleri antolojisi* de çıkıyor. (Bu son kitapta fakirin de bir manzumeciği var).

Azizim, bu Strindberg'in romanı demirden leblebi. Denizcilik tabirleri belimi büküyor. Müşkülleri bir türlü kesin olarak çözemiyorum. Yardımlarından faydalandığım şahıslar da hep müteredditdavranıyorlar, ihtimal üzerine konuşuyorlar. Fakat artık şu bir, bir buçuk ay içinde temize çekip yollıyacağım.

Basılmakta olan *Dünya Nimeti II*'ye gelince: Matbaa güya on gündür provaları adresime posta ile yollıyacakmış. Kaç keredir Zira Osman'ı görüyorum, o söylüyor. Ziya Osman'ın zerrece söz geçiremeyişine içerliyorum. Matbaadan alıp Varlığa bıraksa ya, nerde. Sadece haber getiriyor, o kadar. Ben de inadettim, matbaaya gidip aramıyorum. Nereye yollarsa yollasınlar, ne yaparlarsa yapsınlar. Kırtasiyecilik bu kadar olur. Bugünlerde mütercimini arayan provaların Ankara'ya Büro'ya gönderildiğini görürsen zerre kadar şaşma. Sözde Ziya Osman benim İstanbul'da olduğumu söylemiş de ser mürettip: "biz Ankara'ya göndeririz!" diye kesip atmış. Ne halleri varsa görsünler.

Sen bana giderken ilk kitabından bırakmadın ama ben buldum ve Almanya'ya yolladım. *Aşksız İnsanlar*'ın yerine vardığı haberi geldi. Oradan eninde sonunda bir iş çıkacaktır, göreceksin.

Bugün Hüsamettin'i[9] gördüm. Yine mecmuasını kapatacağından bahsetti. İki sayı daha çıkacakmış, ondan sonra paydos. Bu lâfları çok söyledi evvelce de, fakat bu kere kat'iye benziyor. 15 Ekim sayısında senin *SARNIÇ* hakkında yazın var. Daha öteki nüshada da *ŞAKACI*[10] tenkitin olacakmış.

Naim bu Cumartesi (14 Ekim) hareket etti, o gün göremedim. Daha önce bir Pazar günü Salâh, Naim ve ben Akdora'lara[11] (evlerine) gittik. Akşam yemeğine kaldık, sizleri andık.

Bizim şiir kitabının çıkacağı yok. (Bu günlerde bol bol şiir yazdığım halde). Y. Nabi'yi -yukarda da yazdım.- bilirsin, yaş tahtaya basmaz. Şiirden korkuyor. Attilâ İlhan'ın Yolcu Abbas'ını basmaktan derhal vazgeçti. Benim birkaç kötü şiirim varmış. Hem iki rakiple karşı karşıyayım. Ceyhun Atuf'la Cumalı da kitaplarını yolladılar. Basılmasını istiyorlar. Bir de ben, etti mi üç. Bu durumda patron kendini bütün bütün naza çekiyor.

İstanbul da soğudu (her iki manada: mecaz ve hakikat.) Yakacak derdi düşündürüyor bizi. En belalı ve yıkıcı mesele işte budur, kitabın basılması değil.

Size hiç değilse düdüklü tencereyi hatırlattığımız için iftihar ediyoruz. Şimdi de bir çocuk *tedarik* etmenizi hatırlatırız. Aynı şekilde memun kalacağınızı ümidederiz. Tecrübesi bedava.

Haydi hayırlısı. İyi günler, saadetler. Kışı üşümeden, üşütmeden geçiresiniz. Karşılıklı, çifte selâm ve sevgiler.

B. Necatigil

İstanbul 7 Kasım 1950

Kardeşim Akbal,

Yolladığın *GARİPLER SOKAĞI*[12] için teşekkürde geçiktik. Ama tebrik ve teşekkürü bir arada ifadelendirmek daha iyi. Ben şimdilik bizim hanımın hayranlığına tercüman oluyorum. Kitabı o bitirmek üzere, sıra sonra bana gelecek. Okumayı geciktirişimi vefasızlığıma verme. Salim bir zaman kolluyorum. Bu sene hocalığım çok meşakkatli, Zeki Ömer Defne'yi Nihat Sami Bey'in[13] yerine Galatasaray'a aldılar. Ders saatlerim çoğaldı. Çok yoruluyor, çık sıkılıyorum. Muallimlikten bezdiğim zamanlar oluyor. Talebelerim uysal, çalışkan olsalar gam yemem. İçlerinde öyleleri var ki sınıfı ifsât ediyorlar.

Bu mektubumu yazışımın asıl sebebine gelince: Zarfın içinde bir gazete küpürü bulacaksın. "Mahmut Beyin Gazetesi"[14] isimli hikâyenin tercümesidir bu. Bu tercümeye ne kadar sevindim, bilemezsin. İftihar ettim.

Evelce yazmıştım ya, Almanya'da bir muharrirden bahsetmiştim. Mektuplaşıyoruz. Bundan iki, üç ay evvel senin *AŞKSIZ İNSANLAR*'ı da yollamıştım. Bu defa aldığım mektupta bu kitaptan memnun kaldığını yazıyor. Birkaç hikâyeni daha önce Varlık'ta okumuş, sana karşı "büyük bir alâka" (grosse Interesse) besliyormuş. Yolladığım kitabındaki Mahmut Beyin Gazetesi öyle hoşuna gitmiş ki hemen tercüme etmiş, [M. Beyin Gazetesi hat mir so gut gefallen, dass ich sie gleich übersetzt habe..][15] ve bastırmış. Yalnız biraz kısaltarak. Sebebini de yazıyor: Alman gazetelerinin sahife ve kâğıt fıkdânı. Ben tercümeyi okudum, aslındaki havayı verebilmiş olması bakımından başarılı bir tercüme.

Mütercim, yolladığı tercümeyi mümkünse sana göndermemi istiyor ve hakkında aynen şöyle diyor: "der von mir hochgeschatzte Autor" - yani çok takdir ettiğim müellif..."

Ricasını yerine getiriyor, gazete kupürünü yolluyorum.

Benden birkaç kitap istemiş, hemen göndereceğim (çünkü bana birkaç kitap yollamış). Sen de *GARİPLER SOKAĞI*'ndan imzalı bir nüsha yollarsan beraber gider.

İsmini yazıyorum: H. Wilfrid Brands. Kitabı bu isme imzala ve hemen bana yolla. Taahhütlü yollamaya lüzum var mı? Posta-da kaybolacağını sanmıyorum. İstersen okula gönder.

Külebi'yi görürsen selâm söyle. Mektubuma cevap verme-di, yine ne oldu?

Selâmlar.

B. Necatigil

İstanbul, 23 Ocak 1951

Oktaycığım,

Mektubuna ve yılbaşı tebrikine cevap vermekte geciktiğim için mahcubum. Ama insafına sığınırım ki şu son 15-20 günden ben başımı kaşıyacak halde değildim. Yılbaşını mutat ve mukannen zamandan oldukça sonra bekliyordum. Nitekim herkesin kutladığı tarihten birkaç gün sonraydı ki bir cins-i lâtif mensubunun küremize kudumü ile müşerref oldum. Şimdi kerime bendeniz 20 gün var; ağlamakta, uyumakta ve bol bol süt emmektedir. Em kızım, diyorum, gün gelecek, çeşmeler senin için de kuruyacaktır. Hal bu merkezde dostum.

Nokta'da Faulkner hakkındaki yazın hoşuma gitti. Bu zatla epey meşgul olmuşa benziyorsun. Ne iyi. Yoksa Fransız edebiyatını bir müddet bırakıyorsun da Amerikalılarla mı iştigale başlıyorsun? Sana yazmayalı burada daha başka mühim şeyler oldu. Başta Y. Nabi beyin bizim şiir kitabını basmaya karar verişi. (Bundan mühim bir hadise olabilir mi?) Kitabın adını *ÇEVRE* koydum. Bir mâni çıkmazsa Şubat ayı zarfında yayımlanması memuldür. Altı forma, 56 şiir. 20-30 şiirle broşür yayımlayan şairlerimiz yine dudak bükeceklerdir ama kazın ayağı acaba öyle mi? (Bu da işin cakası. Hoş gör!)

Senden bir ricam var: Külebi ne âlemde? Bana aylardır tek satır yazmamasına sebep ne? Tuz hakkı, ekmek hakkı için sevgi ve selâmlarımı ya telefonla, ya bizzat kendisine iblağ et.

Şevke gelip bu mektubu mesrur ve memnun yazmamın asıl sebebi nedir biliyor musun? Efendim, gözüm aydın, Strindberg'in daktilosunu eninde sonunda bitirdim. Bu öyle bir belâlı kitaptı ki benim için, encâm resîde olana kadar anam ağladı. Daha da bazı kelimelerin karşılığını hayvanat, nebatat enstitüsünden tahkik ve tevsikle meşgulüm.

Azizim, şimdi bana bir yol göster. Ben bunu (manüskriyi) Büro'ya göndereyim mi, bekleyeyim mi? Büro, eski işleri tasfiye hususunda faaliyete geçti mi? Biliyorsun, bu eserin tercümesi bana resmen havale edilmişti. Şimdi bu işi iyi kötü başarmış bulunuyorum. Salâh Lagerlöf'ün *Morbacka*'sını da bitirelim, diyordu. Ama ben bu Strindberg kabul edilip Büro'dan çıkmadık-

ça yeni bir ümide kapılmanın aleyhinde konuştum. Bunun için beni Strindberg'i Büro'ya yollayıp yollamamakta tenvir et. Adres eski adres midir?

Son mektubunda Sırrı[16] ile Öznur'u[17] soruyordun. Her ikisi de benim okuttuğum sınıflarda. Sırrı'dan bilhassa memnunum. Gayretli, çalışkan. Bu kanaat devresinde yalnız yabancı dilden 4 almıştır ki sınıfı için gayet iyi bir netice. Öznur'a gelince o şöyle böyle.

Tirali'den aldığım mektup sana karşı sitemlerle dolu. Vefasızlığından şikhayetçidir. Ona göre!

Sait Faik de bu günlerde üç dört aylığına Paris'e gidiyor. Gayet memnun.

Salâh, Ömer Edip[18] ve Nevzat Üstün'le iş birliği etti. Nokta'yı ne olursa olsun çıkarmak niyetindeler.

Belki biraz canını sıkacak bir haber: Yazmak istemezdim ama nasıl olsa göreceksin. Sabri Esat[19] *Aşksız İnsanlar* için bir tenkit yazısı yazmış. Sait Faik'in, A. İlhan'ın da huzurunda Yaşar Nabi beye okuyordu, sonlara doğru içeriye ben girdim, kısmen kulak misafiri oldum. İşi Libido cephesinden ele almış. Yazı bize hayli hırpalayıcı gözüktü. Profesör olduğu için yapılan itirazları dinlemiyordu. Fakat isabetli yerleri de yok değil. Sabri Esat hangi gazetede yazıyorsa diğer hikâyeciler için yazdıkları meyanında orada çıkacakmış.

Karım ve ben selâm ve sevgilerimizi sunarız. Kızımız Selma, ellerinizden öper.

B. Necatigil

İstanbul, 25 Şubat 1951

Aziz dostum Oktay,

6 Şubat tarihli mektubunda Strindberg önsözünü bir hafta içinde yolla diyordun ya, yine iki haftayı buldum. Sebep şu: Üniversite kütüphanesinde "20 ci asır yazarları" isminde İngilizce, büyük bir ansiklopedi var. Strindberg maddesini kopya ettim. Bir arkadaştan tercüme edivermesini istedim. Tabii bu aralık ben de 3, 4 Almanca esere başvurdum. İşte bütün bunları bir düzene koymak; bu arada kerime hanımı uyutmaya, susturmaya çalışmak hayli vakit aldı. Nihayet bugün bitirdim. Gönderiyorum. Bu tercüme, tetkikçiyi bir hayli yoracaktır. Zira neler çektiğimi bir ben bilirim. O denizcilik, o jeoloji, o bitki, hayvan terim ve isimleri içinde ne kadar bunaldığımı, ne kadar kitap karıştırdığımı tasavvur edemezsin. Ayrıca sonuna bir de notlar kısmı eklemek icabediyor ki şayet eser kabul edilir de buraya matbaaya gelirse bu işi de -ki o kadar zor değil!- o sırada yaparım.

Sana karşı çok mahcubum. Çünkü Çehov'u henüz okuyamadım. Ama karı koca çok müşkül günler geçiriyoruz. Evde bir yardım eden yoksa çocuğa bakmak meğer ne zormuş!

Şu son aylarda yayımladığın hikâyeler senin alışkanlıklarından kurtulduğunu, kolaydan uzaklaştığını gösteriyor. Bunlar içinde Yeditepe'de okuduğum GAR hikâyesi, hikâyenin içindeki hava pek tesirli. Parktaki Kanape'yi de yeni bir açılış olarak kabul ediyorum. Nokta'nın 2 ci sayısındaki hikâyen zayıftır. *Aşksız İnsanlar*'daki hikâyelerden farksız olduğu için yeni değil. Gar'daki teksiften şaşma. Öksüz Nesil'e başladığın haberine pek sevindim. Garipler Sokağı'nda ben dişe dokunur bir vaka bulamadım. Onun gibi olmasın. Olmayacağına, tatminkâr olacağına da eminim. Romantizmini bu kitapta hafifletmelisin. Başka çare yok: Ya hafifletmeli, yahut sarsıcı, şaşırtıcı bir hale sokmalısın.

Bugünkü Yeni İstanbul'dan *Çevre*'nin iki gün önce çıktığını öğrendim. Y. Nabi'ye on gündür uğramıyordum. Yarın dersten çıkınca bir gideceğim. Bakalım kaç kitap verecek? Şimdiye kadar bu bahislere hiç temas etmedik. Ne ben sordum, ne de o bir şey söyledi. Bu iş, bermûtad onun mürüvvetine kalmış bir iştir.

Sabri Esat'ın *Aşksız İnsanlar* için yazısı 18 Şubat'ta çıktı (Yeni Sabah). Dikkatle okudum. Dinlerkenkinin aksine hoşuma gitti. Anlayışlı, takdirkâr bir yazı. Senin fikrin nedir?

Burada olsaydın bir uzun konuşurduk. Mektuplar konuşmaların yerini tutamıyor, aslâ! Mektep işleri bana zaman bırakmıyor, canımı sıkıyor. Salâh da zorlayıp duruyor, ama *Morbacka*'ya tatilden önce el sürebileceğe benzemiyorum. Zaten benim tercüme çalışmalarım yaz aylarını doldurur, bilirsin! Yazın ferah ferah çalışırım.

Hüsamettin büyük bir fedakârlık göstererek, kitabının tenkidi için bir sütun veririm, dedi. Fahir yazsa basar mısın, dedim. Sustu.

Kitabın çıktığını işittim ya, kitaptan soğudum. İçimde bir boşluk duygusu. Neye yarar? Bizim nesil, sevinmesini bilmiyen nesildir.

Biz burada karı koca, sizlere selâm eder, valdenin ellerinden öperiz.

B. Necatigil

İstanbul, 27 Şubat 1951

Sevgili Oktay,

Dün sabah (Pazartesi) okula giderken sana taahhütlü bir mektup attım. Okula varıp da öğretmenler odasına girince yeni bir mektubunla karşılaştım. Tabiî verdiğin habere pek sevindim. Önsöz'ü de tamamlamış olduğum için sevincim daha da arttı.

Sağ ol.

Sabri Esat'ın yazısı hakkında sen de benim gibi düşünmüşsün. Hakikaten anlayışlı, eseri isabetli bir tahlille değerlendiren bir yazı. Garibime giden nokta: Bu yazı neşrinden önce okunurken bana küçümseyici, alaylı bir şekilde görünmüştü. Yapılan itiraz ve ikazlara hak verdi de düzeltmeler yaptı galiba. Her neyse o yazıya ben de pek memnun oldum.

Dün derslerin arkasını alınca doğru Varlığa gittim. *Çevre* üç, dört gündür çıkmış, beni bekliyormuş. Kapak, baskı hoşuma gitti. Şansıma kâğıt da kalınca. Yani kitap temiz. O kadar ince de görünmüyor. Zaten 56 şiir, çoğu da uzun. Bunlara memnunum.

Şiirlerin tertibini bakalım beğenecek misin? Çevre şiirindeki beyitlerden beşini bölüm başı yaptım. "Yarin mendili nakışlı, okşadım ellerimle" Birinci bölüm. Buraya aşk şiirleri girdi. "Göz göz üzerimde çevrenin bakışı" İkinci bölüm. Burada çevre, muhit mânasına olduğu için aşktan ayrıldık, realitelere geçtik.

3 cü bölümde daha şahsi, daha bedbin şiirler.

4 de Çevre ateş almıştır, çember daralıyor. Sosyal, moral mevzular... Böyle devam ediyor. Bu tertibi geçen sene yapsaydım plânlı bir şekilde bölümleri ona göre takviye etmeye çalışır, böylece hacmini belki iki misline çıkarırdım. Öteki işleri bırakıp Fazıl[20] gibi sistemli çalışmak bu bakımdan faydalı. Ama okul ve tercüme işlerinden boş vakit mi kalıyor ki!

"Canım, siz de bu şekilde gidiniz!"

Oktay *Çevre*'yi derhal göndermek isterdim. Dün imzaladım, ama Y. Nabi, yarın yeni çıkan öteki kitaplarla birlikte ben yollarım, dedi, ona bıraktım. Bu mektubumla birlikte alırsın.

Bana kitabından istediğin kadar al, dedi. Ama ben sıkılıyorum birader. Dün kırk tane aldım. Adeta haksız bir iş ettiğim hissine kapılıyorum. Kırk kitap hiç yeter mi?

Sana Suut Kemal üstadımıza, Sadi Irmak, Hasan Ali ve M. Özgü'ye verilmek üzere dört kitap gönderiyorum. Kendilerini bizzat göremediğin takdirde, adresleri sende vardır, posta ile, bir zahmet, gönderiverirsin.

Nurullah Ataç'a yollıyayım mı? Orada daha kimlere yollamalı? Cemal Yeşil'e de bir mukabelede bulunmak lâzım. Adresini biliyor musun?

Madem yazı yazmak lütfunda bulunacaksın, en iyisi Yeditepe'ye yolla. Zaten geçen mektupta da yazdığım gibi Hüsam tam bir sütun (!) yer veririm dedi.

Varlık'ın bu sayısını şöyle bir gördüm. Dağlarca yazın çıkmış ve büyük şairlerin şiirleri! Y. Nabi, "hiçbir sayı bu kerte zengin olmamıştı" diyor, "Hep böyle gidebilse!"

Fırsat bu fırsat Oktaycığım. Hazır tavındasın, durmadan yaz.

Almanya'dan henüz yeni bir şey yok. Mektup yazmak sırası bende idi. Bir ayı geçti, ihmal ettim. Yakında yazacağım. Salim Şengil, bu güne kadar çıkmış bütün nüshaları azami tenzilâtla (sermayesine) verse de Almanya'ya yollasak.

Şimdilik bu kadar. Madem yeni bir tercümeye talib olmak imkanı var. Arayacağım, şöyle kolay tarafından ve zevkli bir eser. Ha, bak aklıma geldi. Mühim. Yahu, Unamuno'nun *Tres noveles ejemplares y un prologo*[21] ne oldu? Eğer Nihat Gök üzerinde değilse -biliyorsun- bende taslak halinde hazır. Şu işi tahkik et, kuzum.

Valde henüz teşrif etmediler. Allah vere de uslu vaktine raslasalar da kızımızı beğenseler.

Karımdan ve benden sana ve kardeşimize selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil

İstanbul, 8.6.1951

Aziz dostum Akbal,

3.6.1951 tarihli kartını aldım. Türk Ansiklopedisinde çalıştığın, durumun pek fena olmadığı haberine o kadar sevindim ki hemen bu mektubu yazıyorum. Bu günler bizim en dar zamanlarımız. Lise bitirme imtihanları. Sınıfların kalabalık oluşu dolayısıyla imtihanlar geç saatlere kadar sürüyor, aşırı yoruluyoruz. Sana üzüleceğin bir haber vermek lâzım. Öznur, imtihanda büyük potlar kırdı. Metinleri hazırlamadan gelmiş, üç soruda da tökezledi, iki numara verip döndürdüm. Keyfiyeti esefle arzederim. Dün akşam bir tesadüf Salâh'a, Fazıl'a rasladım. Cumhuriyet'te oturup bir müddet konuştuk. Bu arada sizlerden, edebiyat dünyasının vaziyetinden bahsettik. Üstadımız Ataç'ın çıkaracağı dergi haberi bizleri pek sevindirdi. Arzumuz ciddî, ağır, kalın, temiz bir dergi olmasıdır. Herhalde sekreterliğini de sen üzerine alırsın, zaten Ankara'da bu işe senden daha münasip birisini bulacaklarını sanmam. Ataç'la "çok sık temasta" olduğuna göre bu işin gerçekleşmesini temin etmelisin.

Dün öğrendiğime göre Salâh, Nokta dergisinden ayrılmış. İmtiyaz sahibi olmak isteği gizli maksatlara, derginin üzerine oturmak gibi kötü bir niyete hamledilmiş. O da ayrılmış.

Yeditepe'nin yeni şekli hoşuma gitti mi, eni boyu değiştiği için ben pek memnun kalmadım. Malum ya, koleksiyon bozulacak. Böyle değişmeleri ben ciddiyete aykırı buluyorum. Almanya ile mektuplaşıyoruz ara sıra. Şimdi Brands'dan başka Prof. Spies ile de tekrar muhabereye geçtim. (Varlık'da bu zatın son tercümesi hakkında Mayıs sayısında bir yazım çıkmıştı). Ona Varlık kitaplarından on tane gönderdim. Bana hangilerini tercüme etmemi münasip görürsünüz diye sordu. Sait'i, seni ve Orhan Kemal'i sağlık verdim, bakalım ne olacak!

Birader, insan bazan kahroluyor ömrün beyhude geçtiğini görüyor da! Edebiyat âlemimiz ne kadar sönük. Varlık da olmasa nedir yani? Şu Fazıl'ın haline bak. Ömrü şiir yazmakla geçiyor da ne oluyor sanki. Bakanlık, en büyük himayesini epik diye bir eserinden 500 tane almakla gösteriyor. Sanatçılarımızdaki feragat kimlerde var?

Oktay, işin fenası, yaz sıcakları öylesine amansız bastırdı ki sorma! Bizim kerime sıcaktan uyuyamıyor, uyuyamayınca da bizim kafamız oluyor mu sana bir kazan. Üstelik bu yaz, Allah sayısını artırsın, tezgâha iki tercüme sürmek lâzım. Bu sıcaklarda bu işlerin hakkından gelebilmek için bir babayiğit olmalıyım. İstanbul böyle olursa Ankara nasıl olur? Yaz aylarına sen de Öksüz Nesil'le mi dayanacaksın Oktay? Yoksa Ataç'ın dergisine başka yazılar mı hazırlıyacaksın? İş sağlıkta kardeşim. Hayatı haram eden hastalıklar olmasın da gerisi işte gidiyor kendiliğinden.

Bana mektup yolladığını yazıyorsun, gelmedi. Ankara'ya gittiğiniz gideli bana iki kart yazdın o kadar. Bundan sonra bana mektup yollarsan ev adresime yolla, çünkü ay sonunda okulla ilgimiz kesiliyor. Eylül başına kadar.

Karı koca mukabil sevgi ve selâmlarımızı sunarız. Selma ellerinizden öper.

B. Necatigil

İstanbul, 3.7.1951

Kardeşim Akbal,

Brands'ın senden çevirdiği ikinci hikâyeye (Sinemanın Arka Kapısı) ait kupürü göndermekle bahtiyarım. Hikâyen 15.6.1951 tarihinde Mannheim (Güney Almanya şehirlerinden biri) daki Morgen (Sabah) gazetesinde çıkmış. Sonra "Mahmut Bey'in Gazetesi" hikâyesinin muhtelif tarihlerde 4 ayrı şehir gazetesinde çıktığını söylersem hiç şaşma. Bunu da Brands'ın son mektubuna ek olarak yolladığı listeden öğrendim. Ne kadar sevindim, bilemezsin!

Ankara'dan verdiğin haberler hepsi birbirinden iyi. Türk Dili dergisine sekreter oluşun, cidden isabetli bir netice. Böyle önemli bir dergide bu iş için senden ehliyetlisini, münasibini bulamazlardı zaten! Mübarek olsun.

Geçende -yani evvelki gün- Yaşar Nabi'ye uğradımsa da bu yeni dergi meselesini açamadım. Bu iş onun bir hayli zararına olacaktır. Kendisi yeni sezon için kitap tedarikiyle meşgul. Orhan Azizoğlu'na birkaç kitap sipariş etti. Benden de Unamuno'nun hikâyelerini istedi. Pek niyetim yok, daha doğrusu tatil programında biliyorsun bir hayli iş var. O hikâyeleri yeni baştan rötuş etmek isterdim.

Ben Varlık'tayken Kâzım Nami de[22] geldi. Lâf açıldı da senin yazılarını takibettiğini, sevdiğini söyledi. "Yazacağım Tevfik İleri'ye,[23] korusun bu genci!" dedi. Kendisiyle önceden bir münasebetin var mı?

Biz olgunluk imtihanlarını da tamama erdirerek tatile girmiş bulunuyoruz. Bu seneki randıman çok zayıf. Meselâ Sırrı'nın sınıfından (40 kişi) Sırrı da dahil ancak üç kişi liseyi bitirebildi; gerisi bütünlemeli. Sırrı'nın olgunluk edebiyat ve kompozisyon kâğıtları fena değildi, yanılmıyorsam sekizer (yoksa biri dokuz mu?) numara aldı. Ama ben sene içindeki vaziyetini düşünüyorum da onun onar numara alamayışına üzülüyorum.

Prof. Melâhat hanımın Spies'in kitabından tedarik etmek arzusunu gerçekleştireceğim sanırım. Almanya'ya yazdım. Gelince gönderirim. Göndereceğini yazdığın (Melâhat hanımın gön-

dereceği) kitaplar gelmedi. Gelmezse seni mesul tutarım, ona göre!

Venedik'te Ölüm havale yazısı Tietze'ye geldi. Bayram ertesi bu işe başlıyoruz. Çok yorgunum, ama ne çare fırsat ve nimetleri kaçırmamak, tepmemek lâzım.

Yahu, Oktay, şakayı bırak ve atlatma beni; evvelce de yazdım, oralı olmadın. Senin Salim Şengil'le muarefen var. Bana *azamî tenzilâtla* ilk sayıdan son sayıya kadar bir takım Seçilmiş Hikâyeler tedarikine çalış. Söz verdim, Brands'a göndereceğim. Mahçup oluyorum. Yazacağın ilk mektupta bana cevap ver. Ne tutarsa, dergiler gelir gelmez, parayı derhal senin adrese gönderirim. İhmal etme!

Selma'ya gelince: O, kendi âleminde! Zaman olur, uslu uslu oturur, zaman olur, basar yaygarayı! Güle ağlaya büyüyor. Ellerinden öper.

Karı koca, iyi bayramlar dileriz. Yazın gelecekmişsiniz diye duydum, doğru mu?

B. Necatigil

Behçet Gönül
Valde çeşmesi, Setüstü Sokağı No: 22
Beşiktaş/İstanbul

İstanbul, 23 Temmuz 1951

Aziz dostum Akbal,

1) 18 Temmuz tarihli mektubunu aldım. Verdiğin haberler bir hayli iyi. Yani bu haberleri okuyunca Ansiklopedideki işine son verilmiş olmasından duyduğum üzüntü dağıldı. Zira enin-de sonunda hasut kimselere değerini kabul ettireceğine, onları utandıracağına eminim. Yaptıklarıyla kalsınlar.

2) Melâhat hanım konferansları ile Hugo von Hofmannsthal'ın Seçme Yazıları'nı göndermişti. Tam o sırada Spies'in evvelce ısmarladığımız antolojisi geldi. Kendisine yolladım, hem iyi bir karşılık oldu, hem de isteğini yerine getirmiş olduk.

3) Tercüme dergisinin yeni sayısı için *ricanı derhal* yerine getiriyorum. Elimdeki notları toplayarak Varlık'takinden çok daha etraflı bir yazı çıkardım. İstediğim gibi olmadıysa da neşredilebilir. Bu yazının oraca beğenileceğini umarım. Zira bizde bu tip bir *haber* hiçbir yerde çıkmadı. Bir eksiği: Tercümeleri karşılaştırıp yanlış anlaşılmış veya atlanmış yerleri varsa onları da tesbit etmek isterdim. Ama bu çok vakit alacağı gibi derginin de en az yarım formasını işgal eder. Bu işten şimdilik vazgeçtim. Dergi çıkınca iki tane alabilirsen birini Prof. Spies'e, birini de Brands'a göndeririz. Ben kendime -bir de bana yollamazlarsa- buradan paramla alırım.

4) Yeni hikâyeciliğimiz üzerine istediğin kupürler için gazete kesikleri kutularını aradım. Ne yazık ki, bende çok çıkmadı. Olanlar daha ziyade önceki nesiller için ve daha çok şairler hakkında. (Meselâ A. Hamdi, Peyami Safa, Mithat Cemal vs.) Sana ancak Adile Ayda'nın 3, Naim'in 1, Ömer Faruk'un[24] 1 yazısını gönderebiliyorum. Sabri Esat'ın hakkındaki yazısı da varsa da sende de olduğunu düşündüğüm için vazgeçtim. Ben, biliyorsun, Cumhuriyet'i takibediyorum. Orada eskiden İsmail Habib'in[25] yazıları çıkardı. Çoğunu kesmişim. Ama bu konuda bir şey bulamadım. Sana karşı mahcubum. Ne çare! [Yeni nesil şair ve hikâyecileri hakkında yazılan yazıların çokluk dergilerde çıktığı malûm. Onlarda sende vardır her halde! Yani Varlık'ta, Yücel'de vs...]

5) Türk Dili'ne şiir göndereceğim tabiî. Ama Lagerlöf tercümesine daldım. Ondan baş alıp ta kısmen yazılmış iki şiiri bir sonuca bağlayamıyorum.

6) Salim Şengil, kitapları göndermedi, acaba bedelini yollamıyacağımızdan mı korktu? Bekliyorum. Bana ayrıca *Tarus'un hikayeleri*'nden de *üç* tane göndertemez misin? 150 kr.'tan 450 kr. pek fazla. Azamî tenzilatla edinemez miyiz? Bir de Ömer Hatiboğlu, *Paylaşılan Vadi*.

7) *Mühim:* Sinemanın Arka Kapısı'nın Almanca başlığını Brands listeye geçirmeyi unutmuş. Ben gönderdiğim yazıya aklımda kaldığı şekilde yazıyorum. Sendeki kupürle karşılaştırarak bir yanlışlık varsa düzelt. Yazının eksiksiz ve Almanca kelimelerle yanlışlık yapılmadan çıkmasına dikkatini rica ederim. Fırsat bulursan provaları bir de bana gönder. (Şayet vakit bulursan!)

8) Brands'tan aldığım son mektupta hal tercümesini yazıyordu. 1922 doğumlu olduğuna göre sen yaşta. Tevekkeli, sana muhabbeti fazla. Hayatını anlatıyor da baktım, o da bizim gibi, bedbin, ama ümitli: Hayatta muvaffak olmaya azmetmiş.

9) Gönderdiğim kupürleri işleri bitince lütfen iade et. Hayal bu ya, ilerde bize de lazım olacak. Hakkınızda ilk küçük monografileri belki ben yazarım. Şimdilik bu kadar. Sevgi ve selâmlar. Selma'nın saygıları.

B. Necatigil

İstanbul, 17.12.1951

Sevgili Oktay,

İstanbul'a gelmekle gitmen bir oldu, bizim için Salâh'la uğradığınız akşam evde bulunmayışıma bilhassa üzülüyorum. Şu anda aklıma bir şarkı mısrası geldi: "Hasret yine mi kaldı, güzel, başka bahara?"

On gün kadar önce bir mektubunu aldım. Verdiğin haberlere memnun oldum. Küçük Oya'cığın[26] selâmını ablasına söylediğimde bizimki güldü ve elini salladı. Bu, onun Oya için, çabuk büyüsün, temennisinde bulunduğuna delâlet eder. Günler geçiyor, sizin için en büyük zorluk hayırlısıyla şu kışı atlatabilmekte. Yaza doğru işler hafifler. Kışın çocuk bakımı cidden zahmetli. Hayatımız zahmetleri yenmekle tükeniyor. *Venedik'te Ölüm*, aradan çıktı. Ama bu *Morbacka*'nın geri kalmasına yol açtı. Lisedeki işler, vazifeler şu son yirmi günde bana bütün bütün boş vakit bırakmadı. Ayın 27 sinden itibaren bir hafta tatilimiz var. Bu müddet içinde o işe hız vermek lâzım. Salâh duymasın ama daha ancak 75 inci sayfadayım. Bu iş uzadıkça uzadı, malûm hikâye.

Vatan'da iki cumartesidir yazılarını okuyorum, bundan sonda da devam edeceğim. Şiirim için gösterdiğin teveccühe teşekkür ederim. Bu iltifatlara lâyık olmaya çalışacağım; şu sıralarda yine şiirle iştigali bir yana bıraktık. "Bir sürü bağlarla çevrilisiniz." Beni asıl bahtiyar eden Suut Beyin yazısı[27] oldu. Onun yazısını okuyunca şiire harcadığım emeklerin en büyük mükâfatını almış gibi oldum. Ah, elimde *imkân* olsa da, para kazanmak *hırsını* bırakıp boş zamanlarımı şiire versem de iyi eserler yazabilsem! Nerde bizde o talih! Bizimkisi ayaküstü uğrayış. Bazan kahırlanıyorum, ümitsizliğe düşüyorum. Ömür geçiyor, biz kırık dökük mısralarla kendimizi avutuyoruz.

Yeni Hikâyeler 1952 çıktı. Senin hikâyen de olmalıydı. Oraya da bir hikâye verecektin. Sait'in yeni kitabı bana baştan savma göründü. Hele Kumpanya hikayesi pek alaturka. Sen ne dersin?

Melâhat Hanım'dan[28] önsöz ricası işini Tietze'ye sordum, yazı ile. Her halde bu işe o da teşnedir. Fikrini öğrenince katî olarak sana ve Melâhat hanıma yazarım. *Sihirli Dağ*'ı[29] da o za-

man katî bir neticeye bağlarız.

Yeni Klâsikler listesinden bir nüsha bana gönderebilsen (yalnız Almanca kısmını) iyi olur. Kendime *müstakil* bir kitap seçmek istiyorum.

Evcek selâm ve sevgiler.

B. Necatigil

NOTLAR

1 August Strindberg: *Açık Deniz Kıyısında* (*Am offenen Meer*), MEB Yayınları, 1951.
2 Naim Tirali.
3 Fahir Onger.
4 Salâh Birsel.
5 Selma Lagerlöf: *Morbacka*, MEB Yayınları, 1952 (Necatigil bu kitabı S. Birsel'le çevirmiştir).
6 Eşi Huriye Necatigil.
7 Necati Cumalı.
8 İlhan Tarus.
9 Hüsamettin Bozok.
10 Sabahattin Kudret Aksal'ın sahne oyunu.
11 İskender Fikret Akdora.
12 Oktay Akbal'ın romanı.
13 Nihat Sami Banarlı.
14 Oktay Akbal'ın bir öyküsü.
15 "Metin Bey'in Gazetesi öyle hoşuma gitti ki, hemen tercüme ettim".
16 Oktay Akbal'ın ilk eşinin erkek kardeşi.
17 Oktay Akbal'ın bir akrabası.
18 Edip Cansever.
19 Sabri Esat Siyavuşgil.
20 Fazıl Hüsnü Dağlarca.
21 "Üç Örnek Öykü ve Bir Prolog."
22 Kâzım Nâmi Duru.
23 Tevfik İleri, o yıllarda Milli Eğitim Bakanıydı.
24 Ömer Faruk Toprak.
25 İsmail Habib Sevük.
26 Oktay Akbal'ın kızı.
27 Suut Kemal Yetkin'in, Necatigil'in *Çevre* kitabı üzerine yazısı (*Türk Dili*, Sayı: 3, Aralık 1951.
28 Prof. Dr. Melâhat Özgü'nün istediği bu önsöz, Necatigil'in Thomas Mann'dan yaptığı *Venedikte Ölüm* çevirisi içindir (MEB Yayınları, 1952).
29 Thomas Mann'ın romanı. (Oktay Akbal, Necatigil'e Ankara'dan yazdığı 5.12.1951 tarihli mektubunda şöyle diyor: "Şimdi Klâsik listeleri inceleniyor. Th. Mann'ın *Sihirli Dağ*'ı var. Kocaman bir eser. Onu sana veya gene ikinize [Rilke'den *Malte Laurids Brigge'nin Notları*'nı birlikte çevirdikleri Dr. Andreas Tietze'yi kastediyor – A.T.-H.Y.] havale ettirelim mi? Ne dersin?"

SALÂH BİRSEL'E
MEKTUPLAR

18 Eylül 1961

Kardeşim Salâh,

14 Eylül tarihli mektubunu aldım. Arıburnu'nun[1] adlarını verdiğin on bir şiirinin çıktığı dergi ve sayılarını bulmak, dün bütün bir günümü kapladı, sonucu ve eklediğim birkaç şiirini -Türk Dili için kendi şiirimle- bu sabah postaya verdim. Bugün akşama kadar da Celâl Sılay'dan şiirler seçtim. Ne yazık ki onun *Boşlukta Duran Taş* (1949) kitabını zamanında on lira olduğu için almayı ihmal etmiştim, bende yok. O kitaptan gerekirse bir kitaplığa gider, bir iki şiir daha kopya ederim.

Ağaç ve Kültür Haftası dergilerinin tam koleksiyonlarındaki şiir ve yazıların, çalışmayı ilgilendirebileceği ölçüde başlıcalarının, bir listesini sunuyorum. Emirlerinizi beklerim. Özdemir Asaf'tan şiirler bu mektuptadır, son kitabından sonra yayınladıklarından da gerekir mi? Mustafa Seyit Sutüven'in şiirlerini sanırım orada sizin bulmanız zor olacaktır, ben göndereyim mi? Hangilerini?

Affet, bugüne yani iki gün önceye kadar ben hep piyes çevirisi ve daktilosu ile uğraştım. Ama artık emrinizdeyim, size yetişmiye çalışırım. Lâkin benim için çok *önemli:* Sizin çalışma biçim ve durumunuzu yakından görmeden yönümü tayin etmem imkânsız. Onun için Ankara'ya geleceğim günü bekliyorum. O güne kadar başlıca şiir kitapları endeksini çıkaracağım *hemen.* Kaytarıyorum sanma. 14 Eylül tarihli mektubundaki gibi bana yapacağım şeyleri bir bir bildirsen çok daha kolay çalışırım. Ayın 21'inde mümeyyizliğim var, ancak 22'de hareket edebilirim. Olmazsa Ankara'da birkaç gün kalır, sizinle de çalışırım.

Konur,[2] istediğin bilgiyi kendi gönderecekti. Selâmlar.

B. Necatigil

İstanbul, 30 Eylül 1961

Kardeşim Salâh,

Kütük gibi *"Nesir Antolojisi"* ön-çalışmaları bugün, Türk Dili'nin son sayısıyla birlikte geldi. Bir yandan öbür iş, bir yandan bu, bir yandan başka işler. Allahın izniyle hepsini elden geldiğince yapmıya çalışacağız.

Bu posta ile yine bir parti malzeme gönderiyorum, umarım işe yarar.

Türk Dili'ndeki Hangi Kaç şiirimde ikinci parçanın ikinci dizesindeki *gecede* sözcüğü *şişede* olacaktı. Bu benim dalgınlığımın sonucu. Mümkünse düzeltilmesini dilerim.

Orada Sanatseverler lokalinde büyük bir unutmanın kurbanı oldum. İlhan Berk, benim seçiciler kurulundan istifa etmiş olduğumu söylemiş ben de yok öyle bir şey! demiştim. Dönüşte otobüste utançla ve bal gibi hatırladım. Doğruydu. Sen de işi pekâlâ bildiğin halde nezaketinden orada yüzüme vurmadın. Ama emin ol, o anda hepten unutmuştum ben bunu. İşte sonra sakin kafa ile düşününce hatırladım ve mevcut sıkıntılarıma bir yenisi, belki daha acıklısı eklendi. Ne olursun, Salâhcığım, İlhan'ı görünce durumu anlat ve affetsin beni, yalancı bilmesin beni. İçimin biraz rahat etmesi için bu şart.

Orada not aldığım öbür şairlerin şiirlerini göndermiye devam edeceğim. Siz de yeni listeyi hazırlar, gönderirsiniz bana.

Dergileri karıştırırken bakıyorum da antolojilerden aktarma, çokluk yanlış bir davranış. Öncelerden hazırladığımız olsaydı bu iş çok daha iyi olabilirdi. Ama vakit dar olsa gerek.

Selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil

4 Ekim 1961

Kardeşim Salâh,

Bugün sana mektubu postaya attıktan sonra İlhami Bekir'i[3] gördüm. Ne yazık ki, bende de olan son kitabından önceki kitaplarının kendisinde bile bulunmadığını söyledi. Ona, bildiğim şiirlerinin nerelerde çıktığını söylediğim zaman da nedense şaştı. Ama kaynak göstererek iki şiirini yazabileceğini söyledi. Benim yollamayı düşündüğüm üç şiirini de uygun gördü. Ondan o iki şiiri alınca ötekilerle birlikte göndereceğim. Cidden İlhami Bekir'in terkedilmesi antoloji için büyük bir eksiklik olacak.

Siz benim şiirlerimin seçimini bana bırakmıştınız. Siz orada benden on bir şiir yazmıştınız. Ben on iki şiir gönderiyorum. Eğer ayrılan sayfa sayısını aşacaksa "Ayrılıklar" ve "Barbaros Meydanı" şiirlerini atabilirsiniz.

Sen benden gönderdiğim şiirleri ikişer nüsha istemiştin ama ben mektupların hacmi kabarmasın diye birer nüsha gönderiyorum. İkinci nüshaları kendimde alıkouyorum. Herhangi bir kayıp halinde onları da gönderebilirim, hatırında olsun!

Bir mesele var. Ümit Yaşar,[4] Edebiyatçılar Birliğinin beyannamesi üzerine antolojilerine alacağı şairlere birer sirküler gönderdi (Size de gelmiştir), sayfası on lira üzerinden telif hakkı veriyor, her antolojiden gönderecekmiş, takım tamam olunca da ciltli bir takım verecekmiş vesaire. Görüştüklerimin çoğu bu antolojiye şiirlerinin konmasına muvafakat ettiklerini bildirmişler. Ben ikinci kitabın (Şiirimizde Ölüm) çıkmasını bekliyorum. (Sen ne yaptın, yani sizler ne yaptınız?) Şimdi Kenan Bey'in antolojisi[5] için de böyle bir durum olacak mı? Aman, bu noktayı şimdiden halletmek gerek. Milletin gözü açıldı. Meselâ Necdet Evliyagil de Edebiyatçılar Birliği'ne başvurup takvimi için müsaade istemiş. Bana düşüncelerinizi ve kararınızı bildirin. Boşuna çalışmış olmıyalım. (Yani hazırlıklarımız sonunda elimizde kalmasın.)

Selâmlar.

B. Necatigil

İstanbul, 4 Ekim 1961

Salâh,

Bugün bir parti malzeme daha gönderiyorum.

Bazı açıklamalar:

1) Dinamo'nun gerek kitabındaki, gerekse kitabından sonraki şiirleri genellikle çok uzun oldukları için mümkün mertebe kısalarını seçtim.

2) Hâmit Macid'in[6] şiirlerini yollamayı, ikinci kitabını edinmemden sonraya bırakıyorum, kitabın peşindeyim.

3) İlhami Bekir'le bugün görüşebileceğimi umuyorum. Pek çok kitabı var, ama bende ancak sonuncusu. Şiirleri ondan almayı (yani kendisinden) daha uygun buldum. Göndereceğim.

4) Yaşar Nabi ve Sabri Esat'tan seçip göndereceğim.

5) Salih Zeki Aktay'dan alınacak şiirlerin birkaçını Kenan Akyüz'ün antolojisinden seçmenizi rica edeceğim. Ben kitaplarından sonra yayınladıklarından birkaç tane yolluyorum.

6) Elimdeki listede öbür şairlerden istenen şiirler zamanla yollanacaktır.

7) Prof. Akyüz'ün 6 Ekim buluşmasına gideceğim.

8) Bu durumda, üstelik beni seçim sandık kurulu başkanlığına seçmişler, Nesir antolojisine hâlâ elimi süremediğimi arzederim.

9) Seyit Sutüven'in ünlü Sutüven şiirini almak gerekirse de bu şiirin, bir taşra gazetesinde yayınlanmış olduğu için, kaynağını tesbit etmek, galiba imkânsız. Aldı da bir yağmur şiirini gönderiyorum.

Selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil

İstanbul, 20 Kasım 1961

Kardeşim Salâh,

16 tarihli mektubunu aldım. İnce sitemin utandırdı beni, ama sanma ki tarafımdan ihanet var. Havamı kaybettim. Yani araya hep başka işler girdi, sonu da gelmiyor böyle zuhürat işlerin. Sonra da okul çalışmalarının temposu hızlandı. Sonra Cevdet Kudret'in şiirlerinin çıktıkları dergi ve yerleri de tekrar tekrar aradığım halde bulamayınca mektubu kestim. Bir kere, buraya bir Alman şairi geldi, geleceğini haber alınca eskiden de sevdiğim, bildiğim bu şairden yeni şiirler çevirmek istedim. Bir, bir daha, bir daha derken buldu şiirlerin sayısı yirmiyi. Sonra bir tanıtma konuşması yapmam gerekti. Onun hazırlığı. O hava içinde bu kere Borchert'in sekiz on şiirini çevireyim dedim, rotayı o yana döndürdüm. Şimdi de geciktirilmesi imkânsız bir iş üzerinde çalışmadayım vakit buldukça. Varlık Yıllığı'na edebiyat tarihimizin belli başlı doğumlar, ölümler, eserler, olaylar listesi hazırlıyorum, ay sonuna yetiştirmem lâzım, söz verdim.

Bana verdiğin biyografileri geri yolluyorum. Okudum, eksik veya yanlış yok maddelerde. Sonra biliyorsun, bu iş çeviri işi gibi bir şey. Üzerinde düzeltilme yapıldıkça biçim değiştirir, yeni yeni yorumlara yol açar. O yüzden bu yargıların bir elden çıkması en doğrusu. Sonra sonuç bakımından bu kitap bir antolojidir ne de olsa. İşin içindesin, bildiğin şairler, bildiğin şiirler. Bana verdiklerin için yazdıkların bende bu kanıyı uyandırdı. Ötekileri bir de benim görmeme hiç lüzum yok, Salâh!

İlhami Bekir ile Nail V.'nin biyografilerini bulabildiğim kadar gönderiyorum. Cevdet Kudret'in dört şiirinden yalnız birinin yerini bulabildim. Yücel'lerde ve Varlık'larda öteki şiirlere raslıyamadım. Çok da şaşıyorum bu işe. Şimdiye kadar en ummadığım şiirleri tesbit etmemiz mümkün olsun da bunları bulamıyalım!

İskender Fikret'in iş yerini bilsem gidip biyografisini rica ederim, ama bilmiyorum. Dün akşam telefon rehberindeki ev adresine telefon ettim. Telefona kimse çıkmadı. Bir daha telefon edeceğim. Halit Asım'ınkini bulabileceğimizi sanmıyorum. Belki Baki Süha bilir. Onu gidip radyoevinde görmek için bir tür-

lü uygun bir vakit bulamıyorum. Ne yapalım? Biraz daha bekliyelim istersen.

Benim için yazılmış yazılardan parça seçmek kolay değil. Kimin için kolay ki! Sonra bu, insanı güldürüyor biraz da! Bir yergi yazısından öyle cümleler seçeriz ki serâpâ övgü olur. Yeditepe'de 10 Şaire 10 Soru anketine verdiğim cevapların dışında *Varlık, 15 Nisan 1961* sayısına da bakmanı rica ederim.

Yazılacak, aranacak şiirler varsa bildir, aramıya devam edeyim. Cezve ile Fincan şiirinin Muhit'te renkli bir desen içinde çıktığını ben de hatırladım. Ama bu şiirin çıktığı kalın Muhit'ler (derginin ilk serisi) bende yok, bulunmaz da.

Selâm ederim.

B. Necatigil

İstanbul, 1 Aralık 1961

Kardeşim Salâh,

-27 Kasım tarihli mektubuna cevaptır:-

Nihayet, bürosuna üçüncü gidişimde yalvarma-yakarma İskender Fikret'ten biyografisini alabildim. Ancak, şart koştu: Ek olarak gönderdiğim şiirlerin cümlesi Antolojiye girecektir. Bu durumda, sana evvelce yolladığım kâğıttaki son iki şiirini iptal et, yerlerine bu gönderdiklerimi koy. Aman birader, yani ömür törpüsü. Oturdum, işaretlediği şiirleri bir bir yazdım, yolluyorum. Siz şimdi orada bâzılarını atacak olursanız bunu benden bilecek. Bıktım doğrusu, bâzı arkadaşlar da hiç anlayışlı olmuyorlar. Evine telefon, üç kere yazıhanesine git, sonra da şu bu. Kenan Akyüz beyin bizzat mektup yazması talebinde de bulundu, ama bereket sonra bundan vazgeçti. İşte böyle. Benden günah gitti, onbeş kadar şiirini sunuyorum.

Zeki Ömer Defne'den de şimdilik sekiz şiir yazdım. Gerekiyorsa daha da yollıyayım. Biyografisini benim sözlükte bulacaksın. Sen onu kendi üslûbunla yazarsın. (Aman unutuyordum, İskender Fikret için verilecek yargı için Hisar dergisi'nde Dizdaroğlu'nun[7] yazısından faydalanmam hatırlatıldı, şairin kendisi tarafından. Aklında olsun. Bu da aklında olsun)

Şiir kitapları listesi dışında öteki türlerde eserlerin de listesini çıkarıp yıllara göre dağıtmak çok zaman ister. Sonra son otuz yılın dergilerini tam olarak çıkarabileceğimi de sanmıyorum. Ama başlıcalarını ilerde gönderirim. Yalnız vakit bırak. 93 şairin, antolojiye girecek şairlerin şiir kitaplarının hepsini içine alan asıl ve kesin listeyi yollıyabilmem için de vakit lâzım.

Çok selâm. Mektubumun son paragrafı üzerine düşüncelerini bildirirsen memnun olacağım.

B. Necatigil

İstanbul, 18 Aralık 1961

Kardeşim Salâh,

1 Aralık'tan beri mektup yazamadım. Varlık Yıllığı'na önce bir Türk Edebiyatı kronolojisi taslağı, sonra da 1961'de çeviri şiir çalışmaları üzerine bir bilânço yapmak gerekti, onlara daldım. (Ben sana bir itirafta bulunayım mı? Bu gibi şeylere açılıyorum ama için için de üzülüyorum. Şiir okumak varken, şiir yazmıya çalışmak varken! Nedir ki başkaları yapmıyor, şu işi de bir deneyelim diyor, başlıyorum. Bitirinceye kadar da bir sürü sıkıntı. Sonuçtan memnun kalıyor muyum? Ne gezer! Bu işler uzun zaman işi, bol malzeme işi, kütüphanelerde inceleme işi! Eksiklerimi biliyor, bir daha bu gibi şeylere girişmiyeyim diyor, ama yine de hatır kıramıyor, veya üç beş kuruşun cazibesine kaptırıyorum kendimi. İşte bir örneği de şu Dün-Bugün şiir antolojisi. Yazıyorsun: falan veya filân şairden beş, on şiir seç, yolla! diye. Gecikirse taşıtı kaçıracak bir adamın telâşıyla dergileri karıştırıyor, bir şeyler buluyor, acele seçmeler yapıyor, yolluyorum. Ama içim rahat olmuyor. İnsanın ona göre hazırlığı olmalıydı. Şairin bütün şiirlerini teker teker okuyabilmeliydi, hepsini sıraya koyup gelişmesine, ilerlemesine kuş bakışı ve hâkim bakabilmeliydi. Kişiliği, ayrılığı, özel dünyası asıl hangi şiirlerinde belli; kesin yargılara varabilmeliydi. Ondan sonra tarafsız, nesnel olduğuna az çok emin olabilirdi. Demek istediğim: Bu antoloji çok iyi olabilirdi. Bir fırsattı bu. Bir fırsat kaçırılıyor.)

Bunları neden yazıyorum? Şundan: Şairlerin tasnifi listesi üzerinde -böyle yazışmalarla değil, karşı karşıya konuşmalarla- seni de, beni de tatmin edecek bazı kanaat beraberliklerine varılabilirdi. Bu olmayacak! Sonra yüze yakın şair! Şair! Kenan Akyüz'ün 900 sayfaya yakın Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi'nde ise ancak 47 şair var. 1860-1930 arası 47 şair, 1930-1960 arası 100 şair! Neyse, evet, bunun içinden çıkılamaz belki! Ama hiç değilse birkaç nokta üzerinde durmamız gerekir: Eğer Ahmet Hamdi Tanpınar, Kenan Akyüz'ün büyük antolojisinde var diye alınmıyorsa orada Salih Zeki de var meselâ. Düşünmeliyiz: Bunlardan hangisi yeni şiire yakın, yeni şiire bir şeyler eklemiş, bazı uyarmalarda bulunmuştur?

Fikret Baha Berke'nin Türk Sanatı dergisinde (1958) çıkmış bir yazısı vardı ki tasnif işinde sana bir fikir verebilir, bazı kolaylıklar sağlıyabilirdi. Kopya ettim, gönderiyorum.

Senin teklifinde ufak tefek değişiklikler yaparak bir tasnif taslağı da ben yaptım. Onu da yolluyorum. Bir karşılaştır! Ama kendiminkini de isabetli bulduğumu sanma! Peki, ne yapmalı? Ben de bilmiyorum. Her şairde çeşitli yönler bulunuyor, onu belli bir davranışa bağlarken insan başka cephelerini de hatırlıyor, bir tedirginlik duyuyor. Meselâ en başarılı gruplandırmalardan biri 1940 kuşağında toplumcu şairler bölümü. Ama senin de, benim de o bölüme koyduğumuz İlhan Berk'in bugünkü durumu nedir? Esas çıkış noktasındaki durum mu? Bu takdirde meselâ bir Fazıl Hüsnü'nün, ya da bir Edip Cansever'in durumları? (Senin tuhafına gidebilir ama, benim şairlik mihengim son yıllarda şu: Belleğimi yokluyorum, zihnimde üç beş mısraını ilk okuyuşumdaki sıcaklık ve çekiciliğiyle hâlâ buluyorsam, şair diyorum o adama! Mısralarını olduğu gibi, ya da bazı şiirlerinden yükselen buharları hayal meyal hatırlıyorsam... evet, bus onuncuya da razıyım! Yani Salâh, ikinci paragrafın ilk cümlesini tekrarlıyayım: Bunları neden yazıyorum? Bu antoloji, senin bunca, benim birazcık emeğim geçiyor; ama ne senin seveceğin bir antoloji olacak, ne benim güvendiğim! -Ama yine de sen aldırma bana!

Ahmet Arif'ten üç, Gruda'dan[8] dört şiir var zarfta. Ahmet Arif'in asıl güzel şiirleri Karakan'ın[9] antolojisinde, ama o da bunları nerelerden bulduğunu kaydetmemiş, belki de kendisinden aldı, yayınlanmaları ilk onun antolojisine nasip oldu. Bir de sevindiğim bir şiir, bulduğum için: Orhon Murat'ın Asmalımescit şiiri. Ama başlık yerinde soru işareti var sadece. Hatırlatırım.

Benim halim harap Salâhcığım. Çünkü Dil Kurumu'nun Nesir Antolojisi yattı. Bu gidişle el sürebileceğim de şüpheli. Canım çok sıkılıyor.

Selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil

İstanbul, 23 Temmuz 1963

Kardeşim Salâh,

18 tarihli mektubunu aldım, bugün 23 Temmuz. Bütün başka işleri bir yana itiyor, önce *Atatürk Şiirleri Antoloji*'sini hazırlamıya başlıyorum. Tanrıdan dileğim, verilen süre içinde bunu iyi bir şekilde tamamlıyabilmemdir. Zarfa eklediğim, Yayın ve Tanıtma Kolu'na hitaben yazılmış "resmî" yazımı da Kol cevaplandırırsa işim kolaylaşır.

Sana Türk Dili için bir şiir, bir de oyun gönderiyorum. Bu "Karanlıkta" oyunu "Yol" kadar da olmadı belki, ama büsbütün de abur cubur sayılmaz sanırım. Eh, yavaş yavaş alışıyoruz işte.

Bir şiir kitabı daha çıkarıyorum. Ataç Kitabevi yayınları arasında. "Dar Çağ"dan sonraki şiirlerin bir kısmı; ancak aşk ve çevresi konusundakiler. Ağustos sonunda çıkmış olacaktır. Adı geçen sene konmuştu: *"Yaz Dönemi"*. Gerçi Dönem dergisi çıkacak ekimde. Ama onlara karşı ayıp olduğunu bile bile bu isimden vazgeçemedim doğrusu.

Yine bir angaryam var, Salâh, bağışla! Kışın *"Sur Dibinde"* adlı piyesi Ankara'da oynanan Tankred Dorst'un bir perdelik bir fars'ını çevirmiştim baharda: "Viraj". Yayın izni verdiği mektubunda benden bu "Sur Dibinde"nin Ankara temsiline ait doküman istiyor. Devlet Tiyatrosu dergisinin bu temsile ait, temsilden bir sahneyi falan gösteren bir sayısını bana gönderebilir misin? Burada bulamadığım için sana yazıyorum. Bu derginin sağlanması senin için -yengemiz kanalıyla hiç değilse- zor olmaz sanırım.

Yaz sıcaklarında ne yapıyorsun? Bitkinim ben, ama kendimizi bırakmamız daha fena. Elimizi çabuk tutmak meselesi, sonra da şeytan azapta gerek. İdare ediyoruz.

Evcek selâmlarımız, saygılarımız.

B. Necatigil
23.7.1963

Yazı kuruluna Cemal Süreya'nın da girmiş olması gençlerin yazıları için şimdi kuvvetli bir destektir. Çok iyi. Kendisi de yazarsa çok daha iyi. Türk Dili ancak sizlerle verimli yolunda yürüyebilir zaten.

Cevdet Kudret'e, Cemal Süreya'ya da selâmlar, sevgiler.

İstanbul, 31 Mart 1964

Kardeşim Salâh,

26 tarihli mektubunu aldım. Ben de uzun bir süredir sana yazamamış olmanın üzüntüsü içindeydim. Şubat ve Mart aylarını, ilk ayın yirmi günü sömestr tatili idi, geri kalan kısmı da dersim olmadıkça, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'nün genişletilmiş, onarılmış 2. baskısına yatırdım. Kitap sene ortasında tükenince hızla yeni baskıyı hazırlamam gerekti. 360 maddeyi 450'ye çıkararak iyi kötü dün teslim ettim basımevine. Bugün de hemen sana yazıyorum.

Roman Özel Sayısı için ben küçük punto 6 kitap sayfası 1945'ten bu yana Avusturya Romanı başlıklı bir inceleme çevirmek istiyorum. Kâmuran Şipal de Romanda Perspektif diye 20 sayfaya yakın bir etüd çevirmek istiyor. Bu Cumartesi göreceğim onu, hemen çevirmeye başlamasını söylerim ve bırakmam peşini.

Şu sıra ve bütün yaz biraz para kazanmak için durmadan çalışmak zorundayım. Bilmem daha önce yazdım mıydı sana: Artık bize çok dar gelen bu minik evden bir apartman dairesi alıp çıkmak istiyoruz. Bankada birikmiş on bin liraya karşılık alacağımız krediye kadar parça parça bir miktar para ödememiz lâzım. Dert. Ama karar verildi ve işe başlandı bir kere. Bunun için İtiraf[10] çevirisinin Büroca kabul edilmesine sevindim. Bu *İsimler Sözlüğü* revizyon ve ilâveleri beni öylesine sıkıntılara sapladı ki sevgili şiir bile boşladı beni. Defterde telif bir radyo oyununu daktiloya çekmek fırsatını bile bulamadım. Sonra kış ayları. Hastalıklar. İşte zaman duvarına çarparak başımızı, bir şeyleri yürütmeye çalıştım, tekerleri kırık bir araba içinde.

Unamuno'nun nuvella parçasını fransızcadan çevirmen elbette uygundur, fransızca ispanyolcaya çok yakın olduğu için. Ama almancası da bir iyi yerde belki biraz işine yarayabilir.

Türk romanı kronolojisi için şimdilik bir şey diyemem. Benim Sözlük de işine yarar, tarihler çeşitli kaynaklarla kontroldan geçmiştir. Ama yine de Tanzimat devri için birçok yerlere daha bakmak gerekir. Bu iş çok vakit alır gibime geliyor, ben göze ala-

mıyorum. Ben belki dediğin gibi yayınlanmamış bir alman romanından bir parça da gönderirim.

Şimdilik selâmlar, sevgiler. Kâmuran Şipal'ın çevireceği yazı fazla uzun görünüyorsa hemen bildir, başka yazı çevirmesini rica ederim.

B. Necatigil

Not: Ömer Asım Bey'in Dil Üzerine kitabının 2. baskısı çıkmış, derslerim için çok lüzumlu. Ömer Seyfettin kitabıyla birlikte gönderilebilir mi?

İstanbul, 16 Haziran 1964

Kardeşim Salâh,

Bu kere Türk Dili'ne bir Avusturya Şairi Ernst Jandl'dan beş, altı şiir yolluyorum. Çeviri şiirler de çıktığına göre, yayınlanabilir. Ömrüm seni angaryaya sokmakla geçti, tümü değil belki, ama şu son yıllar. Knut Hamsun'un Bakanlık listesindeki sondan bir önceki eseri *Rosa*'nın bana havalesi için Tercüme Bürosu'na mektup yazdım (1 Haziran), göz kulak oluver, bana havale ederlerse bu yaz çevirmek istiyorum. Kabul edildiğini bildirdiğim *İtiraf* hâlâ basımevine gelmedi. Ama gelir her halde. Bu yaz da kelleyi vurup çalışacağım, eylüle yeni eve geçebilmek telâş ve hülyası içinde.

Feci sıcaklar, ama çalışmalar serinletiyor beni, çoğu ıvır zıvır şeyler de olsa. Kan yapıyor. Son zamanlarda şiiri boşlamıştım, daha doğrusu o boşlamıştı beni. Şiire de döneceğim. Ah, görüntü düzenler içinde bu düzensizlik fena yükleniyor bana. Şurda ne kaldı? Eli boş mu gireceğiz geceye? Soğukkuyu mahallesinden, Osmanbey'deki evden, Cennet bahçesinden bu yana araya sanki sonsuzluklar girdi. Hiç düşünmüyor musun? Çarkıfelek çiçekleri hangi bahçelerde açıyor? Sıcak ve baş ağrısı - İkisi birbirini kışkırtır gibi.

Selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil

Beşiktaş, 16 Ekim 1964

Salâh,

Yirmi güne yakın bir zamandan beri evden eve göç işleriyle o kadar yoruldum ki T.D.K. Şiir Ödülü'nü kazandığımı öğrenince sana yazmayı çok istediğim teşekkür mektubu bile tasavvurda kaldı. Dört beş gün var ki yeni evdeyiz. Kitapların ne ağır, ne bencil şeyler olduğunu bu taşınma bana daha kesin öğretti. Meğer Camgöz sokağına taşınmamdan bu yana, bir on yıla yakın ne çok dergi, kitap birikmiş. Günde birkaç sefer parti parti taşımak ve taşıtmakla on günde temizliyebildim. Şimdi evin içi çıft çarşısından farksız. Henüz adım atacak yer yok. Ama büyük vartayı atlattım ya, ona şükrediyorum. 27 daireli koca bir apartmanın dördüncü katında bir daireye girdik neyse. Değişen şartlara alışabilmem uzun sürecek. Neyse banka kredisini ve tapu senedini de aldık. Bundan sonrası borçları ödemiye bakıyor.

Ödülü kazanmış olmama pek sevindim. Oy'unu bana verdiğin için sana teşekkür ederim. Şu telâşlı, sıkışık zamanımdapara da şüphesiz Hızır gibi imdada yetişti. Kendime gelir gelmez masaya çöküp çalışmıya başlıyacağım. Yaz ayları yine göz açmadan geçti.

Bir sahne oyunu da[11] yazdım bu arada. Şimdilik taslak halinde. Kâmuran Yüce'ye verdim, okuyup düşüncesini söylemesi için. Doğru dürüst bir şey çıkabilir mi, bir hale yola girebilir mi diye. Hiç bilemiyorum. Radyo oyunu yazmıya da benzemiyor. Bakalım ne diyecek? İşlenmesi, düzelmesi mümkünse Yıldız Kenter'e rica edeceğim okuması için.

Salâh, apartman çok kalabalık. Ondan bundan gelen kitap, dergi vesairenin kaybolması ihtimalini düşünerek bir posta kutusu edindim. Senden ricam bana gönderilecek dergi vesairenin bundan böyle aşağıdaki adrese gönderilmesini sağlamandır. Yeni adresimi lütfen gerekli kişilere not ettiriver.

Bizim okullar 19 ekimde açılıyor, bir iki gün daha boşum, yerleşmek için kısmen.

Evcek sana, yengemize sevgi ve selâmlarımızı iletiriz kardeşim.

B. Necatigil

Behçet Necatigil
Posta Kutusu 109
Beşiktaş-İstanbul

İstanbul, 2.1.1965

Kardeşim Salâh,

Önce evcek mutlu, başarılı, gönlünüzce yıllar dilerim. 15 Aralık 64 tarihli mektubunu aldım, cevapta geciktim, çünkü biliyorsun: yeni yılda radyolar programlarında "arkası yarın sabah"diye sürekli bir oyuna da yer verecekler (4 ocaktan başlıyarak). İstanbul radyosu, yıl başına çok az zaman kala benden bir romanı altı günlük bir radyo oyunu haline sokmamı istedi. Ben de son on günün boş vakitlerini tamamen Knut Hamsun'un *Dünya Nimeti* romanını radyofonize etmeye yatırdım. Müsveddesi, daktilosu tabiî çok vaktimi aldı. Sonra bu arada Ankara radyosunun açtığı radyo oyunu yarışması için de iki küçük oyun yazdım. Dünya Nimeti bir hafta (altı gün) İstanbul radyosunda, 11 ocaktan 16 ocağa kadar da Ankara radyosunda oynanacak. İşte bu acele işler yüzünden mektubuna cevapta geciktim.

Tercüme dergisinin bundan böyle düzenli yayımlanacağı, yazı kurulunda senin de bulunduğun haberine sevindim. Benden istediklerine gelince: Kafka'nın *Dâva*'sı üzerine eleştiri yazmak çok güç bir iş. Uzunca bir hazırlık gerektirir. Sonra Kâmuran Şipal'ın Josefine/Kafka'dan hikâyeler diye bir kitabı, daha çıkmak üzere, baskıda. *Dâva*'yı bu kitapla birlikte eleştirmek daha uygun olur. Ancak, bu işi ben yapamam, Salâh! Bu tip çalışmalara hiç alışkın değilim, göze alamam.

Benim elimde yayımlanmamış çeviri olarak 6 radyo oyunu var. Bilmem bunlar derginin işine yarar mı? Bu münasebetle şunu da öğrensem iyi olur: Ankara'da iken söylemiştim: Tercüme Bürosu, Bakanlığın Modern Tiyatro Serisi gibi bir Radyo oyunları serisi hazırlıyamaz mı? Radyolar çoğalıyor, bu tür oyunlara ihtiyaç gün geçtikçe artıyor. Sahne oyunu yazarı gibi bir de radyo oyunu yazarı geleneği kurulması zamanı çoktan geldi. Ortada yayımlanmış hiç radyo oyunu çevirisi olmadığı için bu alana rağbet eden yok. Böyle bir seri açılabilirse liste hazırlanmasında, listedeki bazı eserleri çevirmede bizim de yardımımız dokunabilir.

Kâmuran Şipal'le konuştum. Tercüme dergisi için elinde iki hazır yazı var: Kafka üzerine Martin Walser'in bir yazısı (15-20

sayfa kadar), bir de Kafka'nın basılmakta olan hikâyelerinden ayrı bir hikâyesi (10 sayfa). Eğer uygun görürsen 15 ocağa kadar gönderilmesi mümkün.

Ben bugünlerde çok yüklüyüm. Elimde Ilse Aichinger'den bir çeviri hikâye ile altı radyo oyunundan başka hazır bir şey yok. Radyo oyunları şunlar: Friedrich Dürrenmatt'ın *"Sonbahar sonlarında bir akşam vakti"*, *"Adam ve Benzeri"*, Günter Eich'in *"Küveyt'e gitme!"*, *"Setubal Dalgaları"*, J. Rys'in *"Sınır Aşanlar"*, Wolfgang Hildesheimer'in *"Bay Walser'in kargaları"*. Uzunlukları seyrek satır 15-35 sayfa arası.

Şimdi hemen bir arkadaş için özel, almanca bir tarih kitabından 30-40 sayfalık bir bölüm çevirmek zorunda olduğum için başka şey yapmıya şu sıra hiç vaktim yok, Salâh!

Bir de Gunter Eich'ten şiirler var. 8 Ocak 1962 tarihinde Tercüme Bürosu'na şairin dokuz şiiri ile asıllarının kopyalarını göndermiştim. Orada öylece kaldı. O şiirler üzerinde sonradan hayli düzeltmeler yaptım, yenilerini ekliyerek şiir sayısını yirmibeşe çıkardım. Memet Fuat bir kitapta toplayacaktı bunları, o da öylece kaldı. Şimdi istersen Türkçe-almanca karşılıklı basılmak üzere on tane (veya daha çok) göndereyim Tercüme dergisi için, şair üzerine kısa bir tanıtma yazısıyla.

Bütün bu sorduklarıma cevap verirsen, yazdıklarımdan istediklerin olursa hemen bildir. Kâmuran ve ben derhal göndeririz. Bu işde bizim de payımız, yardımımız olsun, çok isteriz, Salâh!

Tekrar mutlu yıllar dileğiyle mektubunu beklerim. Yengemize, ve sana evcek sevgiler, saygılar, selâmlar.

B. Necatigil

Not: Türk Dili'ne şiir gönderemiyeceğim. Memet Fuat'ın Yeni Dergi'sine mart sayısı için birkaç şiir vermem gerekiyor. Kendi yazdığım bir radyo oyunum var, ama Türk Dili yazı kurulu oyun basmayı pek istemediği için göndermiyorum. Roman Özel Sayısı'ndaki çevirinin ücreti eski ev adresimize geldi. Dergi posta kutusuna gelmekte. Teşekkür ederim.

İstanbul, 18 Mayıs 1965

Kardeşim Salâh,

Yazalı kaç gün oldu, unuttum. Araya sanki sonsuzluklar girdi.

Tercüme dergisinin 81. sayısını yollamışsın, geldi, teşekkür ederim. Ben yine çıkmayacak diye ümidi kesmek üzere idim, üç ayda bir çıkacağını bildiğim halde.

Derginin ayrıca Türk edebiyatından başka dillere çevirilere yer vermesi de çok iyi. Çeviriler arasında Güneş ve Kertenkele ile Ases[12] şiirlerini görmek isterdim. Her halde ilerde.

Ben bu arada Tankred Dorst'un İstanbula gelmesi münasebetiyle onun son oyununu çevirdim, bir tanıtma konuşması yaptım. Neyse o iş de aradan çıktı. Çeviriyi sana da gönderiyorum.

Bu mektubu asıl sana bir haberi ulaştırmak için yazıyorum. 15 gün kadar oluyor. Kâmuran Yüce, şu üç dört sene önce hazırlanan şiir antolojisinin Kent Yayınları'nda çıkmasını teklif etti. Ne diyorsun, Yüce sana da ayrıca yazacaktı, yazdı mı? Ben manuskrinin bir hayli kalın olduğunu söyledimse de basabilecekleri cevabını verdi. Yayınlarını genişletiyorlarmış. Antolojinin sahibi sizsiniz. Sunullah'la[13] sen. Uygun ve az bir yardım payı verilsin yeter. Başka hiçbir iddia ve hakkım yok antolojide. Zaten o zaman da öyle kararlaştırmıştık. Çünkü bizim bir araya gelip şiirler ve şairler üzerinde kesin bir anlaşmaya varmamız çok zor. İkinizin imzasıyla mı, yoksa bir takma adla mı çıkar, Kent yayınları takma adla yayımı kabul ederler mi, onu da bilmiyorum. Kâmuran Yüce, benden önce davranıp sana yazdı mı onu da bilmiyorum. Ama yine de sen düşün bu işi.

Radyo oyunu yazmayı şu sıra bıraktım. Çünkü İstanbul'da oynamıyorlar. Beş aydır Radyoevi'nde duruyor son oyunum. Ankara'daki yarışmaya da iki oyun yollamıştım, ondan da ses çıkmadı. Okul işlerinden baş aldıkça Hamsun'un Tercüme Bürosu'nda üzerimdeki, yarılamış olduğum *Rosa* çevirisine devam edeceğim. Ama çok yorgunum Salâh, sen de çok çalışıyorsun, anlarsın halimden. Hâsılı, bir konudan bezince bir başkasına geçerek, afyonumu tazeliyorum, avutuyorum kendimi.

Bilmem evvelce yazdım mı, Hamburg'ta çıkan Fikrun wa Fann / Fikrü Fen dergisinin 1964/4 sayısında senin "Hacivadın Karısı" şiirin türkçesi almancası karşılıklı basılmış. Herhalde Prof. Schimmel yollamıştır sana.

Evcek selâm ve saygılarımızı sunarız, Salâh.

B. Necatigil

İstanbul, 29 Eylül 1965

Azizim Salâh,

Ne disiplinli adamsın, gıpta ediyorum sana. Mektuplarını hep yazı makinasında yazıyorsun, demek ki hep masa başında ve sistemli.

Ben seni uzun zaman,hep Avrupa'da bildim, 17 eylül tarihli mektubunun geleceğine yakın ancak, Sabahattin Kudret'ten duydum çoktan Ankara'da olduğunu. Bu zannımın delili, *"Gece Aşevi"* oyununu sana değil, -Ankara'da yoksun diye- Türk Dili yazı kuruluna göndermiş olmamdır. Oysa sen o tarihlerde çoktan dönmüşsün. Bu arada sana bir *"Divançe"*, bir iki de mektup yolladım sanıyorum, hatırlıyorum. Ses seda çıkmayışı,bende Avrupa gezini uzattığın tahminini pekiştirmişti.

Neyse, 17 Eylül tarihli mektubunu aldım. Türk Dili Tiyatro özel sayısı için çeviri istiyorsun benden. Teşekkür. Şipal yollayacak, ama Necatigil şüpheli. Çünkü, sevgili Salâh, soğudum artık çeviriden, yıllarımı yedi bu iş, evet çok şey öğretti bana, ana dilimi öğretti, ama çok, pek çok güzelim vakitlerin de üstüne oturdu. O zamanlar içinde kendimiz iyi kötü daha da bir şeyler ekleyebilirdik kendi yazdıklarımıza. Elimde başlanmış, yarım kalmış üç kitap var en az. Artık bıktırdı bu iş beni. O yüzden, aziz Salâh, tiyatro özel sayısına ben yokum, gücenme, anla beni. Vaktim yok zira. Senin de başında, çok zaman alıyor zira. Ama Tercüme dergisi için sana Karl Krolow'dan 9-10 şiir göndereceğim. Diyorsun ki, "Yani hep bekliyorum." Tercüme dergisi için güvenini boşa çıkarmayacağım.

Mektuplar hiçbir zaman yüzde yüz halisane olamıyor Salâh: İşte Sana bir ticarî soru: Bir yayınevi (burada) benden Rilke'nin *Malte Laurids Brigge'nin Notları*'nı bu defa tek başıma çevirmemi istiyor, yani bir sipariş. Ben bu kitabı, eski çeviriyi tekrar gözden geçirip, düzeltip, buraya versem, ilk baskı Bakanlık'ta çıktığı için bir engelle karşılaşır mıyım? Bir boş vaktinde ne olur bana yaz bunu.

Gülten Akın Ankara'da ise ve görürsen benim için de candan tebrik et onu.[14]

Yengemize de selâmlar, sevgili Salâh.

B. Necatigil
29.9.1965

İstanbul, 8 Haziran 1966

Azizim Salâh,

"Kutularda Sinek" oyunu Türk Dili'nde basılmış, teşekkür ederim.

Gelecek sayının Tiyatro Özel Sayısı olacağını bildiriyorsunuz; özel sayılar kalın olur, teorik yazılar yanında temel ve yan türlerde uygulama örnekleriyle de beslenir. O bakımdan -yüzsüzlüğümü bağışla- sıcağı sıcağına, bu sefer kısa, bir radyo oyunu daha yolluyorum. Sana bir söz getirmeyecekse yazı kuruluna iletiver. Özel sayının yazıları yetmezse, yer kalırsa bir köşeciğe basılır, ya da yedek yazı olarak kalır, ilerde elbet bir yer bulur dergide.

Okulların tatile girmek, imtihanlara başlamak üzere olduğu şu sıra yine işlerim çoğaldı, üst üste bindi. Bitmeyen işler yüzünden... çok yorgun, direniyorum.

Bu kez Ankara'ya muhakkak gelmek istiyorum. Birçok istekler niyette kalıyor ya, bunun gerçekleşmesine çalışacağım. Şimdilik selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil

İstanbul, 12 Aralık 1966

Sevgili Salâh,

Ve hep telâşlarda, tedirgin. Tercüme dergisinin 86. sayısını gönderdin, benim için tekrar zahmete girdin. Onca işin arasında bu senin için bir fedâkarlıktır. Zaman, hain zaman. Kim bilir ol bir bahâra...

Radyo oyunu yazarlığında direneceğim. Nihayet Bilgi Yayınevi de bunlardan beşini bir kitap yapmaya karar verdi. Türk Dili'nden kesikleri yolladım. Sanırım bu yıl içinde çıkar.

Bir çalışmamızın yayımlanması bizi yenilerine teşvik ediyor. Dil Kurumu'nun 28.11.1966 günü ve la-3701 (Yayın ve Tanıtma Kolu) sayılı çağrısına uyarak aracılığınla yeni bir radyo oyununu yolluyorum. Kuruldan geçeceğini umarım. Orhan Veli Almancada yazısını almışsındır; o benim için o kadar önemli değil. Kendi yazdıklarımıza bakalım.

Vakitler geçiyor Salâh, çeviriler falan filan canımıza okudu. Ah, onlar olmasa iyi kötü hep kendimiz yazabilsek.

Selâmlar, sevgiler

B. Necatigil

İstanbul, 25.7.1968

Kardeşim Salâh,

Aylar aylar geçti sana yazmayalı, belki de yıl olmuştur. Araya sonsuzluklar girdi gibi geliyor bana. Hiç mi vaktim yok? Var elbet. Fakat bu bendeki hep yarınlara bırakma hastalığı - Eskiden yaz aylarında olsun birkaç satır yazabildiğimi hatırlıyorum. Temmuz sona ermeden birkaç satır yazayım dedim. Kapanmalar, kaçmalar, nasıl anlatmalı? Senin de başında bilirsin. Ne iyiydi yirmi şu kadar yıl önce; o zaman bol vaktimiz mi vardı nedir. Şimdi buradaki dostlarla bile çok seyrek karşılaşıyor, buluşuyoruz, tesadüfler yar olursa, oldukça. Ve bu artık hep böyle olacak besbelli. Kendimizi büyük yalnızlıklara, tükenmelere alıştırmak, hazırlamaksa bu, iyi bir bakıma. Fakat altta hatırlanmalar, vefasızlıklarımızın utancı - onları nasıl susturmalı?

Sana yeni şiir kitabımı yollamış, mektuplar yerine kitaplarda halimizi beyan ettiğimizi yazmıştım ilk sayfaya galiba. Mayısta İstanbul'a geldin, kimselere görünmeden döndün gene. Biz de arayamadık seni. Şimdi Ankara'da olup olmadığını bile kesin bilmiyor, ama yazıyorum işte. Bu satırları sadece anı, içten gelme bir mektup olarak yazmak isterdim, zarfa Türk Dili için kısa bir oyun eklemekten kendimi alamayışımı bağışla. Belki de bu oyun olmasaydı -ne yalan söyliyeyim- gene yarınlara bırakacaktım yazmayı. Oyun geçen yazdan beri duruyordu öylece; aklıma esti, göndereyim dedim. Lütfen yazı kuruluna sunulacak yazılar arasına koyuver!

Oktay'a da hiç yazmıyormuşsun, ona da yazmadıktan sonra. Bu yıl piyes falan çevirine de rastlamadık hiç; nedendir bu durgunluk, meraktayız. Zaman dolsun, lâkin bu derin sükût dinsin de neyle dinerse dinsin diyerek ben gene-- Gene ben yazmasam da sen gözünün önüne getirebilirsin beni. Evet öyle. Geçen yıldan sürüncemede bir takım işleri tasfiye bâbında, günlerin kellesini masa başında uçurmadayım boyuna. Ve zaman geçiyor iyi kötü, sevgili Salâh!

Sana gönlünce günler dileyerek selâm ederim.

B. Necatigil
25. 7. 1968

İstanbul, 25 Nisan 1973

Kardeşim Salâh,

Olağanüstü Kurultay için Ankara'ya gelince gerek dostlara hasreti giderir, gerekse daha önce yolladığım *Atatürk Şiirleri Antolojisi* konusunda bazı ekleme önerileriniz olursa onları değerlendiririm.. diye düşünüyordum. Ama elimdeki bir yazı (bu, mektupla gönderdiğim yazı) bir an önce sona ersin de kurtulayım diye vazgeçtim niyetimden. Prof. Schimmel'in kitabını görmüşsündür. Bu kitap için başka kimse yazmaz, fakat yazmak lâzım, dedim içimden ve şöyle böyle bir eleştirme çıkardım ortaya. Metinlerin türkçelerini bulmam zor oldu, 181 şiir. Basılmamış divanlar, çok önce basılmış da bende olmayan divanlar.. ha deyince bulunur mu? Şiir kitapları, dergi, antoloji öteberi hepsini karıştırmak gerekti. Neyse, bir hafta durmadan çalıştım, bir çerçeveye soktum topladıklarımı.

Ama biraz uzun oldu (Bundan da kısa olmaz bu!) Türk Dili'nde basılır mı, basılmaz mı, bilemem, gene de sana yolluyorum. Yazı Kurulu'na veriver, belki kabul edilir. "Antolojideki metinler" bölümü (s. 4-12) küçük punto dizilirse yerden tasarruf mümkündür sanırım. Yabancı sözcükler göze batıyorsa (örneğin: mısra) düzeltsin redaksiyon. Ben önce Türk Dili'ni düşünmediğim için alıştığım gibi yazdım.

Neyse! Bir bakın hele de! Geri çevrilirse ne gam, ama birkaç satırla sonucu bildiriver bana, ona göre bir başka dergi, yer bulurum belki burada. Önce sen bir göz gezdir hele! *Zebra*'yı almışsındır. Ben artık yaşlandıkça sirkte bir zebra gibi hayretle seyredilir bir uzak dünya yaratığı oldum, gençlerin kaba, küçümser bakışları karşısında. İstenmeyen kişi. Görünmek istemiyorum kimselere. Oktay Akbal gitti, Dağlarca, bilirsin işte. Yalnızlık kalemdir, sığınıyor, alıyor, koruyor, yazıyorum.

Gözlerinden öperim.

B. Necatigil
25.4.1973

Not:

Mehmet Salihoğlu'na görürsen ona deyiver ki,
-Hölderlin çevirisi yokmuş Necatigil'in. Oktay
Rıfat besbelli Heine ile karıştırdı Hölderlin'i.
İsterse Heine Kitabından göndereyim Salihoğlu'na.
Ankara'ya gidince kendim söylerim demiştim, gelemediğime göre sen söyleyiver bunu.

B.N.

İstanbul, 15 Eylül 1973

Sevgili Salâh,

6 eylül günlü mektubuna:

"Ah Kahve Vah Kahve" için istediğin notlardan çoğunu yolluyorum. Yalnız "Yeni Yol" dergisi bende yoktur, o kaldı. Bir de Ses dergisinin 4. sayısını gelirken kendim getireceğim.

Söz konusu kahveler olduğuna göre, bizim dahî kahvehâne iptilâmızı unutma! İstanbul'da haftada bir iki kişi buluştuğumuz kadîm dostum Kâmuran Şipal'le veya tek başıma kahvelerde çok ârâm etmişimdir. Pek çok çalışmalarım (şiir, radyo oyunu, çeviri) özellikle tatil aylarında hele Eğitim Enstitiüsü'ne/ Çapa'ya/ geçtikten sonra okul dönüşleri yol üstü veya civar kahvehânelerde tezgâhlanmıştır (Şişhane, Aksaray, Fındıkzâde, Samatya, Davutpaşa, Kocamustâpaşa.. kahveleri). Sizler bu kahveleri hiç bilmezsiniz! Oyun ve şiir ve çeviri müsveddelerimde tarihleriyle saptanmıştır bunlar ya, şu anda elimin altında olanlar:

Ünlü (!) "Yıldızlara Bakmak" oyununu Aksaray'da (şimdi yıkılmış, eski) meyhaneler pasajının arkasındaki bir esnaf kahvesinde bir öğle sonrası yazmışım (28 kasım 1963). - -"Üç Turunçlar" oyunu 15/16 ağustos 1964'te Şişhane kahvesinde yazılmaya başlandı, "Gece Aşevi" oyunu ise 23 temmuz 1965 günü Davutpaşa lisesinin karşısındaki çok eski mahalle kahvesinde...

"Divançe"deki Yersiz[15] şiiri Şipal'le beraber yaz ayları haftada bir gittiğimiz, bütün bir öğleden sonramızı dolduran, mezarlığa nâzır, sur dışı Mevlânakapı kahvesinde yazıldı (1965 sonbaharı. Ay ve gün için şiirin ilk müsveddesini bulmam gerek!)

Hatırladığım şiirlerimden kahvelere değinmeler taşıyanlar:

"Ay Doğar Kahve" (Divançe, 1965), "Eylemsiz Berber" şiirinin ilk dörtlüğü (İki Başına Yürümek, 1968), "Elif" (Çevre, 1951)...

Neyse, hatırlatmış olayım. Benim de senden ricalarım:

1) Kurumun 1973'e ait ödenti 30 lirayı veriver! 23 eylül pazara raslıyor, ben ödeme imkânı bulamam. Makbuzu senden alır, parayı sana veririm.

2) *Atatürk Şiirleri Antolojisi* basıldı ise bana bakmalı bir nüs-

ha alabilir misin? Geldiğimde bana verebilir misin?

Ben 23 eylül Pazar sabahı uçakla gelip akşam son uçakla döneceğim. Bileti gidiş-dönüş alacağım buradan. Hanımı bir haftalık bir geziye yolluyoruz, çocuklar gece evde yalnız kalmasınlar. Bir sürü ayarlama. Hayattır.

Başka isteğin varsa hemen yaz. Selâmlar.

B. Necatigil

İstanbul, 23 Ocak 1974

Aziziм Salâh, — 21 tarihli mektubuna Televiz yonda gö rüneceğin günü merakla bekliyorum. Daha önce Dranas, Kûdebi ve Akbal'a ziyarette bulundum. Dranas'ınki iyi idi. Kûdebi resmi pek sun'î ve zevksiz oldu. Oktay'ınki eh şöyle böyle. — Ahmet Oktay bu işleri neden daha iyi yapmaz? Ama, tabiî, konu olan sanatçının da tabiîlikte direnmesi de gerekir. Bakalım sen neler yapacaksın?
— İşte değiş iki kitap sende var da diye sana yazmıştım, yıllar yılı Ağâh Sırrı Bey'le beraber olmandan ötürü. Önemli değil, burada Bayezit Umumî kitaplığında bulur, bakacağıma bakarım.
"Yenilikler dergisi"ni de okuyacağım, bendeniz de bakıyormuş sun diye değil, sen yaz diye! Ü hâle (kemâl) geldim ki, hiç seyden memnunum, kendimden gayri. Bir can sıkıntısı için gidiyor, düşün, Tutinamé'ye vurdum kelkemi bu günlerde.
— Bitirdiğin şiir, yazı, kopya edilmelik. Kitap dergi, gönderilmelik, vasıta yaz!
— Selâmlar.

Ercüment Ekrem Talû
23. 1. 1974

Suna Kıraathanesi'nde Nahit Ulvi için ancak o kadar kibarca yazılabilirdi Tutsiklerden.

İstanbul, 23 Ocak 1974

Azizim Salâh, – 21 tarihli mektubuna –
Televizyonda görüneceğin günü merakla bekliyorum. Daha önce Dranas, Külebi ve Akbal'ı seyrettim. Dranas'ınki iyi idi. Külebi seansı pek sun'î ve zevksiz oldu. Oktay'ınki eh şöyle böyle. –Ahmet Oktay bu işleri neden daha iyi yapmaz? Ama, tabiî, konu olan sanatçının da tabiîlikte direnmesi de gerekir. Bakalım sen neler yapacaksın?– İstediğim iki kitap sende vardır diye sana yazmıştım, yıllar yılı Agâh Sırrı Bey'le[16] beraber olmandan ötürü. Önemli değil, burada Bayezit Umumî Kitaplığında bulur, bakacağıma bakarım.
"Yenilikler Dergisi"ni de okuyacağım, benden de bahsediyormuşsun diye değil, sen yazdın diye! O hale (kemâl) geldim ki, her şeyden memnunum, kendimden gayrı. Bir can sıkıntısıdır gidiyor, düşün, Tutiname'ye vurdum kellemi bugünlerde.
— Dilediğin şiir, yazı, kopya edilmelik, kitap dergi, gönderilmelik, varsa yaz!
— Selâmlar.

B. Necatigil
23.1.1974

Suna Kıraathanesi'nde Nahit Ulvi[17] işte ancak o kadar kibarca yazılabilirdi. Tebrikler.

İstanbul, 6/7 Mart 1976

Sevgili Salâh,

"Kahveler Kitabı" ile *"Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu"*nu aldım. Teşekkürler. Hele ikinci kitabı, baştan sona, hoşlanmamdan, pek çok kitabı çok gecikmeli-ertelemeli okuyan ben, iki kere okudum. Eline, belleğine sağlık! Bizlere (= 1940 kuşağına) hayat verdin, can verdin. Bu şu demektir ki: Şiir olarak, hikâye-roman vb. olarak yazdıklarımız, yaptıklarımız, birden, yapıntı şeyler gibi göründü bana. Havasız, kurgusal âdeta. Bir pencere açtın, ağır duruk duman boşladı, bilinmez baş ağrılarını besleyen odayı. Şenlik. Ancak senin anılarında, yaşayan kişiler olarak, yaşamış kişiler olarak gülümsüyoruz zamana. Şiir olarak, hikâye - roman vb. olarak yazdıklarımızda hüzün, gam. Ama senin anılarında tatlı bir bahar yeli esiyor yüzlerimizden. Karanlık aydınlanıyor.

Edebiyat dünyamız adına, sen öyle dersin, bin teşekkür. Selâm.

B. Necatigil
6/7 Mart 1976

Beşiktaş, 16 Mart 1978

Kardeşim Salâh,

2 mart tarihliydi mektubun, birtakım engeller yüzünden 16 mart'ı buldum. *BOĞAZİÇİ ŞINGIR MINGIR*'ı şimdiden kutlarım. Tuttuğun yol bizim kuşağın yazgısının da gizli tarihidir, ne mutlu sana!

Benden evlerim (!) üzerine istediğin bilgilere gelince bir büyük defter tutar Güzin'in hayalleri. Ben bunları şiirlerimde, radyo oyunlarımda zaman zaman açığa vurdum. Sende kitaplarım vardır, hangisinde neler bulunduğunu hatırlatmam yeter sanırım:

1) Beşiktaş'taki evlerin birincisi (sekiz on yaşlarından başlayarak) ahşap babaevi Dibekçi Kâmil sokağındadır, no. 22, halen çok haraptır, yerine yenisi de yaptırılamadı, valide ve hemşireler oturuyor. (bu ev hakkında bilgi: Fahir Onger, Soyut dergisi, 30, 31 ekim 1970). Evlenince (19 Ekim 1949, nikâh şahidim Oktay Akbal idi) karımla Valdeçeşmesi Setbaşı sokağında gene 22 numaralı bir ahşap evin ikinci katına kiracı olduk.

2) Bu ikinci evde alt kat kiracıları ve yatak odası ve bizim, karı-koca, Huriye-Behçet halimiz Gaz oyunundadır, *Pencere* kitabında, s. 25-32.

Eski Toprak kitabında Gece Vakti Bir Sokağı Düşünmek şiirindeki sokak bu Setbaşı sokağıdır. Aynı kitaptaki Havasız Soluklar şiiri keza o sokaktaki o evin, o evdeki darlığın tasviridir. Bu evin karşısı o zamanlar boş bir arsa idi, arsada ve sokakta neler olduğu Yapışkan Otlar şiirindedir (Eski Toprak kitabında).

3) Sonra Beşiktaş'ta gene Ihlamurderesi Caddesi Camgöz Sokağı'nda pek küçük, keza ahşap, köhne bir ev satın aldık (1955). Bu üçüncü evin numarası da tesadüf 22 idi. Alangu'nun Behçet Necatigil'in Odası yazısına da konu olan bu ev, bende daha da silinmez izler bıraktı:

a) Kadın ve Kedi oyununda (*Yıldızlara Bakmak* kitabı, s. 5-18, nasıl çalıştığım konusunda)

b) Kutularda Sinek oyununda (*Gece Aşevi* kitabında, özellikle s. 163-200'deki tasvirler).

c) Pencere oyununda, (*Pencere* kitabı, ilk oyun. Hasta, yaşlı kadın kayınvaldemdi).

ç) Eski Sokak şiiri de (*Kareler Aklar* kitabında, s. 83-85) bu Camgöz sokağını tasvir eder.

Arada kitabındaki Camgöz ve Ev Çölü şiirleri de ilhamlarını bu sokaktan almıştı.

d) Temmuz oyununda (Türk Dili dergisi, sayı ..., ekim 1977) özellikle Camgöz'deki evin bodrum katının ve yaz ayları çalıştığım rutubetli, felâket odanın tasviri.

4) Sonra "terfi ettik". Akaretler'deki Şair Nedim caddesinin Ihlamur köşküne doğru devamı olan Nüzhetiye caddesinde yeni bir apartmana başlandığını duymuş karım. Ve bıkmıştı "kir yuvası" o eski evlerden. Camgöz sokağındaki evi satıp, temelden parti parti para yatırarak, bu Deniz Apartmanı'nın 4. katındaki dairemize taşındık nihayet. 11 ekim 1964'ten beri burada oturuyoruz. Burası da eskimeye başladı. Balkon camları Yıldız'dan kopup gelen fırtınalarda kırıldı. Eşyalar, duvarlar, elektrik hatları.. eskir, nemlenir, bozulur ikide bir. Yazdımdı ya: Evlerle savaşımız / Savaşların çetini. Ama bu ev bizi ölüme çıkarır.

Kareler ve Aklar kitabındaki Sinanpaşa şiiri (ilk yayın: Varlık 808, ocak 1975) bu evde yazılmış şiirlerden biridir.

.....

Salâh, uzadı bu iş ve senin işini daha da zorlaştırmak istemiyorum. Bir dertleşmedir nihayet. Bu kaynakları çıkarıp karıştırmaya sanırım vaktin olamaz. Bu durumda: "Elele" dergisi için bir tarihte Ümit Yaşar benden de bir anılar yazısı istemişti. O yazı Elele dergisinin Ocak 1978 sayısında çıktı. Görmemişsindir diye kopyasını atmamıştım, gönderiyorum. Sadece bu yazı dahi işine yarayabilir.

"Kısa zamanda" cevaplayamadım mektubunu, bağışla! Görüşmek ümidiyle evden eve sevgiler, selâmlar.

B. Necatigil

NOTLAR

1 Orhon Murat Arıburnu.
2 Konur Ertop.
3 İlhami Bekir Tez.
4 Ümit Yaşar Oğuzcan.
5 Prof. Dr. Kenan Akyüz: *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, AÜ DTCF Yayınları, 1953.
6 Hamit Macit Selekler.
7 Hikmet Dizdaroğlu.
8 Yılmaz Gruda.
9 Hüseyin Karakan.
10 Wilhelm von Scholz: *İtiraf* (*Die Beichte*), MEB Yayınları, 1966.
11 Burada sözü edilen oyun, Necatigil'in "Kutularda Sinekler" (*Radyo Oyunları*, YKY, 1997) adlı radyo oyunundan bazı eklemelerle sahneye uyarlanmıştır.
12 Salâh Birsel'in *Ases* kitabına adını veren şiir.
13 Sunullah Arısoy.
14 Gülten Akın *Sığda* adlı şiir kitabıyla 1965 TDK Şiir Ödülü'nü kazanmıştı.
15 Necatigil yanlış anımsıyor: "Yersiz" başlıklı şiir, *Divançe*'de değil, *İki Başına Yürümek* kitabındadır.
16 Agâh Sırrı Levend.
17 Nahit Ulvi Akgün.

KÂMURAN ŞİPAL'E MEKTUPLAR

İstanbul, 13/14 Eylül 1964

Aziz dost Şipal,

Mektubunun cevabı elbet ünlü yerlerden birinde yazılmalıydı. Şişhane kahvesinde yazıyorum. Önce güzelim yerlerimizden birine de uğramam şart idi: Kumkapı'dan geliyorum. Kumkapı-Aksaray kıyı yolunun bomboş oluşu beni hüzünlere boğdu. Ne kadar erken soğudu havalar. Geceleri insan artık pardesü arıyor. Ve açık yerlerde, deniz kenarlarında insanlar azalıyor. Güz.

Yeni mevsimin ilk uzun yağmuru dün yağdı. Hava ondan serin ve insanlar ondan yoklar yollarda.

Mektubun yanımda değil. Mektubundan belleğimde kalanlar. Gittin, bir süre yadırgadın, gitgide alışıyorsun. Alışmak! Kim, neye, ne kadar süre içinde ve ne kadar süre için alışır, kesin bilinir mi? Değil mektubundan, bütün beraberliklerimizden, senden benden kalanlar: Senin alışamayışlarındır. Orada neye alışacaksın? Geçelim. Kim neden kurtulur ki? Yazılmıştır. Son kitap, sayfa... "Hangi Kaç" şiiri.

Çok büyük işler oldu, yazmakla bitmez. Yaylım ateşi gibi ard arda işaretleyip geçeceğim. Hohoo, tafsilâta girişsem sayfalar dolar. Kasper[1] acele mektupla çağırdı beni. Aman, dedi, Ekim başına kadar çeviri... Brands'ı, Melahat Özgü'yü sağlık verdim. Senin gitmiş olmana çok üzüldü. Dün yeni mektup. Brands'tan gelen mektup, yani cevap "nicht viel versprechend"[2] imiş. Derhal görüşelim, diyor Kasper mektubunda bana. Yine gitmek lazım. Ah, Kâmuran, ne diyeyim sana bilmem ki? Çabuk gel de ayıkla pirincin taşını.

Ben ne mi yaptım sen gideli? Çok çalıştım. Hamsun'u yarılamıştım ki usandım ondan, bir radyo oyunu (Üç Turunçlar) yazdım. Günter Eich'in *das Jahr Lazertis*'ini (çok güzel bir oyun!) çevirmeye geçtim, 10 sayfa sonra bıraktım ve 15 gün içinde bir, sakın şaşırma!, bir sahne oyunu kaleme aldım. Şimdi onu bir kere daha temize çekiyorum. Kâmuran Yüce'ye vereceğim, okusun, belki... kim bilir, düzeltilir falan, bakarsın oynarlar.

Sen gideli... görüyorsun, kelleyi vurdum, çalıştım çok. Bugün Kadıköy'deki Saint Joseph Fransız Lisesi Kültür Kolu'ndan

bir mektup geldi. *Yıldızlara Bakmak*'ı fransızcaya çevirip oynamak için yüksek müsaademizi istiyorlar. Hemen seni hatırladım. Bu oyunda iş var derdin ya, var galiba. O oyunu, mektubunda istiyordun, sana göndermiyecektim, ama göndereceğim şimdi. Neye göndermeyecektim? Saplandın çeviri çıkmazına. Nerde telif? Telif? Ya çeviri yapacaktın da ne diye gittin ta Almanyalara? Seni uyarmak istiyorum (bu kaçıncı?): Telif. Onlar yazmışlar, evet ama bir de biz yazalım.

Bende haber? Çok! *Prenses Turandot*'u radyoda duyunca sana öyle kızdım ki! Teype aldım. Fethi Dosdoğru çevirmiş, İstanbul Radyosu'nda oynandı. Başka haber? Gönderdiğin Dorst'un *"Die Mohrin"*i ve Tiyatro dergisi geldi. Borchert'in şiirine karşılık, verdikleri 50 Mark yerine tek perdelik oyunlar istemiştim ya Prof. Schimmel'den, onlar da geldi. 8 kitap (Kiepenheuer und Witsch. Collection theather), içlerinde Dorst'un *Freiheit für Clemens*'i , Lenz'in *Zeit der Schuldlosen und Schuldigen*'i de var.

Haber: Schwitzke'nin ısmarladığım büyük kitabı geldi: *Das Hörspiel-Geschichte und Dramaturgie.* Çok faydalı bir kitap.

İşte hemen bütün haberler bunlar. Kasper'i unutma. Sen asıl onun için çeviri yap, bu işten kurtuluş yok.

Bana da bulabilirsen Hamsun'un şu kitabını temin et: *Unter dem Halbmond.* Reisebilder aus der Türkei, 3 Mk., Albert Langen/ Georg Müller Verlag/München.

Haber: Ernst Jandl'den mektup geldi, şiirlerinin çevrilmiş olmasına sevinmiş, mektuplaşalım diyor. Bütün haberler bunlar. Sana Türk Dili'nin eylül sayısını gönderiyorum. Demir Özlü'nün *Dava* ve Kafka üzerine bir yazısı var. Yeni çıkmış hikâye kitabı, yok bu sıra. İstersen Demir Özlü veya Yalçıner'in[3] son kitaplarını yollıyayım.

Durum budur Kâmuran. Hepimizden selam.

B. Necatigil

İstanbul, 30/31.8.1966

Aziz Efendi'ye verdiğimiz anlama daha bir hayli uzak, aziz Kâmuran,

21.8.1926 (evet, 1926!) tarihli mektubuna cevabı bu geceye bıraktımsa bunun sebebi - bekletmek bazı şeyleri iyidir - sana yazılacak mektupların çok sevdiğin yerlerde, herşeyin gürültüye boğulmak istendiği kavun ve peynirli yerlerden sonra aynı gürültülerin sürdürüldüğü Yenikapı gazinolarından birinde yazılması lüzumu idi. Biz "lüzum"ları yerine getirmekle yükümlüyüz bu dünyada. Kaytaranlara, kaçanlara demek isteriz ki, nerede olursa olsunlar yerleri, belki değişik-burasıdır, yani gürültüler içi. Yani bir gürültü ve görüntüdür bu hayat. Şimdi şu kahve, bir kahve geldi, bir hayal kahve, ve içtiğimde dinecek mi o kargaşalık?

- Az aşağıya bir kan damladı. Yok, hayır rol yapmak için ne parmağımı kestim, ne de bir kaza. Damladı. Kan. Başka kâğıdım yok. Bunu aynen göndermek zorundayım sana. Çünkü yarın tekrar yazamam. Her şey ancak mukadder ve muhasses zamanların işidir. Her şey tesadüf, yani bu kâğıda rasladı damlayan kan. Yazılacaktır, her şey zamanını bekler. Gaz tenekelerinde fidanlar... da yazılır, bakarsın yazılır. Ama ne zaman? Gelecektir her şeyin yazılacağı zamanlar. Biz yazmasak bile, gelir yazanlar. Hem neyi ne kadar yazabiliyoruz ki! Bir sürü örtü-kılıf, kan bilinmez ki!

(Hangi kitap, sayfa kaç?)

Ben bu mektubu Fındıkzade'den gelecek son otobüsü beklemek üzere, Aksaray'a giderken postaya atacağım. O yüzden sadece bir soruna cevap vereceğim: Brands'dan dün yeni bir mektup geldi. Oyunların 18 Dezember (Dezember aralık ayıydı, galiba!) 18 Dezember, 17 Uhr'da oynanması kesinleşmiş. Radyo idaresinden yakında bana da "tebligat" yapılacağını bildiriyor Brands. -Senin Almanya'da olacağınhaberine de çok sevinmiş-Mektubu yanımda. Şu satırları aktarıyorum:

"Im übrigen habe ich die Leute vom Radio sofort darauf hingewiesen, wer K. Şipal ist und welche Leistungener mit seiner Ubersetzung von Kafka und vielen anderen Prosa -und

Hörspielwerken aus dem Deutschen für dile deutsch-türkischen Kulturbeziehungen vollbracht hat. Ich schlug vor, man möge sich überlegen, nicht einen Rundfunkvortrag halten könnte ob er nicht einen Rundkfunkvortrag halten könnte oder, vielleicht mit mir zusammen, an einen Rundfunk-oder (noch besser) Fernsehgespraech, über türkische Literatur in Deutschland und umgekehrt, teilnehmen..."[4]

Yani Dr. Brands'la orada çok işler yapabilirsiniz; hele bir görüşün!

Sabahattin Ali'nin kitaplarını Varlık'tan alıp göndereceğim, ama her şey vaktini bekler.

Şimdilik selâm eder, gözlerinizden öperim.
(Biz öpüşmeyi sevmeyiz ya, işte söz gelişi!)
Yaz. Yaz geçti ama güz de olsa yaz!

B. Necatigil

Beşiktaş, Otobüs durağındaki yazlık kahve, 15/16.9.1966

Aziz kardeşim,

Ben şimdi bu mektubu yazmasam kalır ve belki de uzun bir süre yazılmaz. Hamsun "der *Wanderer*"de öyle diyordu: Dövülecek demirlerimiz varsa hemen dövmeliyiz.

Eğitim Enstitüsü Kızıltoprak'a taşındı. Çok zaman yiyor gidip gelmek 6[1]/2'da Köprü'de idim. Sözde 6'da senin kahvede olacaktım, Dr. Demircan Bey'e[5] ders için gidemedim. Yorgun argın eve döndüm, biraz bir şey yedim, hemen yatabilirdim, fakat kendimi kopardım, yorgunluktan, sokağa attım tekrar. Postanede mektubunu buldum, okudum, bildiğin kahvelerimizden birinde, bu kahvede yazıyorum. Yarına, öbür günlere bıraksam -kendini bırakma!- biliyorum sürüncemede kalır, yazıyorum. Çünkü işler sigaralar gibi üst üste ekleniyor.

Adresin yine değişmiş, ne de çabuk değişmiş. Dostlarını sevindirecek, düşmanlarını hırslandıracak -ya da tersi- bir durum bu. Bilinmez, yer değiştirmeler ne zaman iyi, ne zaman kötü?

İstediğin Tercüme ve Türk Dili dergileriyle *Türkçe Sözlük*'ü hemen göndereceğim, hemen dersem şu on gün içinde. *Varlık*'ın da icabına bakılacaktır.

Son haberler: 1) *Brigge'nin Notları* 20 günlük bir çalışmadan sonra Mehmet Fuat'a teslim edildi, elden geldiğince düzeltilerek. Kasım başında çıkar sanıyorum.

2) Priandello'nun *Ağzı Çiçekli Adam* -ki çok sevdiğim kısa bir oyun- oyununu çevirmiş Ali Poyrazoğlu, genç bir aktör, Memet Fuat'tan adresimi istemiş, İstanbul'da bir Alman'ın (kim, bilmiyorum) *Yıldızlara Bakmak*'ı Almancaya çevirdiğini söylemiş, benden neşri için izin isteyecekmiş. Mehmet Fuat da: "O oyun çevrildi, Almanya'da oynanmak üzere!" demiş. Üzülmüş sözde, Alman hesabına Poyrazoğlu. Sonra ses seda çıkmadı.

Haber yalnız bu ikisi-.

Rüyalara inanan birine verdiğin haber, mektubun en şahane süprizi. Dün gece diye sözünü ettiğin rüyada gördüğün oyun gerçi oynanmadı ama yazılmaya başlandı. Adı: *Süslü Karakol Sokağı*. -Bu oyunun öbürlerine benzemeyeceğini, yani muhakkak

yazılacağını umuyorum. Ama senin hikâye ("Bir Kenti Ziyaret") gelmeden önce yollamam bunu sana.

Brands'ın[6] nerde olduğunu bilmesek de olur. Sen hemen Fulda adresine yaz. Gerisini alacağın cevap tayin eder.

Oğuz Akkan nerdedir, bilemem. Açıkçası öğrenememde adresini. Adresini bildiklerine yazmıyorsun da Almanya'da bir hafta, on gün kalacak birisini bulabilecek misin sanki? Belki de İstanbul'a dönmüştür.

Çevirdiğin radyo oyununu bekliyorum. Rilke'yi verdim Memet Fuat'a. İmtihanlar, boşluklar. Belki uzun bir süre tövbeliyim çeviriye.

Selam- evcek.

B. Necatigil

İstanbul, 7 Ekim 1966

Aziz dostum,

Dün sana *Süslü Karakol Durağı*'nı gönderdim. Daktiloya ilk çekilişidir, hemen okumanı (buradaki gibi) ve son şekline sokabilmem için bana düşüncelerini bildirmeni bekliyorum.

İstediğin *Türkçe Sözlük*, Türk Dili ve Tercüme dergileri değişik zamanlarda yollandı, almışsındır. Yeni isteklerini bildir. Dün gece posta kutusunda "Süddeutscher Rundfunk Stuttgart"ın Oktober 1966-September 1967 programını buldum, bir de Oktober-Dezember 1966 teferruatlı aylık program. Oralardaki kayıtlara ve tanıtmalara göre, evet, 18 Dezember Pazar günü saat 17'de oynanacak bizim oyunlar. Zarftan programlar çıktı sade.

Bu mektubu yazışımın asıl sebebi şu: Yine dün Cevdet Kudret'ten bir mektup aldım. Bilgi Yayınevi'nin okuyuculuğu işine baktığını yazıyor. Oyunlarının beş, altısını bir araya getirip bastırmak istiyor musun, diye soruyor. (Sorulur mu?) Cevap yazacağım. Bir de şunu istiyor: Yayınevi yıllık program hazırlıyormuş. Alman ve Avusturya edebiyatlarından oyun, roman, deneme türünde *birinci sınıf* ve 300 sayfayı geçmeyecek hacimde eserlerin bir listesini rica ediyor benden. (Ve bunların içinde benim çevirmek isteyeceklerim var mı?) -Şimdi aman Kâmuran bana bir liste yolla hemen, ki ona cevap verebileyim. Ve sen bir şey çevirir misin? Onu da yaz, ki müjdeleyeyim. Yine dün gece -hep bunlar dün gece oluyor- Alangu geldi bize. Oğuz Akkan dönmüş Almanya'dan. (Papirüs idarehanesi yandı, Cemal Süreya ile karısı Tomris'in Oğuz Akkan'a yapmakta oldukları çeviriler de beraber. Şimdi yeniden başlayacaklar işe.) Oğuz'un elinde kitap yokmuş, Tahir'i yollamış bana, Zuckmayer veya Böll'den bir romana daha başlasın, diye. Şaşkına döndüm, tam da buldun Almanya'ya gidecek sırayı. Burada olsaydın sana havale etmek kolaydı bu işleri. Şimdi ne yap, yap, Kafka'nın hikâyelerini bitir, yolla Oğuz Akkan'a. Ben de bir süre, bir kitap da ben çeviririm diye uzatırım kendi işimi.

Durum bu merkezde. Şimdi *hemen* bana bir liste yolla önce. Dedikleri gibi, "birinci sınıf" bir oyun da olursa içinde, onu da

ben çevirmeyi üzerime alayım bari, değil mi ki benim oyunların basılması var işin ucunda.

Okul Kızıltoprak'a taşındı, çok sıkıntılı geliyor bana gidip gelmesi. Güzelim Aksaray'ımdan oldum. Ama şimdilik Doktor'a derse gittikçe uğruyorum arada. O dersleri de bırakacağa benziyorum. Teknik Okulu açılmadı da henüz, karara kendimi hazırlıyorum şimdilik.

Mektubunu geciktirme lütfen. Siparişler ard arda geliyor zira. Özlemler.

B. Necatigil

İstanbul, 8.12.1966

Aziz dost,

Dağlarca'nın galiba şöyle bir beytinin doğrusunu hatırlarsın sanırım:

"Öyle dalmış ki asırlık uykusuna
Uyandırmazsan, uyanacak değil!"[7]

Daldığım uyku asırlık olmasa da yılların mayalandırışıyla çökmüş, ağır. Perşembe. Öğleden sonra tatildir okul. Issız öğretmenler odasında, geçen yıllarda Çapa'daki öğretmenler odasında benzerlerini çok yaşadığımız yağmur ve kasvet yüklü bir 4 1/2 saatinde yazıyorum. Deminden, iki saatten beri önümde, *Süslü Karakol Durağı* kopyası içinden çıkan mektubun duruyor. Tarihi: 15.10.1966. Evet sanırım, bu senden aldığım son mektup. Yoksa ay mı yanlış. Belki 11 yazacağına 10 yazdın da, şaşırtmaktan hoşlanıyorsun beni. Cidden, bir ay mı dolmak üzere ben bu mektubu alalı, yoksa iki ay mı? Çıkamıyorum işin içinden. Şu veya bu-bana aylar girdi araya gibi geliyor.

Her şey mümkün. Olur a, bu mektubum kalır yollarda, bakarız dönmüş gelmişsindir. Her şey araya giriyor, aradan çıkıyor. Lütfü,[8] istediğin dergileri gönderdiğini söylüyor. Mehmet Fuat gönderdiğini söylüyor, ben... bense bir şey göndermiyorum. Hans Bender'e gönderilecek kitap ve dergileri aylar ayı sen gönderebildin mi? Sonra bana verdindi, ben gönderebildim mi? İhmaller bizim kişiliğimizdir, dost! İşin mi yok orada bura dergi ve kitaplarını okuyasın! Bol bol işin, siparişin var önünde. Onlar sana boş zaman mı bırakır sanki?

"Sürer çift, koşulu
Tarla-kâğıt, bin kadar-yılda..."[9]

Bildiğin Koca Öküz'ün sürdüğü tarlalar neden böyle gittikçe daha çok taş, kaya dolar. Ayaklarında şerhalar artıyor Koca Öküz'ün. "Yığılıp kalacağım kendimi bıraksam."

Evliya Çelebi -boş zamanlar- varsa. 12 oyun çıkaracağım yirmişer dakikalık. Eh, hiç değilse seyyâh-ı âlemi baştan sona bir okumuş olmak... iyidir.

Artık yol üstü kahvelere çöküp çöküp biraz biraz - gözüm

almıyor. Ya okullarda, ya da evde. Eskidenmiş. Hele akşam saatlerinden artık müthiş ürküyor, huylanıyorum.

Süslü Karakol Durağı'nı bugün baştan sona, uyarmalarını dikkate alarak, gözden ve düzeltmelerden geçirdim. Pazara temize çekip götüreceğim radyoya. Olduğu kadar. Körebe temasını harcamış olmama hayıflanma! Bulurum yenilerini. Ama yazabilir miyim? -Evliya Çelebi'ye dönüyorum. Biraz daha, biraz. Vakitler öyle az ki...

B. Necatigil

İstanbul, 14 Aralık 1966

Sevgili Şipal,

6 tarihli mektubundan anlaşılıyor ki aklın fikrin buralarda. Bu ne iştir? Kim, neyi, ne zaman-- arar ve bulur? Belli olsaydı önceden, yaşamak yaşamak olmazdı. Bir haftadır sana yazılmış bir mektup cebimde gider gelirdi benimle. Onu da bununla gönderiyorum. *Roro-Lexikon*'lar 9 cildi de geldi, emanet bütün kitapların gibi dönmeni bekler.

Biliyorsun, Brands'a çoktan yazdım, Radyo oyunlarının parasının orada sana verilmesi için tavassutta bulunmasını. Yapacağın iş ona bizzat gidemezsen hiç değilse bir mektup yazman. Buna da mı üşeneceksin? Bulunduğun yer Almanya. Biz burada alışmışız bazı Şarkılıklara, fakat orada olmaması gerek. Oyunlar 18 Aralık'ta oynanacağına göre artık parasını öderler sanırım. Aman Kâmuran, ben işlerden illallah demişim, şimdi bana bir de bunun telâşını yükleme. Brands'a yazıldı, o seni bekliyor.

Oğuz Akkan dün geldi eve, Hamsun'a 5 daktilo sayfası önsöz istiyor. Evliya Çelebi sıkıntıları içinde tam sırasıydı. Haberler çok, fakat yazması söylemesi kadar kolay olmuyor. İyi günler, hepsi geçer.

B. Necatigil

İstanbul, 18.12.1967

Sevgili Sipal,

Bir mektubum geldi (6.12.67 tarihli), "anladım o şehir başkadır." — Külebi'nin misrasında o yerine bu sıfatı var. O şehir mi, bu şehir mi "başka"? İkisini bir yere toplamak galiba en doğrusu.

İstediğin kitapları 13 aralıkta postaya verdim, mektubu şimdi yazabiliyorum. Ulrgüp'ün Van kitabını sen benden almıştın, birkaç hikâye kitabıyla birlikte. Bende değil. Kitabı, müellif kendi bastırmış olduğu için kitapçılarda bulunacağı şüpheli. Şimdilik gönderemedim. Bir onu gönderemedim.

Hazır Almanya'dasın. Dr. Brands'ı da bir görebilseydin iyi olurdu, ama gidebileceğe benzemiyorsun. Eh, ne yapalım! Bol bol okuman iyi tabiî; fakat sen oraya asıl yazmaya gitmemiş miydin? Böll'ündü, değil mi: "Hangi tramvaylara bineceğimiz bile, önceden bildirilmiştir bize."

Ben kendi âlemindeyim, yani bildiğin ve gittikçe daralan çemberinde. Zaman zaman bir aydınlık düşüyor bu karanlık çembere, bir şeyler hatırlıyor, ben buraya galiba eskiden de gelmiştim, diye düşünüyorum. Ve geçiyor. Bizi ancak caddeler — yıkar — bencilliğimizi. Yürümek iyi geliyor.

"Eskiler alıyorum. Eskiler verip musikiler alıyorum. Musiki ruhun gıdasıdır. Musikiye bayılıyorum." Kurtulamıyorum, siparişler veriyorlar. Meliksah ile Güllühan hikâyesini, Vatan yahut Silistre'yi radyoya uyguladım. Artık ara sıra Naima'yı sündü-

rüşüm diye düşünüyordum. Yaşar Nabi, Sözlük'ün bitmek üzere olduğunu, ocak ayında yeni baskısını yapmamızı söyledi. Şimdi boş vakitlerimde onunla uğraşıyorum. Bu defa sona bir de eserler indeksi koyayım dedim, binlerce kitabın ismini çıkarıp yazmak, kesmek, alfabetik sıraya koyup yapıştırmak sıkıcı çalışmalarla 15 günümü aldı. Çalışmalardan kaytarmak için ne güzel mazeretlerim var, değil mi?

Bizi ancak caddeler — . O sokaklardan senin adına da geçiyorum, geştim. Gideli ne kadar oldu, hatırlayamıyorum, sanki sonsuzluklar girdi araya. Bir şeye üzüldüm, geçen hafta, on biriydi sayın, Gece Aşevi'ne ilham kaynağı olan lokantayı gösterecektim meraklı bir gence: Tabelâyı kaldırılmış buldum ağaçtan. Ve girip bakamadım hiç değilse aşevi duruyor mu diye. "Durması kadar hazin — ölmüşse doktor — bir evin kapısında — tabelâsının" diye yazmıştık ama, demek ki levhaların kalkması daha da hazinmiş.

Hüznü gerilerde bırakacağım yaz bir türlü gelmiyor; evcek ikinize selâmlar, sevgiler, Dost.

Necati Cumalı
18.12.1967

İstanbul, 18.12.1967

Sevgili Şipal,

Bir mektubun geldi (6.12.67 tarihli), "anladım o şehir başkadır.[10] " – Külebi'nin mısraında o yerine *bu* sıfatı var. O şehir mi, bu şehir mi "başka"? İkisini bir yere toplamak galiba en doğrusu.

İstediğin kitapları 13 aralıkta postaya verdim, mektubu şimdi yazabiliyorum. Ürgüp'ün[11] Van kitabını sen benden almıştın, birkaç hikâye kitabıyla birlikte. Bende değil. Kitabı, müellif kendi bastırmış olduğu için kitapçılarda bulunacağı şüpheli. Şimdilik gönderemedim. Bir onu gönderemedim.

Hazır Almanyadasın. Dr. Brands'ı da bir görebilseydin iyi olurdu, ama gidebileceğe benzemiyorsun. Eh, ne yapalım! Bol bol okuman iyi tabiî; fakat sen oraya asıl yazmaya gitmemiş miydin? Böll'ündü, değil mi: "Hangi tramvaylara bineceğimiz bile, önceden bildirilmiştir bize."

Ben kendi âlemimdeyim, yani bildiğin ve gittikçe daralan çemberimde. Zaman zaman bir aydınlık düşüyor bu karanlık çembere; bir şeyler hatırlıyor, ben buraya galiba eskiden de gelmiştim, diye düşünüyorum. Ve geçiyor. "Bizi ancak caddeler --yıkar bencilliğimizi. Yürümek iyi geliyor".[12]

"Eskiler alıyorum. Eskiler verip musikiler alıyorum. Musiki ruhun gıdasıdır. Musikiye bayılıyorum."[13] Kurtulamıyorum, siparişler veriyorlar: Melikşah ile Güllühan hikâyesini, Vatan yahut Silistre'yi radyoya uyguladım. Artık ara sıra Naima'yı sürdürürüm yine düşünüyordum. Yaşar Nabi Sözlük'ün bitmek üzere olduğunu, ocak ayında yeni baskısını yapmamızı söyledi. Şimdi boş vakitlerimde onunla uğraşıyorum. Bu defa ona bir de eserler indeksi koyayım dedim, binlerce kitabın ismini çıkarıp yazmak, kesmek, alfabetik sıraya koyup yapıştırmak aralıklı çalışmalarla 15 günümü aldı. Çalışmalardan kaytarmak için ne güzel mazeretlerim var, değil mi?

Bizi ancak caddeler --. O sokaklardan senin adına da geçiyorum, geçtim. Gideli ne kadar oldu, hatırlayamıyorum, sanki sonsuzluklar girdi araya. Bir şeye üzüldüm, geçen hafta, on biriydi ayın, Gece Aşevi'ne ilham kaynağı olan lokantayı gösterecektim

meraklı bir gence: Tabelâyı kaldırılmış buldum ağaçtan. Ve girip bakamadım hiç değilse aşevi duruyor mu diye. "Durması kadar hazin – ölmüşse doktor – bir evin kapısında – tabelâsının"[14] diye yazmıştık ama, demek ki levhaların kalkması daha da hazinmiş.

Hüznü gerilerde bırakacağım yaş bir türlü gelmiyor; evcek ikinize selâmlar, sevgiler, Dost.

B. Necatigil
18.12.1967

Beşiktaş, 30 Temmuz 1968

Kâmuran,

Üç mü, dört mü cumartesidir oralara gelmedim, aramadım seni. Dün gece bir, geçen hafta iki, iki gece kahvene bakındım. Samatya kıyı boyuna bakındım fakat; yoktun. Dün gece sizin semtin elektrikleri sönmüştü, mum ışığında kahveciye sordum, burada mı, bir yere gitti mi diye. Öğrendim, İstanbul'da imişsin.

Başka şeye yorma, neye bulamadım sizi, neden görünmedim. İki sebep: 1) Tek ü tenha değilsin şimdi. Hanımlar, bir yerde kısıtlamalardır. Üçlü beraberlikler görgü kurallarına aykırıdır evliysek ve eşlerimiz bulunduğumuz şehirlerde iseler. Ya iki olabiliriz, ya dört. 2) Bir ara Jesus artık paso dedi. Aylardır mide şikâyetlerim olduğu malûmundur: Hazımsızlık, şişkinlik, ishal vesaire. Nihayet bir mide grafisi çektirdim ve doktora martta istediği grafiyi temmuzda götürdüm. Ülser; perhize girmen gerek, dedi. On gün rejim yaptım. Sonra baktım, takattan düşüyorum boyuna, bozdum perhizi, az çok eski halime döndüm. O süre içinde geldim, seni buldum diyelim, neye yarardı? Beraberliklerimizi biraz da alkol taçlandırıyordu; taçsız bir kıralın sefaletini düşün! Dünya nimetlerinden el çekmem gerekti, ve kapandım kızgın beton odalara. Ufak tefek sürüncemede bazı işleri aradan çıkardım kahve bile içmeyerek.

Bayan İngried[15] Ağustos başlarında gidecekti galiba; ilk sebepten ötürü, o gitsin, bulurum seni gene. Hep ben mi oralara gelmeyelim, neye sen hiç Beşiktaş'a gelmez, aramazsın beni hiç? Bu da ayrı mesele! Genellikle evdeyim, öğleye kadar. Bir gün çıkıp geliver!

Cumartesi günü Akbal'lar, Mutluay'lar[16] ve biz Alangu'ların yeni evlerine davetliyiz. Size de haber verme işi bana havale edildi. 3 Ağustos Cumartesi akşam yemeğine. Yeni evi kutlama toplantısı. Aksaray'dan Etiler otobüsüne binerseniz Mecidiyeköyü ile Esentepe arasında Gayrettepe durağında inersiniz. Sol kolda ilk sokak. Devran apartmanı, 2. kat. Kolay bulunur, hemen hemen ana cadde üstünde. Yeni açılan özel bir Yüksek Tek-

nik Okulu almanca öğretmeni arıyormuş. İstersen o işi de öğrenirsin.

Yeni çalışmanda başarılar dilerim; belki görmemişsindir diyerek ilişikte gönderdiğim gazete kesiğindeki haberden öğrendim.

Selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil
30.7.1968

17 Eylül 1969

Sevgili Kâmuran,

Dost mektuplarını çokluk aralarda yazıyorum (okullarda, teneffüslerde; vapurlarda giderken; kahvelerde verilmiş molalarda). Yanımda çantam yoksa, kitap falan yoksa, ıslak kirliyse masa, dizime koyarak kâğıdı kâğıtları (çünkü onlar oluyor daima; bir ilhamın ne zaman geleceği hiç belli olmaz), yazıyorum. Bunu belirtmem bir savunma: Senin e'lerin gözü henüz dolmamış, bir daktilodan çıkma tertemiz mektubuna karşılık; bu satırlar eğri büğrü oluşları önlenemeyerek bir dizin üstünde yazılıyor.

Eylülün 17'sidir: Çok kısa bir süre-başlar güz.[17] Evet, yaz geçti sayılır: Akşamlar serin oluyor. Zaten en sık hatırladığım mısralardan biridir: Kere'deki r'yi ikileyip tekrarlıyorum hep: "İşte bir kerre daha harâb oldu bahçeler." Ziya Osman, aziz şairim, en çok güz ayları ve kışlarda benimledir.

Saat 6'yı çeyrek geçiyor. Hava birden karardı, tuhaftır birden karardı. Artık "karanlık hâlâ çökmedi."[18] diyemiyorum. Yazın bittiğini bundan anlıyorum: Karanlık birden çöküyor.

Bazı şeyleri hatırlamamak daha iyi: Bir mektubu ve bu mektupta Almanya'da şiir kitabı bastırmak tasavvurunun imkânsızlığını belirten satırları ve bu işin kompetanı sıfatıyla da bir de Yüksel Pazarkaya'ya müracaatı öneren satırları-- hatırlamamak iyidir. Brigge'de bir yer vardı: Hiçbir şey olmadı, yok bir şey-- Yani bir netice çıkmadı anlamında değil de karşılaşılmış bir zararı inkâr, bir sıkıntıyı küçümseme anlamında: yok bir şey; bir şey olmadı. Kırılan şeyleri unutmak mertliktir.

.....

21 Eylül 1969 - Nice şeyler başlanıyor, bırakılıyor; bitmeleri eşref saatlere bakıyor. Bir yazlık kahvede başlanmış bu mektuba-Pazar, sabah, 7 1/2-Haydarpaşa vapurunda devam ediyorum. Bilinmez nerde biteceği. Üç günlüğüne Ankara'ya gidiyorum, Dil Kurumu seçiciler kurulu toplantısına. Denk geldi, gidiyorum. Birbuçuk ayım *Sis*'e[19] yattı, radyo oyunlarını kitap biçimine soktum. Bir nabız yoklaması kabilinden, sırf Bilgi yayınevine görünmek için gidiyorum Ankara'ya.

Yugoslavya'ya gidemedim, izin gelmedi, geldi de neden

sonra, vaktinden 15 gün sonra geldi ve bir işe yaramadı tabiî. Gitmiş kadar olmak gar lokantalarında. Ama işte şimdi gidiyorum, üç gün için de olsa Ankara'ya gidiyorum.

Ve kitabın çıktı, çıktı ama neden sonra. Oğuz sana gönderdiğini söyledi, ben göndermedim. Dört tane aldım senin hesabına, birini Brands'a yolladım, birini bir görüşme dolayısıyla Tarık Buğra'ya verdim, biri duruyor henüz. Dönüşün uzun sürecekse ve göndermeyi vermeyi düşündüğün kişiler varsa yaz isimlerini, ulaştırayım ben. Çok genç hikâyecilerden Selim İleri almış hemen, Karşıdaydı hikâyesi üzerinde muhabbet ve hayranlıkla durdu, konuştuk bir süre. Tebriklerimi paragrafın sonuna bıraktım. Artık neden sonra da olsa yazmamak için bahanen de kalmadı işte. Kitap çıktı. Bir kırık duygudur bilirim sahibini bir süre saracak olan.

Vapur beni Haydarpaşa'ya bıraktı. Mektubu gar yolcu salonunda sürdürüyorum. Gar. Kelimede esrarlı bir ahenk var. Gar. Hikâyesini yazmalı. Garlar. Radyo oyunları yattı. Sen gideli ancak üç şiir yazdım. Şiir denirse. Yaz ayları *Sis*'e yattı. Şimdi Bilgi yayınevine yaranmak için isterlerse Unamuno'nun hikâyelerini yeni baskıya hazırlayacağımı söyleyeceğim. Yok başka yolu. Oğuz hiçbir şey demedi. *Venedikte Ölüm*'den kalan parayı alınca ben de görünmeyeceğim artık. Ankara'dan olumlu bir sonuçla dönmek istiyorum.

Narlıkapı'ya çok gittim bu yaz. Bir ıssızlığı büyütmek için hep. Küskün Yolcunun Türküsü oradan dönüşlerden birinde yazıldı. Garlardaki büyü bir ıssızı duyurmasında olsa gerek.

Heine'den yirmi kadar şiir çevirmiştim. Ama "Her Ülkeden Bir Ozan" serisine F.G. Lorca ile başlamış olan yayınevi kapandığı için sonunu getirmedim. Dursun, ilerde.

Evet, GAR. Yazılmadan kaldı bazı şeyler, gene de yazılmış kadar oldu. Bizlerden sizlere selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil
21.9.1969

Stuttgart, 1 Temmuz 1972
Cumartesi

Azizim Şipal,

Cuma sabah uçağıyla Frankfurt'a geldim, akşam üstü de Yüksel Pazarkaya gelip aldı beni, Stuttgart'a getirdi. Burada bir gece geçti, bir gün de bitmek üzere.

Geldim, gelmek bir mecburiyeti yerine getirmek, bir şey ümid etmekse. İnsan bir yere giderken bavuluna bütün odasını, sası-durgun havasını, değişmez alışkanlıklarını koyabilmeli; olduğu gibi onlarla gelebilmeli. Yoksa--İlk günden gözümde tütmeye başladı tozlu penceresi, yükünü almış kitap ve kâğıtlarıyla odam, yılları paylaştıklarım. Hangi şartlarda olursa olsun gidip gelmeleri, ayrılışları göze alanlar yiğitleşti gözümde.

Burada gönlümce bir şey yapabileceğimi sanmıyorum. Geçmiş benden. Bu belki de ilk günlerin yadırganlığı. Ama hayır, ben bilirim kendimi.

Temmuzda Stuttgart'tayım, Ağustos başında Frankfurt'ta. Ağustos sonu Prof. Brands'ı razı edip dönsem yurduma-- Şimdilik ne desem boş.

Gönlünden koparsa bana mektup yaz. Buradan geçer misin, yaz.. Şiir çevirilerini verseydin bana iyi olurdu, bir yerde kullanmak için değil, hâtıra. Her şey nasiptir, iyidir.

Aşağıdaki adrese Temmuz boyu yazacağın bir mektup bulur beni. Ali Tanyeri ile benim için de oturun bir yerlerde. Bildiğin.

B. Necatigil

NOTLAR

1 Hans Erich Kasper. O yıllarda Avusturya Kültür Ofisi Müdürü.
2 "Fazla bir şey vaat etmiyor."
3 Adnan Özyalçıner.
4 "Ayrıca, radyodaki kişilere hemen, K. Şipal'in kim olduğunu, onun Kafka ve diğer Almanca düzyazı eserleri ile radyo oyunlarından yaptığı çevirilerle Alman-Türk kültür ilişkilerine katkılarını anlattım. Onlara, onun radyoda bir konuşma yapmasını ya da, belki de benimle birlikte radyo veya (daha da iyisi) televizyonda Almanya'daki Türk Edebiyatı ve Türkiye'deki Alman Edebiyatı üzerine yapılacak bir konuşmada yer alması konusunu teklif ederek, bunun üzerinde düşünmemiz gerektiğini belirttim."
5 Dr. Demircan Akan. K. Şipal'den Almanca dersi almaktaydı. Şimdi Prof. Dr.
6 Prof. Dr. H. Wilfrid Brands. Frankfurt Üniversitesi'nde Türkoloji Profesörü.
7 Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Kızılırmak Kıyıları" şiirinden:

Öyle dalmış ki asırlar süren uykusuna
Uyandırmazsan
Uyanacak değil

(F. H. Dağlarca: *Toprak Ana*, Varlık Yayınları, 1950, s. 95)
8 Dr. Lütfü Şirin. K. Şipal'den Almanca dersi almaktaydı. Diş hekimi.
9 Bu dizelerin kime ait olduğu bulunamamıştır.
10 Cahit Külebi'nin *Adamın Biri* kitabındaki "İstanbul" şiirinden:

Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti
Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti
Yine kamyonlar kavun taşır
Fakat içimde şarkı bitti

(C. Külebi: *Sıkıntı ve Umut* [Toplu Şiirler], Cem Yayınları, 1977, s. 11)
11 Dr. Fikret Ürgüp. Öykücü.
12 Necatigil'in *İki Başına Yürümek* kitabındaki "Yatır" şiirinden.
13 Orhan Veli Kanık'ın "Eskiler Alıyorum" şiirinden:

Eskiler alıyorum
Alıp yıldız yapıyorum
Musiki ruhun gıdasıdır
Musikiye bayılıyorum
Şiir yazıyorum
Şiir yazıp eskiler alıyorum
Eskiler verip musikiler alıyorum
Bir de rakı şişesinde balık olsam.

(O. V. Kanık: *Bütün Şiirleri*, Varlık Yayınları, 1959, s. 136)

14 Necatigil'in *İki Başına Yürümek* kitabındaki "Yakını" şiirinden.
15 K. Şipal'in eşi.
16 Rauf Mutluay ve eşi.
17 Necatigil'in *Yaz Dönemi* kitabındaki "Çıkmak" şiirinden.
18 Necatigil'in *Divançe* kitabındaki "İndirgemek" şiirinden.
19 Miguel de Unamuno'nun romanı.

YÜKSEL PAZARKAYA'YA
MEKTUPLAR

İstanbul, 2.11.1971

Azizim Yüksel Pazarkaya,

Ne desem boş. Göndermek lutfunda bulunduğunuz *"Moderne türkische Lyrik"* antolojinizi aldığımdan beri hâlâ teşekkür yazacağım size. Bugün yarın derken gene zamanlar geçti.

Cidden değerli, büyük emek ürünü eserinizi çok etraflı tanıtmak isterdim, ancak kısa bir yazı yazabildim. Aslında, bir bir, şiirlerin başlıklarını da vermem, seçiminize esas olan ilkeleri, önsözünüze paralel belirtmem gerekirdi. Fakat hem o kadar geniş bir yazıyı yayımlama zorluğu, hem de gecikmemi önlemek düşüncesi, beni, Varlık'ta okuyacağınız yüzeyde bir haber vermeyle yetinmeye götürdü. Yüzeydeliğini biliyor, okuyuculardan önce kolay yapılamayacak böyle bir işin üstesinden gelen sizden özür diliyorum. Yalnız gene de bir avuntum var: Edebiyat dünyamız hele son zamanlarda öyle çorak ülke ki bu kadarı da yapılmasa haykırışların bile yankısını duymak imkânsız.

Çeviriler üzerine fazla bir şey diyemeyeceğim. Çünkü benim almancam, ne çare, kitaplardan gelme bir almancadır. Türkçeden almancaya çeviri yapamadığım gibi pratik gelişmelerin yokluğu yüzünden, yanlış yapma korkusuyla doğru dürüst konuşamam bile. Bu eksikliğimi telâfiye ise bu yaşa kadar ne vakit bulabildim, ne fırsat. Eh, "Bunca zaman idare etti / Daha da eder."[1]

Mart 1971 başından beri, vakit ayırabildikçe Heinrich Heine'nin *"Buch der Lieder"*indeki bütün şiirlerini çevirmekle uğraştım. Siparişti, tamamlandı. Teslim ettim. İş Bankası Kültür Yayınları'nda Şubat 1972 ya da martta çıkacak sanırım.[2]

Evet, Stuttgart Radyosu "Gece Aşevi"ni geri gönderdi. Ben de okunmadığı kanısındayım. Okusalardı kıyamazlardı. Oynadıkları "Emekli" ve "Yıldızlara Bakmak" oyunlarından çok daha oyundur çünkü. Fakat ne yapalım, dursun! "Bir şey ancak sonradan yararsa yarar işe."[3] Düşündükçe gene o konuya dönmek istiyorum: Çetin başarınız konusuna. Önsözünüzle başlı başına bir monografi olan antolojiniz için bizim üniversitelerin Alman dili ve edebiyatı bölümlerinde bir hareket beklerdim. Haberleri bile olmayacak belki çıktığından. Olsun! Gün ola, har-

man ola! Eser asıl Almanya için. Orada olumlu yankılar yapmasını candan dilerim.

Selâmlar, sevgiler, teşekkürler.

B. Necatigil
2.11.1971

Ek: Yazının Varlık Kasım 71 sayısında yayımlanacağını umuyordum; mektupla birlikte yollayacaktım dergiyi. Baktım, konmamış bu sayıya. Artık ne zaman basılırsa o vakit gönderirim dergiyi.

İstanbul, 6 Nisan 1972

Azizim Yüksel Pazarkaya,

Şubat 1972 başlarında yazdığım mektubu hatırlayacaksınız. Şimdi yeni bir durum: Prof. Brands'ın dost aracılığı, olumlu sonuç verdi. Buradaki Alman Başkonsolosluğunun da tezkiyesi ile, Deutscher Akademischer Austauschdienst üç aylık bir Almanya gezisine resmen çağırdı beni, (her ay için 1.800 Mark vereceklermiş, gidiş dönüş yol paraları da ayrı). Bunun üzerine ben de tatil aylarında (Temmuz, Ağustos, Eylül) izinli sayılmam için, Millî Eğitim Bakanlığına dilekçemi yolladım. İyi gerçi, fakat sevince, ümide, yeni şeyler öğrenme şevkine yâdellerde Veyselkarani hüznü de karışıyor az çok. Ama bu fırsatı değerlendirmem ve bu üç ayı yüzakıyla atlatmam şart artık.

Gelen mektupta şöyle bir cümle var: "Wir schlagen vor, mit Herrn Professor Brands die Stationen Ihrer Reise zu planen und uns Ihre Reiseroute mit dem endgültigen Zeitraum für Ihren Deutschlandaufenthalt anzugeben."[4] Bu isteğin ilk bölümünü kesinlikle nasıl cevaplandıracağımı bilemediğim için bugün Prof. Brands'a da bir mektup yazıp bana bir program hazırlamasını rica ettim. Ben, bilmem uygun mudur, Almanya günlerimi Stuttgart-Frankfurt-Bonn üçgeni içinde değerlendirmek isteğindeyim. Önce doğrudan Stuttgart'a gelsem, bir süre, yabancılığımı hafifletebilirim her halde. Gezme tozma düşündüğüm yok. Bütün arzular yıllar yılı Türkçe öğretmenliğimin dondurduğu, daralttığı ufkumu genişletebilmek, yani çağdaş Alman edebiyatı, özellikle şiiri üzerinde bilgimi, görgümü artırmak. Sonra tabiî en önce dil pratiğimi geliştirmek, tutukluklarımı gidermek.

Başka radyolara yollama tasavvurunu gerçekleştirmek için, gelirken yanıma Gece Aşevi'nin Almancasını da alırım tabiî. Gerçi daha iki buçuk ay var en az, yola çıkmama; lâkin dedim ya, şimdiden telâş başladı. Baki'nin şu beyiti tam benim bu ruh halime göre: "Uçtu bu fezâlardan murg-i dil-i nâlânım / Ârâm edemez bir dem efkâr-ı seyahat var"

Siz Haziran sonunda Stuttgart'ta mısınız? Ne olursa olsun bana bir ferahlık mektubu yazabilirseniz kendime güvenim artar.

Heine'nin Şarkılar kitabı nihayet dün çıktı, onu da gönderiyorum. Dilerim, hayal kırıklığına uğratmasın sizi.

Şimdilik bu kadarla yetinir, sevgi ve selâmlarımı yenilerim.

B.N.

İstanbul, 28 Eylül 1972

Sevgili Pazarkaya'lar

Geldim, ama kendime hâlâ gelemediğim için ancak şimdi yazabiliyorum. Orada zaman çok yavaş geçerdi, burada ansızın hızlandı, işlere yetişemiyorum. Hayal oldu o demler, o tatlı eğlenceler. Teksasta üç at koşar dörtnala / Atlar bir kovboy üçüne birden.[5]

Bana ilk elden 20 *Gedichte*[6] yollamanın çarelerini arayın. Olmazsa posta ile 5 tane hemen. (Buraya gelir gelmez Diyarbakır'dan mektupla bir istek. Önce onu cevaplandıracağım.)

Asıl haberler sizdedir, bende haber yok şimdilik. Yeni Dergi Eylül sayısı yollanmış adresinize, belki şu ara geldi. Memet Fuat almamış *Gedichte*'yi belki geç postalandığı için.

Wienerwald'ler, Café Maurer'ler bitti, hayal oldu o demler, evli evine, köylü köyüne gitti, silindi yüzümüz aynalardan. Andersen'in daktilosuna yumuldum hemen, iş iştir, çıkmalı aradan.

Güzel günlerdi, benim için çok faydalı oldu, her saatine candan teşekkürler. Evcek sevgilerimizi sunarız. Hiç değilse daha gecikmeden şu satırları yazayım dedim. İhtiyaten ev adresimizi de ekliyorum, bulunsun:

B. Necatigil

Nüzhetiye Caddesi, 38 - 40, Deniz Apt., Daire 23
Beşiktaş-İstanbul

İstanbul, 23 Ekim 1972

Dost Pazarkaya'lar,

İstanbula dönüşümün, ne yazık ki biraz geç, ancak haftasında yazdığım bir mektubu almadıysanız yandım ben! Kimbilir hangi çarmıhlara gerildim: Vefasızlık vb. Ama sizden de sadece bir Frankfurt kartı, bir de bir Stuttgart gazetesi aldım. O gün bu gün - geleli bugün bir ay - ben de bekledim. "Ne söylerler, ne bir haber verirler."[7] Ne oldunuz birdenbire?

Hemen göndereceğinizi umduğum *Gedichte*'ler de gelmediğine göre, mektubum geçmedi elinize. Yandım ben!

Bir ay doldu. Dolu. İçi bâde değil, telâş, tekrar, tedirginlik dolu bir ay! Masalları daktiloya çektim hemen. Tam o bitti, *İsimler Sözlüğü*'nün hemen yeni baskısının hazırlanması gerekti: On gündür iki ayak bir pabuçta, o işe yumuldum. 2 Ekim'den beri resmen emekli olduğum için de artık gün boyu evden çıkmak yok benim için. Yollarım bağlı. Almanya kırallığım, paşa paşa parklar, güzel Café Maurer'ler - ne bileyim hepsi, hepsi bitti, prensliğim forsalığa dönüştü. Güzeldi, gelmez geri bir daha! Bir gece Asım Bezirci çıkageldi, Yüksel'den söz açılınca da Metin Eloğlu ve Orhan Veli incelemelerini bizzat göndereceğini söyledi, adres aldı. Ben yollamadımsa bu yüzdendir. Ondan gelmezse ben gene buradayım. Elbet şu sözlük'ü de bir hale yola koyar, kavuşurum geniş zamana. (Acaba?)

Bir gün Memet Fuat'a gittim. *Gedichte*'yi almamış olması garibime gitti. Ona gelen, onun yolladığı mektup, dergi, daha fazla kayboluyormuş nedense! *Gedichte*'nin başındaki önsöz ve yorumu Yeni Dergi'de memnuniyetle basabileceğini söyledi.

Bir gün... Yaşar Nabi Bey'e gittim; Cemal Süreya'nın yönetiminde yürütülecek Günümüz Türk Şairleri Dizisi, çıkmaza girmiş; zira ne Dranas, ne Oktay Rıfat, ne Dağlarca için kitap yazılmamış, yok henüz. Bu iş bu yüzden kalmıştır.

Bir gün... Şimdi ben günleri saya saya, pardon, çoğalttıkça İnci Hanım[8] diyecek ki, çalıştığı yok, burada alıştı ya, orda da gezip tozuyor her gün. Nerde! O demler, o gezmeler Stuttgart derler bir yerde kaldı. İflâhım kesiliyor dergi, kitap taramaktan. Çok sevdiğim bulaşık yıkamaları bile görmüyor gözüm! Bir gün...

hani yani gördüm bazı kimseleri, ama neler konuştuk, unuttum. Bir gün... hayır, ben her gün bildiğiniz eski yerimdeyim. Oradaki ben hiç değişmez. Mektup yazın bana ki, içimdeki kuşku gitsin! Mektubumu almadınız besbelli. Belki hâlâ ilk mektubumu bekliyorsunuz. O kadar mı ihmalciyim, idim? Yazdım, hattâ acele beş on *Gedichte* yollayın, satılması için... diye ekledim. Belki hâlâ yolda kitaplar. Belki hâlâ o besteler çalınır / Gemiler geçmeyen bir ummanda.[9] Telâşımdan daktiloyu bile açamadan yazıyorum. Hani yani arayan isterse bulsun beni; yedi matinasındayım.[10] Evcek candan sevgiler, selâmlar.

B. Necatigil
23.10.1972

İstanbul, 14.XI. 1972

Aziz Dostlarım Pazarkaya'lar

Ayın biri (1.XI.1972) tarihini taşıyan mektubunuzdan bir hafta kadar sonra 20 *Gedichte,* birkaç gün geçince de öteki kitaplar eve getirildi, berhudar olun!

"Efkârlandıkça yaz bize!" diye yazmış Yüksel; pek hoşuma gitti. Efkâr! O b enim ezeli kırbacımdır. Hayal, avuntu otlaklarına, kırbaçsız yola çıkar mı lağar beygir? Yazarım, şu ordan gelme bu ince kâğıtlar bitene kadar en az, yazarım. Daktilosuz yazacağım, çünkü ben daktiloyla yazmaya kalkınca hemen kopya kağıdını da geçiriyor, öyle yazıyorum; sonra bir nüshası bende kalıyor. Sonra bu, hesaplı bir dikkat, bir kollayış yaratıyor tabiî! Sizden mi çekineceğim, avucum gibi biliyorsunuz artık beni. Böyle olsun istemezdim, oldu. Bir çekidüzen, bir yazdığımı bir daha yazmamak kollayışı, nedenmiş? Kalsın! Hep aynı şeyleri tekrarlarsam mektuplarımda, demek ki çıkmaz gömleklerim onlar benim. İyidir, size öncesini sonrasını düşünmeden, işte neysem öyle, yazmak iyidir, size öncesini, sonrasını düşünmeden, işte neysem öyle, yazmak iyidir. Çünkü burada bir Şipal, orada sizler, bu iki Garp Cephesi, çekti benim nazımı. "Sırtınızda yük gibiydim âdeta.[11] - Kopyesiz mektupları çağrışımlarla yazmak ne güzel! Burda beni ilk görüşünde, bir dostun sözü geçince "O orada sucuk şiirleri yazıyormuş!" diyen kaba ve yüce bir şairden şimdi büsbütün soğudum; artık sözlerinde daha kollayışlı, ince ve ağzını tutabilenlerle, yani çok az kişiyle görüşmeye kesin karar verdim.

Ekim 13'ünden beri durmadan EİS'nü[12] yeni baskıya hazırladım, bu arada bu baskıda da İnam[13] maddesi olmayacaksa bu Yüksel'in ihmalindendir; ben oradayken pekâlâ bibliyografik bir iki not verebilirdi; burada bu defa taradığım dergilerde karşıma çıkmadı işe yarar bir şey! Şimdi de geçti artık, zira D harfine kadar basıldı, İnam'a karşı çok mahcubum, cidden isterdim. Sonra, 1973 tarihiyle çıkacağı için de bir dostun doktora tezini belirtmekten de vazgeçtim, elkitabı 72 tarihiyle çıkacak zira. Nelerden anlam çıkarmıyorlar ki! Yılgınım.

Neyse, siz bırakın da bunları, çocuklar iyi mi? İş çocuklar-

da! "Dölsüz, bekâr, kaytarmışlar. Onlar nasıl katlanır?"[14] - Böyle el yazması mektup yazmanın bir muhassenâtı da insanın sereserpe yazabilmesidir; kendinden mısralar döktürerek yazabilmesidir. Hele kâğıt ince olur da, daha ilk okunuşta yırtılıp atılabilecek hale gelirse.

Gelmek! Fiillerin çağrışımı! Benim oralara bir daha gelebilmem!? Hayal oldu o demler. Recaizâdenin mısraını orada dilimden düşürmezdim: "Gördüm felekte bir şeb bir dilnişin temâşâ!" - Niceleri burada temâşâ'yı Temaşa / İşte maşa anlar! Maşa yetmez, kötek, kürek gerek onlara.

Ah, gençsiniz, ince-ipek kumaşlarda büyüyen yağ lekeleriniz yok henüz. "Belki çıkarır diye olur ya lekeleri / Kalbimi ispirtoyla yıkasam mı dersiniz?"[15] - Kimin bu beyit? Şiiri çoktan bırakmış bir Yedimeşale şairinin! Ama nedir, her şair kendi meşalesini yakar, söndürür, gider! (Ne iyi etti Yüksel, âcizin Döşek şiirini çevirmekle. Her şair o döşeklerde çünkü.)

Siz de yazın, bakmayın bana, ben yazarım efkârlandıkça, estikçe aklıma. Birden, bakarsınız, gene Feuerbach dolaylarında, Stuttgarterstrasse'de Nanz'dan çıkmış öğle üstü, tramvay deposuna doğru yürüyorum gece vakti. Gün sona ermiştir.

Evden eve bol selâmlar.

B. Necatigil
14.11.1972

İstanbul, 25.XI. 1972

İnci -, Yüksel -, Aziz Pazarkaya'lar,

Başım dertte, artık inanan kalmadı benim orada televizyon aldığıma (böyledir bu dünya!). Elimdeki faturaya sahte gözüyle bakılıyor ve faturada gözüken meblağı orada Café Maurer'de meselâ çarçur ettiğim iddia ediliyor. Himmet sizdendir, iş size kalmıştır, bana noterden tasdikli yeni bir fatura yollayasız, serian gönderiniz; zira iki ayı geçti hâlâ gelmedi bu televizyon (fatura tarihi 12 Sept. 72 ve numarası 2745-42'dir). Şu bir ay içinde de gelmezse bizimkiler yılbaşı gecesine televizyon seyrine toptan oraya gelirler, bu da sizi uyarma bâbında bir yan nottur.

Gömüldüğüm *İsimler Sözlüğü* mezarından, üzerimdeki toprakları, tuğlaları kaldırıp feraha çıkamadım, bir berzahtır, iğne ile kuyu kazmak gibi; üstelik tam olması da imkânsız bu arada; artık bundan sonraki baskı ümidimdir, onda daha dolgun olmasına çalışacağım çalışmalarımın. Bu baskı aceleye geldiği içindir ki kıymetli, çalışkan Sezer Duru Hanım'ı dahi ihmal zorunda kaldım. Tek hikâye çevirip edebiyata elveda demiş ümitlerin (futbolda vardır değil mi ümitler) bile edebiyat tarihlerine geçtiği bir ortamda emektar, sabırlı çevirmenlerin unutulması hazindir. Kadir bilmeyen şipşakçıların derme çatma kitaplar çıkarmaması gerekir; ama nedir her Musa'ya bir Firavun lâzım; çünkü Musa pozunda niceleri, bir forsa çilesiyle akıntıya sürekli kürek çekmezlerse şairlikleri gelişir. (Yani ne mi diyorum, geldim geleli şiiri unuttum, nasıl aramam belde-i Cermâniyye'yi!) Cem yayınevi, benden "Şiir Dizisi" için Günter Eich'in şiirlerini istedi, 25 şiiri çevrilmiş, hazır duruyordu, bilir miyim, hatâ ettim, orada asıl, Eich'in *Maulwürfe* kitabını almalıymışım burada arayacağım. Yeni bir kitap olduğu için bulurum. Hem acele değil bu iş, 1973 için arada yürüteceğim şimdiden.

Daha daha... yazmakla ne biter! Cevdet Kudret istedi bir *Gedichte,* ona yolladım. Özdemir Nutku'ya kendiliğimden gönderdim, hepsi kaydediliyor, yazın Kumburgaz'a geldiğinizde hesap tam olarak verilecektir.

Sevgili hocanız Halet hanım, eşiyle bir akşam üstü eve çıkageldi, ben - evde kimse yok - evlik iş pantolonum ve evlik yır-

tık gömleğimle yumulmuşum matbaa provası tashihine; bildikleri için beni hoş gördüler, oturdular. Halet Hanım'a has misafirlere gram gram ikram ettiğim Yüksel'in çini testisindeki içkiden sundum; bana Eğitim Enstitüsü'nden uğurlanışım hâtırası bir tabak getirmişler, onu verdiler (takdim ettiler), gözlerim yaşardı (her ayrılışta en az hüzün vardır)[16] (Duyarlıktan her zaman ürkmüştür, göz yaşları yerinde bir adam)[17] - Neyse, boş bulunuyor, ihtiyarlık, adım başı başlıyorum kendimden mısralara (Ve boyuna hatırlatmak kendimizi).[18] Halet Hanım, adresinizi aldı, mektup yazacak, yazmıştır her halde.

İş çocuklarda, Utku, Utku ve Toygar, aman hasta etmeyin onları! Nerden nereye, çocuk - çiçek çağrışımı her halde. Bizim eve de bir buhûrumeryem geldi, bana kim getirecek, Huriye'ye getirdiler tabiî, o da geldim geleli buhûrumeryem övgüsünden ötürü çiçeği bana devretti, pek sevindim, insan arada sevinmeli, sevinmeler de olmasa!

İşte böyle, noterden tasdikli yeni bir fatura, ya da sizin tarafınızdan çift imzalı yeminli bir tasdikname bekliyorum, yandım yoksa!

Selamlar, sevgiler.

B. Necatigil
25.11.1972

İstanbul, 27. 12. 1972

Sevgili Pazarkaya'lar,

İnci Hanımın, televizyonunun hâlâ yola çıkmamış olduğunu, belki de paramızın bir batakçıda yandığını haber veren, telâşlı mektubu (17.12.1972) üzerine beynimizden vurulmuşa döndük! (Şakadır, beyin gücü lâzım bize, onu küçük şeylerle göçürmek doğru mu? Kısmettir, nasibimizde ise ergeç gelir bu frenk cihâzı! Siz de zerre kadar dert edinmeyesiniz. Âdettir: Bir şey için tavassutta bulunanlar, işler ters gidince, ne diye araya girdim diye, kendilerine levmederler. Sakın, böyle etmeyesiniz. Ben size biraz olsun dervişliği öğretemedimse ne diye geldim, elli beşimden sonra Kâfiristân'a?) - Satıcı, madem inkâr etmiyor parayı aldığını, bekleriz, gelir fabrikadan, yollarlar. Hele anneniz Kadriye Hanım da felâket ortağım olduktan sonra benim hiç telâş ettiğim yoktur. Evelallah o bırakmaz o firmanın peşini. Bekleyelim hele!

Yıl sona eriyor. Ocak ortalarında yeni iki kitabımı birden (*Zebra, Kareler*, ayrı ayrı) yollayacağımı umuyorum. İnam üzerine yazarsın, fakat hâlâ kısa da olsa bir iki biyografik not yollamazsın, Yüksel! Kasten mi almadım onu *Sözlük*'e? Doğum tarihi, yeri, nerededir, ne iş yapar, bildiğim yok ki! Taradığım dergilerde birkaç ipucuna, nota raslasaydım bırakır mıydım? Ama bu baskı da böyle çıksın hele, bundan sonrakinde daha ne ihmaller telâfi edilecektir (Vertrau dich deinem Drogisten an![19] (H. Böll) Necatigil'e güven!) -

Kitap istemekten lütfen vazgeçme! Her ne ki istersin, geç de olsa biraz, yollanır. (Sezer Duru'nun yazısını hâlâ bulamadım, fakat bulunacaktır.) G. Eich'in şiirleri ertelenecek biraz, çünkü *Sözlük* biter bitmez, şimdi de İstanbul Radyosu'na Hamsun'un *Göçebe*'sini oyunlaştırmaya oturdum. Vakit keskin kılıçtır (Mevlânâ). Kellemizi uzatmış olduğumuz için, unutmaya bazı şeyleri, Wienerwald'lerde, Mira'larda şaraplanır gibi, yazılarda yüzmek devamlı, iyidir.

Milli Kütüphane'den bir *Gedichte* istediler, senin adına yolladım, teşekkür geldi.

Berlin Radyosunda da okunmuş demek şiirler. Eh, acelemiz

yok, yavaş yavaş, birkaç yerde daha yankı yaparsa kitap, çevireni de, türkçe metinlerin daktiloya çekilmesinde yardımcı olanı da, yarı gülücüklerle memnun görünürler, aslında içimizde taş katısı bir şey, Hayat: Katil, maktul, maktel, mukatele vb.

İnci Hanımın Borchert'ten şiir çevirilerini karşılaştırmasını dilerim, tecrübeli bir çevirmen olarak vereceği not önemlidir. Biz çok şeyi, vakit yok, pek kısa geçiyoruz.[20] Başınızı fazla ağrıtmayayım, mutlu yıl başları. Evcek sevgiler, selâmlar.

B. Necatigil
27.12.1972

3.1.1973

Azizim Yüksel Pazarkaya,

Yılbaşı tebrikiyle Berlin'de okunan şiirler dökümünü hâvi kartını aldım, dün akşam. Televizyon faturasını hemen yolluyorum, demek artık o mağazadan vazgeçildi, bari parayı geri vermekte güçlük çıkarmasalar. İnci Hanım fotokopisini alıp yollayın aslını, diye yazmıştı ya, doğrusu burada yapamadım bu işi. Gerekli de değil sanırım, mektubu yazdığın gibi taahhütlü atacağım. Dün *"İsimler Sözlüğü"*nün yeni baskısını yollamıştım sana, sözlü sınavı da başarıyla verdiğin malûm olmuş gibi, zarfın üzerine Dr. unvanını eklemiştim. Candan kutlarız.

Günter Eich'in ölümünü senin satırlarından öğrendim, gazetelerimizin hiçbirinde yoktu bu haber, ya da ben görmedim, ama yoktu. Artık Cem yayınevi için bir Eich antolojisi şart oldu, iç dünyama o kadar katkısı var, bana çok şey öğretti, teşekkür borcumu bu kitapla yerine getirmeliyim. Bana onun son kitabını yolla!

Neyse, gün ola, harman ola! Bütün ektiklerinizin başaklanması dileğiyle sevgiler, selâmlar.

B. Necatigil
3.1.1973

Ev Adresi:
Nüzhetiye Caddesi, 38 - 40
Deniz Apt. 23
Beşiktaş

İstanbul, 9 Nisan 1973

Sevgili Yüksel Pazarkaya (İnci içinde),

Hakkımda kimbilir neler düşünüldü! Aldı televizyonu bitti bizimle işi - mi dediniz? Unuttu bizi - mi dediniz? Evet, sen değil ya, demiştir çekiştirmelere bayılan eşin! Ve haklıdır, fakat bizim harcımız değildir unutmak. (Geliyorsa bazı şeyler çocukluktan geçerek.)[21] - Değildir ya, her ayrılışta - zamanla - biraz da yabancılaşma. Çünkü, öyle oldu, sanki araya yıllar girdi. Sanki ben değildim Stuttgart'lara gelen. Çatı altı, akşam saatleri, beraberlikler. Güzeldi, hatırası bir eziyet gibi şimdi: -Güzellikler, mutluluklar yitirilince, gizli bir ezâ da duyulmaz mı? Öyle işte.

Bugün gene yazıyorsam nihayet, Zebra kurtuldu mahbesinden; açığa, özgürlüğe çıktı da, özgürlük âşıkı sizlere de hemen duyurayım, diye yazıyorum. Yakındım, söylendim, Memet Fuat sonunda işi tezleştirmekten başka çare göremedi, apar topar çıkardı kitabı. Böyle bu dünya! Üzerine düşmek gerekiyormuş. Oysa kitabın ilk şiirinin ilk dizesidir "Üstüne düşme yan!" - Yana düşeyim derken ayaza düştüm, kapıların dışında kaldım uzun zaman. Fakat iyidir kapıların dışı da: "Yalnızlık gururu besliyor!"[22]

Size *Zebra*'yı yolluyorum, bir de başka bir şiir kitabı. Ona da çok şaşacaksınız: Schimmel'in kitabı. Yunus'tan İlhan Demiraslan'a, seçme Türk şiirleri almancada. Bu bizim T.C. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığının başarısıdır. Kim bilir mevlevi profesöre ne büyük minnet duygularıyla çıkarıldı. Bir de senin o büyük çalışmalarını düşündüm. Fakat benim "Sevgilerde" ve "Gizli Sevda" şiirlerinin çevirileri - anladığım kadarınca - hoşuma gitmedi değil. Ama asıl bütün kitap üzerine sizin düşüncelerinizi - Önsözü bir yana bırakın - öğrenmek isterim.

.....

Bu mektup yukardaki kadarıyla üç dört gündür cebimde, taslak şiirler arasında duruyordu. Akşamları, yemekten sonra, çok yorgun değilsem, televizyon şerrinden sokağa fırlıyorum. Demin posta kutusunda mektubunuzu buldum (tam benim bu mektubumun tarihiyle: 9.4.1973). Pek sevindim. Hele İnci Hanımın anlattığı rüya: "Bir keramet var içinde".[23] İnsan pek genç

yaşta da ermişlik mertebesine erişir. Alâmetler belirdi. İnci hanım bizim bayanı gördü, kendisini de görmüştür aynalarda. Ben bayanlardan korkarım, korktum oldum olası. Sağı solu belli olmaz onların. Bir cennet, bir cehennem; oysa biz uysal erkekler düz çizgilerde yürüyelim isteriz.

Yazın, ben, Stuttgart--! Bana artık olmayacak hayallerden bahsetmeyin Allah aşkına! "Gördüm felekte *bir* şeb bir dilnişin temâşa!" / Recaizade Ekrem/.

Kâğıdım bitti, şimdi arkası yazılı başka kâğıtlarda sürdüremem bu mektubu. Oysa sayfalar dolabilirdi. "At var, meydan bulunmuş, ellerimizi kaybederiz."[24]

Her şey hava. Yarın. Yarın ya daha yazarım, ya bu yazdıklarım böylece gider. Selâmlar.

B. Necatigil

İstanbul, 21.6.1973

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

Cumhuriyet bayramını bekliyorum. Senin evcek ve rahatça gelebileceğin günleri. Az kaldı, dört beş ay.

27.5.1973 tarihini taşıyordu son mektubun. Gene günler girdi araya. "Az kişi yetişiyor / ancak küçük kayıplarda yerine yenisi".[25] Uzak, yani derya deniz, yani mesafeler büyük kayıplara yol açabilir, tehlikeli. Çünkü mektuplar neyi, ne kadar--?

Wienerwald lokantasına varmadan, iki sokak önce saparak gittiğimiz, bağlık bahçelik evler arasından geçerek gittiğimiz geniş çayırı, orada tahta banklarda oturarak, tahta masalar üzerine konmuş iki bira bardağını hatırlıyorum şu son günlerde hep. Seninle dört beş kere gitmiştik. Temiz, kaynaşmalı yani birbirimizi içten içe anladığımız günlerdi. Geçti.

– Bir büyük kaybım daha oldu bu arada: Tahir Alangu ansızın öldü. Ortaokuldan bu yana dostumdu. Küsüşmelerimiz, kavgalarımız olurdu, ama dostumdu. Dün (20 Haziran) onu toprağa verdik ve gece şu satırları yazdım: "O şimdi ölü / toprağa gömüldü / birkaç kişi içmeye gittik / sonra evlere dönüldü. // Çokları gelmeye utandılar / yaşlıydı ondan ötürü (solcuydu ondan ötürü, sağcıydı ondan ötürü) / toprağa gömdük / sonra gittik içmeye / hayat ölüm götürü".[26]

– Ben bu satırları (az şey ezberimdedir, ezberden neye yazıyorum sana? Şundan: Nâzım'ın değil mi: Aslolan hayattır.) - Ama hayat bizi çokluk öylesine saçma (çevre) yokuşa sürüyor ki! Hava anlarlar!

– Neyse, burada bir parantez açalım, başka şeylere geçelim:

Prof. Brands eşiyle geliyor, geleceğini yazıyor (gelmeyi kabul etti) Ağustos başında ve sanırım üç haftalığına. Benim bu yıl oralarda - ve ilerde oralara - gelmem imkânsız (oysa isterdim Offenbach caddelerinde gece bir başıma dolaşmaları. Ben o caddelerde güzel şiirler yazdım. "Gözlerim yaşarıyor, dön geri bak!"[27] - Neyse, Cumhuriyet bayramını bekliyorum, senin gelmeni. Burada da bulabiliriz öyle caddeler.

– Sonra, üç dört gün önce televizyon, oda anteni geldi. Ben yoktum, büyük kızım Selma almış. Büyük ama küçük daha. Ge-

tirene bir şeyler sormalı, bir şeyler vermeliydi. Bunun üzüntüsü de bana yüklendi.

– Sonra, ben sana Mutluay'ın[28] son kitabını yolladım: *Çağdaş Türk Edebiyatı*. Bu günlerde alırsın.

– Sonra, Schimmel'in antolojisi için tuttum, üstünkörü bir yazı yazdım. Türk Dili'nde basarlar mı, basmazlar mı, ne zaman? Bilemiyorum. - Sonra "Biz buraya saat kaçta gelmiştik / karanlık hâlâ çökmedi.[29] - Gene beraber olmanın serin serpintileri" Bunlar da ilk ikisi hangi kitaptaydı, son satır hangi kitapta? Birer şiirden parçalardır ve bana şu anda ansızın seninle Stuttgart'taki beraberliğimizi hatırlattı.

– Sonra, akşamın hüzünlü saatleri vardır, bu saat onlardan biri. Mektubu sürdüremem bu yüzden. Hüzün! Sen elin değince yaz! Yazarım.

– *Zebra* için üşenmemiş, uzun bir yazı yazmışsın! İşin mi yoktu, Yüksel? Ben artık Ahmet İnam'ın da yazdığı sapa bir Ankara gazetesine, *Çevre* ve *Evler* dönemindeymişim gibi şiirler yazıyor, veriyorum. Büyük dergilerde görünmem göze batmaya başladı. Kendimi unutturmaya çalışmayı da göze almalıyım, vakti!

– Gelinimiz İnci hanıma, çocuklara, evden eve selâmlar, sevgiler. "Biz seninle o çayıra ne zaman gitmiştik, Karanlık hâlâ çökmedi."[30]

B. Necatigil
21.6.1973

İstanbul, 21.11.1973

Sevgili Yüksel,

14 Kasım tarihli mektubunu aldım, cidden batılı olduğunu bir kez daha anladım (Şu anlamda: Batılı dakiklik ve titizliğine sahip). Mehmet Bayrak'ın (kimdi, hatırlamıyorum) lâübaliliği sinirlendirmiş seni. Ben emanetleri alamazsam üzülürüm diye düşündün her halde. Oysa gereksiz! Ben çoktan alıştım her şeyi olduğu gibi kabule. "Kayıplar gururu besliyor."[31] - Nevzat da düşmesin gözünden! Kaç kişiydik Stuttgart'ta o unutulmaz kısa beraberlik süresince? - Evet, yolladığın kitaplar vb. daha aylarca elime geçmeyebilirdi. Fakat... Faruk Nafiz Bey'in cenazesine gittiğim gündü. (11 Kasım Pazar. İki gün sonra da Cenazeler diye bir şiir yazdım). Bizim geleneksel günahımızdır. Kim varsa cenazede yakınlardan, dostlardan.. gömdükten sonra gider, içeriz, gömülen dostun hatırasına. - O gün eşten dosttan ancak sonraki nesilden iki kişi gördüm: Mutluay ve Ümit Yaşar. (Yeni Ortam gazetesi koca şairin ölüm haberini üç gün sonra verdi, vatan haini miydi bu adam?) - Bu kez Ümit Yaşar götürdü. Öğle üstü bir yerde biraz bir şeyler içtik. Dönüşte Mutluay'la ben Nişantaşı'ndan Harbiye'ye geliyorduk. Pazar. Nevzat Üstün'le karısına rasladık. Rauf, Levent'e evine döndü; biz Nevzat'larla evlerinden tarafa, Taksim'e doğru yürüdük (Ben oradan Kocamustafapaşa'ya Şipal'e gideceğim). Yürüyorduk, Nevzat demez mi: "Yüksel'den bazı şeyler var sana. Eve gel de vereyim!" - Evine girmedim, Şükran hanımla aşağıda bekledik, o yukarı çıktı, emanetleri bir kâğıda bile sarmadan, dağınık, bir delikanlıyla - bir çocuk, belki kapıcının oğlu veya kızı - gönderdi aşağı. Şükran hanım inceden güldü. Aldım hâsılı gönderdiklerini, en çok da doktora tezine sevindim, tebrikler! - Hiç kızma, Yüksel! Hiçbir zaman hiçbir şeye kızmamayı öğren! "Eğildiğimdendi alçak kapılardan benim sessiz geçişim!"[32] -

Ben şimdi sana çok daha vurucu bir haber vereceğim: Almanya'ya bir ay önce *Tûtînâme*'nin almancasını sipariş etmiştim. Gelen kitabı almak için giderken, birden aklıma esti, yanıma senin *"Moderne türkische Lyrik"* antolojisini aldım. *"Das Papageienbuch"*u alıp parasını ödeyince antolojiyi gösterdim, sor-

dum: "Bu kitaptan var mı sizde?" - İlk kez görüyordu İstanbul'un hemen tek alman kitapçısı Franz Mühlbacher kitabı. "Rezil Erdmann parti parti Die Rache der Schlangen'ı[33] gönderir hâlâ! Ama bu kitap... hayır, hayır hiç gelmedi, hiç!" - "Nasıl olur, elli şair var en az. Önemli bir kitap, Bakın!"

Baktı uzun uzun ve hemen not aldı sipariş için. Ve azizim Yüksel, senin antolojin, çıkışından ancak iki sene sonra ilk kez gelecek İstanbul'a! Fakat bu bir rezalettir!

Hiçbir şeye kızmamayı öğrenelim, kuleler fil dişidir, susalım ve lütfen.. biraz derviş olalım! "Yürür asfalt ovalarda abdal!"[34]

Hele bizi anladıklarını söyleyerek böbürlenmeyenlerle daha iyi anlaşıyoruz, hele uzaktalarsa! Haklı değil miyim?

Dörtgen sevgiler, selâmlar.

B. Necatigil

Not: Bayan Pazarkaya'nın Tapir başarısını da tebrik ederim. Ama nerde Sezer Duru'nun canlı kıvrak türkçesi, nerde Tapir'deki "Wörtliche Ubersetzung!"
Dostlara da takılamazsak patlarız sıkıntıdan.

İstanbul, 28. 2. 1974

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

Avrupalı olamadım, olamayacağım: Cevaplarda hep gecikiyorum, hep. - İki ay dolmak üzere, 3 Ocak 1974 günlü mektubunu alalı. Günler geçiyor. - Geçtiği kadar var daha bir derviş.[35]

Geciktim, Ahmet İnam'a da senin aracılığınla teşekkürde dahi. Yazısında bana da yer vermiş olması - anlayışla -, beni çok sevindirdi. Her şey bir "Teyel" olmuyor mu sonunda? Çift dikişler dahil.

Ne zaman geleceksin? - Meşhur şarkıdır. Gel, özledim. Zamlardan biri de dost özlemleri zammı. Hepsini umursamayabiliriz sonuncusu fena!

Avrupalarda çok dolaştım, şimdi Asya'ya dönüyorum. Her şey aslına döner = Ein jedes Ding kehrt zu seinem Urspring zurück. - Horasan erlerinden biri olmak üzere de *Tûtînâme*'ye çalışıyorum. Söz şuraya geldi, yeridir: Tesadüf, acaba sende "W. Eberhard - Pertev N. Boratav, *Typen türkischer Volksmärchen,* Wiesbaden, F. Steiner Verlag, 1953" künyeli kitap var mıdır? Şu sıra gerekliydi bana. Buradaki Alman kitabevine sipariş etmiştim (10 Ocak 1974) ama bugüne dek gelmediğine göre, muhtemeldir, mevcudu tükendi! - Neyse, önemli değil. Varsa. *Tûtînâme*'yi Mart sonunda teslim edeceğim için.

Biz, karı koca çok üşengeç olduk. Karım benim huylarımı aldı. (Erkekliğin bu kadar zaferi olsun!) - İnci hanıma ve sana, benim selâmlarıma kendi sevgilerini eklememi söyledi.

Sizin, orada Almanlarla bir selâmlaşmanız vardı. Çüt! mü derdiniz, neydi? Benimki son aylarda Horasan.[36]

Horasan, Pazarkaya'lar! Dünya, Vedâ!

B. Necatigil
28.2.1974

Knokke, 29 Ağustos 1974
Perşembe, Saat 12.

Azizim Yüksel Pazarkaya,

Bu satırlar Belçika'dan, denize çok yakın Knokke'deki "The Links Hotel"den yazılıyor. (Telefon: 60 14 73). Tahsin Saraç'la yanyanayız. Çok şaşırdın değil mi? Tahsin için değil şaşırman, benim için, beni düşünerektir. Çünkü fransızca bilmediğim malûmun (hatta almanca)! Önümüzde viski bardakları. Onun için böyle rahat yazılıyor. Tahsin'le olmasaydım ben bu mektubu dönüşte İstanbul'dan yazardım, onun ısrarıyla yazılıyor. Dedi ki: "O kadar yakınında buradan Pazarkaya'ya yazmazsak ve sonra buralara geldiğimizi duyarsa çok güvenir!" Bu yüzden bir candan selâm niyetine yazılıyor.

Sürrealizmin 50. yıldönümü dolayısıyla ve nasıl olduysa T.C. ikimizi Türkiye delegesi olarak buralara yolladı. 5 günlük Bienal, 2 Eylül Pazartesi sona eriyor. Biz 3 Eylül salı buradan ayrılacağız. 4 Eylül çarşamba günü Brüksel'den Türk Hava Yolları öğlen uçağıyla İstanbul'a uçmak zorundayız. Ancak bir gün için ve yakınlığı dolayısıyla Hollanda'ya bir giriş - çıkış ve küçük bir gezi mümkün bizim için.

Bu durumda oralara gelip sizinle özlem gideremmemek ve gözlerinizden öpememek zorunda olduğumuz için (önemli: olduğum için) özür dileriz (önemli: dilerim, çünkü Tahsin, ki seni ve Asena'yı[37] çok seviyor, biliyorum). O, gelirdi, ama ben serüvenden ürkerim bilirsin. Horasan!

B. Necatigil

İstanbul, 8.1.1975

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

Geçerken günler. Boyuna hatırlamak eski dostları. Gerçi eski dostum değilsin, ama hepsinden de eski, denenmiş bir dostumsun! Seni hatırlamadığım bir gün, hemen olmuyor hiç. Hele akşam saatleri. Daralmalarda. Gözümün önüne geliyorsun, gözlüğün, ince çizgilerinle hep öyle kal, Yüksel, şişmanlama!

Yine utandırdın beni. Alaturkayım. Bayramlar, yıl başları: Ömrümce düşünemedim vaktinde davranıp tebrikler yollamayı. Utançları yaşamak da bir besindir.

Dedikoduya kayan mektuplar, bana göre değil. Hayat kısa, sanat uzun. Salim Şengil bayılır kaynatmaya. Oysa ince ipekli, deterjanlarda kaynatmaya elverişli midir? Ellerinde büyük imkânlar olanların sanattan kaytarmalarına içerliyorum. Katlanmak zor hayata. Her durumda. Kaytarmışlar nasıl katlanır?

"Ağaca Takılan Uçurtma"[38] iki nüsha, diğer çocuk kitaplarıyla tek pakette geldi. Teşekkürler. *"Aydınlık Kanayan Çiçek"*[39] de açar elbet. Ve "aydınlık" kelimesinin hem sıfat, hem isim olarak düşünüldüğünü kaç "kişi" anlar. Sipariş "Hörspiel" kitabıyla iki "Gedichte"yi de aldım. Kalan *Gedichte*'leri ne diye saklıyorsun, imha et, gitsin! Ne işe yarar bundan sonra?

Erdmann'ın[40] çıkardığı *Die Türkei* gelmedi, gelince bir yazı yazmak, o yazıya *Uçurtma*'yı da katmak isterim.

Ben asıl *"Aydınlık Kanayan Çiçek"* kitabını merak ediyorum. Kanayan çiçek midir aydınlık, yoksa çiçek aydınlık aydınlık mı kanamakta?

Mektubun 22 Aralık 1974 tarihini taşıyordu. İstediğin adresleri bildirmekte çok mu geç kaldım? Ülkü Tamer Cem Yayınevi üstündeki Karaca Bürosu'nda çalışıyor, Aziz Nesin de sık sık uğrar Cem Yayınevi'ne. Yani Tamer ile Meral Çelen'in adresleri Cem Yayınevi, Ankara Caddesi, İstanbul'dur. Rıfat ve Afet Ilgaz'larınki: Toplumcu Yayın Birliği, Nuruosmaniye Caddesi, Yavuz Apartmanı, Cağaloğlu, İstanbul.

– Prof. Spies'ten bir mektup aldım (Varlık, Aralık 1974'teki yazı dolayısıyla); ona şiir kitaplarımı yıllar sonra, bu defa göndermiştim. "Besonders reif und grandios finde ich die Gedich-

te in *Zebra.* Ich habe nicht die poetische Ader, um sie formschön ins Deutche zu übertragen. Aber Annemarie Schimmel hat diese poetiche Gabe. Sie müsste diese Gedichte ins Deutsche übersetzen. Da sie zur Zeit hier ist und ich sie sehen werde, will ich mal mit ihr sprechen."[41] diye yazıyor Spies. Bu satırları okuyunca seni hatırladım. Sen de beğenmiştin *Zebra*'yı. Yazdındı da galiba. Evden eve sevgiler selâmlar.

Behçet Necatigil

İstanbul, 12 Mart 1975

Dost Pazarkaya'lar,

10 Mart tarihli kısa mektubunuzu ve sünnet düğünü çağrısını, şaşılacak şey, bu gün aldım. Mektupların hiç böyle bir iki günde geldiği yoktu.

"Uyandırmazsan uyanacak değil!"[42] Birden her şeyi bir yana itip şu satırları yazıyorum, yoksa gene kalır.

"Tanrı onları dört gözden ayırmasın, hiç biri anne baba yokluğu bilmesin!"[43] Hey gidi Utku, hey gidi Toygar! İlk mürüvvetleri. Torunlarınızı da birlikte büyütesiniz!

Aziz Pazarkaya'lar! İki aydır başımı kaşıyamaz oldum. *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nün yeni baskısını hazırlama işlerine Milliyet Yayınları Roman armağanı jüri üyeliği karıştı. Ondan ona. Sıkıntı. En az yirmi günüm gitti o manüskrileri okumaya. Hele şimdi, müracaatımızdan, dilekçemizden yedi yıl sonra, iltimassız, normal yoldan ve neden sonra eve telefon geldi, öğrenen telefon eder oldu. Düşünün halimi: Elveda kaçmalar ve özgürlük dönemleri! Yahu; Yüksel, radyo oyunlarımı Stuttgart Radyosu'na verdiğini yazıyorsun; yüzüm mü kaldı? "Israra ne hacet yine bülbül" / Ahmet Haşim /. Bilseydim böyle yapacağını, üçüncü oyun da teksir edilmişti, onu da yollardım sana. Elim değerse yollarım, bulunsun, dursun sizde.

Uzun hikâye, Almanya'da altı yıldır müzik öğrenimi yapan bir genç (Mehmet Ergüven / Münich), Varlık aralık sayısındaki yazımı okumuş, bana bir mektup yazıp bir öneride bulundu ve *Kindler Literatur-Lexikon,* cep kitabı baskısı, 25 cilt, karşılığı Türk parası olarak burada ödenmek üzere, azamî indirimle aldı ve getirdi. Muazzam bir eser. Pek makbule geçti. Sen de edindin mi bilmem. Türk Edebiyatı'na ilişkin maddelerin birçoğunu da Nihal Atsız'ın eşi Bedriye Atsız yazmış; demek Almanya'da.

– Karıma bir Alman yolculuğu görünür gibi. Orada "konuk işçi" bir yeğeni vardır. Yerini tam bilmiyorum şu anda, Düsseldorf yakınlarında. Ay sonunda Huriye hanım, ağabeysi ve yengesi, o delikanlıya gidip, bir ay kadar kalıp geri dönmek

(delikanlının arabasıyla geri dönmek) tasavvurundalar. Bakarsınız çıkagelir size. Ama gene de hanımların işine karışamam ben!

Bu satırlar sadece bir "mürüvvet"i tebrik etmek içindi. Mutlu olsun, kutlarız!

B. Necatigil

İstanbul, 26.8. 1975

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

Celâl Sılay'ın bir kitabının adıdır: *Zamanla Yarış*. – Bu tür kitap adlarından pek hoşlanırım: Emir kipi mi, yoksa "hayatla kavga", "Ahmet'le dargınlık" falan gibi bir isim tamlaması mı, her neyse, zamanla yarış bana göre değil, Yüksel! Zamanla ne yarışabiliyorum, ne başa çıkabiliyorum; hele bundan sonra.

Zira, mektubunu (22.6.1975 tarihli) alalı nerdeyse iki ay oluyor, hâlâ cevap yazacağım. - Bu arada İnci hanım, çocuklar, bir kez geldiler, gittiler. Sağlıklarını gördük, sağlık haberlerini aldık, sevindik. İnci hanım anlatmıştır (biraz da her şeyi alaya alan tatlı anlatımıyla) bizdeki durağanlığı, donukluğu ve çağdışı umursamazlıklarımızı.

Dondum artık, bir yerde, Yüksel! Travers şiirini çevirmiştin: Görkemli müzelerde yitik bir mumya gibiyim ben artık. Fakat iyidir. - Evler değişiyor, beğenilmiyor. Ben hiç değişmiyor, eskiyi beğeniyorum. Yeni evlerde eski evlerdeyim. Dondum. Geçti. Şiirden gayri her şeyi bir otomat gibi yapıyorum: Şimdi iki aydır *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nün yeni baskısını hazırlıyorum. Uzağımda bir iş. Lâkin elden geldiğince ciddi olmalı, iyi yapmalı. Kitabı arayan, soran olmasa da yayınevi bittikçe yeni baskısını istemese, emin ol, sevinirim.

Ben değişen şiiri seviyorum. Yüksel! Atillâ İlhan boyuna değişiyor gibime geliyor. Onun Varlık, Mayıs 1975'teki şiirini onun için sevdim. Kendine ihanet bile olsa, şiir şiir değil midir sence de? Kör değneğini bellemişler, tutarlı oluyorlar da ne ekliyorlar şiirimize?

Halûk Aker'le eşinin Almanya'da oluşlarına sevindim. Halûk'un şiirlerini öteden beri severim (Severdim, bundan sonra ne yazar, bilemem tabii!) - Görürsen tekrar, selâm ve sevgilerimi söyle!

"Bilinsin diye can atıyordunuz / Unutsunlar şimdi"[44] - Bir tarihte böyle bir şey yazmıştım da Memet Fuat, kendini unutturmak isteyen şair gibilerden bir değinmede bulunmuştu. Hoşuma gitmişti. Nasıl olsa unutulacağız, hiç değilse, bunun bilincinde, az hatırlatalım kendimizi. Şimdi sizin orada da taze ceviz

çıkmıştır. Özlemiştim, bekliyordum taze cevizi. Çıkınca hatırladım hangi aylarda sizin oralarda olduğumu.

Hiç belli olmaz, yıl sonuna doğru - hayır, kendim gelemem ya - bakarsın yeni bir şiir kitabı yollayabilirim sana.

Eylüle giriyoruz. Ziya Osman günleri başlar yakında: "İşte bir kerre daha harab oldu bahçeler."

Hasretler, sevgiler! Kusurlarımız olduysa bağışlasın İnci hanım.

Gün ola, harman ola!

B. Necatigil

Beşiktaş, 28 Ocak 1976

Sevgili Yüksel,

Kimin eli değerse yazsın, gecikmek hiçbir zaman unutmak değil çünkü aramızda. Doluyken anılarla, geri gelmez, tekrarlanamaz günlerle.

Bu sefer gecikmesiz yazıyorum (sayılır), mektubunu 4 Ocak'ta almışım.

Aya Uçan Minare'nin[45] SDR'de oynanacağı haberine çok sevindim. Mektubunun peşinden Südfunk'un 1975/76 yeni radyo oyunları basılı programı da geldi, orada da sana ayrılmış bölümü okudum, kıvanç duydum. Beyaza varan geçitlerde takıldığımız oluyor ya, sonunda ulaşıyoruz. İyidir.

Yeni Dergi'nin çıkacağı yok. Şimdi onun yerini Soyut dergisi alıyor. Dr. Halil İbrahim Bahar ve Sait Maden, derginin güçlenmesini istiyorlar. (Ben de ancak ya Varlık'a, ya da Soyut'a şiir veriyorum Yeni Dergi kapanalı.) Soyut'a yazı göndersene, sevinirler. Ben de aracılık edebilirim dilersen.

Yazın gelebileceğin haberine de çok sevindim. Ama hemen peşinden, askerliğe alınmanızın galiba ekim veya kasıma ertelendiğini duydum, canım sıkıldı. Gene mi gecikecek bu istasyonsuz trenin, yani bir hayat durağının geçip gitmesi, aradan çıkması?

Çıkmak dedim de: Benim *Kapalı Çarşı - Zebra* kitaplarından seçmeler Hürriyet Yayınları'ndan nihayet çıktı. Adı: *Sevgilerde*. Dört beş gün önce yolladım sana. Bu mektupla birlikte geçer belki eline. Bakalım nasıl bulacaksınız? Ön ve arka kapak, bana gösterilmeden basıldı.

Sevgili Yüksel, her zaman, hele uykuların eşiğinde gözümün önündesiniz. Artık, Feuerbach çevresi sokaklarını binaları bir bir tekrarlamayı aşırı, hastalıklı bir romantizm saymaya başladığım için, sırf bu yüzden, 1972'nin o güzel yaz aylarına kalem değdirmek istemiyorum. "Anlatınca bazı şeyler ölüyor."[46] - Hepsi, dipteki odada hapis.

Sizler de iyisiniz ya, iş onda! Boş verelim iyiliklerin dışında kalan şeylere. Bazı anılar iyidir.

Bizlerden nice selâmlar, sevgiler sizlere.

Bildiğin
B. Necatigil
28/29.1.1976

İstanbul, 20.5.1976

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

Yakın çevreye bölünmelerle, sanat alanında küçücük, kişisel bütünlüğümü koruma çabaları arasında bocalıyor, havamı yitiriyor; dostlukları, mektuplara cevapları geciktiriyor, ya da âdeta unutuyorum. Bu satırlar, hemen cevap vermeyi çok istediğim, 28 Mart tarihli mektubunu (çünkü artık İstanbul'a gelmenin kesinleştiğini yazıyordu) bugüne kadar "gündem dışı" bırakışımı bağışlatma çabalarıdır. Hoş, senin de benden geri kalırlığın yok! Yalnız, bir fark var arada: Sen "görevle" de olsa yolculuklara çıkabiliyor, - sözüm İnci hanımın rind - neşeli meclisinden dışarı - içindeki gizli türküyü kalabalıkların abartmasında daha net, daha berrak duyabiliyor, dinliyebiliyorsun! (Acaba?) - Bende o şevk de kalmadı. "Teyel" şiirimi asıl şimdi yazmış gibiyim. Bir miskinlik, bir uyuşukluk, bir ölü-çizgi! Altmış yaşına basmanın getirdiği bu! Yılların götürdüğüne karşılık getirdiği! Gitsem (hem gidebilir miyim), arasam (aradığımı eski yerinde bulabilir miyim) ve vazgeçmeler. - Kâmuran Şipal'le yetiniyorum. Onun bir engeli çıkmadıkça, haftada bir, İstanbul kapılarından Yedikule'de, işte biraz bir yerde oturmak ve ayrılmak, çıkınca, yollar, dünya![47] Ben şimdi senin, bu yazdıklarımın çıkış noktası mektubunu açıp da, orada yazdıkların üzerine bir bir düşüncelerimi belirtmeye kalksam ne değişir? Her söylediğin, benim de katıldığım, paylaştığım görüşlerdi. Seni zaten neden bu kadar sevdim? Beni almancaya çevirdiğin için mi? Yabancı bir dile çevrilmemiz bize ne kadar ve ne kazandırır? Hem sonra, şöhret beni her zaman korkuttu: ilgi yetiyor.

Sen gel hele, Yüksel! Geç şu tılsımlı eşiği! Sayılı günler tez geçer, ondan sonra huzur kökleşecek, göreceksin! Geleceğin günü, iniş saatini bildirirsen karşılamaya gelirim. Bizim evde bir ayarlama yaparız. Bizim hâne o sıralarda Parkköy'de olur. Ev boştur, beraber de kalabiliriz.

Berlin'den geçen güz Prof. Egon Eichgrün gelmişti. Zeyyat Selimoğlu tanıştırmıştı, bir yerde yarım saat kadar oturduktu. Bir iki ay önce aldığım mektupta, Eichgrün, yaz sömestrinde, uzun süreli bir Füruzan semineri yapacaklarından söz ederek,

benden bazı kaynaklar istedi. Dilediklerinin çoğunun fotokopilerini yolladım, fakat içerledim doğrusu! Füruzan'ın bu işi, yani kendi işini kendisinin kotarmamasına içerledim. Nedir yani? Yok mudur kendisinde, kendisi için yazılanlar? Bu istiğna bir acayip durumdur ki, birçok edebiyatçılarımızda görülür. Yahu! Dış ülkelerde yapabiliriz numaramızı, ama burada kim kimi tanımıyor? - Gene de bir işe yaradığımdan ötürü sevinçliyim!

Bizim çocuklar büyüdü, yani ev büyüdü. Geldiğinde uzun uzun anlatırım ya, Selma'yı evlendirmenin arefesindeyiz. İki emekli, ana-baba. Bir yanda ödenmesi daha bitmemiş bonolor. Ne yapabilirdim? Ahmet Mithat Efendi'nin çok eski (yani latin harfleriyle basılmamış) romanlarına yumuldum. Ek gelir. Haftalık bir iki radyo oyunu uygulaması, en kolay çare! İş iştir, Yüksel'ciğim!

Ama varsa yoksa şiir. Şiirden gayrı ne var soluk alınacak? İsmimin şiir dışında hiçbir kalem ürünü altında görülmemesini isterdim!

Geldiğinde - (İnci hanım evi tarif eder ya, gene de telefon numarasını not et: 611353) geldiğinde, inşallah evde olurum (Yani önceden haber vermezsen! Ama muhakkak haber ver!) Küçük kızın (Ayşe'nin) üniversiteye giriş imtihanları. İkisi de okullarını bitirdiler, ki bu da büyük bir mutluluk; bütünlemelersiz bitirmeleri okulları. Yüzümüz kara çıkmadı. - Hepinizin gözlerinden öperim. Sağ, esen kalasınız. Huriye de bu içtenliğimi paylaşıyor, söylemesem de olurdu.

B. Necatigil
20.5.1976

İstanbul, 10.12.1976

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

Ankara dönemi bittiğinde senden bir haber çıkmayınca hemen ve sessizce Stuttgart'a döndü, diye düşündüm. Haklısın! Meşhur sözdür: Tanrı insanı evinden, çoluk çocuğundan ayırmasın! Bu çevrenin dışında her yer gurbettir, ve hele uzun beraberliklerden sonra, kısa bir süre için de olsa, zordur gurbet. Sen de benim gibisin, biz ki içimizdeki gurbete bile kolay katlanamıyoruz, dışımızdakiler daha da çetin!

Neyse, geçti ya! Artık kendini toparlamışsındır. Yalnız, merak da etmedik değil, hasta falan olmadın ya? Belki bir haber alırız sağdan soldan diye bekleyerek ben de bugünü buldum, yani çok geciktim yazmakta, bağışla!

İyisiniz ya? İnci hanım, çocuklar? Hâlâ oturmamış günün şartları elinde oyuncak kısıtlı bir hayatın içinde huzursuz telaşlı sürüp gidiyor bizim ömrümüz. Ne sevdiklerimizi ağırlıyabildik geçtiklerinde, ne onların unutulmaz iyiliklerini karşılayabildik bugüne kadar. Bütün yaptığımız, kusurlarımızın utancını susmalarla kendimizden bile gizlemek oldu. Her neyse, şairleşmenin sırası değil! Bilmezden gelmek bazı şeyleri - iyidir.

Geçti hiç değilse! Ara sıra yaz bari. Artık içiniz rahattır, bir sıkıntı atlatıldı çünkü. - Hepinize selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil

İstanbul, 10.4.1977

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

Acele kaydiyle 26.3.1977 tarihli mektubunu alınca, bir önceki mektubuna (27.12.1976) cevabı üç aydır ertelediğimi hatırladım. Nasıl oldu, oldu! Neler girdi araya, girmiştir bazı şeyler: Hastalık gibi. "Teyel" şiirindeki ruhsal durum gibi, ne bileyim hepsi. Onları bir kalem geçiyorum da, bu son mektubunla unuttuğum güzel şeyleri hatırlattın bana: Mesafeler, başka yerler, hayatıma renk ve anlam katmış da uzun zaman unutulamamış, etkisi hâlâ süren âşina-uzak kentler, heyecanlar, tedirginlikler... ile gene havalandırdın beni! Kapalı pencereler bahara mı açıldı, kışlara mı bilemem! Kağşamış, tahtalarla zorbelâ çivilenmiş bir pencerenin yeniden kasırgalara açılması gibi âdeta.

Bana "Gene Almanya'ya gel, çağrılacaksın!" diyorsun! Ah, Yüksel, bir kez geldim (72), boyumun ölçüsünü aldım, yeniden mi aylarca sürecek bir pişmanlığı yaşatacaksın bana? O zaman fazla renk vermedim, ama sen bir de içime sormalıydın! Kökü çok derinlerde, acayip korkular yüzünden: almancayı rahat ve iyi konuşamadığım korkuları yüzünden, beş yıl önce, Almanlardan nasıl kaçtığımı unutmuş gibi, beni gene o yokuşa sürüyorsun? Bir seminer, bir hafta, üstelik Türkiye delegelerinden biri olarak! Bu, Tahsin Saraç'la Belçika'lara gitmemize benzer mi! Gerçi, beş yıl önceki gibi sıkıntılı durumlarda siper, destek olursun bana; ama daha ehil kişiler, daha rahat kişiler varken neden ben?

Şimdi burada bir parantez açıyor, kendime tekrar dönmek üzere ikinci kişi sorununa geçiyorum: Aklıma ilk gelen Yaşar Nabi bey oldu. PEN Club başkanı (veya genel yazmanı) olarak ve diğer bazı uluslararası kültürel üyelikleriyle, bu gibi pek çok kongreye, seminere katılmıştı, çok iyi fransızca biliyordu, "aranılan adam"dı. Ona gittim, durumu anlattım. Ama hemen almanca bilmediğini öne sürerek (bu, inandırıcı bir sebep olamazdı elbette) özür diledi. Mektubunu da okuttumsa da, kesinlikle, hatırlanmamasını istedi. Bu arada senden söz etti (Şimdi bu satırlar özellikle özeldir:) Senden şikâyetçi oldu, Varlık'a yazı göndermeyişin üzerinde durdu. "O bana bir şeyden dolayı kırgın,

fakat neden dolayı bilemiyorum!" dedi. Ankara'da askerliğini yapıp Almanya'ya döndüğünü söyledim. "Bu daha fena!" dedi. "Bir kere olsun bana uğramadı. Bir şeye gücendi ya, nedir bilemiyorum!" --İmdi, Yaşar Nabi beyin bu seminere katılmayı yekten reddedişinin sebebi, senin onu "yazıca" boşlamış olman mıdır, yani Varlık'a yazı göndermeyişin midir,bilemem!- - "Peki, kimi tavsiye edersiniz?" dedim. "Almanca bilir, Zeyyat Selimoğlu!" dedi. "Ama," dedim. "Edebiyat tarihçisi gibi olan biri olmalı az çok!"-- Öyle ya, bu önemlidir: Oraya gelecek kişinin, 25 yıllık edebiyatımız üzerine genel bilgisi veya dolaylı da olsa bazı çalışmaları olması gerekli değil mi? Gene, imdi, bu durumda aklıma Rauf Mutluay geliyor, ama o da pek az fransızca bilir. (Yahu, yabancı dil şart mı?) Bir de Hilmi Yavuz geliyor, iyi ingilizce bilir. (Not: Ben Yaşar beyden gayrı kimseye açmış değilim haberi)

Şimdi açtığım büyük parantezi, ikinci kişi parantezini kapatıyor, gene kendime dönüyorum: Ben ancak, az buçuk bildiğim almanca gizlenmek şartıyla, yalnız türkçe bilen yaşlı bir sanatçı, 25 yılın Türk edebiyatını az çok izlemiş, Kim Kimdir'vârî bir ansiklopedik sözlük ve bazı jüri üyelikleri dolayısıyla izlemek zorunda kalmış, tarafsız bir okur olarak çağrılırsam, eh masraflar da örgütçe karşılanacak, o takdirde, gelebilirim. Ama tabî hazırlıklı gelmek de gerekir: Prof. Brands'ın sağladığı bursla gelirken, hatırlarsın, "1945'ten günümüze modern Alman edebiyatından Türkçe'ye çeviriler" diye, 20-25 sayfalık bir rapor hazırlamıştım (Bir yerde yayınlanmadı, demek ki yetersiz bir çalışma). Onun gibi, söz konusu bu seminer "Balkan uluslarının 25 yıllık edebiyatı ekseninde" oluşacağına göre, bu 25 yılda Balkan uluslarından türkçeye çeviriler diye bir tanıtma hazırlamak fena mı olur? Böyle bir çalışma, toplantılardan birinde okunsa ilgi çekmez mi? Ve sonradan bu seminerin verileri bir kitap halinde basılacak mı? Bence ortak bir kitap çıkarmalıdır örgüt, ne dersin? Sonra, aklıma gelen konulardan biri (ki bu daha zor) Balkan uluslarından türkçeye çevirilerin de ışığında, o ulusların edebiyatlarıyla Türk edebiyatında ortak yanlar, ortak doğrultular? Diyelim, ben bu konularda az çok hazırlandım, 25 yılın Türk edebiyatına toplu bakış konusunu da İstanbul veya Ankara'dan katılacak diğer arkadaş (ki benim, meselâ Rauf Mutluay'la iş birliği, iş bölü-

mü yapmam, karşılıklı yardımlaşmamız mümkündür) hazırladı, sen de Türk ekibi başkanı olarak, kendi katkıların dışında her ikimizin tamamlayıcısı, sözcüsü olarak kurdun orkestrayı diyelim, geriye ne kalır? Şu: Acaba biz buradaki iki kişi bu çalışmaları gereğinde üstlenebilir miyiz?İkinci arkadaşın seçiminde de bu noktaya kesinlikle ağırlık verilmeli, değil mi? Yoksa oraya, bir gözlemci, bir dinleyici olarak (gibi) gelmek, utandırır insanı. Bu, Tahsin Saraç'la bizim Belçika'lara gitmemizden çok farklı bir iş. Sorumluluk işi.

Bütün bu düşüncelerimi Pulat Tacar'a[48] da bir bir anlat! Onun tavassut ve güvenini boşa çıkarmaktan da ürkerim!

Durum ve önerilerim bunlar! Serinkanlı düşün, ve benim kesin konuşmadığımı bil! Yani sizin, bu açıklamalarımdan sonra bambaşka düşünceleri önermeniz de mümkün! Ben sadece olasılıklardan birkaçı üzerinde durdum. Tahmin edeceğin tereddütlerden ötürü de mektubu sanırım en az bir hafta geciktirdim. İkizli, dördüzlü selamlar, sevgiler.

Not: "İş mektubu" olduğu için daktiloyla yazdım, kopyasını alıkoyacağım ki, hatırlıyabileyim sonradan, neler yazdığımı.

B. Necatigil

İstanbul, 14.6.1977

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

19.5 tarihli mektubunu 3 Haziranda aldım. 1 Haziranda da Südosteuropa-Gesellschaft'tan (München) resmen bir çağrı geldi (Prof. Dr. Necatigil adına! Yahu, şimdi ben nasıl tashih edeceğim bu havadan payeyi?) Çağrıda "18. Uluslararası Yüksek Okullar Haftası'nın 3-7 Ekim tarihleri arasında Tutzing (bei München)'de yapılacağı bildiriliyor ve kabul cevabım bekleniyor. Sana bu mektubumla birlikte, onlara da olumlu cevabımı postaya atacağım (artık dönmek olmaz!). Referat konusunu şöyle yazdım: "2. Dünya Savaşı'ndan bu yana, Alman edebiyatından türkçeye çeviriler ve bu süre içinde Almanya'da Türk edebiyatı" - İkinci bölüm, Prof Brands'tan, senden ve Kindler-Lexikon'dan bahsedebilmem için bir vesile olacak.

Mektubunda: "yeni bir çalışmaya girmen, kesinlikle gereksiz!" deyişin yüreğime su serpti de onun için bu konuyu yazdım onlara. Geniş zaman ve araştırma isteyen çalışmaları artık gözüm almıyor. İyi ki düşündün beni. İstanbul'dan katılacak ikinci delege ne yapar, bilemem. (Keşki bu kongreye Tahsin Saraç'ı da önerseydin! Nasıl olsa sana güveniyoruz.) Peki ama, Yüksel, istedikleri 30-45 dakikalık o raporu almancaya kim çevirecek? O noktayı sükûtla geçiştirmişsin. Ne yapayım, senin vaktin elvermezse İnci hanımdan niyaz ederim artık. Başka çarem yoktur.

Yaşar Nabi beyi yakınlarda görmedim. Uğradığımda tartışacağım durumu. Şiirde ölçütleri nelerdir bilmem ama; yorum, deneme, inceleme, tanıtma türlerinde düzyazı çalışmaları tercih ettiğini biliyorum. Bu durumda, belirttiğin "yazı"ları basmamış olmasına çok şaştım.

Temmuzda İstanbul'a gelmeyi düşündüğünüzü yazıyorsunuz, elbet çocuklar için de çok iyi olur. Tahsin Saraç'ı da denk getirirsek, İstanbul'da bazı yerleri dolaşırız birlikte. Artık bazı avareliklere senin de alışman gerek.

Halûk Aker'in kitabı için "bizim yayınlarda çıkacak" dediğine göre, eski tasarınız gerçekleşmek üzere, demek ki! Dilerim, gerçekleşir. "Türkiye Yazıları", Cemal Süreya çekildiğine göre, sallantıda mı dersin? Bu işi Tahsin Saraç benimseseydi, sizin ya-

yınlar için de bir tanıtma kapısı açılırdı. Yayın ev - ve kuruluşlarının bir dergiyle desteklenmesi gerekiyor.

İstanbul'da şimdiden temmuz sıcakları başladı. Ben de bu arada, iki yıldır vakit vakit beş on satır ilerletmeye çalıştığım "Temmuz" adında yeni radyo oyunumu bitirdim, İstanbul radyosuna verdim. Belki sizin Türkiye'de olacağınız tarihlerde yayınlanır.

Bu gelişinde ilişki kurulsa da Halil İbrahim Bahar (Soyut) ve Akal Atillâ (Milliyet Sanat Dergisi) ile de tanıştırabilsem seni! Konuşmalar, yazışmalardan çok daha olumlu sonuçlar verebiliyor.

Almanya'dan ne isteyelim, yalnız sizleri görmek. Sağolun, var olun! Gün ola, harman ola! Evcek sevgiler, selâmlar yaz dönemlerinden.

B. Necatigil
14.6.1977

İstanbul, 20 Ekim 1977

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

Geliriz de, uzun sürer kendimize gelmemiz.[49] – Geldim ki, ev dandini. Huriye, bir boyacıyla anlaşmış (Kullanırız bir sözü, ama hangi anlamda),[50] evi badana ettirmeye, kapılara bacalara yağlıboya çektirmeye, salon parkesine de cam cilâ yaptırmaya başlamış! - Gece yarısı ikiye doğru kapıdan girdim ki, salonda boya, badana tenekeleri, fırçalar, yırtık gazeteler - bir yangın yeri gibi. Kendime gelebilmem için "Für einsame Stunden"[51] kadehiyle iki tek atmam gerekti. 15 ekim cumartesi geldim, bugün 20 ekim perşembe. Bütün bu velvele bu akşam bitecek, son olarak parkenin cam cilası tamamlandıktan sonra da 12 saat üzerine basılmayacak. Biz iç odalarda hapis. Ne çalacak kapıyı açmak, ne çalarsa telefona gitmek var. Hâsılı, dalgalı deniz, cuma sabahından başlayarak yatışacak, eski durgunluğuna dönecek, kısmetse!

Akal Atillâ, daha ben dönmeden aramış beni. Koyun can derdinde, kasap et. Dün de telefon etti. Koskoca dergiyi doldurmak kolay mı? Kongreyi sordu, seni sordu, beni sordu. "Yüksel, Tutzing'de neler olup bittiğini yazacak Milliyet Sanat Dergisi'ne" dedim.

– Ya sizin bildiriniz - Konuşmanız?

– Yüksel'den yazı geldiğinde veririm, daha önce vermem. Tek başına yayımlanmasını istemiyorum.

– Varlık'a vermezsiniz değil mi?

– Hayır! Yayımlanması da şart değil!

Akal Atillâ, daha sonra "Çağdaş Alman Şiiri" tanıtmasını sordu. "Yüksel hazırlıyor" dedim. "Ben de bazı şiir çevirileri yollayacağım ona!"

– Hemen yollayın!

– Kendime geleyim önce!

– Ya çağdaş Avusturya şiiri?

– Çok özür dilerim, Akal! Ben, en kısa zamanda *"Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü"*nün yeni baskısını hazırlamak zorundayım. İmkânsız!

– Felâket!

– Değil! Pazarkaya, Alman şiirini hazırlıyor nasıl olsa. Avusturya şiiri de onun bir uzantısıdır. Ayrı bir bölüm olmasa da olur. Ben yazar, Yüksel'den rica ederim gerekirse gene çeviri örnekleri yollayarak yardım ederim Yüksel'e.

Telefon konuşması bu şekilde sürdü. Artık o bölümü de yapmak sana düşüyor, Yüksel! Gerekirse ben sana gene bazı çeviriler yollarım kendimden ve gözüme çarpanlardan. Ben, kesinlikle, yapamayacağımı bildirdim ve bağışlanma dileğim, Akal Atillâ tarafından da kabul edildi.

Ama işte, büyük neden'i yazdım yukarda. Daha masa başına oturabilmiş değilim. Elime aldığım ilk kâğıtlar, sana bu mektubu iletecekler oldu.

Huriye, İnci kızımızın aldığı süveterlerden ve yolladığı hediyelerden pek memnun kaldı. Teşekkürlerini bildiriyor, artık önümüzdeki yaz olsun Parkköy'e gelmelerinizi rica ediyor. O, arka odaların badanalarını bizzat yaptığı için bitkin, perişan. Bense "eski hava"mı henüz bulamadım. "Bu da geçer yâhu!" deyip, elimde bir tespih, kendimi sükûna zorluyorum.

Durum böyle, böyle! On beş gün sürmüş bu defaki Almanya serüvenim için minnet ve teşekkürlerimi sunar, hepinizin gözlerinden öperim. "Geliriz de, uzun sürer kendimize gelmemiz!"

B. Necatigil

İstanbul, 5/6 Aralık 1977

Sevgili Pazarkaya'lar,

20 Kasım'da postaya atılmış zarftan Yüksel'in mektubunu, İnci hanımın "Kızlarımız" yazısının fotokopisini aldım (Artık *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nün bundan sonraki baskılarına bir deneme yazarı hanımı da almak şart. Bu kez baktım da Cmuhuriyet devri edebiyatımız, hikaye türünde hele, beylerden çok, bayanlarla dolu. Şiir dalı da öyle!).

Benim işler üst üste bindi, hani derler ya, başımı kaşıyacak vaktim yok, aynen! *İsimler Sözlüğü*'nün madde madde yeni basımını hazırlamak arasına bir de Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü jüri üyeliği girdi. Bunaldım, ama şeytan azapta gerek. Bizi sıkıntılar paklar. *Sözlük*'te bugün O harfi ortalarına geldim, ama kolon sayfa düzelti ve karşılaştırmaları vb. keza benim üzerimde. Bu ay sonlarına kadar bu iş sürer sanırım.

Bunları neden yazdım? Şundan: Gönderebildiğim Alman şiirleri Günter Eich'inkiyle kaldı. Ama acele etmeye de gerek yok. Sen metinleri, tanıtma bölümlerini hazırlayadur, görüyoruz: İngiliz Şiiri daha birkaç hafta süreceğe benziyor, sonra Amerikan, sonra Fransız Şiirleri. Öyle sanıyorum ki, Alman ve Avusturya şiirlerine şubattan önce sıra gelmez. Eh, ocak ortalarından önce de ben seçme çevirileri yollarım sana. Acele etmeyişim, biraz da (ya da daha çok) bu yüzdendir. "Her şey bir vakti bekler" en sevdiğim sözlerden biridir ayrıca. Sizler bende bahane ve kulp mu ararsınız? Sürüyledir.

Sonuç: Yüksel, sen de hiç acele etme, hazırladığın "30-40 sayfalık ilk parti"yi Akal'a göndermede. Bırak, Fransız şiirini garantilesin hele, ve o senden istesin! Uzakta olduğun için, bu senin daha doğal hakkın.

Yahu, ben daha Tosuner'e[52] bile uğrayamadım, kendi kitabını, senin kitabını yolladı postayla. İkisini dahi okuyamadım. Yani bu *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* sonuçlanmadıkça durotur yok bende. Zaman zaman migren ağrıları geliyor, geçiyor sol kaşım üzerinden. Ama matbaa mazeret tanır mı?

Cemal Süreya'nın "Ecevit'in Şiiri" yazısının nerde çıktığını

saptadım: Milliyet Sanat Dergisi, 96, 6 Eylül 1974. Bu sayı sende yoksa fotokopisini gönderebilirim (ama acelesiz tabiî).

Bana Suhrkamp'tan[53] Erdmann'dan gelen ret cevaplarını da ulaştırdın, sağ ol! İnsan, boyunun ölçüsünü değişik zamanlarda terzi terzi aldırmalıdır, ola ki uzamıştır diye. işte, görülüyor ki, ne yapılsa faydasız. Kara yatınca boyumuzu daha uzun sanırız, görürüz, ama güneşler yanıldığımızı çarpar yüzümüze. Bazı yanılmaları, yersiz güvenmeleri hemen unutmak iyidir.

Münih macerası üzerine Milliyet Sanat ve Varlık dergilerindeki yazıların burada olumlu yankılar yarattı, benim (ve senin), gittiğim gideceğim (olduğun, olacağın) yerlerde her şeyden önce Türk edebiyatını tanıtmayı ödev-görev bildiğimizi kanıtladığı için, haktanırlık-kadirbilirlik adına. Teşekkürler.

Ben sana, belki bir onbeş gün daha hiçbir şey yollayamam, yazamam sana, âcil bir durum olursa sen yaz, o zaman gereği ihmal edilemez.

Sadık Hidayet'in[54] romanı nelerden sonra çıktı, yollarım. Şimdi biraz votka içip "ruhumun derinlerini" dinlemek istiyorum alaturka şarkılarında radyonun. Selâmlar beylerimiz, kızlarımız, kadınlarımız, oğullarımız adına.

B. Necatigil
5/6.12.1977

İstanbul, 15 Ocak 1978

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

(30 Aralık 77 tarihli mektubumuzun uzantısıdır:)[55] Birkaç şiir daha çıkardım. Altında yayın yerleri belirtilmemiş şiirler evvelce çevrilmiş de manüskri halinde kalmış, tekrar gözden geçirdiğim veya yeni çevirdiğim şiirlerdir. Bunlardan uygun olanları kullan incelemende. Hepsini koyman zaten uzatır işi. Kullanmadıklarını ben zaman zaman Varlık'a veririm ya da kalır bende. (Bu iş, benim de yıllar sonra tekrar ve bir süre, çeviriye dönmeme neden oldu hoşlandım, sağol!) - Bu sırada Holthusen'in çevirisine başlamışım da yarıda kalmış bir şiirine rasladım, eski ve atılmamış taslaklar içinde. Kâğıda Insel, s. 68" notunu koymuşum, ama bu antoloji (tam adı?) şimdi bende yok. Şairin iki kitabı var bende: "*Hier in der Zeit*, 1949" ve "*Labyrintischer Jahre*, 1952", ama bu şiir o kitaplarda da yok. Şiirin türkçe başlığı: "Hiçbir Zaman", ik mısrada "Hiçbir zaman bizim değil bu gövde". Tamamını çevirmek isterdim (şimdi olmasa da ilerisi için). Bir yerde raslarsan şiirin kendisine, lütfen bir kopyasını bana gönder!

Bir tarihte Can Alkor (Nietzsche'den *Ecce Homo* çevirisiyle TDK 1970 Çeviri Ödülü'nü kazanmış genç), Rilke'nin *Duino Elejileri*'ni (10 Ağıt) çevirmişti, onlardan da bir iki örnek seçip göndereyim mi? - Nelly Sachs'tan gerçi senin çevirilerin var, Sedat Umran'dan da bir örnek ister misin?

30 Aralık mektubumdaki önerimi düşündün mü? İncelemeni hikâye-roman-oyun geniş tutup bir "Çağdaş Alman Edebiyatı Antolojisi" önerisini?

31 Aralık'ta Tahsin Saraç çıkageldi, başlayacak yayınlarınız için benden kitap istedi. (Radyo oyunu, şiir). "Sen hele ilk birkaç kitabı çıkar, kaç yıldır sürüncemede bu iş!" dedim ve sana çağdaş Alman Edebiyatı Antolojisi hazırlaman dileğinde bulunduğumu söyledim. "Ne diye Derinlik yayınlarına versin, biz basarız!" dedi. Benim karşılığım da şu oldu: "Hele bu yaz bir İstanbul'a gelsin!"

Şimdi aklımda hep şu Münih'teki Balkan Derneği'ne gönderilmesi gerekli metin! *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nün son sayfasını ancak dün Varlık'a teslim ettim. Bugün pazar, yarın son

provaları alıp endeksler bölümünde henüz boş sayfa numaralarını da ekleyip verdim mi, artık bu kitap kapanır.

Daldan dala atlayarak yazıyorum: İstanbul'da şehir içi mektuplar bir haftada geliyor, Almanya'dan da öyle! Bu posta yavaşlığı şaşırtıyor insanı.

Demin Münih Konferansının almanca metnini gözden geçirdim, çok değişiklik yapmış, bazı yerlerini çıkarmışız. Çok karışık, içinden çıkamadım. Zaten sen orada yükümlenmiştin bu zahmeti, sözün vardı verilmiş. Aman Yüksel, bir gayret, verdikleri vâde ocak sonuna kadar, sen mevcut dipnotlarıyla birlikte metni temize çekip oradan gönderiver Münih'e. (Postada ulaşım durumunu o yüzden yazdım yukarıya). Olduğu kadar. Genişletmeye kalksak iş büsbütün uzar.

Milliyet Sanat Dergisi'nin 9 Ocak 1978 sayısındaki Dünya Şiiri eki henüz Rus şiirinde ve 1893 doğumlu Mayakovski'de. Rus şiiri daha en az üç dört hafta sürer. Sonra sıraya Fransız Şiiri girer ve Alman Şiiri'ne tahminim, iki üç ay sonra sıra gelir. - Senden hiç ses seda yok bu iş konusunda. Yalnız, on gün önce 25 Aralık tarihli bir kartını aldım, orada "50 sayfa göndereceğini yazıyordun Akal'a!" Bu işi burada bir başkası yapamaz, Akal seni beklemek zorundadır, gönder diye yazmadı mı sana? Bekliyor ve acelesi yok şu halde!

Yolladığım şiirler (20 Ekim'den beri bu 5. parti) yetmişi buldu. İşine yarayacaklar çıktı sanırım. Ama sen bu işi geniş ve özel (Yani: Milliyet Sanat Dergisi ötesinde) bir geniş antoloji çapında düşün gene de!

– Şimdilik sana başka şiir yollamayacağım. Yazar, yol gösterirsen o başka; o zaman gene işe koyulurum.

İki rica: 1) Önceki mektuplarımda ve bunda sorduklarıma bir bir cevap ver; istenenleri gönderebilmem için.

2) Şu on gün içinde de Münih'e yollanacak "druckfertig"[56] metni hazırlayıp doğrudan Münih'e gönderiver benim adıma. Her düzeltmen, her eklemen kabulümdür, söylemeye ne gerek! (Mektubunda bu beni çok ferahlatacak haberi de beklerim.) Sözlük de benden çıktığına göre, çalışmana katkıları sürdürmek severek yapacağım bir iştir, yeter ki bir açıklama gelsin senden!

Hepinize evcek sevgiler, selâmlar.

B. Necatigil

16.3.1978

Sevgili Yüksel,

Bremen, 4.3.1978 tarihli kartını dün aldım. Eh, kısmetse bir gün de birlikte gideriz Bremen'e. Sen gittin ya, ben de gitmiş kadar oldum.

Münih'e gönderdiğin konuşma, seni bir hayli sıkıntıya sokmuş olmalı. Hep düşündüm, ama ben yapamazdım bunu. Teşekkürler.

İlk 50 sayfayı Çağdaş Alman Şiiri'nden, aldım. Akal'dan ses seda yok. Dedimdi: Hemen isterler işi garantiye bağlamak için. Sonra da bekletirler. Her neyse, sen hazırladın ya, istediğinde ben bu ilk partiyi teslim ederim kendisine. O zamana kadar senden de son kısım gelir. Akal eskiden sık sık yazı isterdi, sipariş verirdi bana. Almanya'dan döndüm döneli ses yok. Fakat ben çok memnunum.

Şimdilerde bir başka sipariş (ve rica) üzerinde çalışıyorum. Türk Dili dergisi, Çeviri edebiyatı özel sayısı için (haziran sayısı) nisan sonuna kadar genel bir tarihçe istedi benden.

Alman ve Balkan edebiyatlarını toparlayabilirim ya, diğer ulusları ne yapacağımı düşünüyor ve çok sıkılıyorum (Bu da geçer yâhû! = Mensch ärgere dich nicht!).

Mayısta sana yeni şiir kitabımı göndereceğimi umuyorum. Oğuz Akkan istedi, hazırlayıp verdim. Ummak bekleyiş de olabilir.

Selâmlar, sevgiler cümleye.

B. Necatigil

Not: Senden Holthusen'in bir şiirini rica etmiştim, *Labyrintische Jahre* kitabında ilk şiirmiş, buldum, arama! Ama şimdi çeviremeyeceğim.

İstanbul, 1 Haziran 1978

Sevgili Yüksel,

(24 Nisan tarihli mektubuna cevaptır:) 10 gün kadar oldu, fazla bekleyemedim, bugün 100 sayfa müsveddeyi alıp gittim Akal'a. O da beni arayacamış. Bedrettin Cömert'in İtalyan Şiiri sona erince, sıraya Alman Şiirini koymaya karar verdi. Olduğu gibi basılması gereğini de hatırlattım. Arkası, dedi. O zamana kadar muhakkak gelir, dedim ve teslim ettim o ilk 100 sayfayı. Durumu şimdi sana yazıyorum. Olduğu kadar, son bölümü de yolla az zamanda. Geçen yıl yaz tatili yapmışlardı, bu yıl tatil yokmuş söylediğine göre.

Bendeki Brecht çevirilerinin başlıklarını sana yazmıştım ben. Ama sende, senden bol bol çeviri olduğuna göre, artık benimkiler gerçekten gereksiz. Avusturya şiirini sürdürmedim, çünkü o şiir çeviri havasını gene bir buldum, bir yitirdim, şimdi soğumak gibi bir şey. Sonra bir sipariş roman çevirisine başladım, bütün yaz bu saplantıya mahkûmum.

İş mektubu bu kadar olur. Ki Akal özür bahane bulamasın, hemen gönder Alman şiirinin sonunu. Özlemler, selâmlar, sevgiler. Stuttgart caddelerine keza.

B. Necatigil

İstanbul, 4-5 Mart 1979

Sevgili Pazarkaya'lar

Ben şimdi, hemen şimdi yazmazsam, diyeceksiniz, demişsinizdir, ne oldu bu adama? Yok bir şey olduğu, bildiğiniz yerinde: Homurtuları, küskünlükleri, içine kapanıp kapanıp içinden çıkmalarıyla, eski yerinde. Peki nedir iki ay geçti, son mektubumuzu (27 Aralık 1978 tarihli) alalı neden sesi, soluğu çıkmaz. Neden şu ki: Bizim medar-ı maişet motorlarımızdan biri, bir sözlüğümüz vardır: İlk baskısı 71'e raslayan *"Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü"*. Neden sonra tükenmek üzere olduğu haber verildi, onu bu kez Tanzimat'tan alarak yeni baskıya hazırlamaya yumuldum, ve kötü bir âdetimdir. Bir şeye kapandım mı, bitirinceye kadar gözüm dünyayı görmez (Dünyaya başka zamanlarda da hep "yarım göz" baktığımı kim inkâr eder, kimin kârı?) - Sebep budur. Neden bu. Ama gene bu, o kararmalarda bazı dostları unuttuğum anlamına alınmamalı! "Az kişi yetiyor" diyen biri için sizler, o beş-altı neferin ilk hanelerinde bulunanlardansınız, Âyâ hoş zamanlardı 1972 yaz mevsimi, sizin yanınızda geçirdiğim o günler. Boyuna bu teraneyi tutturmuş oluşum, hemen her mektubumda o günlere dönüşüm, elbet bir temele dayanıyor. Hikmet burcunda biri artık numara yapamaz, yalan söylemez, içten konuşur. "Kâmildir o insan, ki yaşar hatıralarla" demiş koca Yahya Kemal. Anıları da sınıflandıralım izninizle. Ya da şöyle diyelim: Beni yaşatan tatlı anılardır. Acılarından da zevk alıyorum ya, can korkusu, daha çok tatlılara sığınıyorum. (Besinlerde durum aksi: Şekerlilerden çok, tuzlu bisküvileri her zaman yeğlemişimdir). Ve 1972 yazında Stuttgart benim için ..., neyse uzatmayayım, işte öyle.

İnanır mısın, benim yeni bir kitabım çıktı: *Bile/yazdı.* Nasıl bir kitap? Şiir değil, şiirimsi - düzyazı vb. Eve alıp geleli bugün (bugün 4 mart) nerdeyse iki hafta, açıp bakamadım bile. Bilesiniz kimseye postalamadım henüz, yollasaydım ilk göndereceklerimden biri siz olurdunuz. Ne zaman davranırım, belli değil. (Siz hiç böyle "alaturka" adam gördünüz mü?)

Biraz da âfâkıyat; Stuttgart'tan 27.12.1978 posta damgalı bir yılbaşı kutlama kartı almıştım (ev adresine hem de!), el yazısıy-

la bir kart: M. Bayrak imzalı. O gün bugün bende bir meraktır (kart duvarda asılı hâlâ), bu M. bir tarihte hikâyelerini dinlediğimiz o çok yetenekli hanım mıdır, hani övgülerim yadırganmıştı İnci Hanım'ca? Eğer tahminim doğru ise, bağışlasın sayın eşin, hatırlandığım için yıllar sonra Almanyalarda bir bayan hikâyeci tarafından, pek mutlu olacağım!

İki: Halûk Aker'in Almanyalardan yollamak lutfunda bulunduğu *Sürgün Hızı* kitabının (topluca okuduğumda) bende bir yaşantı birliği (= Einfühlungsgefühl) yaratamadığını, esefle belirtmek isterim (Nitekim o yüzden, içimden gelmedi, teşekkür mektubu yazmak şaire). Bu gencin Türk şiir tarihinden haberdar olmayışı fena. Hiç değilse Cumhuriyet'ten bu yanaki atılımları bilmesi beklenirdi. Şematik, kurgusal şiirler, yani "masabaşı" şiirleri. Gel de Rilke'yi hatırlama, şiir ne zaman yazılır, acılar-anılar arasından bir şiirin ilk dizesi nasıl doğar? - Ayrıca, Türk Dilinde (Şubat 79) Bilgin Adalı'nın bir övgüsünü de okudum. Yaşıtlarımızın, kuşaktaşlarımızın övgüleri çok kısa ömürlü oluyor, sonradan ne diyecekler, biz ona bakalım! Gençlere kapalı olduğumu kimse söyleyemez, ben şiir için yaşarım, yaşadım. Ansızın övdüğüm, övmemeyi bir ayıp gibi gördüğüm gençler vardır. Kıskanç, bilmezden gelici olamam şiirde. Çünkü bizimle bitmeyeceğini bilirim bu zanaatın.

Siz bana bakmayın, ama benim gibi yapın! Bu, şu demek: Benim gibi, ansızın yazın bana, tarih önemli değil, içinizden gelince. Zira dostluğumuz kadîmdir, ve siz (istemezdim), nemene bir adam olduğumu öğrendiniz benim, sizden kaçıramam kendimi (ki bu, zaman zaman size kızmamın da bir nedenidir: Ne diye bildiler beni!)

Yakında *Bile/yazdı* da elinize geçer (vakt erişince). Elbet baş dileğim kunt kale gibi dayanıklı, sağlam olmanızdır soğuklara, kışa ve hayata karşı.

Gözlerinizden öperim. Evcek sevgiler, selâmlar.

B. Necatigil
4/5 Mart 1979

İstanbul, 18 Temmuz 1979

Sevgili Pazarkaya'lar

2 temmuzda bir kartınızı aldım (daha önce mayıs sonlarına doğru bir mektup), Tahsin Saraç'la beni anmışsınız! Eh, ben gelemedimse de Saraç geldi, hiç değilse birlikte olduğunuz sürece hayalim sizinleydi, sevindim. Bir geçit töreninde gibi, oturduğunuz masalarda, geçtiğiniz ve gittiğiniz sokak ve yerlerde sizi seyrettim, gönlümle katıldım da dirildim oralarda.

Temmuzu yarıladık, bu ay benim için bir ay olagelmişti, ama artık kocadığımı şurdan anlıyorum ki, yorgun isteksiz miskince girdim bu yıl temmuza. Oysa geçen sene 180. sayfasına kadar geldiğim 525 sayfalık yeni bir Hamsun çevirisinin kalan kısmını da bu yaz bitirmem gerekiyor, ama geç kalkıyor, üşeniyor, çok yavaş ilerliyorum. Bir kesiklik, bir halsizlik ve daha çok şiir yazıyorum ve gündemde bekleyen işler, "ticarî" işler, verilmiş sözler. (Evimizin en "gönlümce" odasında söz verildi diye Andersen masallarını çevirdiğim hatırlana!)

Bile/yazdı üzerine iltifatlarına teşekkürler. O işi de isteksiz tuttum, yoksa hacim bakımından kitap iki, üç forma daha büyürdü. Bazı gözümden düşüyor her şey. Bir boşluk, bir çöl duygusunu önleyemiyorum.

(.....)

*"Türkische moderne Lyrik"*in ikinci baskı olasılığına da sevindim, şu var ki elim gitmedi, değmedi bazı önerilerde bulunmaya, sorumluluk gibi düşündüm, artık geldiğinizde birlikte konuşuruz.

Biz ağustos sonuna kadar Parkköy'deyiz, (kedi dahil). Ben veya Huriye haftada bir İstanbul'a iniyor, ertesi gündönüyoruz. Selma ekimde kısmetse anne oluyor. Ayşe'ye söz kestik, onlar büyüdüler, karı koca bizimse yeryüzünde "mesaha-i sathiyemiz" gitgide küçülüyor. Sizden "maddî" isteklerimiz ne olsun? Birlikte "işte ancak bir yerde birazcık oturmak/ve ayrılmak çıkınca - yollar - dünya" olursa bunun "manevi değeri" daha büyük. Ama "maddesel talebi" de "boyun borcunuz" diye abartıyorsun madem, bir şey isteriz: Bir adet "Tipp-Ex Quisit (Korrekturstift) isterim. Kalem biçiminde ve sıvı olduğu için çok kulla-

nışlı. Etiketi hâlâ durur. "Haufler am Markt"tan iki tane almıştım, bunca zaman (kaç yıl) kullandım, ikincisini daha yeni açtım. Kâğıdım, zarfım var, size yıllarca mektup yazabilirim, o kadar çok. Ve hepsi bu, sevgili Pazarkaya'lar! Geleceğiniz tarihi kesin bilirsek birimiz İstanbul'da olabiliriz (veya ikimiz).

Selâm trafiği içinde "Ya nasip!" diyor, ışığı söndürüyorum.

B. Necatigil
18.7.1979

İstanbul, 24.9.1979

Sevgili Yüksel Pazarkaya,

23 eylül pazar akşamı Parkköy'den Huriye ile Beşiktaş'a geldiğimizde senin 18 eylül tarihli mektubunla karşılaştım. Bugün pazartesi, ben 1 ekim pazartesiye kadar bir hafta daha kalmak üzere, tek başıma gene Parkköy'e gidiyorum. Schwärmer'in[57] türkçesini baştan sona bir kez daha gözden geçirmek ve mümkünse haftalık bir arkası yarın radyo oyunu taslağı yapmak için. Hem oranın en güzel günleri benim için şimdi.

Almanya'ya, Frankfurt Kitap Fuarı'na gelmem işini bütün gece düşündüm. Senin ve Heilbronn'daki Türk Kitabevi sahibi sayın Ünal Uncu'nun gösterdiğiniz ilgi ve kolaylıklara candan teşekkür ederim, fakat gelemeyeceğimi kesinlikle anladım: İçimde beni güçlendirecek bir "onay sesi" bulamadım çünkü. Bacağımdaki filibit geçiyor geçti derken şimdi de geceleri sol yanımda bir hırıltı başlatı. Bronşit midir nedir, şu sıra doktora görünmem uzun iş. Bugün Aksaray'dan bir öksürük şurubu alacağım, geçer mi geçmez mi beklerim bir hafta.

Yani gelemeyeceğim aziz dostum! Sizlere vereceğim külfetler, kendi yadırgamalarım, şunu bunu düşünmelerim, bu gelişdönüşün sevincini yaşatmaz bana. Ankaralara gidip pasaport işini izlemeyi de hiç gözüm almıyor, ("Miskinlik gibi var mı?"[58] Günden güne artıyor.)

Hâsılı ölçtüm biçtim ve esasen bilirim kendimi: Gelemeyeceğim!

Durumu anlayışla karşılayacağınıza eminim. Artık sizi kasımda burada bekleriz. Kıyı evinizin anahtarı Huriye'de.

Cümlemizden hepinize sevgiler, selamlar. Ben şimdi gene Parkköy'e uzlete gidiyorum. "Ve bırakır gideriz, gitmek kurtulmaksa."[59]

B. Necatigil
24.9.1979

NOTLAR

1 Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Rabbim Bir Gök Verdin ki Bizlere" şiirinden:

Rabbim bir gök verdin ki bizlere
Anlamaz sadakatini düşünceler
Bunca yıl bizi memnun etti
Daha da eder

(F. H. Dağlarca: *Çocuk ve Allah*, Cem Yayınları, 1966, s. 305)

2 Heinrich Heine'nin *Şarkılar Kitabı*. Adam Yayıncılık, 1982 (2. Basım).

3 Necatigil'in *Zebra* kitabındaki "Teyel" şiirinden.

4 "Prof. Brands'la birlikte gezi programınızı ve Almanya'da geçireceğiniz süre için yolculuk rotanızı kesin tarihleriyle bize bildirmenizi öneriyoruz."

5 Necatigil'in *Dar Çağ* kitabındaki "Atlar" şiirinden.

6 *Gedichte* (Şiirler). Yüksel Pazarkaya'nın Türkçe-Almanca karşılıklı 65 örnek de vererek Necatigil üzerine yayımladığı tanıtma kitabı: *Gedichte*, ausgewählt, übersetzt und mit einem Einführungsessay von Yüksel Pazarkaya, Edition Hattusa, Stuttgart, 1972.

7 Yunus Emre'nin bir dizesi.

8 Yüksel Pazarkaya'nın eşi.

9 Yahya Kemal'in "Itrî" şiirinden.

10 Necatigil'in *Zebra* kitabındaki "KTL" şiirinden.

11 Necatigil'in *Çevre* kitabındaki "Ölü Utanıyor" şiirinden.

12 *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*.

13 Ahmet İnam.

14 Necatigil'in *Zebra* kitabındaki "Siper" şiirinden.

15 Bu dizelerin kime ait olduğu bulunamadı. Ancak Necatigil, *Beyler* kitabında yer alan "Uzatmak" şiirinde bu dizelere bir anıştırma yapar:

Yakasında bir sevda lekesi
Kalbimi temizliyorum.
Kopsa âvîze, düşse, kırılsa
Şişede benzin.

16 Necatigil'in *Zebra* kitabındaki "Yün" şiirinden.

17 Necatigil'in *Bile/Yazdı* kitabından (YKY, 1997, s. 16). (Kitapta virgül yok, iki satır halinde.)

18 Necatigil'in *İki Başına Yürümek* kitabındaki "Yatır" şiirinden.

19 Vertrau dich deinem Drogisten an: (Alm.) "Eczacına güven!" (Heinrich Böll: *Ve O Hiç Bir Şey Demedi*, Çev. Behçet Necatigil, Cem Yayınları, 1966, s. 147)

20 Necatigil'in *Divançe* kitabındaki "Açık" şiirinden.

21 Necatigil'in *En/Câm* kitabındaki "Küskün Yolcunun Türküsü" şiirinden.

22 Necatigil'in *Eski Toprak* kitabındaki "Besinler" şiirinden.
23 Nedim'in bir dizesinden.
24 Necatigil'in *Kapalı Çarşı* kitabındaki "At Var Meydan Bulunmuş" şiirinden.
25 Necatigil'in *İki Başına Yürümek* kitabındaki "Çoğul" şiirinden.
26 Necatigil'in *Kareler Aklar* kitabındaki "Üstün Esre" şiirinden.
27 Cahit Külebi'nin *Yeşeren Otlar* kitabındaki "Tokat'a Doğru" şiirinden:

Orda, derenin içinde
İki üç çırılçıplak
Alçacık damı düşündükçe
Gözlerim yaşarıyor, dön geri bak

(C. Külebi: *Sıkıntı ve Umut* [Toplu Şiirler], Cem Yayınları, 1977, s. 149)
28 Rauf Mutluay.
29 Necatigil'in *Divançe* kitabındaki "İndirgemek" şiirinden.
30 Necatigil'in *Divançe* kitabındaki "İndirgemek" şiirinden.
31 Necatigil'in *Eski Toprak* kitabındaki "Besinler" şiirinden.
32 Necatigil'in *Eski Toprak* kitabındaki "Gece Vakti Bir Sokağı Düşünmek" şiirinden.
33 Die Rache der Schlangen: *Yılanların Öcü*. Fakir Baykurt'un romanının Almanca çevirisi.
34 Necatigil'in *Yaz Dönemi* kitabındaki "Abdal" şiirinden.
35 Necatigil'in *Zebra* kitabındaki "Teyel" şiirinden.
36 Necatigil'in *Kareler Aklar* kitabındaki "Horasan" şiirinden.
37 Orhan Asena.
38 Y. Pazarkaya'nın çocuk kitabı.
39 Y. Pazarkaya'nın şiir kitabı.
40 Batı Almanya'da ünlü bir yayınevi.
41 "Özellikle *Zebra*'daki şiirleri olgun ve *grandios* buldum. Bunları aynen Almancaya çevirebilmek için gerekli şairâne yeteneğe sahip değilim. Ama Annemarie Schimmel'de var bu yetenek. Bu şiirleri Annemarie Schimmel Almancaya çevirmeliydi. O, burada bu sırada. Ve ben kendisini gördüğümde bu meseleyi konuşmak istiyorum."
42 Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Kızılırmak Kıyıları" şiirinden:

Öyle dalmış ki asırlar süren uykusuna
Uyandırmazsan
Uyanacak değil

(F. H. Dağlarca: *Toprak Ana*, Varlık Yayınları, 1950, s. 95)
43 Necatigil'in *Divançe* kitabındaki "Korku" şiirinden.
44 Necatigil'in *İki Başına Yürümek* kitabındaki "Bağ" şiirinden.
45 Y. Pazarkaya'nın sahne oyunu.
46 Necatigil'in *En/Câm* kitabındaki "Kunduz" şiirinden.
47 Necatigil'in *Yaz Dönemi* kitabındaki "Çıkma" şiirinden.
48 O yıllarda Batı Almanya'da Türk dışişleri görevlisi.

49 Necatigil'in *Bile/Yazdı* (YKY, 1997, s. 17) kitabından. (Kitapta: "Geliriz de kendimize gelmemiz uzun sürer.")
50 Für einsame Stunden: (Alm.) "Yalnız saatler için".
51 Necatigil'in *Divançe* kitabındaki "Açık" şiirinden.
52 Necati Tosuner.
53 Batı Almanya'da ünlü bir yayınevi.
54 Sadık Hidayet'in romanı: *Kör Baykuş*, Çeviren: Behçet Necatigil, Varlık Yayınları, 1977.
55 Necatigil'in sözünü ettiği mektup, bir iş mektubudur. Bu yüzden kitaba alınmadı.
56 Druckfertig: (Alm.) "Basıma hazır".
57 Necatigil'in Knut Hamsun'dan yaptığı son çeviri: *Uçarı*. (Bu roman, ölümünden sonra yayımlanmıştır: Arma Yayınları, 1990)
58 Necatigil'in *Evler* kitabındaki "Ölü Çizgi" şiirinden.
59 Necatigil'in *Yaz Dönemi* kitabındaki "Hangi Kaç?" şiirinden.

VE ÖTEKİLER...

İstanbul, 3 Nisan 947

Muhterem dostum, kıymetli ağabeyim Fahir İz,

Huzuruna utançla çıkıyorum, kusur ve ihmalimi, bunca zamandır kendimden ses vermeyişimin ayıbını müdrik ve muterifim. Ama huyum, suyum zatınca malûmdur. Kapalı Çarşı müteşairinin, ömrünün edvar-ı kesîresini kapalı ve kayıplara karışmış geçirdiğini birçok tecrübelerden sonra biliyorsun ve beni affedeceksin. Şanından bunu beklerim. Hele 29.10.46 tarihini taşıyan bir kartpostalının daima gözüm önünde bulunduğunu, buna rağmen hiçbir şey yazmadığımı düşününce bu garip halime ben de mâna veremiyorum. Şu deni dünyanın deni günleri içinde en çok hatırladığım, muhabbet ve minnetle yad ettiğim şahıslardan sen ağabeyimin cenah-ı affı, benim üzerime de bir zıll-ı mesut yayarsa ne mutlu. İstanbul'a geldin, gittin, görüşemedik. Kalbimin beraberliğini kâfi buldum. Sen ağabeyim de bu hakîr kardeşini vakit vakit hatırlıyorsa ne mutlu. Gerçi bu uzun müddet zarfında hiç mektup yazmadım, ama birkaç kitap gönderdim, almış olduğunu ümidederim. O gün bu gün çok şeyler oldu. Mecmualar çıktı, mecmualar battı. Kitaplar çıktı. Birçok şairler doğdu veya birçok şairler, yaşayan birer ölü oldular. Ben daha sağım. Şiirler yazdım. Beğenenler takdir ettiler, beğenmeyenler kötülediler. Partizan mecmualar hariç, öbürleri şiirlerimi tercihan bastılar. Velhasıl biz de şairlikte teselli aradık ve denebilir ki bulduk, buluyoruz. Kapalı Çarşı'dan sonra neşrettiğim şiirleri sana göndersem biraz daha açıldığımı sen de teslim edersin. Fazla param olsa, küçük, müçük ikinci mecmua-i eş'arımı da çıkarırdım, bekliyorum. Bu arada Eichendorff'un (Aus dem Taugenichts und andere Novellen)[1] 260 sayfalık bir kitap halinde Millî Eğitim Bakanlığı Alman Klâsikleri serisinde çıktı. Şahsen beğenmediğim bir eser olmadığı için sana göndermedim. Şimdi bir Almanca Lektörüyle birlikte Rilke'nin Maltenin Notları adlı mensur eserini tercüme etmiş bulunuyoruz. Beray-ı tetkik Tercüme bürosuna yolladık. Neşredilirse maaliftihar ve güvenle sen ağabeyime gönderirim.

Muhterem dostum, belki hayret edersin ama bir haber vermeliyim. Tekrardan Üniversiteye devama başladım. Hayır, dok-

tora için değil. Liseyi yeni bitirmiş bir öğrenci gibi. Germanistik ikinci semestr talebesiyim. Lisede dersim olmadığı günler gidiyorum. Bitirirsem ne âlâ, bitiremezsem Almancam ilerlemiş olur diye düşünüyorum. Küçükken müsait şartlar dahilinde yetişmemiş oluşumu böylece telafiye çalışıyorum ama bunun biraz da boşuna gayret olduğunu biliyorum. Yeni edebiyata ait isteyeceğin bir kitap olursa göndermeye her an hazırım. Bunu evvelce de yazmıştım, fakat hiçbir şey yazıp istemediğin için tekrara lüzum görüyorum. Bu mektubumla kendimi affettirdiğimi zanneder, ayrıca bugünkü postayla iki hikâye ve bir şiir kitabı da gönderdiğimi bildiririm.

En samimi saygı ve sevgilerimin kabulü recasıyla

Eski

1) Akbal, Önce Ekmekler Bozuldu.
2) S. Kocagöz, SIĞINAK
3) S. Birsel, DÜNYA İŞLERİ

İstanbul, 21.XI.1951

Bay
Muammer Yüzbaşıoğlu
Yüksek okullar talebe pansiyonu
Beyazıt-Şehir

Kardeşim,

Şiirlerinizi ekliyerek yolladığınız 9.XI.1951 günlü mektubunuza cevap almaktan ümidinizi kestiniz belki, bu takdirde bu satırlar sizin için bir sürpriz olacaktır.

Şiirleriniz hakkında düşüncelerimi soruyorsunuz. Şiirlerimiz hakkında yabancı yargıların bizi; tabiatımızın, meyillerimizin, inançlarımızın gösterdiği veya bedbin bir görüşe sürüklediği yoldan ayıracağına pek inanmıyorum ben. Birisi şiirimize kötü demiştir; bu böyle diye kendimizi verdiğimizi, bizden gizli veya aşikâr bazı şeyler koparmış olduğunu bildiğimiz bu şiir karşısında derhal tavır mı değiştirmeliyiz? Şiirlerimiz her şeyden önce kendimiz için. Şiir ortada olandan hiçbir şey eksilmeden bölünür bölünebildiği kadar. Yok, talibi çıkmadı mı bizimdir fakirliği veya zenginliği büyüklüğünce.

Yazdıklarınızda bu işe daha önce emeği geçmiş bir hazırlıklının yer yer ustalıklarını, söyleyiş ve rahatlıklarını gördüm; vakit vakit acemiliklere de rastladım. Birinciler meselâ hangi şiirde, ikinciler hangi mısrada? Bu noktaları cevaplandırmayı lüzumsuz buluyorum. Bu bir değer yargısıdır, ben öyle derim de başkası böyle der. Bugün en usta şairin bile her şiiri, bu bakımda farklı kararlara nail veya mahkûm olur. Her şeyi siz kendiniz keşfedeceksiniz. Öyle sanıyorum ki Orhan Veli'yi çok seviyorsunuz; şiire onunla başlamak lehinize bir nottur; ama şu yahut bu, herhangi bir şairde kalmamalısınız. Kendimizi bulmamızın kapısına farklı farklı basamaklara basarak çıkılır, fakat bu basamaklarda ilerde işimize yarayacak neler olduğunu görmek şart! Hiçbir şairi devamlı olarak sevebileceğimize de inanmıyorum. Bilinen şey: Muhabbetlerimiz zamanlarımıza bağlı. Hava bizi bir gün, önceden yerdiğimiz, kötülediğimiz bir şairin âleminde hayranlığa da götürebilir.

Kırık mısraları ben şimdi sevmiyorum. Şiirlerinizi bu şekilde tertiplemekten siz hoşlanıyorsunuz. Bana yukarda Orhan Veli'den söz açmak vesilesini de bu tarzda kullanışınız verdi. Bu yolda devam ederseniz ne gibi bir netice alacağınızı kestiremem. Beylik sözler etmek istemiyorum, yani şöyle yazabilirim: "Şiirleriniz ilersi için umut vericidir, yolunuz açık olsun, vesaire." Bu gibi lâfların ne dereceye kadar kesin, dolu olduklarını yazmaya hacet var mı? Ben sizde bir şair edası buldum, bu benim için kâfi; sezişimin tahlilini yapmaya girişmek, sebeplerini aramak olsa da olur, olmasa da!

Yolladığınız şiirlerin Varlık'ta neşrine tavassutumu istiyorsunuz. Tavsiye eder, taraftarlığımı söylerim (Madem ki istiyorsunuz). Fakat dergi sahibi, benim kanaatime iştirak etmezse veya sizin arzu ettiğiniz derecede etmezse bu takdirde bana gücenmeyiniz.

Selâm ve sevgilerimle

B. Necatigil

Beşiktaş, 14.3.1958

Sayın Prof.
Traugott Fuchs
Robert Kolej
Bebek-Şehir

Muhterem Hocam,

Bay Sedat Öcal şiirlerini gönderdi, bu imzanın eskiden tanıdığım Sedat Umran olduğunu öğrenince çok şaşırdım. Mektubunuzda bu noktayı belirtmiş olsaydınız kendisine müracaat şeklim daha başka türlü olurdu. Neyse!

Şiirlerini tekrar tekrar okudum, fakat ne yazık ki bir "yenilik" göremedim. Türk şiiri, Sedat Umran'ın form-muhteva-üslûp bakımlarından hâlâ ısrar ettiği merhaleyi çoktan aştı. Şairin sanat dünyasını oldukça geriden takibetmesi, zevklerin değişmiş olması; bu şiirlerin sayıları zaten az sanat dergilerimizin iyilerinde neşredilmesini şimdilik mümkün kılmaz. Şahsî kanaatım bu merkezdedir.

Uzunca bir mektup yazarak şiirlerinde benim yadırgadığım noktaları belirttim, tenkitlerimi iyi niyetle karşılamasını ummak isterdim, çünkü onun iyi bir şair olabilmek için gerekli meziyetlerden çoğuna sahip olduğunu biliyorum.

Bu vesile ile hürmetlerimin kabulünü rica ederim efendim.

B. Necatigil

Beşiktaş, 14 Mart 1958

Sayın,
Sedat Öcal
Menekşe Sokağı 3
Beyoğlu

Kardeşim,

Profesör Fuchs'tan aldığım ilk mektup çok önemli bir noktayı karanlıkta bıraktığı için beni müşkül duruma düşürdü. Sayın hocamız o mektubunda bana yaygın adınızı bildirmiş olsaydı size sanat dünyasında henüz görünmemiş bir genç şaire yazılacak o mektubu yazamazdım. Çünkü ben Sedat Umran'ı çok eskiden tanırım, daha Yedigün dergisindeki şiirlerinden tanırım; 1947 de çıkmış "Yedigün Şairleri" antolojisindeki şiirlerini bilirim,"Meşaleler"[2] kitabını, Hisar dergisindeki şiirlerini okudum.

Halbuki hocamızın mektubunda Sedat Umran ve mazisinden hiç bahsedilmemiş olduğu için sizi "yeni" bir şair sanmıştım. Bu durumda, mektubunuzdaki "meşhur şair" hitabını şimdi sizinle bölüşebiliriz: Siz de, eğer şöhret buysa, benim kadar meşhursunuz, sizi biliyorum.

Vaziyet böyle olunca benden, şiirlerinizi değerlendirmek diye bir şey beklenemez. Biz, siz ve ben, şiir yazan iki kişiyiz. Anlayışımız, zevklerimiz, tutumumuz, önem verdiğimiz hususlar başka başkadır; bunlar ortaya elbet bazı beğenmeyişler çıkarır. Önce bunu haber vermem gerekir.

Şiirlerinizde kuvvetli bir duyarlılık var. Duyarlılık, şiir en çiğ bir realizme bile yönelse, her zaman makbûl ve mûteber olacaktır. Yalnız bütün mesele, bunu yeni biçimlerde verebilmek! Sizdeki biçimin, formun yeni olduğu söylenemez, siz Ahmet Haşim'den miras bir şekli devam ettiriyorsunuz. 1940-45 yılları şiirlerinde bu forma sadık kalanlar olmuştu, ama artık tamamen bırakıldı.

Kafiyeye taassup derecesinde bağlılığınızın sizi birtakım -herhalde önleyemediğiniz- zorlamalara götürdüğünü sanıyorum. Kafiyede bu ısrar, dilinizi yeni olabilmekten de mahrum

ediyor. Değil şiirin, nesrin dahi çoktan bıraktığı yabancı kelimeleri çekinmeden kullanabiliyorsunuz; bir başka şair bu cesareti aslâ gösteremez. En yeni, en denenmemiş muhtevâlı şiirlerin sırf kelimeler yüzünden mahvolabileceğini hatırlatmama müsaade ediniz.

Ben, bazı şairlerin bazı kelime ve kavramları son imkânlarıyla tüketmiş olabileceklerini düşünenlerdenim. Şeyh Galip de: "Ben açtım o genci, ben tükettim" diyerek Divan şiirinde artık varılabilecek son başarılara kendisinin eriştiğini hatırlatmıştı. Onun gibi, meselâ ruh, vuzuh, ışıkların raksı, hulya, his.. daha daha pek çok kelimenin peşindeki imajların sırf bu kelimeler yüzünden bir daha dirilebileceğini sanmıyorum. Bunların çoğunu Yahya Kemal eskitti: Eprimiş, lime lime kumaşlardan yeni kostümler yapılabilir mi?

Gittikçe daha da arınan Türkçeye şiirlerinizde raslanmıyor. Yeni şiirlerdeki bu yeni dil endişesine eserinizde hiç raslamayışım, beni cidden hayal kırıklığına uğrattı.

Bu kanaatlerimi not ederken şiirlerin altındaki tarihlere bakıyorum. Meselâ "Hata" şiiri 1957 tarihini taşıdığı halde 1950 tarihli herhangi bir başka şiirde görülebilecek bu kabîl ihmallerle dolu. Şiirlerimizin zamana dayanabilmesi için çok uyanık olmamız gerektiğine bu şiiri bir delil diye gösterebilirim.

Kitabınızın üzerine yazılmış tenkitlerin "tenvir"'iyle 1949 dan sonraki şiirlerinizde "resimden ve süsten" uzak kaldığınızı söylüyorsunuz. Bu fikrinize de katılamayacağım. Sizde en büyük kusur, resim ve süs tutkusudur. Bir şiirin bir ya da iki yerinde böyle bir şey yapılabilir, ama siz bunda öyle aşırı gidiyorsunuz ki hemen her mısra bir benzetmeler, istiareler, alegoriler sahnesi oluyor, neticede bunca ağırlığın altında eziliyor şiir. Ben, şiirin fazla yüke gelmeyecek kadar narin, nahif olduğunu sanıyorum.

Şiirlerinizi birkaç kere okudum. Her seferinde, işaretlediğim pürüzler beni bu şiirleri sevebilmekten alıkoydu. Hemen hepsini anladığımı sanıyorum; ama hayran olduğumu, hattâ sevdiğimi söyleyemem. Başlarken temas ettiğim gibi, bu iş en sonunda zevke dayanır, bir anlayış meselesidir. Bundan ötürü birbirimizi yermemiz, kınamamız, cahillikle suçlandırmamız doğru olmaz.

Benden samimî kanaatlerimi istediniz; riyaya kaçamak'a

sapmadan yazdım. Yanıldımsa dar görüşlülüğüme veriniz,sizi kırdımsa özür dilerim.

Sanat dünyasının bilinen bir şairi olduğunuz için bu şiirlerden istediklerinizi yayınlatmak elinizdedir. Şu veya bu dergiyi tavsiye etmeyi şahsınıza karşı saygısızlık sayarım. Çıkmakta olan dergileri şüphesiz en az benim kadar takibetmektesinizdir, hangi dergiyi tercih edeceğiniz sizin bileceğiniz iş.

Cevapta bir hayli geciktiğim için tekrar tekrar affınızı dilerim. Görürseniz sayın hocamıza hürmetlerimi söyleyiniz.

Saygı ve selâmlarımla

Behçet Necatigil

Beşiktaş, 12.11.1959

Bay Yüksel Önem
Hukuk Fakültesi, 4. sömestr
İstanbul

Mektubunuzu alalı üç hafta kadar oluyor, hemen cevap yazmak isterdim, şimdi yazıyorum.

Mektubunuz güzel, şiiriniz kötü! Mektubun güzelliği kendinizi bir takım söz oyunlarıyla savunmaktan, hoşa giden şeyler yazmanızdan doğuyor. Evet, hepsi doğru. İki kere iki dört edermiş, malûm! Etmese daha iyi olurmuş, evet, belki! Ama dört ediyor diye de dertlenecek değiliz ya! Kışın kar yağar, bazan da yağmaz. Yağmıyabilir ne yapalım, doğa.

Ounun gibi: Şiirlerimiz içimizde birikmiş buharlardır da raslamıyabilir soğuk hava bölgelerine; su olup, kar olup, dolu olup düşemiyebilir topraklara; ama biz -ancak biz- biliriz dolu ve yüklü olduğumuzu. Belki vakti gelmemiştir, eşref saat uzaktır henüz ve beklemek gerekir.

Yaşın bir önemi olduğunu sanmıyorum, yirmi üçündesiniz, ne çıkar? İnsan yıllar yılı sabırsızlanır, çabalar, yazamaz da sonra birden yazar gür ırmaklar gibi; bu da mümkün.

Belki hazırlığınız tamam, belki çok okudunuz, ama şiirin biraz da Tanrı bağışı olduğunu kabul etmek gerek. Siz henüz şiir değil, nesir yazıyorsunuz. Kötü nesir lâfı uzatır, kötü şiirde ise bu uzatış daha da sırıtır, göze batar. Beş altı başarısız mısra böyle ardarda geldi mi daha ne beklenir o şiirden? Hele bugün şiir yazmak büsbütün zorlaştı, şiirin seviyesi kadar, onunla orantılı, okuyucunun da seviyesi yükseldi, artık kolay kolay şiir beğendiremiyorsunuz.

Şiirleriniz doldurma mısralarla dolu. Mısralarda mısra yapısı, istif yok; düz, sönük; seslenmiyor; için için duyulması gerekli uğultudan, ürpertiden, uzun süreler taşınmış kahır veya sevinçlerden, birikmişliklerden yoksun. Kelimeler sıralanıyor, kimi kelimeler tekrarlanıyor: Ama solgun, ama sönük, ama ölü!

Bir şiir ilk okuyuşta bizi biraz olsun etkileyemez, bizi biraz olsun sevindiremez, şaşırtamazsa o şiirden ümit kesmelidir.

4 sayfalık, 5 bölüm halindeki şiirinizin bende bıraktığı izlenimler bunlar oldu. Yolunuzda başarılar dilerim.

Behçet Necatigil

İstanbul, 31 Ocak 1963

Sevgili Erdal,[3]

15 aralık 1962 gecesi Ankara radyosunda düzenlediğin özel programla âcizi şâd ve âbâd eyledin. Onun da bir iki satırcıkla bir kuru teşekkür olsun iletmesi gerekmez miydi? Bu sömerstr tatilinde oraya gelmeyi, şükranını sözle daha iyi eda etmeyi düşünüyordu; olmadı. Biz bunun utancını, iyilikbilmezliğini, nankörlüğünü kendisine bırakalım da yeni işlere gelelim, Erdal:

9 ocak'taydı, Edebiyatçılar Birliği'nin sergisinin açılışında Özyalçıner'le[4] Hızlan'dan öğrenmiştim: Tercüme, telif radyo oyunları olursa Ankara'da oynanmasında yardımın dokunacağını.-- Şiirde zaman zaman boşluk duygusuna kapılan bir adam ne yapar? Başka avuntular arar kendisine. Çevriler yapıyoruz bu yüzden. Şimdi de Alman radyo oyunlarına merak sardık. Ben dört oyun çevirdim, Kâmuran Şipal de şimdilik iki. Adları da şunlar:

1) Wolfgang Hildesheimer: Bay Walser'in Kargaları (çev.: B. Necatigil)

2) Günter Eich: Küveyt'e Gitme! (çev.: B. Necatigil)

3) Ingeborg Bachmann: Manhattan'ın İyi Tanrısı (çev.: Kâmuran Şipal)

4) Heinrich Böll: Dr. Borsig'lerde İkindi Çayı (çev.: Kâmuran Şipal)

5) Ilse Aichinger: Düğmeler (çev.: Behçet Necatigil)

6) Wolfgang Weyrauch: Japon Balıkçıları (çev.: B. Necatigil)

Benim çevirdiklerim, üçer nüsha, daktilo edilmiş hazır, Kâmuran'ınkiler bitmiş, daktiloya çekilecek durumda. (Ben, birinci oyunu burada Baki Süha'ya bırakmıştım, epey oldu, 10 ocak'ta. Ne zaman oynanır, bilmiyorum)

Şimdi bunlardan bir ikisini sana yollasam Söz ve Temsil Yayınları inceleme kuruluna havale eder misin, oynanırlar mı dersin? Bu, bir! İkincisi: Senin için belki daha zahmetli bir iş. Bana "doğrudan doğruya radyo oyunu olarak" yazılmış da Ankara'da oynanmış *Alman piyeslerinin* neler olduğunu bildirebilir misin? Yani küçük bir liste. Belki birkaç tane çıkar. Çevireceğimiz rad-

yo oyunlarını bizde (Ankara ve İstanbulda) oynanmışlar dışından seçmek istiyoruz da.

Hoca bu işlerle neye mi uğraşıyor? Merak! Hem belli olmaz, Erdal, belki oncağız da âcizane denemeler yapmıya kalkar. Bir iki tane yazdı hattâ. Bir ufak tanesini 1 şubat Varlık'ında göreceksin. Kısadan başladı, uzunlara da geçer bakarsın. Çabalamak ondan, değerlendirmek sizden.

Mektubunu beklerim. Çeviriler için müsbet bir cevap verirsen piyesin biri üç gün sonra elinde. Listeyi de ihmal etme. Bu da benim angaryam. Muazzez Menemencioğlu'na, Turgay Gönenç'e yerden göğe selâmlar, sevgiler. Gözlerinden öperim.

İstanbul, 6 Temmuz 1964

Kardeşim Cöntürk,[5]

Birden şaşırdım yeni incelemeni alınca. Dönem'de haber vermiştin, ama bu kadar çabuk çıkacağını ummuyordum. Büyük bir heyecanla okudum. Gerçek çizgilerimle, neysem o, kendimi bulduğumu itiraf ederim. Sağ olasın! Yanlışın yok. Eksiğin: *Kapalı Çarşı*'ya hiç değinmemen (Eksikse!). Bunca zahmetinden sonra bir de istediğim kadar kitap yollıyabileceğini yazıyorsun, beni büsbütün utandırmak ister gibi. Bana bu kadar geniş hak tanıman, bu derece yakınlık, duygulanmamı katlanamıyacağım çizgilere çıkarıyor. O kadar masrafa da girmişsin ki,bizim ödevimiz, zamanla bu paranın birazını çıkarmak konusunda sana destek olmak. Utancım ancak bu yoldan azalabilir.

Mektubuna, kitaplara hemen cevap vermedim. Asım Bezirci'nin Cumartesi günü (4 temmuz) evlenmesini bekledim. Törenden önce onunla bir yol konuşur, sana ondan sonra yazarım diye düşünmüştüm, ama o telâş sırasında gerçekleşemedi bu niyetim. Neyse, işte Bezirci de dünya evine girdi, sevinçliydi çok. Hep öyle mutlu olmasını dileriz.

İstanbul'a gelirsen görüşelim muhakkak. Beklerim. Tekrar tekrar teşekkürler, sevgiler, selâmlar dostum!

Behçet Necatigil

İstanbul, 20 Temmuz 1964

Sevgili Sander,[6]

Yeni mektubunu aldım. Ay ismini haziran yazmışsın. Bu türlü dalgınlıkların en kötüsü bende: Bazen seneyi eksik yazdığım oluyor, bir kere 64 yerine 46 yazdım. Akıp giden zamana karşı bilinçaltı, biçare bir direnme mi dersin?

Değişik çevrelerde hızlı, tempolu bir yaşama içinde, dileğince yazamayışını boşluk diye nitelemen doğru olmasa gerek. Doluyorsun. Doğrudur: Yazmak; durukluğu, oturmuşluğu, ıssızlığı bekler çokluk. Yazmak; biteviyelik bezginliğinin hem kabulüdür, hem de ona karşı isyan. Sürüp gitmelere estetik bir protesto. Hareket halinde kişinin bir süre yazamayışı pek tabiî bir şey. Değirmencinin değirmen gürültüsünü bir yerde duymaz oluşu gibi, hayatının hızı içinde kendi dengeni, tutarlığını ergeç bulacağına eminim. Sanat tapınağındaki ateşi söndürmiyecek kadar imanlı olduğuna eminim.

Bildiğin çatı altı odamın çölünde, güneşi başıma yapıştırmış, terlere batık, bostanımın eski dolabını gacır gucur çevirmekteyim ben. Bakanlıkta kurulmuş bir komisyona üye olarak çağrılma sonucu, üç günlüğüne gittiğim Ankara'dan dün döndüm ve yine yorgun argın masacığıma çöktüm. Ne yapıyorum? Bazen istediğim, bazen içerlediğim şeyler. Ama hepsi güzel şeyler. Güzelliği: Unutturmasında. Yazmalara yatırmak vakti; hattâ isterse büyük bir hesabın dökümlerini, rakamlarını bir yerden başka yere geçirmek gibi, beni kalemlere mürekkeplere daktilo makinelerine bağlayan bu şeyler de olmasaydı ne ederdim? Evrenin büyük oyununda herkese roller dağıtılırken payıma harf aktarıcılık düştü. Dam aktarır gibi. Kimi taş kırıcı, kimi mektup dağıtıcı, kimi masal anlatıcı ise nasıl.

Artık bütün yazları yazılara gömmekten öyle bıktım ki bu sonuncu olsa diyorum. Hiç tatil yaptığım yok. Bilirsin. Hele şimdi evi değiştirmek niyetindeyiz. Dar gururu besliyor, ama için için kemiriyor, oyuyor insanı. Şöyle rahatça bir yere çıkabilirsek azaltacağım har har çalışmaları. Kalemimizle ne kadar ek para kazansak boşuna. Kitaplara yatıyor ek kazancımızın hemen hepsi. Ve kitaplar sayıları çoğaldıkça daha korkunç, insafsız olu-

yorlar. Hesap soran, sigaya çeken engizisyon yargıçları gibi zalim. Evet, yeni bir eve çıkabilmek için bu yaz da çalışacağım boyuna. Gelecek yaz kim bilir, (burada gülümsedim, içimi çektim) bakarsın, kalkar misafirliğe gelirim size.

İstediğin iki kitabı gönderiyorum. Edebiyatçılar Birliği 1964 Yıllığı'nda hayal kırıklığına uğrayacaksın. Kötü bir derleme. Boş. Bizler toplum dışı, dernek dışı kimseleriz. Birleşmemiz, birlik kurmamız çok zor. Hepimiz tek başımıza bir varlık olmak istiyoruz. Ama belki daha iyi böyle olması.

Yeni dergiler arasında İzmir'de gençlerin çıkardığı Evrim dergisini beğeniyorum. Bu mektubum yanı sıra, ücretini de göndererek, seni iki yıllık abone yazmalarını rica eden bir mektup yolluyorum. Çıkmış bütün sayılarla birlikte. Dergiyi beğenirsen arasıra onlara da şiir yolla.

Kitap, dergi isteklerini yaz. Ben de sana yazarım. Neden yazmıyayım? İşte bugünlük bir tane yazıyorum. Ama muhakkak bul ve gönder. (Çok pahalı da olsa. Bunu yazarken gülüyorum, çünkü bu notun seni gücendirebileceğini düşünüyor ve gülüyorum, bir Schadenfreude[7] duygusu içinde).

Evvelce de yazmışımdır. Radyo oyunları çevirmek, yazmak sevdasına düştüm. Alman radyo oyunları çekiyor beni. Yedi tane çevirdim, beş tane kendim yazdım. Oynandı hepsi İstanbul radyosunda. Radyo oyunu kitaplığımı zenginleştirmek istiyorum. Senden rica ettiğim kitap da bir radyo oyunu antolojisi:

(*Zauberei auf dem Sender und andere Hörspiele*, Frankfurt 1962) Yayınevinin adını bilmiyorum, ama bulur kitapçılar. Tarihi de yeni olduğu için bulunur sanırım. İsteklerim bununla bitmez tabiî. Hele bu kitap gelsin de. Bak, yazdıkça yazasım geliyor. Ama burada bırakacağım artık.

Sezgin'e de selâmlar, sevgiler. Evcek. Gözlerinden öperim Sander.

B. Necatigil

6.3.1966

Sayın Mehmet Çınarlı,

25 Şubat tarihli mektubunuzu aldım ve çok utandım.

Hisar gibi, edebiyatımıza bunca emeği geçmiş, faydası dokunmuş, vefalı ve sürekli bir beraberliğin en güzel örneklerini vermiş bir derginin bir kurucu ve yöneticisinden, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* dolayısıyla aldığım bu mektup, beni cidden utandırdı. *Hisar*'ın, sizin ve arkadaşlarınızın gıpta ettiğim bu beraberliklerinizin eseri olduğunu biliyorum ve her birinizin böyle bir sözlükte yer alması gerektiğini -emin olun- müdrikim. Yalnız, sayın Çınarlı, bu işe kendimi tam veremediğimi, eksiksiz bir isimler kadrosunu derlemeye gerekli vakti tam bulamadığımı da itiraf ederim.

Varlık yayınevinin ısrarları üzerine bir yaz tatilinde hazırladığım bu sözlük, her halde daha iyicesinin yokluğundan ötürü ummadığım bir rağbet gördü. İkinci baskıda daha sistemli, muntazam çalışmam gerekirdi; yapamadım. Ancak tekrar basılması istenince, yine resmî görevimden, kendi ölçümde sanat çabalayışlarımdan artırabildiğim vakitlerde hemen biraz daha genişletilebildi; bu yüzden mevcut bir sürü eksikler bulunduğu gözünüze çarpmıştır. İkinci baskısının 1966'yı da idare edebileceği rahatlığı içinde ben yine istediğim gibi hazırlanamadım, ihmal ettim bu işi. (Aslında, sayın Çınarlı, ben bu tip çalışmalardan, belki şimdilik, doğrusu zevk de almıyorum.) Okullardaki bir ihtiyacı karşılayan Sözlük'ün 2. baskısı da bu ders yılı başında birdenbire tükendi ve aranmaya başladı. Genişletilmiş yeni baskıyı ancak yaz tatilinde hazırlayabileceğimi yayınevi sahibine söyledimse de, uzatmak istemediğim nedenlerden dolayı, iki haftalık bir zaman içinde ancak mevcut maddeleri sürdürmek yoluyla 3. baskıyı hazırlamak zorunda kaldım.

İhmallerim ilk, telâfi yetersizliklerim ikinci baskıdadır. Bu geçici üçüncü baskıya ben, önleyemediğim bir tekrar gözüyle bakıyorum. Yazın oturacağım ve kendimi bağışlatmaya çalışacağım. Bu baskı, mevcut 3. baskının bitmesi beklenmeden çıkabilecektir, çünkü hacmen bir hayli büyüyeceği için fiyatı yükselecek, ayrı bir kitap olacak ister istemez.

Bana samimî ve uzun bir mektup yazdınız, samimî olmak isterim ve öyleyim: *Hisar* kadrosunun belli başlı temsilcilerinin Sözlük'e alınmamış olmasında hiçbir kasıt yoktur. Var diye düşünürseniz üzüntüm artır. Dediğiniz gibi, beğenme, beğenmeme de sözkonusu olamaz; üstelik meselâ Dağlarca'ya, Mustafa Necati Karaer'in şiirlerini çok sevdiğimi kaç kere söylemişimdir. Sonra bana yayımlayıcı da şu ismi al, şunu alma! demedi, asla! Benim ihmalim, tesadüfler, dergileri tararken dikkatime çarpan bazı kolaylıklar veya dikkatimden kaçan bazı ertelemeler ve saire... tek sebep bunlar olabilir.

Tevillere saparak kendimi temize çıkarmak da değil maksadım. Ama, inanın, samimîyim. Kırk elli isim daha gerekli bu Sözlük'e. Tembellik ettim.

Bu işten artık kurtulamayacağımı bilerek gün gün, parti parti çalışmalıydım bu işde. Ama ben sıkıştıkça oturdum, bu yüzden tabiî, bir çok eksik. Fakat çeşitli uyarma ve hatırlatmalarla, bu işi her seferinde tamamlamaya çalışmak ödevimdir. Listemde sizler elbet varsınız. *Hisar* kapandıktan sonra[8] öbür dergilere geçmemiştiniz, ilk baskıda belki bu yüzden yoktunuz, ama sonra vardınız, yalnız notlarımı tamamlamaya elim değmedi. Bunu bu kere telâfi edeceğim. Bir şans tanıyın ve mahkûm etmeyin beni. Sevgi ve selâmlar.

B. Necatigil

İstanbul, 8 Ağustos 1966

Sayın Asaf Çiyiltepe
Ankara Sanat Tiyatrosu Sanat Yöneticisi
Ankara

İstanbulda değildim, on gün oldu döneli, on gündür Beyaz Geceler'in sıkıntısı içindeyim. Tarttım, ölçtüm biçtim, 7-8 sayfa kadar uygulama da yaptım. Fakat, hayır, bu tek çizgili ve ufku çok dar, romantik hikâyeden iyice bir sahne oyunu çıkarmanın benim harcım olmadığını anladım; bu metinden olsa olsa zararsız bir radyo oyunu çıkabilir bence.

Hikâyenin iki kahramanı, Genç Adam'la Kız'ın yalnızlık, ümit ve bekleyişlerini, karşıt planlarda bu esas temaları, metindeki çok kıt olaylar sınırı içinde kaç sayfa genişletebiliriz? Hikâyeye eklemeler yapmak ise yazarı bir kenara atmak olacak; bağımsız harekete geçecek bir dramatik duyarlılıkla, geliştirilmek üzere yeni durumlar yaratmaktan ortaya ancak çok değişmiş bir metin çıkacaktır. O zaman da Dostoyevski hiçe sayılmış, hayır, yani aradan silinmiş olmaz mı?

Metindeki olayları diyaloglara dökmekle yetinmek... bu da mümkün, hattâ kolay. Herhalde Fransızlar böyle yaptılar. Ben de bunu denedim, fakat gördüm ki bir iki boşalma ve konuşmada tüketilecek, verilecek bir karakteri, habbeyi kubbe yapar gibi boyuna tekrarlama oluyor bu. Kısaltmalara kalksanız yarım saati zorbelâ dolduracak bir oyun çıkarabilirsiniz.

Hâsılı, sahne oyunu konusunda tecrübesizliğim, sahne bilgilerimin yetersizliği - yahut her neyse - yüzünden, yapacağım işin önce kendimi memnun etmeyeceği kanısına vardım. Şimdi size ve kendime, daha fazla zaman kaybettirmek istemiyorum. Bir tecrübe ederim demiştim, denedim, sarmadı, bir başarı ümidi göremiyorum bu işde. Hemen yazıyorum ki beni bu işten azat ediniz, ekime kadar henüz vakit varken, bir başka arkadaş kolayca yapar belki bu işi.

Beni çok mutlu kılmış olan teveccüh ve güveninizi boşa çıkardığım için de çok üzüldüğümü bilmenizi isterim. Cidden, is-

temez miydim, bir fırsattı benim için, bir alıştırma. Emin olun, ya kitap etkilemedi beni, ya da bende iş yok, ikincisi tabiî. Almancadan çevirtilecek bir oyununuz olursa, bakın onu çevirip kendimi bağışlatmaya çalışırım size. İçten sevgi ve selâmlar.

Behçet Necatigil

Behçet Necatigil
P.K. 109
Beşiktaş-İstanbul

Beşiktaş, 26.3.1967

Azizim Mehmet Seyda,

13 mart tarihli mektubunu aldım, Asım Bezirci'nin son kitabında rastladığın bir cümle dolayısıyla bezlettiğin dostâne duygulara teşekkürler!

17 mart perşembe günü, bildirdiğin saatten çok önce Kadıköy'den İstanbul'a geçtiğim için evinize uğrayamadım, özür dilerim. İstediğin otobiyografiye gelince: sevgili Seyda, bu işe zerrece niyyetim yok. Zîrâ o kadar ayrıntılı bir işi kaleme alamayacak kadar yorgunum şu sıra. Mecbûrî durumlar dışında her türlü zihnî çabadan kaytarmaya bakıyorum. Yani ne mi diyorum, çok kurak tarla. Sen er kişi niyyetine namâza dur ve bir başkasının dahî benden hayat hikâyemi daha uzuun bir süre alabileceğini umma! Biz işte bazı ansiklopediciklerde üç beş tarih ve sıhhati meşkûk beyanlar dışında çarmıhımızı kendimiz taşısak... ha, ne dersin, iyidir böyle olması!

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'nün 4. baskısının müsveddelerini 13 mart pazartesi günü Yaşar Nabi Bey'e teslîm ettim (tarih şunun için aklımdadır ki, bir yükten kurtuldum o gün). Ahmet Naim, mektubumu ve ricamı cevapsız bıraktı, herhalde o güne kadar ihmal etmiş olmama alındı. Eh, ne yapayım, sistemli çalışmayınca, her şeyi vaktinde yapmayınca bu gibi aksamaları önlemem imkânsız! Artık seneye kadar (yeni baskıya kadar) sen olsun, gerekli bilgileri yolunca yordamınca, ondan sağlayıver bana!

Bayramdan önceki perşembe gecesi bizim okulda âşıklar gecesi vardı (yani saz şairleri gecesi), araya bayram girdi, 30 mart perşembe bir engel çıkmazsa Âsım Bezirci'yi getirtmek niyetindeyiz.

İmdi, Mehmet Seyda, beni yokuşa sürme lillâh aşkına! Kısa ve benim dışımda işler için her zaman emrinde ve yânındayım.

Kısmetse yakında gene bir vesileyle buluşup güzel sâatlerden birini daha vâr etmek ümîdiyle, evcek sevgi ve selâmlarımızı sunarım, dostum!

B.N.

İstanbul, 28.10.1968

Handan Çetinkaya
Ortaokul, II/A, 1532
Maraş

Çalışkan kızım Handan,

17.10.1968 tarihli mektubunu aldım, pek sevindim. "Kır Şarkısı"[9] isimli şiirimi sınıfta okuyup işlediğinizi, çok duygulandığınızı yazıyorsun. Kırlar, güzel bitkiler, hanım böcekleri kimin hoşuna gitmez? Ben o şiiri Tabiat Ana'mızın yanında, onun dilsiz yavrularını, yani karıncaları, devedikenlerini seyrederken, askerlik talimleri sırasında Ankara tepelerinde yazmıştım. Benim yazarken duygularımı şimdi sizin de okurken duymanız beni çok memnun etti.

Mektubunda bana Türkçe öğretmeninizden de bahsediyorsun. Şevket Yücel Beyi hikâyelerinden, şiirlerinden bilirim; "Kuş Gölgesi" kitabında sizlerin de çok hoşunuza gidecek ince, zarif şiirlerini ben de okudum. Bütün sınıf öyle değerli ve şair bir öğretmene düştüğünüz için kimbilir ne kadar sevinçlisinizdir! Aylar çabucak geçip gider. Handan; hocanızdan mümkün olduğu kadar çok yararlanmaya, onun öğrettiklerini zamanında ve köklü olarak öğrenmeye çalışınız!

Adresimi bulup bana mektup yazdığın için sana çok teşekkür eder, hepinize başarılar dileyerek senin ve sınıf arkadaşlarının gözlerinden öperim. Değerli meslektaşım Şevket Yücel Beye de selâm ve sevgilerimi söylemeyi unutma!

B. Necatigil

İstanbul, 5 Mart 1969

Ahmet Necdet Bey,

Deneme'nin şubat 1969 sayısındaki şiirinizden duyduğum sevinci ulaştırmak istedim size.

Bir şiirin daha ilk okuyuşumuzda bizi heyecanlandırması galiba, başarılı olduğunun delîli. Fakat fazla değildir benim böyle hayranlıklarım. Hele son yıllarda daha da seyrekleşti.

"Uzuneşek" son aylarda dergi boşluklarındaki ruhsuz, ölü şiirler furyasında, ince zarif canlılığıyla beni birden öylesine etkiledi. Bu yeter. Üç gündür her okuyuşumda gittikçe daha sardı beni.

Yıldız Yüksek Teknik Okulu'nda ek görevim vardır. Demin Makine Şubesi 2. sınıfında bir ders saati tahtaya yazdım, üzerinde durdum; orada da inceledik şiirinizi. Bana çokgen ve içimden gelerek konuşma ve yorum imkânı veren şiirler karşısında çocuklar gibi seviniyorum.

Ölçülü, hesaplı, dengeli ve her şeyden önce dolu şiiriniz için tekrar tebrik ve teşekkürler.

B. Necatigil

Beşiktaş, 8 Nisan 1969

Hakikatli kızımız Semra Sümer,

Ablanın nikâhından demin döndüm, şimdi bu mektubu yazıyorum sana.

Oradaydım, sevincinizi paylaştım, fakat görünmedim. Karım da gelecekti, uzun zaman kapı önünde onu bekledim; nikâh kıyılmak üzere idi, salona girdim. Şahitlerden Mithat Sertoğlu sınıf arkadaşımdır, Prof. Münir Aktepe'yi de tanırım.

Sonra dışardaki taş sütunların arasından, ellerinde kitaplar, davetlilerin dağılışını seyrettim. Beni hem mahçup, hem bahtiyar ettiniz; var olasınız!

Şeker yerine kitap. Geleneklere âsi, fakat mânalı ve asîl bir davranış. Ama kitapların bir şaire ait olması, itiraz ya da haset uyandıracak bir iltimas olmuyor mu? Kendi nikâhında böyle yapma; o zaman ben de söz veriyorum, bu derece tuhaf ve mânasız bir sıkılganlığı önler ve kaçmam görünmeden.

Olan oldu. Şimdi, sevgili Semra, biraz da eşimin, âni rahatsızlanması dolayısıyla gelemeyişinden ötürü, bizzat yapamadığımız kutlamayı sen yap ve genç çifte, mutluluk dileklerimizi ve tebriklerimizi sen ilet bizim yerimize. Annenle babana da tebrik ve hürmetlerimizi bildirmeyi ihmal etme!

İnceliğinize tekrar tekrar teşekkür eder, sana da mutluluklar dilerim.

B.N.

İstanbul, 15.12.1971

Fikret Demirağ,

Evvelki gün bir genç eve bir zarf getirdi, adresimi okuldan aldığını söyledi sadece, verdi, gitti. Zarfta mektubunuzu ve şiirlerinizi buldum. Mektubun tarihi 13.9.1971 idi. Fikret Demirağ adını görünce, mektubu hemen okuyup getiren gençle konuşmadığıma üzüldüm.

Ben sizi biliyordum, iyi şiirlerinizi okumuştum hatırladım. Kısa Şiirler Durağı isimli kitabınız var bende. (Galiba "Açar Yörüngeler Çiçeği" de var, ama bunu kesinlikle söyleyemem. Kitapların arasında arayacağım sonra.) O ikişer üçer mısralık ve esinlemelerle yetinilmiş parçalarda parlayıp sönüverişler, taze buluşlar vardı. Hattâ *"Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü"* isimli ufak bir elkitabının 6. baskısına (kasım 1970) sizi de almak istemiştim. Ama biyografik notların olmayışından erteledim bu işi. Çaba dergisi (Sayı 5, mart 1971) sonradan elime geçti. Oradaki örneklerden de yeterince fikir edindim. Sizi o dergideki öteki Kıbrıs'lı şairlerle az çok karşılaştırma imkânını buldum. Ve çok önceki görüşüm pekişti. Siz iyi bir şairsiniz. Türkiye'de, İstanbul'da olsaydınız ergeç dikkati çekerdiniz. Neyse, hayıflanmalar ne kazandırır insana.

"Günüme Çizdiğim Uzun Sur" şiiriniz içeriğin soyuttan gelmesinden değil de, somuttan, gerçek hayattan gelmesiyle asıl hoşuma gitti. Uzatmalar, doldurma yerler var. Ama kimde yok ki? Soyut şiir bile yazsak, sanırım, okuyanda bir yaşantı birliği duygusunu yaratmamız gerekir. Sadece soyut düşkünlüğü bir nevi zekâ cambazlığı olmuyor mu? Ya nerelerden geldiğimiz o çizgiye? Ardımızda bıraktığımız anıların, korkuların, ümitlerin, yani hayatımızın hiç mi cilâsı veya donukluğu olmasın bu şiirlerde? Boşlukta bir saraydır silme soyut şiir, bana göre. Güç şiir ille soyuttur diyemeyiz.

Aslında bunları hiç yazamam gerekirdi bir şaire. (Bir mecburiyet de yoktu ya, mektup yazmayı pek sevmediğim halde yazdım işte.) Bir şaire öğüt vermek, onu küçültmektir cidden şairse. Sonra her iyi şair, bildiğinden şaşmamalıdır. Siz bakmayın

benim bu dediklerime. Şiirin, iyi şiirin ne olduğunu biliyorsunuz. Bu yeter.

Başarılar, aydınlıklar dilerim.

B. Necatigil
15.12.1971

İstanbul, 14.XI.1972

Aziz şairim Cevdet Kudret,

3.X.1972 tarihli mektubunuzu aldım, bugüne kadar cevap veremeyişimin sebebi Almanya'da basılmış o kitabın bendeki tek nüshasını hemen göndermek istemeyişimdir. Kitabı çıkaran Yüksel Pazarkaya'nın bana sonradan yollayacağı yirmi kitabı bekledim bugüne kadar. Kitaplar yeni geldi, bir tanesini hemen size postaladım dün. İlginize teşekkür ederim. Bu almanca kitabın sonundaki bibliyografyanın da gene eksik oluşu biraz da benim suçumdur. Pazarkaya, geçen kış, benden, kendi tesbit ettikleri dışında ne gibi yazılar çıktığını sormuştu; bir liste yollamıştım, ama sonradan bu listeye girmemiş, orda burda bazı yazılar vb. bulunduğunu hatırladım. Kendi bibliyografımızı bile çok kere tam hazırlıyamıyoruz. Heinrich Heine'nin şiirleri ve Şarkılar Kitabı üzerine lütfettiğiniz nota çok sevindim. Doğrusu, ben, Mecmua-i Ebuzziya'yı bugüne dek görmüş değilim; görmüş olsaydım bile hatırıma mı gelirdi bir gün bu çeviriyi yapacağım? Ama biliyor musunuz, bu işin de sorumlusu biraz Vasfi Mahir Kocatürk'tür; çünkü *Şarkılar Kitabı*'nı o da çevirmişti; Âlişanzade'nin çevirilerinden haberdardı belki de; fakat ne ondan, ne başkalarından söz etmedi kitabında. Bu geleneği yıkmak, herhangi bir konuda önceki himmet ve hizmetleri belirtmek gerek. Böyle söylüyorum ya, gene de her zaman mümkün olmuyor bu. Nitekim Varlık yayınlarında Strindberg'in Açık Deniz Kıyısında romanı çıktı. Millî Eğitim Bakanlığındaki ilk baskısından bu yana, bazı başka, yeni bibliyografik notlarım vardı, yazardan başka çevirileri de (sonradan yapılmış) not etmiştim. Bütün bunlar, Almanya'da olduğum için baskı sırasında, elimde kaldı.

Bir de, sizi de sevindirecek bir haberim var: Geçen ders yılı engel olunduğu için gerçekleştiremediğim bir niyeti, neyse bu ekim 1972 başında gerçekleştirdim, emekliliğimi istedim, ayrıldım meslekten. Şimdi cidden feraha çıktım, bitti, gönlümce! Bundan böyle-- şu önümüzdeki ayda çıkacak, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nün yeni baskısı hariç çünkü Yaşar Nabi Bey 13 ekimde haber verdi, hemen basmamız gerek, dedi; bir aydır dur-

madan ancak mevcut maddeleri yürüterek ve yeni 30-35 madde eklemek suretiyle, ama gene pek çok eksiklerle çıkacak kitap hariç- bundan böyle daha ciddî çalışmak niyetindeyim. Her zaman için, bana olan teveccüh ve güveninizde sizi hayal kırıklığına uğratmamak isterim. Bunun için de bundan böyle arada bir, size başvurursam her halde geri çevirmezsiniz beni.

Şimdilik hoşça kalın, aziz şairim.

B. Necatigil

İstanbul, 26 Mayıs 1973

Sayın Rükzan Günaysu
Sanat Kolu Başkanı
Sanatseverler Derneği
Ankara

16 mayıs 1973 tarihli mektubunuza karşılıktır:

Derneğinizin "İç Yapı"[10] başlıklı şiirimi mayıs ayının güzel şiirlerinden biri olarak değerlendirmesine çok sevindim. Şu sıra Ankara'ya gelemeyeceğim için, gösterilen ilgiye teşekkürlerimi yazıyla belirtmeliyim.

"İç Yapı" şiirini, son yıllardaki görüşüme (veya tutkuma) uygun olarak, türlü yorumlara açık, ön ve arka planları bir arada düşündürecek biçimde kurabilseydim iyi olacaktı. Ama bu şiir, üzerinde daha fazla çalışmak hakkını benden esirgedi. Özellikle ilk beyitte, "Az geri çekilme her yeni yapı / Geçsinler geniş" beytinde oldukça belirgin, bir baştan öbür başa, iki başına yürümek olgusu, bütün şiire dağılamadı. Bu beyitteki "yapı" sözcüğü, şiirin bütünü ona göre ayarlansaydı, anlam sınırını genişletir, sadece imar planına ilişkin bir kavram halinde kalmaz şöyle de yorumlanmaya elverişli olurdu: "Her yeni kuşak, her yeni düzen, her yeni anlayış; bizden geri çekilmemizi, kendisine geniş yol açmamızı ister. Biz de çekiliriz kenara: Buyurun, sizindir yol, geçin!"

Şiirin adı "İç Yapı". Anlatılan dış daralmalar ve çatışmalardan da seziliyor ki, bütün mesele; dıştaki geri çekilme değil, iç yapıdaki tutarlılık ve gönül rahatlığıdır. Böyle bir denge de olmadı mı, insanda, yüreği koz kabuğunda gibi, oyulma ve çürüyüş başlar.

.....

Şiirim üzerine benim görüşlerimi sormuşsunuz, aklıma bunlar geldi, diyeceklerim bu kadar. Saygılar, selâmlar.

Behçet Necatigil

Sevgili Aydın Hatipoğlu,

Hoyrat'ı[11] yeni aldım, teşekkür ederim. Bu eserindeki şiirlerin, hakkındaki görüşlerim konusunda bende değişmeler yarattı. "Gebe"[12] bence evladını şimdi dünyaya getirdi. Yani çok sevdim Hoyrat'ı. Evvelce -özür dilerim- bana katı, uzak, özentili ve dilsiz geliyordun. "Hoyrat", öyle değil; doğal, dolu, yaşanmış.

Biz, çokluk, mizaçlarımıza, sanat anlayışlarımıza vb. göre şartlanmışızdır. Bunu inkâr edemeyiz: Kim nereye yakınsa, odur ona ufuk. Fakat az, çok uzağımızda olaları, olup bitenleri de net, aydınlık gösterenler çıkarsa neden hayran olmayalım onlara. Sarı sendikalar gibi, sarı şiirlerin de kol gezdiği günümüzde, türdaş, devrimci (!) nice şiir kitabı arasında kitabının yeri, oturmuş ve gür sesi, derin lirizmi, zamanla (veya çabuk) anlaşılacaktır.

Tekrar tebrikler, teşekkürler.

Behçet Necatigil
8.8.1973

İstanbul, 7.2.1974

Aziz Meslektaşım Bay Chorekchan,

24.12.1973 tarihli mektubunuza çok geç cevap verdiğim için özür dilerim. Araya sürekli çalışmalarım girdi, cevabımı ancak şimdi yazabiliyorum.

Şiirlerimden örnekler çevrilmiş olmasına sevindim. Hele sizin bu çevirileri asıllarıyla karşılaştırmanız, büyük zahmettir; teşekkür ederim. Sorduğunuz noktalar üzerine görüşlerimi belirtiyorum:

a - Açık[13] şiirinin 3. mısraı doğrusu: Limanda bilinen gemiler oysa açıklardadır. Rusçaya çeviri yanlıştır, söylemek istediğim şudur: "Herkesin limanda bildiği gemiler çok uzaklardadır" Veya: "Herkes, gemileri limanda sanıyor, halbuki gemiler enginde, uzaklardadır." Daha yalın ifadesi: "Asıl söylemek istediklerimiz, anlaşılanın uzağındadır."

Son mısra: Çünkü asıl şiirler bekler bazı yaşları. Bu mısrada bir önceki mısrada bulunan kurak kelimesiyle yaş kelimesi arasında bir tezat, bir kelime oyunu yapılıyor. Anlamı şudur: "Tarlanın (sanatçının) kuraklıktan kurtulması için yaşları (ıslaklık, yağmur) beklemek lâzım." - Ama, tabiî mısra tek başına alınırsa anlam şöyle olur: "Asıl şiirler (veya: bazı şiirler) bazı yaşlarda (hayatın bazı dönemlerinde, genellikle: insan yaşlandığı, ihtiyarladığı zaman) anlaşılır (veya: yazılır).

b - Geçim[14] şiirinde "yersiz" kelimesinin "faydasız" diye çevrilmesi doğrudur. Duvara astım liste / Eksikleri yaz! beytinde eksikler sadece yiyecek değildir. Yiyecek, giyecek, yani: bir evin, bir ailenin gündelik ihtiyaçları.

Diğer beytin "Sıra ile alırız para olunca" şeklinde çevrilmesi doğrudur.

c - Kitaplarda Ölmek[15] şiirinden alınan parçada Hâlâ mı yaşıyor, o korunamaz ki! mısraında "o" kelimesi silinmeli. "Bir çizgide hapis" eksik bir çeviri. Söylemek istediğim şudur: Meselâ (1885-1933) doğum ve ölüm yılları arasındaki - işaretinin kapladığı yer kadar küçük bir hacim içinde yaşıyor. Daracak bir - içinde yaşıyor. Kendini koruyamaz. Onu (sanatçıyı) istediğiniz gibi

yorumlar, değersizleştirir, isterseniz öldürürsünüz! Bütün eserlerini, kişiliğini inkâr edersiniz!

d - Ring[16] şiirinde *Bizi erdemlere ittiler* mısraının anlamı şudur: "Bizi erdemlere (osmanlıcası: faziletlere) sevk ettiler". Çokgen ve *çokken* kelimeleri arasındaki söz oyununu bir başka dilde tam verebilmek imkânsızdır sanırım. Fakat şiirin, yazdığınız çevirisi, anlam bakımından, aslına uygundur denilebilir. Size elimde birkaç tane kalmış *Arada* ve geçen sene yayımlanmış *Zebra* kitaplarını gönderiyorum. İstediğiniz başka kitaplar varsa, lütfen bildirin, onları da göndereyim.

Sözünü ettiğiniz makaleyi yollarsanız sevinirim, bir hâtıra olarak saklarım.

İstanbul'dan sevgiler, selâmlar.

B. Necatigil

Azizim Asım Bezirci,

Çalışkanlığıma hayranım. İkinci Yeni Olayı adlı kitabımı alınca bu hayranlığı yeniden duydum. Üzerinde durulmaya değmez şeyleri dahi kendi ne dert edinmen, bir kavga adamı olman bir mutluluktur. Çünkü bu tepkiler, eserler kazandırıyor sana.

"Asiyabın biz önünde değiliz, ununduyuz!" demiş bir eski şair. İki aydır dikkatten düşürmediğim bir mısra bu.— Un mu, un mu? Senin değirmen, sesiyle, gürültüsüyle hem uzaklardan duyuluyor, hem halis un çıkarıyor (Halis Acaba unu)!

— Kitabımı bu ikindi üstü, meraklı bir roman gibi baştan sona okudum. Vardığım sonuç şu oldu: Senden korkulur, Bezirci! Hoşgörüsüz, bağışlamasız, kesip atan bir eleştirmecisin!

— Hatırlanışıma da özellikle teşekkür ederim. Yahu, yayınevi sana kaç kitap verdi ki, birini de bana göndertedin? Hem verdim, hem bu noktaya düşündüm. Fakat... sağ ol - re velâmlar.

Enver Gökçe
3.4.1974

Azizim Asım Bezirci,
Çalışkanlığına hayranım. İkinci Yeni Olayı adlı kitabını alınca bu hayranlığı yeniden duydum. Üzerinde durulmaya değmez şeyleri dahi kendine dert edinmen, bir kavga adamı olman bir mutluluktur. Çünkü bu tepkiler, eserler kazandırıyor sana.
"Âsiyabın biz ününde değiliz, unundayız!" demiş bir eski şair. İki aydır dilimden düşürmediğim bir mısra bu. – Ün mü, un mu? Senin değirmen, sesiyle, gürültüsüyle hem uzaklardan duyuluyor, hem halis un çıkarıyor (Halis Acarı unu)! – Kitabını bu ikindi üstü, meraklı bir roman gibi baştan sona okudum. Vardığım sonuç şu oldu: Senden korkulur, Bezirci! Hoşgörüsüz, bağışlamasız, kesip atan bir eleştirmecisin! – Hatırlanışıma da özellikle teşekkür ederim. Yahu, yayınevi sana kaç kitap verir ki, birini de bana gönderdin? Hem sevindim, hem de bu noktayı düşündüm. Fakat ... sağ ol – ve selâmlar.

B. Necatigil
3.4.1974

17 Mayıs 1974

Kardeşim Zeyyat Selimoğlu

"Sait Faik Toplantısı"nda gözlerinizin beni de aramış olması, sen dostumun ve sayın eşinin dünyalar değer inceliğidir. "Ölümler önler bazı buluşmaları" - Tanrı'nın dünyası geniştir: "Arzullâhü vâsiatun." - Geniş zamanlarımızda olursa, buluruz, görüşürüz.

Çok teşekkür. Sevgiler, Selimoğlu!

B. Necatigil
17.5.1974

İstanbul, 23.9.1974

Aziz dostum,[17]

Bir senedir, belki bir seneyi de geçti, benden size ne bir ses, ne bir haber erişti. Esrarengiz korsan gemilerinde kayıplara karışmış gibiydim. Adımı sanımı unutturmak ister gibi. Şimdi gene yazıyorum. Tevrat'taki "verlorener Sohn"[18] döndü. Bağışlayın lütfen!

Neden bugüne kadar tek satır olsun yazmadım? Yazmak istedim hep, ama yazamadım. Bu benim en kötü huyumdur: Batan bir şeyi yarınlara bıraka bıraka bir daha ele alamaz, yapamaz olurum. Ama bugün nasıl olduysa birdenbire bu uyuşukluğumu yendim ve yazıyorum.

Koca bir yıl geçti. Acı, tatlı günleriyle ömrün bir bölümü. Nasılsınız? Hella hanımefendi nasıllar? Kumburgaz'da sık sık sizi andık. Çıkagelseydiniz ne kadar sevinirdik. Sizden de ses, sedâ çıkmadı.

Ben bu mektubu, şu uzun sürmüş susmamdan çok, yeni bir ayıbımı bağışlatmak için yazıyorum: Üç hafta kadar önce çok yakınınıza geldim. Fakat sizi arayamadan, ziyaret edemeden İstanbul'a döndüm. Telâş ve acele, sonra benim mâlûmunuz olan tedirginliklerim, bana bu cesareti çok gördü.

Türkiye'den çıkışım şöyle oldu: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Belçika'daki bir "Şiir Bienali"ne Tahsin Saraç ile beni Türkiye delegesi olarak gönderdi (Devletten gördüğüm ilk özel lutuf!). Böylece Yugoslavya'da Üsküp ve Ohrid'de de bir hafta kadar kalarak Belçika'ya gittik. 29 ağustos-2 eylül tarihleri arasında beş gün sürdü Bienal. Knokke-Heist'de Viyana'lı şairlerle tanıştım: Ernst Jandl ve Andreas Okopenko. Tesadüfe bakınki, her iki şairden vaktiyle şiirler çevirmiş, Türk Dili ve Tercüme dergilerinde yayınlamıştım. Hemen ahbap olduk. Ve Brüksel'deyken Tahsin Saraç, Yüksel Pazarkaya'ya yazdı. Bir de ne görelim: Geldi Yüksel ve bizi kandırıp, arabasıyla Stuttgart'a götürdü. Oysa elimizdeki uçak biletleri icabı, Brüksel'den uçmaya mecburduk İstanbul'a. O işi de hallettiler. Değişiklik yapıldı; Brüksel, Frankfurt'a çevrildi. Stuttgart'ta üç dört gün kaldık. Hiç hâtır ve hayâlimde yokken, iki yıl sonra tekrar gördüm, gezdim

Stuttgart'ı. Ve bir sabah, Pazarkaya bizi Frankfurt'a götürüp İstanbul uçağına bindirdi, uğurladı.

Evet, o kadar yakınınıza geldim de size görünemedim, uğrayamadım, bir telefon bile edip hatırınızı soramadım, aziz dostum! Artık ne derseniz deyin; yalnız: benim ne acayip bir insan olduğumu unutmayın lütfen. Şimdi bu kadar ağır bir vefasızlığın utancı altında daha fazla ezilmemek için bu satırları yazıyor ve dâmen-i müsâmahanıza sığınmak istiyorum. Ahmet Paşa'nın dediği gibi: "Kul hatâ etse n'ola / aff-ı şehinşâh hani?" -- Bazı şeyler için iyi niyet yeterli değil. Zamanında, yerinde karar vermek ise, benim nâdiren sefâsını sürdüğüm bir bahtiyarlık.

Bir hafta kadar oldu geleli: Prof. Otto Spies adresimi nerden bulduysa, bana Die Welt des Islam, XV, 1-4'deki "Beitraege zur türkischen Literaturgeschichte" incelemesinin ayrı basımını göndermiş. Bu incelemeyi ve dolayısıyla *Kindler-Lexikon*'daki edebiyatçılarımızı ve eserlerini edebiyat dünyamıza haber vermek üzere bir tanıtma yazısı yazmak istiyorum.

Bu mektubum, kopmuş gibi görünen, aslında eski sağlamlığını sürdüren bağlılıklarımız için yeni bir takviye olsun! Sayın bayan Hella'ya ve size kalbî saygı ve sevgilerimizi sunarız, aziz dostum!

Behçet Necatigil

20 şubat 1975

Sayın
Akal Attila
Milliyet Sanat Dergisi Yönetmeni
İstanbul

"1974'ün En Başarılı Genç Şairi" yarışmasında ön elemeyi kazanmış 26 şairin, gönderdiğiniz şiirlerini inceledim. 25 şairin ayrı ayrı söylemek istediklerini, şiire en çarpıcı, yoğun ve ustaca geçirmesini başardığı için, en çok Mehmet Taner'i beğendim. Dosyada onun şiirleri (özellikle "Erken Ağıt", "Kuş","Göl" başlıklı üç şiiri) yanında, geri kalan şiirler bana ya pek acemice, ruhsuz, pörsük, aşınmış; ya da fazla özentili, biçim düğüm yoksulu, dağınık, kuramsal, sadece güdüme bağlı göründü. Mehmet Taner'deki şiir yatırımını, özle biçim arasındaki kaynaştırmayı, denge ayarlamasını iyice belirgin gördüğüm için, oyumu ona veriyorum.

Övgüye değer bulduğum öbür şairlerse şunlardır (Dosyadaki sırayı izleyerek belirtiyorum):

"Mert Yalnızlık" şiiriyle Ali Rıza Ertan,
"Hicran" şiiriyle Metin Güven,
"Okuntu" şiiriyle Abdülkadir Bulut,
"Aşk 2" şiiriyle İsmail Uyaroğlu,
"Yara Açık Ve Durmadan Kanıyor" şiiriyle Veysel Çolak,
"Gülnihal" şiiriyle Aykut Poturoğlu.

(Behçet Necatigil)

İstanbul, 10.5.1975

Sabit,[19]

Alkım dergisindeki (sayı:58) "Daktilo" şiiri[20] yorumunu okudum. Şiirin doğrultusunu saptayışın başarılıdır. Kutlarım.

Ayrıntılar konusunda birkaç noktaya değinmek isterim:

1) "Sevincin sesi çıkmıyor" dizesinde "sesi" sözcüğü iki anlamadır: Hem bir deyim olarak "sesi çıkmamak", hem de daktilo makinasında S harfinin bozukluğu nedeniyle "Sevinç" sözcüğünü tam olarak yazamıyorsunuz." – Sevinç, bir yandan da bir kız adı olarak düşünülmeli tabiî. Bu durumda iki üçlüğün son dizeleri olan, tekrarlanan bu "Sevincin sesi çıkmıyor" cümlesinin, şiirin daha açık bildirisi olduğu düşünülebilir.

2) "Bu çok tuzlu çöreği hangi kalpsiz yedirdi" dizesi de notlandırılmalıydı. Yani bu masal hangi masaldır? Sanırım, Grimm Kardeşler'de de böyle bir masal olacak. Şmdilik "Billur Köşk" masallarımızdan "Muradına Ermeyen Dilber"i hatırlatırım sana (not düşmen için, ya da masalın ilgili bölümünü dipnot olarak yazına aktarman için). Gerçi masaldaki tuzlu nesne, çörek değil pastırmadır. Ama ben çocukluğumda çörek diye bellemişim (Hikâye-i Billur Köşk, eski harflerle, tarihsiz bir kitap, sayfa 53; Billur Köşk Masalları, Tahir Alangu düzenlemesi, Remzi Kitabevi, 1961, sayfa 75).

3) "Evlerinin önü çeşme, sularım alınıyor" dizesinde de oyun var:

a- Onların/kendi/evlerinin önünde gür çeşmeler olduğu halde benim sularımı alıyorlar.

b- Onların evlerinin önündeki çeşme (ya da: çeşmeler) gür sular akıtıyor. Benim çeşmem ise bana bile yetmiyor, bu yüzden sularım alınıyor (küsüyor, üzülüyor bu duruma).

.....

Neyse, aklıma gelenler bunlar. Sen yazını o haliyle de Varlık veya Yeni Dergi'ye gönderebilirdin. Belirttiğim noktaları yerinde, haklı buluyorsan, eklemeler yaparak gene gönderebilirsin. Benim bu hatırlatmalarım yazının özüyle ilgili değil,

çatışmıyor tabiî. İçtenliğime güveneceğini düşünerek yazdım. Yoksa, yorumun beni sevindirdi. Teşekkür ederim. Selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil
12.5.1975

İstanbul, 27 Mayıs 1975

Azizim Burdurlu,[21]

20 Mayıs tarihli mektubunuza eklediğiniz "Solgun Bir Gül Dokununca"[22] yorumunuzu okudum, ilginize çok teşekkür ederim.

O şiire "ozanın çok aydınlık şiirleriyle yarı karanlık şiirleri arasında" bir yer ayırmanızda; yaşamın bütün çalkantı ve devinimleri içinde insanın kendini bir boşluk duygusundan kurtaramadığı temasını vurgulayışınızda çok haklısınız. "Çoklarından düşüp de görülmeden geçilen şey", hele akşam saatleri ve geceleyin içimizi dolduran yalnızlık duygusudur. Ama bunu nasıl anlatacağız? "Anlatınca bazı şeyler ölüyor". İnce, titrek ve dokununca yok olup giden, soyluluğundan çok şey yitiren bir duygu bu. Siz bu duygunun altını, yazınızın "Gül, dalında güzeldir" cümlesiyle başlayan paragrafında önemle çizmişsiniz, ki yazının en isabetli, ya da gönlümce yargıları bu paragrafta verilmekte sanırım.

Sonra "Burada söz konusu olan kızın sıfatı çok önemli: Yalnız." paragrafı, şiirde açıkça belli edilmekten kaçınılmış temayı, doğrultuyu belirtmekte, okuyucuya büyük yardımcı durumunda. Bu yardıma "Şiir, aranan bir yaşamın ardında" diye başlayan paragrafta da raslıyoruz.

Ben burada sadece "yalnızlık" temasını vurguluyorum gerçi; ama dediğiniz gibi, şiiri, "İnsanlar, farkında olmadan birçok şeyler yitirirler" cümlesini izleyen cümlelerde eklediklerinize de bağlayabiliriz, ki bu elbette şiirin ufkunu daha da genişletir.

İznizle bir nokta üzerinde daha durmak istiyorum (kendi yorum açımdan): "Eğilip alıyorum, kimse olmuyor / Solgun bir gül oluyor dokununca" beytinde, ilk dizeye ikili bir anlam vermek istediğimi sanıyorum: 1 - Eğilip yerden aldığım şey, bir kimse, bir insan olmuyor da solgun bir gül oluyor. 2 - Eğilip, yerden o *şeyi* aldığım sırada çevremde kimseler olmuyor, o anda çevremde kimseler yok sanki.

Bu anlam ikiliği, bu çift anlam, "dokununca bir gül gibi soluveren" nesnenin bir insan, bir "kişilik" olabileceğini de düşündürsün isterdim. O mısrada böyle bir "ikili anlam" olanağı,

böyle bir çağrışım gücü varsa, çevrenin yok oluşu, ansızın boşalması motifi aydınlanacak galiba. Evet, nedense o mısraa özel bir sevgim var benim.

.....

Şiire karşı bu içtenlik dolu ilgi ve dikkatinize tekrar teşekkür eder, sevgi ve selâmlarımı sunarım, Kardeşim.

Not: *"Dilbilgisi Açısından Yapıtlarımız"* adlı araştırmanıza da, gecikmiş teşekkürler.

B. Necatigil

İstanbul, 25. 7. 1975

Kardeşim Attilâ İlhan,

17.7 tarihli mektubunu aldım, ilgine teşekkür ederim. Karşılıklı sevgimizin yazılara dökülmesi ne âdettir, ne de şart.

Teklifine sevindim. Bilgi Yayınevi bir tarihte benim Gece Aşevi kitabımı basarak dostluğunu göstermişti zaten. Yeni yayınlarını da yollar, hep utandırır beni. Üzerimde hakkı çoktur.

Şu var ki, insan mekânca yakınlıkların etkisinden kurtulamıyor; sonra kendiliğinden bir istekte bulunamıyor. Bu sefer de öyle oldu: Şimdi Hürriyet Yayınları'nın başına geçen Doğan Hızlan, "Günümüz Şairlerinden Seçmeler" diye bir dizinin ilk kitabına razı etti beni. Bir senedir söyleyip duruyordu. Nihayet tam da senin bana bu mektubu yazdığın gün bir "Yayın Sözleşmesi" imzaladık. Kitap çıkmış kitaplarımdan geniş ölçüde (25 forma kadar) seçmelerle oluşacak; tanıtma, bibliyografya falan eklenecektir. Sözleşmeye göre bu Seçmeler, "şairin ilk şiirinin yayımlandığı ekim 1935'in kırkıncı yıldönümünde" çıkacak (bir çeşit kırk yıl jübilesi!) -- Ama çıkar mı, çıkmaz mı bilemem ve yayımcılara güvenim teyel ipliğiyledir ve işi oluruna bırakmak ve beklemek tek çözüm yoludur. Elden ne gelir?

Şimdi senin isteğine geçiyorum: Elimde iki buçuk forma "Kareler" ve beş forma "Aklar" diye iki bölümlük (toplam sekiz forma) yeni bir şiir kitabım vardır. Adı: *Kareler Aklar*. -- Tek başına bastıramam diye, Kareler'i de tamamen Hızlan'ın Seçmeler'ine eklemiştim. Oradan geri alabilirim (yani ona sormadan o kitaptan çıkarabilirim). Karelerden sonraki şiirlerden de örnekler koymuştum o kitaba, onları da azaltabilirim (Ya da kalabilir onlar).

İmdi, böyle yeni bir kitabın -- *Seçmeler* çıkarsa -- hemen ardından yayımlanması, ticarî bakımdan sizce sakıncalı değil midir? "Kareler Aklar"ın Bilgi'de aralık 1975 tarihiyle çıkması düşünülebilir. Ama gene de söylüyorum: Hızlan, Seçmeler'i ekimde yayımlar mı, bilemem. Sözleşmelerin de para etmediğini çok gördüm, o yüzden!

Yayımcı olarak karar sizindir! Dilerseniz *Kareler Aklar*'ı kısa zamanda gönderebilirim size. Yalnız bana, kesin yayın tarihi ve-

resiniz, baskı sayısını bildiresiniz isterim. İsterdim ki, bütün şiir kitaplarım tek yayınevince aynı en, aynı boyda yayımlansın. Bunun imkânsızlığını gördüm. Yaşarsam belki ilerde.

Durum bu merkezde. Kararı siz verin. Sevgiler, selâmlar. Ahmet Küflü dostumuza kezâ! Yüklü işlerinde kolaylıklar, başarılar dilerim, Kardeşim.

B. Necatigil

İstanbul, 26. 8. 75

Kardeşim Attilâ Ilhan,

19 tarihli mektubunu aldım. "Doğan Hızlan'ın yapmak istediği bizim tasarımızı engellemez; Kareler Aklar'ı tezelden ilet!" dileğine uyarak manüskriyi (128 sayfa) gönderiyorum.

Basılmasına karar verdiğinizde isteğim: Kitabın Kareler bölümü şiirlerinde özel bir istifleme güdülmüştür, kelimelerin kolon kolon yukardan aşağı aynı hizalarda olmasına dikkat edilmesi. Her mısrada kelime öbekleri arasındaki aralık en az bir harflik olacak, bu da dikey kolonlara göre ayarlanacaktır. Yani benim düzenlediğim yatay ve dikey boşluklara uyulmasını rica ediyorum. Aksi halde kolladığım görünüm yok olur. (Tereciye tere satar gibi ne diye yazıyorum bunları? Birkaç örneğe bakınca anlayacaksınız zaten!)

Dördüncü sayfaya önceki şiir kitaplarım üzerine bir not koydum (Oktay Rıfat'ın Bilgi'de çıkmış ŞİİRLER kitabında benzeri var diye). Bir reklam gibi hemen ilk sayfalarda görülmesini istemezseniz o notu boş 124. sayfaya aktarabilirsiniz.

Baskı sayısını soruşum biraz yanlış anlaşıldı galiba. Ben pek satan bir şair değilim. Ne kadar az basarsanız sizin için de iyi olur. Yıllarca depoda yer tutmaktansa.

Ön kapak hakkında ne önersem bilmem ki! Matematikteki büyülü karelerle bir çağrışım sağlayacak veya siyah-beyaz karışımı kareler çaprazlar, tegetler.. Gürol Sözen'e sorsanız? O beni sever, yaratır. Olmazsa düz, sade bir kapak.

Arka kapağa bir de resim istiyorsun; çok gerekliyse bulur, yollarım daha sonra.

Şimdilik selâmlar, sevgiler. Ahmet Küflü'ye keza. Hayırlısı!

Edip

Not:

حرمت باشلرینی نظره
حکم ژاژدنه Kareler بولوشی
بوکونی یلگرسز آلیم سکدی
بوسه یه آتلادیگ.

İstanbul, 26. 8. 75

Kardeşim Attilâ İlhan,

19 tarihli mektubunu aldım. "Doğan Hızlan'ın yapmak istediği bizim tasarımızı engellemez; Kareler Aklar'ı tezelden ilet!" dileğine uyarak manüskriyi (128 sayfa) gönderiyorum.

Basılmasına karar verdiğinizde isteğim: Kitabın Kareler bölümü şiirlerinde özel bir istifleme güdülmüştür, kelimelerin kolon kolon yukardan aşağı aynı hizalarda olmasına dikkat edilmesi. Her mısrada kelime öbekleri arasındaki aralık en az bir harflik olacak, bu da dikey kolonlara göre ayarlanacaktır. Yani benim düzenlediğim yatay ve dikey boşluklara uyulmasını rica ediyorum. Aksi halde kolladığım görünüm yok olur. (Tereciye tere satar gibi ne diye yazıyorum bunları? Birkaç örneğe bakınca anlayacaksınız zaten!)

Dördüncü sayfaya önceki şiir kitaplarım üzerine bir not koydum (Oktay Rıfat'ın Bilgi'de çıkmış ŞİİRLER kitabında benzeri var diye). Bir reklam gibi hemen ilk sayfalarda görülmesini istemezseniz o notu boş 124. sayfaya aktarabilirsiniz.

Baskı sayısını soruşum biraz yanlış anlaşıldı galiba. Ben pek satan bir şair değilim. Ne kadar az basarsanız sizin için de iyi olur. Yıllarca depoda yer tutmaktansa.

Ön kapak hakkında ne önersem bilmem ki! Matematikteki büyülü karelerle bir çağrışım sağlayacak veya siyah-beyaz karışımı kareler çaprazlar, tegetler... Gürol Sözen'e sorsanız? O beni sever, yaratır. Olmazsa düz, sade bir kapak.

Arka kapağa bir de resim istiyorsun; çok gerekliyse bulur, yollarım daha sonra.

Şimdilik selâmlar, sevgiler. Ahmet Küflü'ye keza. Hayırlısı!

Not:

Hürriyet Yayınları'nda bekleyen
Seçmeler'den Kareler bölümünü
bütünüyle geri aldım mektubu
postaya atmadan önce.

İstanbul, 4.2.1976

Sevgili Necdet Tezcan,

Mektubunu az önce aldım, sevindim. Bir kahvede bir arkadaşı beklerken yazıyorum bu satırları. Hemen şimdi yazmazsam kalır, bir daha da yazamam. Cevapları böyle ertelenmiş, o yüzden yazılamamış nice mektuplar vardır. Çantamda bu kâğıt olduğu için buna yazıyorum. Şu anda nerden bulayım başka kâğıt?

Gönderdiğin iki şiiri okudum. "Hangi Gerçek", fazlalıklarına rağmen iyi bir şiir. Yani çağrışımlara elverişli ve bir duyarlığı aktarmasını biliyor. Hep böyle yazabilsen ustalaşman gecikmez sanırım.

Mesele konuda değildir, anlatış biçimindedir, teknikte yani. Kelimelerin seçilmesinde ve istifte. Bütün iyi şiirler biçim bakımından sağlam olan şiirlerdir. Bunu sağlamalısın.

Dergiler azaldı. *Türk Dili*, *Varlık*, *Hisar*. Bunlar dışındakiler, ilk ikisi dışındaki dergiler sanattan başka doğrultularda oldukları için gelmez sana. Yerel gazetelerde de yayınlanması şiirlerinin, çok iyi. Şiir iyi olunca kendini nasıl olsa belli eder. Hem bu, senin için de bir stajdır. Moda olanın dışında kendi sesini bulabildiğin anda sorun çözülmüş olur. Yeter ki içindeki ateş sönmesin.

Sonra şu da var: Her şair kendi yolunu kendi açar, taşlarını kendi döşer. Zahmetli bir iştir, evet, ama terlemeye değer.

"Daktilo" şiirinin yorumunu ben de okudum, ustaca bir açıklama. Soruyorsun: "Bir şiir yazarken bu kadar düşünüyor musunuz?" - Şiir, büyük yatırım ister. Bizim, üzerinde düşünmeye gerek görmediğimiz, bizde çağrışımlar yaratmayan, bizi imtihana çekmeyen, terletmeyen şiirler, - yani emeksizce yazılmış şiirler - bunlar bir şey kazandırmaz bize.

Sana *Kareler Aklar*'ı gönderiyorum Hoşçakal!

B. Necatigil

İstanbul, 17 Şubat 1976

Azizim Necati Zekeriya,

8 şubat tarihli mektubunu aldım. Son gelişindeki kısa beraberliğimiz (dostlarla paylaşılan beraberlik) iyi idi. Uzun süren veya ikili birliktelikleri kaldıramıyor, çabuk yoruluyoruz.

Selim İleri'nin Politika gazetesindeki yazısını ben de gördüm. Bu çok genç yazar, daha önce de Soyut dergisinde benim için, birkaç sayı süren bir değerlendirme yayınlamıştı. Şiirlerime karşı özel bir yakınlık duyması karşısında küçülüyorum: Yanılmış olmasın, sevgisine sonradan pişman olmasın diye.

Şiir üzerine, insanın sebepsiz yalnızlıkları üzerine yazdıklarında seninle ortak görüşlerdeyiz. Şiirde kırk yılımı bu hiçlik duygusuyla savaşa yatırdım. Çağdışı diyebilirsiniz bana. "Ne içindeyim zamanın / Ne de büsbütün dışında".[23] Ve sanat çoğul değil, tekil çabalar galiba. Bunu "Ring" şiirinde de belirttim sanırım: "Bir kişi ringde / Boğuşur çokgen / Karşıda kimse."

Tan gazetesi hiç gelmedi, belki gelir daha. "Bayram Ziyareti"ni de sevmene sevindim. Biz oyuz işte. Ve dediğim gibi: "Hüzün, yalnız ozanların silâhı."

"Sevgilerde" kitabını (ilk on bir kitaptan seçmeler) bu mektupla postaya atıyorum, eline geçeceğini umarım. Daha önce "Kareler Aklar" kitabını almıştın, değil mi?

Hani bana "Struga 1972" kitabı gelecekti. "Eski Toprak"[24] şiirinin makedoncası var kitapta, demiştin. "Sevgilerde" kitabının sonundaki bibliyografyaya eklenseydi, bir eksiklik giderilmiş olurdu. Fakat önemsiz; olmuş olmamış, ne fark eder?

Yengemiz hanıma, çocuklara saygılar, sevgiler. İki kızım, biri Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ni, küçüğü Alman Lisesi'ni bitiriyorlar bu sene. Biz de karı koca; onlarla, hastalıklarla, şiirle ve bezginlikle uğraşıp duruyoruz.

Bazı şeyler olmasa da oluyor. Olanların şerefine! Selâm ve sevgiler, soranlara, dostlara kezâ.

B. Necatigil

İstanbul, 18 Şubat 1976

Kardeşim Samim,[25]

14 Şubat tarihli mektubunu aldım, hem ona,hem de "Sevgilerde"yi beğenmiş olmana sevindim. Baskı temiz, iyi de cilt biraz hantal ve kısa ömürlü değil mi? -- Ama ne yapalım, yayınevinin işine müdahale imkânsız. Ön ve arka kapağı bile göstermeden bastılar.

Şimdi Doğan Hızlan'ın yönettiği bu Hürriyet Yayınları, bu "seçme şiirler dizisi"ni iki yıldır gerçekleştirecekti, hattâ ilk iki kitabı Dağlarca ve Ümit Yaşar Oğuzcan'dan almışlardı. Uzun süre beklettiler. Derken Doğan beni de kandırdı. Önce, doğrusu, istemedim. "Bunu yaş sırasına koyun!" dedim. "Dıranas, Dağlarca, Oktay Rifat vb. altıncı yedinci olarak sıraya ben de girerim." dedim. "Dağlarca, Külebi, Cumalı... daha önce Seçmeler çıkardılar, Dıranas'ın tek kitabı da yeni çıktı; seni istiyorlar!" cevabını aldım ve bu durumda, artık fazla direnmenin âşık usandıracak naz türünden olacağını düşünerek razı oldum. Manüskri, temmuzda verildi, kitap ekim 75'te (ilk şiirimin yayınlanışının 40. yıldönümünde) çıkacaktı. Ama işte, şubat 76 başını buldu çıkışı.

Kitabın sonuna o bibliyografyayı ben koydurdum, Samim! Bizler şimdiye kadar, kitaplarımızın arka kapaklarına bile, eleştirmelerden övgü satırları aktarmadık. Bizden sonrakilerse bir kitap çıkarmaya kalktılar mı, kapağı en ucuz övgülerle karartıyorlar (bazı hikâyecileri ve şairleri hatırla!). Artık şu kanıya vardım ki, belli bir yaştan ve değer kabul ettirmeden sonra sanatçı, kendi tedârikini gene kendisi görmeli. Biz öldükten sonra hangi meraklı, üşenmeden, tek tek toplayıp ortaya çıkaracak bibliyografyayı? Cahit Sıtkı ve Orhan Veli bibliyografyaları bile tam değil hâlâ. Her incelemeci, listeye yeni bir şey ekliyor. Evet, bir gerçek: Haddinden fazla alçakgönüllü olmanın kayıpları sonra sonra anlaşılıyor ve acısı kalbe çöküyor. Boyuna hatırlatmak gerek kendimizi! Eskiden "arsızlık!" diye düşünürdüm, şimdi hak veriyorum, cidden bir değeri olup da bunun bilinmesini isteyenlere. Çünkü parazitler, yüzsüzler, herkesin ayrı bir yeri olan bir meydanı, tek başlarına kaplamak, kapatmak sevdasındalar!

Şiir konusunda seçmeler (geçici kitap niteliğinde) mümkün de, hikâye ve roman yazarlarımızın tükenen eserlerinin yeniden yayınlanması için, yayımcıların eşref saatleri gerekli, ve *"bütün eserleri"* dizilerinin yayınlanması ölümleri bekliyor. Bilgi Yayınevi'ndeki Adnan Veli'yi, Osman Cemal'i ve şimdi Halikarnas Balıkçısı'nı ve başkalarını düşün! O takdirde bile, çok kere bir kitap çıkarılıyor: Bütün Eserleri: 1, ve arkası nâdiren geliyor (Sait Fait ve Sabahattin Ali hariç tabiî). Hayattakilerden Haldun Taner de öyle olmadı mı?

Samim, doğrusunu istersen, ben bu mektubu biraz da şunun için yazdım: O *"Sevgilerde"* kitabının sonuna, şairin sağlığında bir bibliyografya taslağı konmuş olmasını ayıplarsın sanmıştım (kitaba da sırf bu bibliyografyanın konması için peki demiştim), ama sen de şu yukardaki düşüncelerimi paylaşıyorsun ki, "bibliyografya koymakla çok iyi ettin! diyorsun. Böylece bir tedirginliğim, bir utancım giderilmiş oldu, rahatladım. Yıllarca yerde sürüyüp durduğumuz göbeğimizi, biraz doğrulmak için, kendimiz kesmek zorundayız, ne yazık!

Eh, sana çoktandır yazamamıştım; bu vesile ile hem hasret gidermiş, hem de dertleşmiş oldum. Sevgiler, selâmlar, sağlık ve başarı dileklerimle.

B. Necatigil

İstanbul, 30 haziran 1976

Sayın Adalet Ağaoğlu,

8 haziran tarihli mektubunuzu aldım. Sözü geçen ansiklopedide dünya tiyatro yazarları içinden seçilmiş tek kadın oyun yazarı olarak göründüğünüz yanlışı üzerinde bu kadar hassasiyetle durmanız, elbet takdire değer bir dürüstlüktür. Ama bunda sizin suçunuz yok ki! Hem ben o notu Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'ne "Çatıdaki Çatlak / Sınırlarda" kitabınızın arka kapağından da almadım. Haberin verildiği gazete kesiği bendedir.

Bir şiiri, bir hikâyesi nasılsa çevrilip de bir Batı dergisi köşesinde yer alan nice sanatçımızın gazete gazete, dergi dergi dolaşıp başarı haberinin duyurulmasını ısrarla istemeleri karşısında, sizin öyle önemli bir ansiklopedide, Türkiye'den tek kişi de olsa, yer almanız az şey midir?

Her neyse! İsteğinizi, kısmet olur da Sözlük yeni bir baskı yaparsa, maddenizden o kısmı çıkarmak suretiyle yerine getireceğimi bildirir, saygı ve selâmlarımı sunarım.

B. Necatigil

4.10.1976

Bay Cengiz Ülkerdoğan
Özel Işık Lisesi Almanca Öğretmeni
Teşvikiye
İstanbul

Sevgili Cengiz,

Gönderdiğin şiirleri okudum. Bu arkadaşının iyi şiirler yazabileceğini umuyorum. Kesik kesik yazıyor, çok yorulmuş da aralıklı soluk alır gibi yazıyor. Dikkat ediyor, ayıklıyor, yoğunlaştırıyor. Bunlar iyi yatırımlar. Yalnız fazla zihinsel. Almanların "Gedankenlyrik" dedikleri düşünce lirizmi, duygu lirizmi aleyhine gelirse şiir, acemi ellerde çok katılaşır, tatsızlaşır.

Her şair kendi yolunu kendisi bulduğu, bulacağı için, geleceğini şairin kendisine bırak.

Yeni görevinde başarılar dilerim. Rahat bir vakit bulursam ararım, görüşürüz.

Selâmlar.

B. Necatigil

Beşiktaş, 8/9 ekim 1976

Osman Serhat Erkekli,
yeni kitabınızı aldım: Yalnızlığın Yedi Rengi.[26] Bu şimdiden, ne zorlu ve zor bir içe çekilmedir. Şiir de öyledir: İçe çekilmelerden gelen bir iç çekme, ve... okuyanı kendine çekiş.

Bence, evet, zamansız bir intihardı 1) Dizgi Yanlışı Yok,[27] 2) Fahişe ve Genelev Şiirleri[28] kitapları. Ve kendinizi "Düşünen Şiir Akımın Öncüsü" olarak tanıtmanız.[29] Zamansız intiharlar *idi*.

Siz, kendi şiirinize, asıl şiirinize bu yeni kitabınızda (Yedi Renk'te) kavuştunuz sanırım; çok genç olmanızdan. - Acı bir yalnızlık varsayımı var bu şiirlerinizde (belki de: Acı bir yalnızlık gerçeği!). Okuyucuyu inandırmak kolay değildir, uzun bir süre gerekir. Ama ben, ilk okuyuşumda, özellikle: 13 eylül 75, 21 eylül 75, 23 kasım 75, 17 mart 76, 5 nisan 76, 12 haziran 76, 2 ağustos 76** tarihli (= başlıklı) şiirlerinizde gelişen kişiliğinizi kanıtlayan başarılar gördüm. Kutlarım.

Ve sonra, başarı, sırsıklam olmalardadır. Bir gerçeği, bir alınyazısını fena halde emmelerde. Şiir yağmurlarınız gür, şimşekli, verimli ve ... en önemlisi kalıcı, yâni işe yarar olsun!

Teşekkürler, selâmlar.

B. Necatigil

İstanbul, 7.12.1976

Azizim Mustafa Şerif Onaran,

Duymuşsun, Ahmet Mithat Efendi'nin bir romanını günümüz türkçesine uyarladığımı, ve soruyorsun: "Bu çalışmaya neden gerekseme duydun? Ne gibi güçlüklerle karşılaştın? Yöntemin neydi?"

İlgine teşekkür ederim. Şiirlerim ve kendi radyo oyunlarım dışında, ben oldum olası, zaman çölünü birbiriyle ilgisiz görünen çabalarla aşmaya çalışmışımdır. Aklım birdenbire bir şeye takılır; bir olanak, bir zorunluk çıkar karşıma, onu benimserim. Eh, artık birkaç ay kendime bir uğraş bulmuşumdur, güvence altındayımdır, elden geldiğince iyi sonuçlandırmaya bakarım o işi. Çünkü iş iştir ve yıkıcı, olumsuz olmamak şartıyla, her işin, kendi ölçüleri içinde, ayrı bir yararı vardır.

Ahmet Mithat Efendi de gün olmuş, kendine çekmiştir beni. Oyalar. Ondaki o hayal gücünü pek az yazarda buldum. Günü anlamak için geçmişi görmek de gerekiyor. Hem sonra, biliyor musun, gene zaman zaman, bugün bıktırıyor beni. Değişiklik arıyorum, geçmişte neler yapmışlar, görmek istiyorum. Zaman silindiri, ağır-katı üzerlerinden geçince bugünün sivrilikleri, tepeleri, dünden kalma belli belirsiz düzlükler boşluklar uzantısında, kimin ne kadar dikkatini, ilgisini çekebilir dersin? Edebiyatı cumhuriyetle, dil devrimiyle başlatmak gibi düşüncelere bağlı olanlarımız yanında, dünü hatırlatanlar da çıkıyorsa, bu bir cinayet midir? Ahmet Mithat olsun, Aziz Efendi olsun, taşbasması halk kitaplarımız, divan şairlerimiz olsun, geçmişten yadigâr pekçok şey, bende hep saygı, sevgi uyandırmıştır. Bağnaz, insafsız değilim, kesip atamam geçmişle aramdaki bağları.

Bu satırları, bana yönelttiğin "Bu çalışmaya neden gerekseme duydun?" sözünde gizli bir küçümseme hisseder gibi olduğum için yazdım. Aşırı alınganım belki, soruda bir ard niyet yoksa,bağışla!

Bir başkasının eserini yeni bir basıma hazırlamak, gerçekten zor bir iş. Osmanlıcadan çeviri, bir Batı dilinden yapılacak bir çeviriden daha çok güçlüklerle dolu. Değil yüz yıl, hattâ otuz, kırk yıl önce yazılmış türkçe bir eseri, bugüne uyarlamakta bü-

yük güçlükler olduğunu inkâr edemeyiz. Yıllar yılı edebiyat öğretmenliği mesleğinde çalışmış bir kimsenin, eski bir metni sadeleştirirken, anıların ve çağrışımların önlemelerini önleyebilmesi kolay olmuyor. Ben önleyemiyorum. Romanda "hürriyet, hür" kelimeleri geçiyorsa, bunları silip yerlerine "özgürlük, özgür" sözcüklerini koyamıyorum. Çünkü Namık Kemal'in "Hürriyet Kasidesi"ni, Tevfik Fikret'in "Fikri hür, vicdanı hür... bir şairim"[30] mısraını hatırlıyorum hemen, ve gönlüm elvermiyor. İçimde sanki Namık Kemal'i, Tevfik Fikret'i unutmuş olduğum duygusu, ezikliği. Elimin varmayışının bir sebebi de, bu kelimelerin bugün de yaşamakta olduklarını sanmamdır. Arap ve Fars dil kurallarına göre yapılmış tamlamaları çözüyorsunuz, bağfiillerle uzatılmış çapraşık cümleleri daha kolay anlaşılır biçime sokuyorsunuz, ama kelime? Kelime dayatıyor çok kere. Sizden daha güçlü olduğunu kabul ettiriyor size ve ben bu emrin dışına çıkamıyorum.

Sonra her zaman söylerim: Bu biraz da kültür işidir, dünü de bilmek zorundayız, aydın bir kişi olmanın içinde bu da var. Bu gün o dille yazmıyorsak, ki kendiliğinden bir gelişmenin payını da görmezden gelemeyiz bunda, elbet o dille yazamıyorsak, o dili bilmek külfetinden (külfetse!) kaytarmamız mı gerekir?

Şuna da üzülüyorum: "Devrimci" bir yazar, kullanmak zorunda kaldığı ve aklınca köhne bulduğu bir kelimeyi hemen tırnak içine alıyor, önüne de "eskilerin deyişiyle" uyarısını koyuyor. Ne zaman, niçin, nelerden soğuruz; düşünmüyor bazı yazarlar. Söz gelişi, bugünün konuşma ve yazı dilinde "inkâr" yok da yalnız "yadsıma" mı var, dersin?

Ahmet Mithat Efendi, sürekli bir "telâfi" peşindeydi, Türk romanını Avrupa romanı düzeyine çıkarmak istiyordu. *"Müşâhedât"* romanı, onun, natüralist romana bizden verdiği ilk örnekti. Romanı bu yüzden seçtim.

Hazır, bana, bu mektubu yazmak fırsatını verdin, mecbur da ettin buna beni; "Müşâhedât" üzerine çalıştığımı bir İstanbul-Ankara gezgininden duymuşsan, bari şunu da ben duyurayım sana:

Mithat Efendi'den sonra bir de İran romanı çevirdim (yaz ayları böyle geçti, Onaran!) On yıl var ki, merak eder dururdum

Sadık Hidayet'i. Beş on hikâyesini okumuştum, ordan bu merak. *"Kör Baykuş"* romanının Batı'da yankılar uyandırmış olduğunu da biliyordum (örn. *Meydan-Larousse* Ansiklopedisi, Bûf-i Kûr maddesi). Üç yıldır da elimin altındaydı almancası. Her şey bir vakti bekler. Çevirmem bu yaz aylarına kısmetmiş, ve roman, birdenbire kendini çevirtti bana. Neden? Biraz da bir sıkıntıdan, bir içerlemeden dolayı. Şöyle ki: Latin Amerika'lardan bile romanlar çevrildi de, Balkan komşularımızı romanların aynasında enine boyuna öğrendik de, Doğu'ya uzak kaldık hâlâ. Bir Mısır, bir Irak romanı, bir Kuveyt romanı var mı türkçede? Çağdaş bir İran romanı (Samed Behrengi'nin çocuk kitapları değil) yok türkçede. Bunu düşündüm, ve sınıf arkadaşlarım bilirler, fakültedeyken farsçam iyiydi. Gerçi araya yıllar girdi, ama almancası da elimin altındayken, neden geçiktirmeli bu işi, diye birden karar verdim. Aşka gelince cümle eksikler bitti.[31] Birden şevke geldim. Kitabın ingilizcesini okumuş bir dostum da beni teşvik edince ve kitabın farsça aslını da bulup getirince seve seve yüklendim bu işi. Oturup çevirdim. İnanır mısın, "Kör Baykuş"u çevirmek, Ahmet Mithat Efendi'nin "Müşâhedât"ını sadeleştirmekten daha kolay geldi bana. Çünkü burada elbet Sadık Hidayet'e de ihanet etmiyordum, elbet farsça ile ortak kelimelere de dokunmuyordum, ama bağımsızlığım Ahmet Mithat'takinden daha geniş oluyordu. Mithat Efendi bir Türk yazarıydı, Sadık Hidayet bir İran yazarı.

Başını ağrıttım. Merakını giderebildimse sevinirim. Sağlıklar esenlikler dilerim, kardeşim!

Behçet Necatigil

İstanbul, 7 Aralık 1976

Sevgili Necdet Tezcan,

2 eylül tarihli mektubuna bu karşılığı alınca şaşıracaksın! Çünkü kaç ay sonra. Öyleyim: bir gün bakıyorsun, mektup konusunda üç aylık işi birden yapıyor, ihmallerimi gecikmeli de olsa telâfi ediyorum. Hocanı öğrendin artık. Tavsiye ederim, sen de bana benze! Bu, içteki sevgilerin yok olduğunu göstermez çünkü.

Mektubundaki sorulara, kısmen cevap verebilirim: Şiirde bir "insan cevheri", bir "insan damarı" varsa, ister yerli olmuş, ister yabancı, o şiir her yerde yaşantı birliği (Einfühlung) yaratır, duygu ortaklığı sağlar. Yalnız bir millete özgü motif katılıkları bile insan sıcaklığında yumuşar. Biçim ataklıkları bile, özde gerçek bir yaşantı varsa, doğal karşılanır.

"Özgürlük, barış, bağımsızlık, devrim... gibi sözcükler yok şiirlerinizde." diyorsun. Yok, olmaz da! Bu gibi güncel ve moda ve politik kavramların öz - şiire bir şey ekleyeceğini sanmıyorum. Şiir ne nutuktur, ne protesto, ne politika. Çağdan, çevreden yakınmayı şiir, başka yollardan, sessizce hatırlatır. Elbette şair yaşadığı ortamı inkâr etmez, ama o ortama başkaldırması yaygarasız, dolayısıyla daha derinden ve düşündürücü olabilir. Sen katlanmalara bak! Hayat bizi, hacimleri daraltmaya zorluyor. Dağınıklık, disiplinsizliktir, kargaşadır. Yani demek istiyorum ki: Şiir, yoğunlaştırmadır, biçim titizliğidir. Eski şairler (Yunus, Nedim, Yahya Kemal, Haşim vb.) bunu biliyorlardı.

Selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil

İstanbul, 9.12.1976

Sevgili Sabit,[32]

Son mektubun 17 şubat 1976 tarihini taşıyor, sanırım ondan sonra haberleşmemiz aksadı. 20 ekimde, adres yanlışlığından ötürü gecikmeli bir tebrikini aldım, dün de Kurban bayramı dolayısıyla olanı. Teşekkürler.

O mektubunda, baharda İstanbul'a gelebileceğini, hattâ bir listedeki roman ve hikâye kitaplarını o zaman alacağını yazıyordum. Gelemedin galiba, ya da geldin de görüşmemiz nasip mi değilmiş?

Bu arada hakkımda lutufkâr yazıların çıktı. Ben asıl bunlara teşekkür ederim. İlk yazını belki yayınlanmaz birinde diye, hem Soyut'a, hem Varlık'a yollamışsın! İkisinde de yayınlandı, hem de aynı ayda. Neyse, iki tarafın da bir tepkisi olmadı. Bu sabırsızlığının böylece unutulup gitmesine hem senin hesabına, hem kendi açımdan sevindim. Belki söylenenler olmuştur, ama ben duymadım. Yalnız nasıl oldu da, Sevgiler'deki Doğan Hızlan'ın önsözünü Konur Ertop'a mal ettin, hâlâ hayretteyim.

Sonra Edip Cansever üzerine yazın çıktı Soyut'ta. Ben beğendim, Edip oydu çünkü. Edib'i gördüm, sordum, o mırın kırın etti, ki doğaldır.

Varlık aralık 76 sayısı için Yaşar Nabi beye Hangi Han[33] şiirimi bırakmış, yukarıya satış bürosuna çıkmıştım. Az sonra yukarı geldi Yaşar Nabi bey, ve ancak yıllar önce, Çevre kitabındaki Evler şiiri için yaptığı bir şeyi tekrarladı: "Hangi Han çok güzel, çok!" dedi, kutladı beni. Yaşar bey, binde bir dışa vurur içinden geçenleri, doğrusu, gene, çok şaşırttı beni. Kim bilir, şiir o anda onun bir duyarlığına dokundu ki tutamadı kendini. Sonra beni tekrar aşağı, kendi odasına götürdü. Son yazını (aralık sayısında çıkan) okumamı istedi. Neden? diye sordum. Aman, rica ederim, ben o imzanın yazılarını bilirim, aleyhimde de olsa, basın! Çünkü bağnaz, kasıtlı, sekter değildir Sabit Kemal. Muhakkak övgüye değer yerler de bulmuştur Kareler-Aklar'da. – Pekâlâ benden günah gitti! dedi Yaşar bey. Gülüştük. Bu dedikoduyu şunun için yazdım ki, Sabit, hemen bütün dergiler böyledir. Benimsedikleri sanatçıları küstürmekten çekinirler. Fakat

Yaşar Nabi bey bunu bana ilk kez yaptı (Yani hakkımda yazılmış bir yazıyı gösterme işini, yayından önce gösterme işini ilk kez yaptı). Bu da gene o Hangi Han şiiri şerefine oldu sanırım.

Sen bildiğinden şaşma, Sabit! Olumlu bir yoldasın, hoş bir yol bu, ayrıca. Bunca hazırlığını değerlendirmeyi sürdür! Biliyor, görüyorsun, eleştirme ve yorum adı altında ortaya konan enez, yüzeyde laf kalabalıklarını.

Yahu, Milliyet Sanat Dergisi'nde beni slogan şairi sayan sen misin, eşin mi? Bir keresinde Yüksel Pazarkaya da: "Türkiye'nin en sosyalist şairi sensin ya, sessizliğinden ve örtülerinden ötürü, kimse farkında değil; iyi yutturmuşsun kendini üstat!" demişti bana ve beni güldürmüştü. Ama ben, gerçekten, ancak mistik yapılı bir şiir emekçisiyim sadece, ve emin ol, fazlası da fazla ilgilendirmiyor beni. Bir çöl, bir boşluk duygusunu yaşıyorum boyuna.

İstediğin kitap, dergi vb. varsa yaz! İyisiniz ya? Sana ve gelinimize selâmlar. Görevlerinizde başarılar, gönlünüzce günler, esenlikler, sağlıklar dilerim.

B. Necatigil

11/12 nisan 1977

Sevgili Edip Cansever,
Cuma gecesi (8 nisan 77) benim için Sevda ile Sevgi gecesiydi âdeta. Sevincimin serpintileri sürüyor. — Sana o gece kitabın son şiirinde o anda beni yadırgatan bir iki nokta üzerinde görüşlerimi belirtmek istediğimi söylemiştim. Sözümde duruyor, şimdi yazıyorum. Hoş karşıla, bağışla!
Önce anısızın üçüncü mısrası yadırgamıştım: "Biz isteyelim istemeyelim sürüp gider böylece." — İtirazım "Biz isteyelim istemeyelim" sözlerinedir. Bence düzyazı için bile ağır bir bileşim bu. Şiirin kaldıramayacağı kadar ahenksiz, hantal bir söyleyiş. "İsteyelim" dört hece, "istemeyelim" beş hece. Ritmik değil, kıvrak değil, uzun, yorucu, donuk. Ben olsam mısrayı şöyle düzenlerdim: "İste, isteme sürüp gider böylece."
İkinci bölümde 2. mısrada ben "kalmış" sözcüğünü atardım, çünkü 1. mısradaki "unutmak" saptamasında "kalmamışlık" zaten var. Ayhı uzatma, son bölümdeki "yankısı gibi" sözcükleri için de geçerli. Bir kere, bu iki sözcükte iki "z", iki de "i" var ki bunlar birbirine yakın çıkaklı, biri kalın, biri ince iki sesli. Yani peş peşe söylenince, olunca tutukluk yapan dört "yakın-sesli". Ben olsam bu mısrayı da şöyle kurardım: "Ve çınlar her biri bir silâh yankısında" — Ya da şöyle: "Ve çınlar her biri bir silâh yankısıyla."
Bu son bölümde (yani son iki mısrada) üç kez "bir" geçiyor. Bu da şiirin aleyhine değil mi sence? Son mısranın başındaki "bir" atılsaydı mısranın bir kaybı olmaz,

aksine mısra daha esnekleşir, daha yaylanır, hem böylece (senin pek hoşlanmadığın) halk şiiri geleneğine de (4+4+3) yaslanmış olurdu.
Son olarak, şiirin ilk mısrasına dönüyorum: O mısrada da "bir" kelimesi fazla bence. Çünkü şairin bir görevi de, mecburiyet olmadıkça, aynı kelimeleri kullanmaktan kaçınmasıdır. Kitaptaki haliyle bakınca, şiirde eksiz, ekli, bileşik, sekiz yerde "bir" le karşılaşıyoruz.
Eşdip, sakın bu değinmelerimi bir ukalalık, bir "haddi tecavüz" olarak alma! Bilirsin, her şair "ben olsam"a, "bana kalırsa" ya sığınarak kendi bildiğini okumaya, kabul ettirmeye kalkar. Benim bu satırlarım, bir dostluğa güvenerek, kendi görüşümü dile getirmek sadece. Zaten bir şiir, bütünüyle biz olsak, başkasının değil, bizim şiirimiz olurdu. Her şeyi kendimize benzetmek istesek farklılaşmalar, ayrılıklar olmazdı.
Ben son şiir üzerinde duracağımı söylemiştim, durdum, durmak da bu.
Bütünüyle kitabını kutlarım. Mektubuma içerdiysen hemen yırt, at! Yok mu yok, işimize bakalım!
Sevgiler, selâmlar.

Sevgiler!

11-12 Nisan 1977

Sevgili Edip Cansever,

Cuma gecesi (8 nisan 77) benim için *Sevda ile Sevgi* gecesiydi âdeta. Sevincimin serpintileri sürüyor. - Sana o gece kitabın son şiirinde o anda beni yadırgatan bir iki nokta üzerinde görüşlerimi belirtmek istediğimi söylemiştim. Sözümde duruyor, şimdi yazıyorum. Hoş karşıla, bağışla!

Önce ansızın üçüncü mısraı yadırgamıştım: "Biz isteyelim istemeyelim sürüp gider böylece."[34] - İtirazım "Biz isteyelim istemeyelim" sözlerinedir. Bence düzyazı için bile ağır bir bileşim bu. Şiirinin kaldıramayacağı kadar ahenksiz, hantal bir söyleyiş. "İsteyelim" dört hece, "istemeyelim" beş hece. Ritmik değil, kıvrak değil, uzun, yorucu, donuk. Ben olsam mısraı şöyle düzenlerdim: "İste, isteme sürüp gider böylece."

İkinci bölümde 2. mısrada ben "kalmış" sözcüğünü atardım, çünkü 1. mısradaki "unutmak" saptamasında "kalmamışlık" zaten var. Aynı uzatma, son bölümdeki "yankısı gibi" sözcükleri için de geçerli. Bir kere, bu iki sözcükte iki "ı", iki de "i" var ki bunlar birbirine yakın çıkaklı, biri kalın, biri ince iki sesli. Yani peş peşe söylenince, olunca tutukluk yapan dört "yakın - sesli". Ben olsam bu mısraı da şöyle kurardım: "Ve çınlar her biri bir silâh yankısıyla."

Bu son bölümde (yani son iki mısrada) üç kez "bir" geçiyor. Bu da şiirin aleyhine değil mi sence? Son mısraın başındaki "bir" atılsaydı mısraın bir kaybı olmaz, aksine mısra daha esnekleşir, daha yaylanır, hem böylece (senin pek hoşlanmadığın) halk şiiri geleneğine de (4+4+3) yaslanmış olurdu. Son olarak, şiirin ilk mısraına dönüyorum: O mısrada da "bir" kelimesi fazla bence, çünkü şairin bir görevi de, mecburiyet olmadıkça, aynı kelimeleri kullanmaktan kaçınmasıdır. Kitaptaki haliyle bakınca, şiirde eksiz, ekli, bileşik, sekiz yerde "bir"le karşılaşıyoruz.

Edip, sakın bu değinmelerimi bir ukalâlık, bir "haddi tecavüz" olarak alma! Bilirsin, her şair "ben olsam"a, "bana kalırsa" ya sığınarak kendi bildiğini okumaya, kabul ettirmeye kalkar. Benim bu satırlarım, bir dostluğa güvenerek, kendi görüşümü dile getirmek sadece. Zaten bir şiir, bütünüyle biz olsak, başkası-

nın değil, bizim şiirimiz olurdu. Her şeyi kendimize benzetmek istesek farklılaşmalar, ayrılıklar olmazdı. Ben son şiir üzerinde duracağımı söylemiştim, durdum, durmaksa bu.

Bütünüyle kitabını kutlarım. Mektubuma içerledinse hemen yırt, at! İşin mi yok, işimize bakalım![35]

Sevgiler, selâmlar.

B. Necatigil

İstanbul, 8/9 Mayıs 1977

Azizim Ahmet Günbaş,

Bilmiyorum kimsiniz ve kaç yaşındasınız? (adınızı, yazılarınızı ve şiirlerinizi, öncelerden biliyorum tabiî) -- Dönemeç'in mayıs 77 sayısındaki "Şiirde kolaya kaçma" incelemenizi dikkat ve ibretle okudum, pek beğendim, sizi çok haklı buldum. Bu satırları, bu cesaretinizi tebrik için yazıyorum.

Şiirin (sağ/sol/şu/bu) her şeyden önce çiziktirme olmaması gerektiğini; dikkatli bir yatırım, kollama, istif ve çevresi şeyler olması gerektiğini ne güzel saptamışsınız! Yaşlılardan geçmiştir, gençlerin kulağına küpe olmalı! Çünkü niceleri ne çabuk ve ne kolay kararıyor alkış kurumlarında. Oysa şiir bir çiledir ve hası ve akı gerekir, akımlar ne olursa olsun!

Uyarmalarınızdan ders alacaklar çıkacaktır, çıkmalıdır; yoksa yanar, yatar şiir.

Görüşleriniz, yargılarınız benim de öteden beri düşündüklerimdi, inandıklarımdı. Tebriklerimi kabul ediniz! Selâmlar, sevgiler ve hep böyle haklı, olumlu yazılar dilekleri.

Behçet Necatigil

İstanbul, 22/23 Ocak 1978

Azizim Abdülkadir Budak,

Süzgeçlerden geçmiş, arınmış, özlü-yoğun şiirlerinizden oluşan ilk kitabınızı *(Geçti İlkyaz Denemesi)* alalı epey oldu, teşekkürde gecikmemin nedeni iki aydır bir sözlükle uğraşa gelmemdir (*Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, 9. baskı, şubat başında yayınlanacak). Bu yeni basımda sizin de olmanızı isterdim (Şiirlerinizi seviyorum, bırakmayın, sürdürün!). Şu var ki, kitabınız B harfi basıldıktan sonra çıktı. Ozanca, Hakimiyet Sanat[36] serüvenleriniz unutulmasın diye, Çağlıkasap'ı[37] katabildim bu baskıya, ve hemen peşinden Hakimiyet Sanat da kapandı (Çağlıkasap maddesinde hâlâ çıkmakta olduğu basılı Hakimiyet Sanat'ın). Güzel, soylu bir girişimdi, neler pahasına çıkardınız ve kendinizi arka planlara aldınız, şurdan belli ki: A. Budak üzerine tek yaşam öyküsü notu çıkmadı 11 sayı süresince. - Neyse, siz şiirinizi sürdürün lütfen, ve günlükleriniz. - Bir de rica: Hakimiyet Sanat'ın 14. sayısı (Mart 1977) yok bende, kaldıysa gönderir misiniz?

Koca Kayseri, yerel-edebiyat'sız mı kaldı şimdi? Üzüntülerimi bildirir, İlkyaz Denemesi'ne (Geçmesin, sürsün, çünkü sizin bir şiiriniz: "Bu yıl da giysileri /Yaprak ölülerinden /Güzün")[38] tekrar teşekkür ederim. Selâmlar, sevgiler.

B. Necatigil

Beşiktaş, 2/3 mart 1978

Genç ozan, Serhat Osman,[39]

gecikmek bağışlanır, utancı içimizde sürmüşse. Yeni kitabını[40] alalı günler oldu, böyleyim, ya hiç cevap vermiyor, ya da çok sonra teşekkür ediyorum. Teşekkürler!

Adıma imzalarken, "ikinci kitabım" demişsin, önceleri inkâr neye yarar? Öncelerle varız, varırız. - Gülgûn ile Nergis'i, Soyut'ta okuduğumda çok sevmiştim. Kitabına bu adı verişin, bu şiiri senin de candan benimsediğini gösterir. İyidir!

Ve kitabında bir de benim adıma bir şiir (sayfa 41). Öyledir, çok sapa halk kahvelerinde çok oturdum, ve şiir, zaman zaman oralarda buldu beni, düştü peşime. Düşmek dedim de: kimi zaman denk düştü gönlümce. Kimi zaman - adam sen de!

Ben bu teşekkür mektubunu, bendeki adreslerinden birine, bir eve yazıyorum. Her halde gene o evdesin. Eski evlerden kopmak - Yeniler ne getirir?

Bir gün ola ki karşılaşır, dertleşiriz. Önce şiir - ve sevgiler.

B. Necatigil

NOTLAR

1 Necatigil'in Joseph von Eichendorff'tan çevirdiği bu roman, *Bir Haylazın Hayatı* adıyla yayımlanmıştır.
2 Sedat Umran'ın ilk şiir kitabı (1949).
3 Erdal Öz.
4 Adnan Özyalçıner.
5 Hüseyin Cöntürk. Necatigil'in sözünü ettiği "yeni inceleme", Cöntürk'ün Haziran 1964'te çıkan *Behçet Necatigil ve Edip Cansever Üstüne* adlı kitabıdır.
6 Ergin Sander.
7 Schadenfreude: (Alm.) "Başkasının zarar görmesine sevinmek".
8 *Hisar* dergisi 1957-64 yılları arasında yayınına ara vermişti.
9 Necatigil'in *Kapalı Çarşı* kitabında yer alan "Kır Şarkısı" şiiri.
10 Necatigil'in *Kareler Aklar* kitabında yer alan "İç Yapı" şiiri.
11 Aydın Hatipoğlu'nun üçüncü şiir kitabı (1968).
12 Aydın Hatipoğlu'nun ikinci şiir kitabı (1973).
13 Necatigil'in *Divançe* kitabında yer alan "Açık" şiiri.
14 Necatigil'in *Eski Toprak* kitabında yer alan "Geçim" şiiri.
15 Necatigil'in *Arada* kitabında yer alan "Kitaplarda Ölmek" şiiri.
16 Necatigil'in *Divançe* kitabında yer alan "Ring" şiiri.
17 Prof. Dr. H. Wilfrid Brands.
18 Verlorener Sohn: (Alm.) "Yitik Oğul".
19 Sabit Kemal Bayıldıran.
20 Necatigil'in *Divançe* kitabında yer alan "Daktilo" şiiri.
21 İbrahim Zeki Burdurlu.
22 Necatigil'in *Yaz Dönemi* kitabında yer alan "Solgun Bir Gül Dokununca" şiiri.
23 Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Ne İçindeyim Zamanın" şiirinden:

Ne içindeyim zamanın,
Ne de büsbütün dışında;
Yekpâre, geniş bir ânın
Parçalanmaz akışında.

(A. H. Tanpınar: *Şiirler*, YKY, 1999, s. 13)
24 Necatigil'in "Eski Toprak" adlı bir şiiri bulunamadı. Söz konusu şiir, *Eski Toprak* kitabının girişinde yer alan başlıksız şiir olsa gerek.
25 Samim Kocagöz.
26 *Yalnızlığın Yedi Rengi* (1976).
27 *Dizgi Yalnışı Yok* (1973).
28 *Fahişe ve Genelev Şiirleri* (1975).
29 Osman Serhat Erkekli, 1976'da üç arkadaşıyla birlikte *Düşünen Şiir Akımı / Kuramı ve Ürünleri* adında ve söz konusu akımın manifestosu niteliğinde bir kitap çıkarmıştı.

30 Tevfik Fikret'in bir şiirinden:

Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim

31 Yunus Emre'nin "Aşk gelicek cümle eksikler yiter" dizesine anıştırma.

32 Sabit Kemal Bayıldıran.

33 Necatigil'in *Beyler* kitabında yer alan "Hangi Han" şiiri.

34 Necatigil'in sözünü ettiği şiir şudur:

HER SEVDA

Her sevda başlangıçtır bir yenisine
Öteki başkaldırır daha bitmeden biri
Biz isteyelim istemeyelim sürüp gider böylece.

Baksak ki unutmuşuz günün birinde her şeyi
Ne o sevdalar, ne ölümsüz sözler kalmış
Toplasak toplasak hepsini işte
Onca sevda bir sevdayı yaratmış
Döner durur başımızın üstünde
Gözlerden ağızlardan saçlardan
Ellerden omuzlardan yapılmış bir hâle.

Ve çınlar herbiri bir silahın yankısı gibi
Bir yaşam boyu biz tetiği çektikçe.

(Edip Cansever: *Sevda ile Sevgi*, Koza Yayınları, 1977, s. 102)

35 Necatigil'in *Bile/Yazdı* kitabından (YKY, 1997, s. 19)

36 Abdülkadir Budak, Kayseri'de Mehmet Çağlıkasap ve birkaç arkadaşıyla birlikte önce *Ozanca*, o kapanınca da *Hakimiyet Sanat* adlarında iki edebiyat dergisi çıkarmıştı.

37 Mehmet Çağlıkasap.

38 Abdülkadir Budak'ın "Moda" şiiri:

Bu yıl da giysileri
Yaprak ölülerinden
Güzün

(Abdülkadir Budak: *Geçti İlkyaz Denemesi*, Hakimiyet Sanat Yayınları, 1978, s. 21)

39 Osman Serhat Erkekli.

40 *Gülgûn ile Nergis* (1977).